

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

Kara Düzen Üzerine Tezler

Doğan Ergün

Kapitalist-Emperyalist Sistemin Krizi, Yeniden
Yapılanma Arayışları ve Türkiye

İsmet Akça

Savaşlar ve Zorunluluklar: Sermayenin Muhafızı NATO

Alp Tanlası

Kara Düzen ve Kara İttifak: Uluslararası Karşı Devrim

Erkan Baş

Porto Alegre'ye Katılımın Siyasal Anlamı

Firuze Taner

BELGE:

Porto Alegre 1. Uluslararası Antifaşist Konferans
Sonuç Bildirgesi

SÖYLEŞİ:

NATO Karşıtlığı Sınıf Siyasetinin Ayrılmaz Bir Parçası

TİP PM Üyesi Hazal Destina Alarcın ile Röportaj

NATO Zirvesine Karşı
Uluslararası Dayanışmayı Büyütüyoruz

Meltem Kolgazi

24

BAHAR '26

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

SAYI
24
BAHAR '26

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

Üç Aylık Teorik Dergi

Yayın türü: Yaygın-süreli yayın

BAHAR 2026

Birlik Yayın Gıda San. ve Tic. Ltd. Şirketi Adına İmtiyaz sahibi: **Furkan Seyhan**

Sorumlu Müdür: **Can Soyer**

Kapak ve Mizanpaj: **Yener Yentek**

Adres: **Birlik Yayın Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.**

OSMANAĞA MAH. GENERAL ASİM GÜNDÜZ CAD. B BLOK YEĞİNER NO: 37 İÇ KAPI NO: 74 KADIKÖY/ İSTANBUL

Baskı: **Deren Matbaacılık SAN. ve TİC. LTD.ŞTİ.** / Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. No: 9/Z Beylikdüzü/ İstanbul

KOMÜNİST Sayı: 24

İÇİNDEKİLER

Sunuş 5

Kara Düzen Üzerine Tezler 7
DOĞAN ERGÜN

Kapitalist-Emperyalist Sistemin Krizi, Yeniden Yapılanma Arayışları ve Türkiye 29
İSMET AKÇA

Savaşlar ve Zorunluluklar: Sermayenin Muhafızı NATO 50
ALP TANLASI

Kara Düzen ve Kara İttifak: Uluslararası Karşı Devrim 67
ERKAN BAŞ

Porto Alegre'ye Katılımın Siyasal Anlamı 75
FİRuze TANER

Belge:

Porto Alegre 1. Uluslararası Antifaşist Konferans Sonuç Bildirgesi 82

Söyleşi:

NATO Karşıtlığı Sınıf Siyasetinin Ayrılmaz Bir Parçası 87
TİP PM ÜYESİ HAZAL DESTİNA ALARCIN İLE RÖPORTAJ

NATO Zirvesine Karşı Uluslararası Dayanışmayı Büyütüyoruz 95
MELTEM KOLGAZİ

Katkı:

Samandağ Belediyesi: İki Yıllık Deneyim ve Ötesi	108
İLKE BEREKETLİ	
1 Mayıs 2026: Genel Bir Muhasebe	121
EMRE KIRMIZITAŞ	
Krizden Kuruluşa Kadın Mücadelesinin Yönü	129
BAŞAK YILDIZ	
Kömürden Petrole, Demokrasiden Bağımlılığa: Enerji Siyasetinin Sınıf Temeli	140
BİRTAN ALTAN	
Sınıfın Partisi: Teori, Tarih, Güncellik	151
MERVE TURGAN	
Düzenin İçinden Dışına Bir Arayış: Gençlik ve Yeni Bir Kuşak	165
BUKET YALÇIN	
50. Yılında İkinci TİP (1975-1988) Deneyi Üzerine	178
SİNAN DERVİŞOĞLU	

Sunuş

Komünist'in 24. sayısından merhaba.

Dünya çapında süren karşı-devrimci saldırı hız kesmeden devam ediyor. Bu saldırı, bir yanıyla sömürünün, iş cinayetlerinin, derin yoksulluğun artmasıyla cisimleşirken bir yanıyla da savaşların, halklara yönelik soykırımların, çocukların bile katledildiği saldırıların sıradanlaşmasıyla da izleniyor. Emperyalizm ve onun vurucu gücü olan ülke ve örgütler dünyayı, özel olarak da bölgemizi yeniden bir kan denizine dönüştürmek üzere harekete geçmiş durumdalar.

Bu saldırıların ve bir bütün olarak karşı-devrimci kuşatmanın arkasında kapitalist sömürü düzeninin sürekliliğini güvence altına almak kaygısının olduğu için artık tartışmaya gerek duyulmayan bir gerçek. Bu gerçek, dünyanın ve insanlığın kurtuluşunun biricik yolunun sosyalizm olduğunu da ortaya koyuyor.

Dünyanın kanla sulanması denildiğinde akla NATO'nun gelmesi gerekiyor. Emperyalizmin silahlı gücü olarak halklara yönelen kanlı şiddetin bir numaralı faili olan NATO, kurulduğu günden bu yana emperyalist-kapitalist sistemin fedailiğini can alarak, yığınları katlederek yerine getiriyor. Türkiye'nin de üyesi olduğu, hatta üyesi olabilmek için dünyanın bambaşka coğrafyalarına asker gönderdiği NATO, işlevini ve hedeflerini hala koruyor.

Ülkemiz, çok yakında bu uluslararası savaş örgütünün toplantısına ev sahipliği yapacak. Saray Rejimi'nin ABD, İsrail ve emperyalizm yandaşlığının en açık kanıtı olan bu toplantı için başkent abluka altına alınacak. Ve Filistin'de soykırım yapan, İran'da okul ve hastane bombalayan, dünya üzerinde yoksul halkların canını alan orduların katil cumhurbaşkanları, başbakanları, bakanları, bürokratları ülkemiz toprağına kirli ayaklarını basacaklar.

Elbette NATO ve emperyalist katiller gittikleri her yerde hak ettikleri direniş ve karşı koymayla da karşılaşır. Türkiye'de de böyle olması için Türkiye İşçi Partisi hazırlıklarını sürdürüyor.

Komünist'in bu sayısında hem NATO'nun kirli operasyonlarına ışık tutan hem de TİP'in NATO karşıtı mücadele yönündeki hazırlıklarını ele alan içeriklere ağırlık vermemizin nedeni bu.

Önümüzdeki sayılarda görüşmek üzere.

İyi okumalar.

• *KOMÜNİST*

Kara Düzen Üzerine Tezler

DOĞAN ERGÜN

1. Sermaye sınıfının yeni bir karşı-devrim girişimiyle karşı karşıyayız.

“Devrim” kavramı, toplum bilimlerinin alanına giren neredeyse tüm diğer kavramlar gibi, oldukça geniş bir çerçevede tanımlanabiliyor. Siyasal mücadeleler tarihi bakımından ve Marksizm penceresinden devrimi “Tarihsel olarak gerici bir sınıfın (temsilcilerinin) iktidarı kaybetmesi ve yine tarihsel olarak ilerici bir sınıfın (temsilcilerinin) iktidarı eline alması” şeklinde tanımlamak mümkün. Devrimi teorik olarak böyle tanımlayabilsek de yine tarihteki diğer siyasal ve toplumsal olaylar gibi bu kavram da somutta genellikle bir “an” olarak değil bir “süreç” olarak karşımıza çıkıyor. Örneğin Türk Devrimi’ni en azından 1908-1923 arasında şekillenen bir süreç olarak ele almak gerekiyor. Fransız Devrimi, Rus Devrimi, Çin Devrimi gibi örneklerde de genelde süreçlere odaklanıyoruz.

“Devrim” kavramının en somut ve gözümüzde canlandırabildiğimiz örnekleriyle 1700’lerden itibaren karşılaştık. Uzun insanlık ve sınıflı toplumlar tarihi düşünüldüğünde egemenlik aslında kısa bir süre içerisinde önce aristokrat sınıftan sermaye sınıfına geçti. Kimi toplumlarda da sermaye sınıfı egemenliği uzun süre elinde tutamadı ve işçi sınıfı iktidarı aldı.

Bu devrimci geçiş ve dönüşümleri birer süreç olarak ele almamıza neden olan olgu, belirli gelişim evrelerinden geçiyor olmaları. Söz konusu gelişimi imleyen belli uğraklar vardır. Devrimlerin tamamlanması için, yani gelişimin olgunluğa ulaşması için, iktidardaki sınıfın egemenliğine dayanak oluşturan unsurların yerle bir edilmeleri gerekir. Bu noktada elbette temel unsur üretim biçimi. Aristokrat sınıfın egemenliğini kaybetmesi için temelde, feodalizmin temellerini sarsacak bir ekonomik dönüşümün ortaya çıkması gerekiyordu.

Sermaye sınıfının nüvelerinin, daha sonra sanayi devriminin ve seri üretimin ortaya çıkması, böylece sömürünün nitelik değiştirmesi (derebeyleri-serfler ikiliğinin yerini patron-işçi ikiliğinin alması), sermaye sınıfının iktidarı alması için gerekli temeli sağlayacaktı. Bu temel üzerinde gelişen üretim ilişkileriyle birlikte sermaye sınıfı iktidarı alabildi. İktidarın aristokrasiden sermaye sınıfına geçmesinden farklı olarak, sermaye sınıfından işçi sınıfına geçişte ise sömürü ilişkilerinde niteliksel bir dönüşüm gerekmemişti. Sosyalist devrimler aynı kapitalist üretim biçimini temel alarak şekillendi.

Yalnız, devrimci süreçlerde değişen tek parametre, yani egemen sınıfın dayanak aldığı tek unsur, üretim biçimi değildi. O temel üzerine bina edilmiş hükmetme biçiminde de gedikler açılması gerekti. Örneğin aristokrasinin iktidar mekanizması, halkın siyaset dışılığı üzerine kurulmuştu. Bu yüzden, burjuva devrimlerinin ve aslında daha sonraki sosyalist devrimlerin de en önemli müdahalesi halkın (ve daha sonra emekçilerin) siyasetin parçası haline gelmesi, bunun araçlarının inşa edilmesi oldu. Halkın farklı biçim ve niteliklerde örgütlenmesi, egemenliğin bir kişi veya hanedanın tekelinden çıkarılmaya başlanması, meşruti yönetim biçimleri, halk egemenliği ve cumhuriyet düşüncesi, halk egemenliğinin demokratik yollarla işlenmesi, meclisler ve seçimler bu sürecin politik-toplumsal bakımından asli mücadele konuları oldu.

Bu mücadele, elbette, başka pek çok dönüşümü de beraberinde getirdi. Anayasal düzenlerin tesisi, hukuk devleti ilkesinin yerleşmesi, çalışma hayatında emekçiler adına iyileşmeler, daha kısa ve tanımlı çalışma saatleri, sosyal güvenlik, emeklilik kavramının ortaya çıkması, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları gibi kavramlar, köleliğin kademe kademe ortadan kaldırılması vb. bunlar arasında sayılabilir.

Feodal dönemdeki egemenlik kurma biçiminin bir başka önemli dayanağı, iktidarın aynı zamanda bir dini iktidar olmasıydı. Egemenliği elinde tutan sınıfın en tepedeki temsilcisi olarak bir kişi veya hanedan ya doğrudan dini temsil ediyor ya da din kurumunu iktidarının organik bir parçası haline getirebiliyordu. Burjuva devrimlerinden sosyalist devrimlere uzanan Devrimler Çağı, bu tekleşme/bütünleşme haline de darbe indirdi.

İşte, yakın tarihimizdeki devrimler, hem kendileri birer süreç olarak hem de yol açtıkları dönüşümle beraber insanlık adına tarihte benzerine az görülür bir süratte büyük kazanımların elde edilebilmesini sağladı. Sermaye sınıfının, bu kazanımlardan daha ilk andan itibaren korktuğu, hatta pek çok örnekte dehşete kapıldığı ve bir an önce kurtulmaya çalıştığını söylemeye gerek yok. Bu, çok paradoksal bir ilişki yarattı. Bir yanda kapitalist sömürünün özünü zor, baskı, şiddet, yağma ve el koyma oluşturuyordu. Öte yanda ise halk siyasetin aktif bir unsuru haline geldiği için kapitalist sınıfın iktidarı ele geçirmek üzere büründüğü bir meşruiyet kılıfı bulunuyordu. Dahası, sosyalist devrimlerle beraber, halkın ve emekçilerin kazanımları bu kılıfın çöpe atılmasını çoğu zaman imkansız kılıyordu. Geçen yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan faşizm ve nazizm olgularını, bu kılıfı çıkarmanın erken denemeleri olarak görmek mümkün. İşte karşı-devrim kavramını bu aşamada devreye alabiliriz:

Tarihsel olarak gericileşmiş bir sınıfın, mevcut düzeni, insanlığın ve tüm emekçilerin devrimler ve/veya devrimci mücadeleler sayesinde elde ettiği toplumsal, siyasal, kültürel, demokratik kazanımları ortadan kaldıracak bir radikallikte ve kurumsal olarak dönüştürmesine karşı-devrim adını verebiliriz.

Sosyalizmin dünyanın çok önemli bir bölümünde iktidarda olduğu, pek çok kapitalist ülkede işçi sınıfının ve halkların devrimci mücadele yoluyla haklar kazandığı bir dünyada bu karşı-devrimci denemeler, hem fiili mücadeleler sayesinde hem de kapitalist sınıfın sürecin sonunda yaşayabileceği meşruiyet kaybını fark etmesiyle geri çekilmiş oldu.

Sovyetler Birliği ve başka pek çok ülkede sosyalizmin çözülmesinin itkisiyle bugün de yeni bir karşı-devrim girişimiyle karşı karşıyayız.

Elbette, tarihte dönmelendirme yapmak kolay değildir. Birbirleriyle pek çok açıdan içsel ilişkilere sahip olan olgu ve süreçlerin hangi anda nitel bir dönüşüm olarak adlandırılabilceğini anlayabilmek için bir süre geçmesi gerekebilir. Bu örnekte de karşı-devrim girişiminin başlangıcını 1989-91 çözülüşü ile mi başlatacağımız, hatta belki de Soğuk Savaş dönemini mi kerteriz alacağımız, yoksa daha yakın dönemli bir tarihleme mi yapılması gerektiği daha detaylı başka çalışmaların konusu olabilir. Bu yazıda, 1970'lerin ikinci yarısından

itibaren sermayenin başlattığı topyekûn saldırının ardından gelen 1989-91 çözülüşünün, yeni karşı-devrim girişimi için ilk itkiyi verdiğini, zemini hazırladığını söylemekle yetiniyorum.

Reel sosyalizme karşı sermayenin kapsamlı saldırısına eşlik eden iç çürüme ve hatalar sonucunda, 1989-91 arasında devrimler çağının ileri ucu çöktü. Devrimler çağının ileri ucu veya öncü kolu olarak görülebilecek sosyalist iktidarların yenilgiye uğratılması önemli bir adımdı; insanlığın toplumsal-siyasal-demokratik-kültürel kazanımlarının elden gidebileceği tehlikesine ilişkin çok önemli bir uyardı. Ama söz konusu potansiyel tehdit bugün kendini fiilen açığa çıkarmış, küresel siyasi öznelerini yaratmış ve kapitalist ülkelerde yaşayan halkların da kazanımlarını elden almaya başlamış durumda.

Bu nedenle, köklerini ve itkilerini göz önünde bulundurmakla birlikte, özellikle siyasi öznelerin, onların yol ve yöntemlerinin cisimleşmiş olması itibarıyla karşı-devrim girişimini güncel bir saldırı olarak nitelendirmeyi politik bakımdan daha yararlı buluyorum.

2.Sermayenin karşı-devrim girişiminin zemini, işçi sınıfı hareketinin tehdit olmaktan uzaklaştığı fikridir.

Komünist Parti Manifestosu’nun birinci bölümü şu cümleyle başlar: “Şimdiye kadarki tüm toplum tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir.” İtiraf etmeliyim ki, ilk okuduğumda fazla abartılmış bir cümle olduğunu düşünmüştüm. Toplum tarihinde sınıf mücadelesi kapsamına girmediğini sandığım o kadar çok şey vardı ki...

Zamanla, sınıf mücadeleleriyle ilişkisi olduğunu düşünmediğim, savaşlardan yeme-içmeye, folklordan spora, dinlerden giyim-kuşama neredeyse bütün “diğer” kategorilerin aslında sınıf mücadelelerinin doğrudan veya dolaylı bir yansıması olduğunu veya bunların şekillenmesinde sınıf mücadelelerinin hiç küçümsemeyecek bir payı olduğunu kavradım. Sınıf mücadeleleri, sınıfların çıkarları için verdikleri mücadeleler, biz gündelik yaşamın koşturmacası içerisinde farkına varmasak dahi devam ediyor ve hayatın bütün alanlarını etkiliyor.

Konumuza dönersek, bugün alışkın olduğumuz ve daha önce de farklı olamayacağını zannettiğimiz yaşam biçiminin, alışkanlıkların, kurumların şekillenmesini aslında devrimler çağına borçluyuz. Elbette, diyelim ki 1800’lerin, hatta 1700’lerin öncesinden kalan

sonsuz sayıda kültürel, sınıfsal, dini, toplumsal olgu hala çeşitli biçimlerde varlıklarını sürdürüyor. Ancak devrimler çağının, bütün bu olguları yeniden tanımladığını, bugünkü biçimlerine soktuğunu biliyoruz. Bir üretim biçimi olarak kapitalizmin kendisini politik ve toplumsal alanda görünür kıldığı biçimler, kurumlar, devlet-toplum, birey-toplum ve birey-birey ilişkileri de bu kuraldan azade değil. Sınıf mücadelelerinin gelişkinlik düzeyi, yalnızca sömürü oranlarının artıp azalmasını değil, kültürel-ideolojik bakımdan hayatı algılama biçimlerimizden halkın siyasetin etkin bir unsur olmasına, “devlet” aygıtının biçimlenmesinden haklar ve özgürlükler alanlarına kadar çok geniş bir alana etki etti. Daha önce de bahsettiğim gibi, sınıf mücadelelerinin düzeyi sömürü oranlarını azaltmakla kalmadı; sermaye sınıfı, sömürünün “baskı, şiddet, yağma ve el koymaya” dayanan özünü mümkün olduğunca gizlemek zorunda kaldı. Tersı durumlarda da su dolu bir kabın bulduğu en ufak boşluktan sızmasının bir kural olması gibi, mücadele geri çekildikçe kapitalist sömürü mekanizması da sürekli içine sokulmaya çalışıldığı kabı, kılıfı yırtıp taşmaya çalıştı. Bazı örneklerde ise, ki bunun nazizm-faşizm ideolojileri üzerinden andığım ilk karşı-devrimci dönem için geçerli olduğunu söyleyebiliriz, sermaye sınıfı işçi sınıfını reel bir tehdit olarak gördü ve iradi müdahalelerle düşmanını alt etmeye gayret etti. Toplumsal meşruiyet arayışlarını bir kenara itti ve cüretkâr girişimlerde bulundu.

Bugünkü küresel ölçekli karşı-devrim girişiminin zeminini ise işçi sınıfı mücadelelerinin düzeyindeki görelı gerileme veya sermaye sınıfının tabloyu böyle okuması oluşturuyor. Sermaye sınıfı, sosyalist iktidarların çözülmesi sonrasındaki geçiş döneminde emekçilerin elindeki pek çok aracı etkisizleştirdiğini hesap ediyor. Sovyet sonrası geçiş sürecinde, neoliberal ekonomik modelin uygulanmasıyla beraber kamuculuğa indirilen darbeler, siyaset kurumunun halkla bağının azaltılması, din-siyaset ilişkisinin yeniden üretilmesi, sendikalar ve çeşitli denetim mekanizmaları gibi çalışma yaşamını emekçiler lehine şekillendiren unsurların etkisinin azaltılması ve bütün bunların işçi sınıfının direncini azaltması sermaye sınıfına bu özgüveni kazandırdı.

Bu noktada, özgüveni artıran bir faktörden daha söz etmek gerekiyor: Sosyalist iktidarların çözülmesinin ardından yağmaya açılan

yeni dünyaya müdahalenin ideolojik kılıfı olan küreselleşme. Geçiş dönemine damga vuran bu ideoloji, sermayenin, kendisini neredeyse 70-80 yıl boyunca sınırlandıran sosyalizm belasından kurtulup yayılması, girilmedik coğrafya bırakmaması için muazzam bir itki sağladı. Bu süreç, bilgi ve iletişim sektörlerindeki muazzam teknolojik gelişimle uyum içerisinde ilerledi. Emperyalist bir hegemonya projesi olarak küreselleşme ideolojisinin (globalizm) yayılmasında liberal solun kavramı öyle ya da böyle benimsemesinin de etkisini ihmal etmemek gerekir.

Böylece, sosyalist iktidarların yokluğunda, teknolojik gelişim ve liberal solun pohpohlamalarıyla palazlanan küreselleşme ideolojisi, sermaye için “işçi tehdidinin” azımsanacak bir düzeye çekildiğini anlatıyordu.

Karşı-devrim girişimi işte bu zeminde filizlendi.

3.2008 ekonomik krizi, Çin'in “küreselleşmeci neoliberalizm” ortamını büyüterek geçirmesi, ticaret yolları ve değerli madenler üzerinde kızışan rekabet, dolar egemenliğinin sarsılma emareleri göstermesi ve küresel göç olgusu gibi dinamik ve tehditler, karşı-devrimcilere harekete geçme motivasyonu vermiştir.

Bir tarihsel olgunun hangi zeminde filizlendiği ile onu nelerin tetiklediği aynı şeyler değildir. Zemini, bir organizmanın doğup büyümesine imkan veren koşullar ve ortam olarak ele alabiliriz. Tetikleyenleri de yalnız olumlu etkenler olarak değerlendirmemek gerekir. Bir tehdide karşı harekete geçmek, hayatta kalabilmek için harekete geçmek ya da bir zayıflığı fark edip harekete geçmek de pekâlâ mümkündür. Çokça örnek verilen bisiklet metaforunu burada da anabiliriz. Bir bisiklet sürücüsü için pedalı çevirme motivasyonu düşmemek de olabilir, ilerlemek de... Ve bunlar genelde birbirinden ayrılamaz şekilde iç içe gelişir.

Zemin ve tetikleyen etmenler demişken bir de hedeflerden bahsetmek gerekir. Bir siyasal veya toplumsal hareketin hedefleri de bu andığımız iki olgudan farklıdır. Hedefler zaten genelde bir tarihsel olgunun veya kurulumun başından itibaren üç aşığı beş yukarı belli olur. Sermayedarın amacı kârı maksimize etmektir, örneğin. Bu ana hedef doğrultusunda, zemine ve tetikleyen unsurlara bağlı olarak güncel ve ara hedefler de şekillenir.

Bir örnekle ilerleyelim...

Bir mahalle bakkalının yola çıkışında ana hedefi, kârını maksimize etmek, işletmeyi büyütüp süpermarket haline getirmek olsun. Mahallede sıra dışı bir nüfus artışı, yakınlarda bir süpermarket olmaması, kendisinin de atadan ticareti biliyor olması bu esnafın hareketinin zeminini oluştursun. Bu tüccarı tetikleyen gelişmeler; başka bir işte yaşadığı başarısızlık ve artık yeni bir girişime mecbur olması, bakkal dükkanı için çok uygun bir ürüne çok ucuza erişebilmesi veya mahallede bir bakkal dükkanını kelepire kapatma imkanı olabilir. Ve nihayet gelişimi için zemini uygun olan, harekete geçmesi için kendisini tetikleyen unsurlar bulunan, hedefi çok para kazanıp dükkanını süpermarkete çevirmek olan esnafımız, bu hedeflerine ulaşmak için, mahalledeki diğer bakkalla rekabetinde kazanmak, dükkanına başka ürünleri daha ucuza getirebilmek, evlere servis hizmetine başlayabilmek, kâr getirici bir reyonunu veya rafını genişletmek gibi ara hedeflere sahip olabilir.

Bu kısa örneklerden sonra, karşı-devrim girişimini tetikleyen unsurlara geçebiliriz. Karşı-devrimci hamlesi için uygun zemini bulan sermaye sınıfını, kendisi için hem olumlu hem de olumsuz çeşitli gelişmelerin tetiklediği söylenebilir.

1970'lerden itibaren önce Şili'de diktatör Pinochet döneminde denemesi yapılan, daha sonra tüm dünyaya yayılan neoliberal ekonomik model, başta özelleştirme gibi uygulamalarıyla birlikte kamusalılığı parçalayan bir işlev gördü. Sosyalist iktidarların çözülüşüyle birlikte neoliberal modelin küreselleşme ideolojisiyle eklemlenerek ivmelendiğinden bahsetmiştim. Parasal genişleme, dağıtılan krediler, gümrük duvarlarının inmesi ve tüm dünyanın sermayenin saldırısına açılmasıyla birlikte ilerleyen küresel neoliberalizm, 2008 yılında duvara tosladı. ABD'de uzun vadeli konut kredilerinin (mortgage) geri ödemelerindeki aksama ile patlak veren ve tüm dünyaya bir anda yayılan ekonomik kriz;

Küreselleşmenin krizleri de küreselleştirebildiğini,

İstediginde finans sermayesini bir çırpıda kurtaran devletlerin emekçileri gözden çıkarabildiğini,

Ucuz işçiliğe yönelmenin bir sonucu olarak yerküreye yayılan tedarik zincirlerinin kırılmasını,

Borçlanmanın ve gelir adaletsizliğinin geldiği seviyeyi tüm çıplaklığıyla ortaya koydu.

Yukarıda saydığım göstergelere Çin gibi devasa bir sorun daha eklenmeli. Üretim maliyetlerini önce ucuz işçilik, daha sonra da teknolojik gelişimle minimize edebilen, nüfusu ve etki alanı sayesinde ticari rekabette büyük avantaja sahip olan bu ülke küreselleşmeyi açıkça istismar edebilecek bir kapasiteye sahip olduğunu gösterdi. Dahası, yönetim biçimi ona dönemsel dalgalanmalar karşısında istikrar ve dirayet sağlıyordu. Ve o Çin, hem yeni dönemin enerji sorununa değerli madenleri sayesinde meydan okuyabileceğini, hem de toplamda 4-8 trilyon dolar değerinde büyüklük biçilen Kuşak-Yol projesiyle Avrupa'ya kadar sokulan bir ticaret yolu kurabileceğini ortaya koyuyordu.

Öyleyse, sermaye sınıfı içinde bir kol için;

Küreselleşme ve onun “liberal” görünümlü ideolojik salgılarıyla,

Sovyet sonrası geçiş döneminde küreselleşmeciliğe hemen uyum sağlamış Dünya Bankası, IMF, Merkez Bankaları, Birleşmiş Milletler ajanslarıyla, gümrükleri indirme saçmalığıyla,

Ulusallığı parçalayan saçmalıklarla ve;

Çin belasıyla hesaplaşma vakti gelmişti.

Bu hesaplaşmaya gidilmediğinde ticaret ve enerji yolları üzerindeki egemenlik tehlikeye girebileceği gibi, ticaretteki dolar hâkimiyeti de sorgulanabilecekti. Ve nihayet, Sovyet-sonrası dönemde yanı başındaki Rusya ile yeni bir ilişki biçimi arayışında olan Avrupa, Çin'in ticari etkisinden de etkilenmeye açıldı.

2008 ekonomik krizinin ev sahibi olan ve uluslararası emperyalist-kapitalist sistemin halen lideri konumundaki ABD, bu hesaplaşmanın da öncüsü olacaktı. Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı, çok kutupluluk tartışmalarının dört bir yanı sardığı bu ortamda emperyalist aktörler arasındaki politik-ideolojik ahengi sağlamakta zorlanan ABD için kriz aynı zamanda yeni bir fırsat anlamına da gelebilirdi.

2008 krizinin ardından yaşanan gelişmeler de bu hesaplaşma eğilimini hem öznel hem de nesnel bakımdan destekliyordu. 2008'in artçıları 2011'de Avrupa'yı ciddi şekilde sarsmaya başlamış, kıtanın çeper ülkeleri borç batağına sürüklenmişti. Bu batağa karşı önlem,

emekçileri gözden çıkaracak şekilde uygulamaya konan kemer sıkma politikaları oldu. Aynı yıl, Ortadoğu'da "Arap Baharı" adı verilen isyanlar pek çok ülkede iktidar sahiplerini koltuklarından etti. Yaşananlar ABD, İsrail, Körfez ülkeleri ve Ankara'nın koordinasyon halinde Ortadoğu'daki direniş eksenini kırarak hamlelerine, ticaret ve enerji yolları üzerindeki egemenlik savaşında atılacak yeni adımlara zemin yarattı. Suriye'ye dönük müdahale bu açıdan ciddi bir sınama olacaktı. Öte yandan, bölgede oluşan istikrarsızlık, dünya tarihinde eşi görülmemiş bir göç olgusunu beraberinde getirirken, göç de Avrupa'da yeni dönemin anti-küreselleşmeci/kapanmacı/muhafazakâr ideolojisine müthiş bir yakıt sağladı. Ekonomik krizden bunalan Avrupa halklarının tepkisinin yönlenebileceği düşman bulunmuştu. Dahası, Büyük Britanya'nın Avrupa Birliği'nden çıkması tartışmaları, ABD açısından Rusya-Çin etkisine açık ve küreselleşme ideolojisinde ısrar eden Avrupa'nın terbiye edilmesi için kullanılacaktı.

Bir yap-boz oyunu gibi parçalar tek tek yerine otururken, oluşmakta olan yeni karşı-devrimci siyasal ideolojiye ancak güçlü bir sermaye bölmesi ayak direyebilirdi. Teorik bakımdan akla ilk gelen bölme de gelişmekte olan bilişim sermayesiydi. 2000'ler ve 2010'lar başlarında "liberal" ideolojinin şampiyonu olarak beliren bu bölme, pekâlâ karşı-devrimci/aşırı muhafazakâr/faşizan yeni ideolojiye düzen içi alternatif yaratabilme potansiyeli barındırıyordu. Ancak oradaki olası eğilim de kâh siber alandaki Çin-Rusya tehdidi işaret edilerek, kâh devlet müdahaleleriyle, kâh sermaye sahipliğinin el değiştirmesi yöntemleriyle hızla bastırılmış oldu. Nihayet bu sermayenin bu bölmesini de arkasına alabilen yeni ideolojik-politik eğilim (yapay zekanın gelişmesinin de etkisiyle) emek piyasasının düzenlenmesinden güvenlikçi uygulamalara, kültür üretiminden bilgi tekeline kadar geniş bir spektrumda güç kazanmış olacaktı.

ABD'de Trump'ın iktidarlara, Avrupa'da ve Latin Amerika'da aşırı sağın yükselişi, Ortadoğu'da Netanyahu liderliğindeki işgalci İsrail devletinin önünün açılması, bölgedeki emperyalizmle uyumlu İslamcı iktidarlara ile cihatçı örgütlerin desteklenmesi ve siber teknolojiler ile yeni medya üzerindeki tam hakimiyet işte bu tablo içerisinde filizleniyor, zamanla bütünlük ve eşgüdüm kazanmaya başlıyordu. Bu filizlenme ve eşgüdüm, bir odağın oluşmasına, bir Kara İttifak'ın gelişimine de işaret ediyordu.

2010'ların sonları ile 2020'lerin ilk yılları arasındaki bütün gelişmeler, yukarıda özetle andığım olay ve olguları destekler niteliktedir:

Genelde birbirini dengeleyen iki veya üç siyasi aktörle işleyen düzen siyaseti, bu dönemde yükselen yeni muhafazakâr/aşırı sağ/otoriter eğilim karşısında küresel etkiye sahip alternatifler üretmiyor/üretmiyordu. ABD'de Trump'ın ilk döneminin ardından gelen Demokrat iktidar büyük bir fiyaskoyla sonuçlanacak, Avrupâda da sosyal-demokrat-liberal-merkezci çizgi günden güne zayıflayacaktı.

NATO'nun genişlemesine ve Ukrayna'nın yakın tehdit haline gelmesine kayıtsız kalamayan Rusya, odağını Ortadoğu'dan uzaklaştırmak zorunda kaldı.

Uluslararası müdahaleyle geçen 10 yılın ardından Beşşar Esad ülkesinde istikrarı sağlayamamış, İran ve bağlantılı güçler günden güne zayıflatılmıştı. Yeni işgaller, savaşlar ve istilalar için zemin hazırdı.

Latin Amerika'da bir sol alternatifin istikrarlı şekilde iktidara yerleşmesi mümkün olmadı.

Başta Avrupa olmak üzere pek çok bölgede 2008-2011 krizlerinin emekçilerde yarattığı memnuniyetsizlik, göç sorunuyla birleşmiş, kurulu düzene, küreselleşmecî liberal çizgiye dönük bu kez gericiliğe alan açan bir öfkeye dönüşmüştü.

Nihayet, Çin'in bilimsel, teknolojik, ticari gelişiminin yanı sıra Asya, Afrika ve giderek Avrupa ve Latin Amerika'ya uzanan etkisi göz korkutucuydu.

Karşı-devrim girişimi böyle tetiklenmekte, bu girişime öncülük edecek uluslararası Kara İttifak bu ortamda şekillenmekteydi. Kara İttifak, pek çok ülkede iktidarları ya elinde tutuyor veya niteliklerini belirler hale geliyor; yerleşik kurum ve alışkanlıkları günden güne ortadan kaldıran bir Kara Düzen'e geçiliyordu.

4.Karşı-devrim girişiminin hedefi, emekçi sınıfların toplumsal mücadelelerle elde ettiği ve sermayenin kabul etmek zorunda kaldığı tüm kazanımlarını ortadan kaldırmaktır.

Politik hareketlerin/hareketlenmelerin nihai hedeflerinin genelde baştan belli olduğuna değinmiştim. Sermayenin uluslararası karşı-devriminin çıkış misyonunu kapitalizmin özünü açığa çıkartmak olarak tarif edebiliriz. Hedefini de bu özü baskılayan, yer yer dar bir

gömleğe sokan, yer yer dizginleyen bütün yüklerden kurtulmak olarak özetlemek mümkün. Hedef her ne kadar ekonomiyle ilgili görünse de yalnız onunla sınırlı olmayan geniş bir skalada hareket etmeyi şart koşuyor. Burada başlıca birkaç önemli başlığı ele alacağım.

Emekçilerin gözden çıkarılması: Emekçi sınıfların asırlar boyu verdiği mücadele ve sosyalist iktidarların varlığıyla tüm dünyada elde ettikleri kazanımlar, sermaye sınıfı için her zaman bir yük oldu. Çalışma saatlerinin uzaması, esnekleşmesi ve reel ücretlerin baskılanması gibi sermaye sınıfı açısından genel geçer hedeflerin hayata geçmesi için sınıfın öncelikle örgütsüzleştirilmesi gerekiyordu. İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) geçen yıl sonunda yayımladığı bir rapor bu açıdan çok çarpıcı veriler sunuyor. Türkiye'nin de aralarında olduğu OECD ülkelerinde sendikalaşma oranının son 40 yılda yarı yarıya azaldığı (yüzde 30'dan yüzde 15'e) görülüyor. Türkiye'de de özellikle özel sektörde çalışan işçilerin sendikalaşma oranı resmi rakamlarla yüzde 10 seviyelerinde. Sendikaların çok büyük çoğunluğunun sarı sendika olduğunu ise belki hatırlatmaya dahi gerek yok.

Örgütsüzleştirmeye eşlik eden ve bu döneme damga vuran diğer çarpıcı veri ise güvencesizlikle ilgili. Uluslararası Çalışma Örgütü verilerine göre 2026'da dünyada her 10 işçiden yaklaşık 6'sının kayıt dışı çalışmak zorunda kalacağı yani 2,1 milyar kişinin güvencesiz, kayıt dışı çalıştığı tahmin ediliyor. Bu rakamlar, yine son 30 yılda kayıt dışılık oranının tahminen yüzde 50 arttığını, kayıt dışı çalışan sayısının ise ikiye katlandığını anlatıyor.

Devasa kitlesel göç ve emek piyasasının küreselleşmesinin reel ücretleri baskılayacak araçlar olarak kullanıldığına da değinelim. Ve nihayet, son 50 yılda hanehalkı borçları yine küresel ölçekte en az ikiye katlandı.

Bu tablo bize şunu söylüyor: Dünyadaki bütün emekçilerin isimlerini bir torbaya koyup rastgele çekecek olsak, karşımıza çıkan kişi muhtemelen kayıt dışı/güvencesiz çalışan, kayıtlı olsa dahi sendikasız, reel ücreti anne-babasının çalıştığı döneme göre düşük ve gelirinin en az yüzde 60'ıyla borçlarını kapatmaya çalışan biri olacaktır.

Karşı-devrimci sermaye sınıfının en büyük başarısı ve motivasyonu bu tablodur.

Bu tabloya, yapay zekanın gelişiminin emek piyasasında ve genel

olarak üretim-tüketim ilişkilerinde yaratması muhtemel sarsıntıları şimdilik dahil edemiyoruz.

Konuyla ilgili güncel tartışmanın bir boyutu, yapay zeka araçlarındaki ilerlemenin toplam veya sektörel istihdam verilerine nasıl etki edebileceği üzerine yoğunlaşıyor. Toplamda veya belirli sektörlerde işsizliğin dramatik boyutlara ulaşabileceği öngörülüyor.

Diğer bir tartışma ise tüketim-üretim ilişkisi, arz-talep dengesi ile ilgili. Özetle, bilişim teknolojisinin gelişimiyle kimi ürünlerde veya ürün skalalarında ortaya çıkan kârlılığın, toplam tüketimde yaşanabilecek düşüşü rahatça karşılayabileceği iddia ediliyor. Emekçilerin daha çok tüketmesini gerektirmeyen, böylece ücretlerin daha da düşmesini göze alabilen bir kârlılık, yeni dönemin kapitalizmini tanımıyor olabilir.

Gerçekliğini henüz test edemediğimiz ama hayata geçmesi muhtemel bu iki senaryo da şunu anlatıyor: Kara düzen, her geçen gün çok daha fazla sayıda emekçiye gözden çıkararak yaşamını sürdürebilir!

Halk egemenliğinin gözden çıkarılması: Devrimler çağının siyaset alanındaki önemli kazanımlarından biri “cumhuriyet”, diğeri de Antik Yunan’dan bulup çıkarılan “demokrasi” kavramı olmuştur. Bir ülkedeki egemenlik hakkının, bir kişiden, bir aileden veya imtiyazlı bir grubun elinden alınıp halka verildiği yönetim biçimine cumhuriyet adını veriyoruz. Halkın egemenliğinin, yine halkın tercihleriyle tecelli etmesine, seçimlere/oylamaya dayanmasına ise demokrasi diyoruz.

Daha önce de değindiğim gibi, kapitalizmin gelişimi, sermaye ve işçi sınıflarının doğuşu, halkın siyasetle siyasetin de halkla buluşmasını beraberinde getirdi. Burjuva devrimlerinin alametifarikası, monarşinin iktidarının adım adım sınırlandırılması, bir adım sonra egemenliğin halka verilmesi ve nihayet iktidarın halk tarafından seçilmiş kişilere teslim edilmesi oldu. Oldukça sancılı geçen ve mücadelelerle dolu bu süreç içerisinde halk siyasi amaçlarla örgütlenmeye başladı, seçimler yapıldı, yasa koyucu parlamentolar oluştu, yasama organları ülkelerin nasıl yönetileceği konusunda başat role sahip oldu. Parlamentolar tarafından koyulan yasalarla oluşan hukuk sistemi, herkes için geçerli oldu. Yasaların sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için kanatlı parlamentolar, parlamento içi komisyonlar, çalışma grupları oluşturuldu. Siyasi partilerin yasalar lehine veya aleyhine söz söyle-

yebilmeleri, yeni yasa teklifinde bulunabilmeleri, sözlerini çeşitli yol ve yöntemlerle halka aktarabilmeleri sağlandı. Halk egemenliğine dayalı sistemde yurttaşlık, haklar ve sorumluluklar yüklenmiş, siyasal bir özne olarak tarif edildi.

Yukarıda çok özet halinde aktardığım devrimler çağının ürünü bu yeni kurumsallığın bütün unsurları bugün tehdit altında.

Halk egemenliğine, cumhuriyet fikrine ve demokrasiye dönük saldırılar yeni başlamadı. İktidarı eline aldığı günden itibaren demokrasi ve cumhuriyet fikrine yabancılaşan sermaye sınıfı, her sıkışma anında istikrarsızlığı ve kaosu bahane ederek yürütme erkini halka karşı sorumlu olmayacak şekilde tek mutlak otorite haline getirmeye çalıştı. Son 150 yılda, başkanlık rejimlerinin inşası, diktatörlükler, darbeler, rejim değişiklikleri, demokratik araçların demokrasiyi ortadan kaldırmak üzere kullanılması, yasama organlarının işlevsizleştirilmeye çalışılması gibi onlarca örneğe rastladık. Bunlar yalnızca ülke içindeki müdahaleler olarak da hayata geçmedi. Başka ülkelerin meşru yollarla seçilmiş iktidarları da güç kullanılarak değiştirildi. Son birkaç yılda yaşadıklarımız ise bu eğilimin yeni bir seviyeye çıktığını anlatıyor.

ABD'de Trump'ın ilk başkanlık döneminin sonunda denenen darbe Batı'yı sarsan ilk ciddi girişim, Kara İttifak'ın sınır tanımazlığının işaret fişeydi. Trump'ın, Yüksek Mahkeme yargıçlarını belirleme yöntemleri, medya üzerindeki hegemonya çabaları da çarpıcı denemeler olarak kayıtlara geçti. Aslında, halk egemenliğine, cumhuriyete ve demokrasiye dönük saldırılarda Türkiye'de AKP iktidarının sicili çok daha kabarıktı. Kaybettiği seçimleri tanımama, olası rakiplerini konutlarına asker göndererek sindirme, seçim kurulunu manipüle etme, rakiplerini tutuklama, diğer partilerin içişlerine karışma, yasama organını işlevsiz hale getirme, yüksek yargıya müdahale, yargı kararlarını tanımama, medya üzerinde tam kontrol, sosyal medya mecralarının kapatılması gibi pek çok hamle, Erdoğan'ın parçası olduğu uluslararası Kara İttifak için model oluşturabilecek cinsteydi. Benzer adımların Brezilya'da Bolsonaro, Macaristan'da Orban, İsrail'de Netanyahu tarafından da atıldığına tanık olduk.

Ülke içinde halk egemenliğini sınırlandırma girişiminde yükselen çita, uluslararası arenada yapılacakların da habercisi oldu.

Bir kere, demokrasi ve özgürlükler “havarisi” olarak nam salan Avrupa’nın, bu saldırganlığı seyretmekle yetindiğini, çoğu örnekte ise açıktan ya da gizlice desteklediğini not edelim.

Başka ülkelerin egemenlik haklarına müdahale örneklerine geçsek... Suriye’de “halk isyanı” gerekçesine sarılan ABD öncülüğündeki güçler, 14 yıl sonra Venezuelada seçilmiş başkanı evinden rehlin aldıklarında veya İranda ruhani lideri katlettiklerinde herhangi bir meşru gerekçe üretme ihtiyacı dahi duymadılar. Avrupa her iki saldırganlığı da alkışladı.

Böylesi bir dünyada; işgalci İsrail’in payına Gazze’de soykırım düzenlemek, ABD’ye soykırıma destek olmak, Avrupa’ya ise soykırıma itiraz edenleri tutuklamak düştü.

Bugün, ABD Başkanı Donald Trump’ın 2026 ara seçimlerine veya 2028 başkanlık seçimlerine nasıl müdahale edebileceği, sandıkları nasıl manipüle edebileceği, kaybedebileceği bir seçimi tanıyıp tanımayacağı gibi soruların tartışılması oldukça normal bir durum. Dahası, yine Trump’ın Monroe Doktrini’ni güncellemesi, Güney Amerika, Kanada, Grönland üzerinde hak iddia etmesi sıradanlaştı.

Halk egemenliği, cumhuriyet, demokrasi ve yurttaşlık kavramları, yakın tarihimizin en büyük saldırısıyla karşı karşıya.

Din referansının yeniden hortlaması: Devrimler çağı dediğimizde akla ilk gelen elbette Fransız Devrimi. Halkın siyasete damga vuracağı bir dönemi açan bu devrimin üç temel sloganı bulunuyordu: Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik.

Yukarıda, sermayenin karşı-devrim girişiminde gözden çıkardıklarını aktarırken, aslında aynı zamanda eşitlik-özgürlük aksına dönük sistematik bir saldırının sürmekte olduğunu ima etmiş oldum. Ama unutmayalım, özgürlük ve kardeşliği birleştiren aks da tehdit altında.

Din savaşlarıyla geçen ve din kurumunun siyasetin ana belirleyicilerinden olduğu uzun bir dönemle hesaplaşmayı da başaran devrimler, yeni dönemin seküler karakterini müjdeliyordu. Ancak sermaye sınıfı ya da din kurumu açısından hesap hiçbir zaman kapanmadı. Geçen yüzyılda siyasallaşmış bir dinin sermaye düzeninin devamlılığı açısından ne kadar faydalı olabileceğine dair epey deneyim birikti. Papalığın ve özel olarak da Polonyalı II. Jean Paul’ün reel sosyalizmin

Orta ve Doğu Avrupa'daki çözülüşünde oynadığı rol oldukça dikkat çekiciydi. Aynı şekilde, Hristiyanlık içindeki Katolik-Ortodoks ayrımı, örneğin Yugoslavya'nın çökertilmesinde ciddi pay sahibi oldu. Siyasal İslam ise Ortadoğu'daki devrimci hattın kırılmasında işlev gördü. Sovyetler Birliği'nin dağılmasına giden yolda Afganistan'ın, bu ülkede Taliban gericiliğine verilen desteğin ne denli önemli olduğunu hâlâ görüyoruz. ABD'nin Yeşil Kuşak projesi, Filistin'de seküler tonu ağır basan direnişin başkalaştırılması, 1980'lerin ilk yarısında ABD'de Türkiye ve bölge üzerine yapılan değerlendirmelerde ılımlı İslamcı aktörler yaratma arayışlarının öne çıkması gibi pek çok başka örnek de sayılabilir.

20. yüzyıldan dersler çıkaran sermaye sınıfının, bugünkü karşı-devrim girişiminde de din-siyaset ilişkisine özel bir yer ayırmaması düşünülemezdi. Bugün bir Kara İttifak'ın parçaları olarak andığımız tüm aktörler aynı zamanda dinin siyasallaşmasının da birer sembolü. İsa'ya benzetilmek isteyen ve ABD'nin önemli kiliseleri tarafından bir din savaşı içinde olduğu vaaz edilen Trump, Gazze soykırımını dini referanslarla meşrulaştırmaya çalışan Netanyahu, Avrupa'da göçmen meselesini aynı zamanda bir din kavgası olarak köpürten aşırı sağ, Brezilya ve Arjantin'de anti-komünizmine temel referanslarını dinde bulan Bolsonaro ve Milei gibi örnekler sayılabilir. Erdoğan, Suud'lar, BAE, HTŞ gibi bizim bölgemizin siyasal İslamcılarını zaten biliyoruz.

Karşı-devrimcilik, tarihte her zaman kimi kesimleri istikrarı bozucu aktörler olarak imleyip iç düşmanlar yaratarak yoluna devam etti. Yaratılan korku iklimi, baskı aygıtlarının güçlenmesine, ayrımcılığın yayılmasına, toplumsal mücadelelerin felç edilmesine yaradı. Bugün Kara İttifak, genel izleğe uygun şekilde, ırkçı-milliyetçi, muhafazakâr bir toplumsal yapı arzusunu din referanslarıyla pekiştirerek ilerliyor.

Devletin yeniden tanımlanması: Marksizmin ve genel olarak sosyal bilimlerin alanının en tartışmalı konularından biridir devlet. Onu sınıflar üstü veya sınıflardan bağımsız bir konuma yerleştirenler de vardır, egemen sınıfın saf bir baskı aygıtı olarak tanımlayanlar da...

Tarihi sınıflar mücadelesi üzerinden tanımlayan Marksistler açı-sından, siyasetin esas meselelerinden biri belki de en önemlisi olan devleti sınıflardan azade düşünmek tabii ki yersiz olurdu. Ancak, toplumsal yaşamda kendi başına büyük bir kütle oluşturan, hayatın

her alanında etkisini somut şekilde gördüğümüz bu mekanizmanın, sınıflar mücadelesinin gündelik ritmine ne kadar bağımlı olduğu, hangi uzuvlarının hangi ihtiyaçlara göre şekillendiği, işlevinin ne olduğu gibi sorular üzerine düşünmek gerekiyor.

Önce devlet meselesinden bağımsız bir tespitle başlayalım: Sınıflar mücadelesinde her aygıt kendi ideolojisiyle var olmuştur. Gerçekten işleyen, geçici olmayan ve işlevi kanıtlanmış bütün aygıtlar sürekliliklerini sağlayabilmek için bir ideoloji, hadi ideoloji demeyeceksek de bir var oluş ve amaç tanımına riayet etmek zorundadır. Bu, bir siyasi partinin gençlik kolları için de geçerlidir, onun disiplin kurulu için de... Bir siyasi partinin ajandasında kurulan kültür merkezi için de dergisi için de... Dernek faaliyeti de sendikal çalışma da...

Bu araçların tamamı, kendilerini sürekli var edebilmek ve gerçek bir boşluğu doldurabilmek istiyorsa siyasetin gündelik ritim ve kararlarıyla belli ölçüde mesafelenmek zorundadır. Fakat zor olan, bunları var eden/kuran iradenin siyaseti ve ideolojisiyle dolayimli bir rezonans tutturmak, gündelik tempoda neyin ciddi neyin geçici olduğunu kavrayabilecek bir olgunluğu sağlamaktır. Bu da sağlıklı bir siyasal, ideolojik beslenme sayesinde mümkün olur.

Her araç için geçerli olan, devlet için de fazlasıyla geçerlidir. Ancak devleti, diğer araçlardan daha farklı kılan bir yönü daha bulunur. Devletin önemli işlevleri modern siyasetten, sınıflardan ve onların temsilcilerinden de eskidir. Ordu, itfaiye, eğitim kurumları gibi akla ilk gelen birkaç örnek henüz modern üretim ve sınıf ilişkileri yokken de çalışıyordu. Öyleyse, devletin sınıflar mücadelesindeki yeri nasıl göz ardı edilemezse, onun kendine ait ideolojisi ve sürekliliğinin yaratacağı özerk alan da yok sayılamaz.

Devletin bu yönüne dair ilk izleri, Marx'ın *Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i* adlı çalışmasında görmek mümkündür. Sınıfın gündelik çıkarlarından bağımsızlaşabilen “devlet” fikrini daha da geliştiren ise Nicos Poulantzas olmuştur. Poulantzas, sermaye sınıfı içindeki farklı bölmeler arasında denge ve toplumsal meşruiyet arayışının, devlete “görelî özerk” bir pozisyon kazandırdığını iddia eder.

Bu vurgulardan şu sonuca ulaşabileceğimizi sanıyorum: Sınıflı toplumların ürünü olan devlet, bugün egemen olan sermaye sınıfının bir aygıtı konumundadır. Ancak bu aygıt olma özelliği, hem kendini çok

uzun süreli var etme/koruma zorunluluğu hem de köklülüğü, yani hem gelecek hem de geçmiş uzamları nedeniyle devleti gündelik çıkar çekişmelerinden bağımsızlaşmaktan alıkoymaz. Modern devletin bu bakımdan üçlü bir işlevi bulunur:

Sermaye sınıfının tarihsel çıkarlarını ulus-devlet ölçeğini de gözete-rek korumak,

Sermaye sınıfının farklı fraksiyonları arasındaki iç çekişmelerde denge sağlamak,

Toplumsal ihtiyaçların ve emekçilerin taleplerinin bir bölümünü (sermaye sınıfının gündelik çıkarlarından görece bağımsız şekilde) karşılayarak sisteme meşruiyet kazandırmak.

5.Devlet aygıtını yeniden biçimlendirme çabası bir Kara Düzen yaratmıştır.

Devletin yukarıda saydığım üç işlevinden sonuncusu, Marx'ın 1852'de yayımladığı *18 Brumaire* kitabında da değindiği bu işlev, aradan geçen 174 senede pek çok kez yeniden şekillendi. Özellikle de sınıf mücadelelerinin yükseldiği, reel sosyalizmin var olduğu, Avrupa'da refah devleti/sosyal devlet uygulamalarının hayata geçtiği dönemlerde devlet bu son işlevini pekiştirmek zorunda kaldı.

O zaman sorumuz şu: Devletin üçüncü işlevi, sermaye sınıfı açısından gereksizleşirse ne olur?

Bu soruya iki açıdan yaklaşılabılır.

Birincisi, sermaye sınıfının hangi bölmesi için devletin toplumsal meşruiyet sağlayan işlevinin gereksizleştiğinin tespiti gerekir. Bu açıdan bakıldığında, sermaye sınıfının siyasi temsiliyetini şu anda büyük oranda üstlenen karşı-devrimci bölmesinin, sosyalizm ve işçi sınıfı tehdidini yok sayarak, geçmiştekine benzer bir meşruiyet arayışından uzaklaştığını söyleyebiliriz. Ve bu bölme ile onu temsil eden siyasetin, pek çok ülkeye yayılmış bir ittifak şeklinde davrandığını da not etmek gerekir.

İkincisi, devlet aygıtının geleneksel refleksleriyle böyle bir eğilime tepki verip vermeyeceği değerlendirilmelidir. Normal şartlarda böyle bir tepkinin oluşması beklenir. Yazının başlarında değindiğimiz, karşı-devrim girişimini tetikleyen unsurları bir bütün olarak ele aldığımızda ise kapitalistler açısından hem ciddi fırsatlar hem de risklerin

var olduğunu görebiliyoruz. Geleneksel devlet reflekslerinin devreye girmesi bakımından bir maliyet hesabının yapılmakta olduğunu ve henüz nihai sonuçları görmekten uzak olduğumuzu söyleyebiliriz. Dahası, toplumsal meşruiyet kaygısının her ülke ve toplumda farklı izdüşümleri de olabilir. Örneğin, seçimlerin hukuken değilse de fiilen geçersizleştirildiği bir ortam yaratmak x ülkesinde daha kaotik, y ülkesinde ise daha kolay olabilir. Bu nedenle, tüm dünyada benzer olsa da tıpatıp aynı yöntemler izlenmeyebilir.

Yine de genel bir eğilim olarak, karşı-devrim girişiminin, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan yeni dünyada devletin yüklendiği misyonları değiştirmeye çalıştığını görebiliyoruz. Sosyalizm ve işçi sınıfı tehdidini ensesinde daha az hisseden sermaye sınıfının öncüleri dizginlenmek istemiyor, iç çelişkilerini bastırarak bir siyasi tekleşmeye doğru gidiyor, devletin emekçi sınıflarla denge yaratan misyonlarını törpülemek ve onu mümkünse basit bir baskı aracına dönüştürmeye çalışıyor. Ancak bu eğilimin radikalliği, geleneksel kurumları sarsarken, yeni dengelerin nasıl kurulacağına ilişkin de bir belirsizlik oluşuyor.

İşte bu tablo, “Kara Düzen”i de özetliyor.

6.Trump’ı bir koçbaşı olarak kullanan el, Kara Düzen’i normalleştirmek, büyüyen meşruiyet krizine çare bulmak için kurucu misyona sahip bir alternatif üretme arayışındadır.

Trump ve cümle ulustan arkadaşlarının üstlendiği misyon bir koçbaşına benzetiliyor, katılıyorum. Sovyet sonrası geçiş dönemini yavaş yavaş kapatan egemen sınıf, yeni bir düzen yaratabilmek için uygun bir zemin oluştuğunu düşünüyor. Bu uygun zeminde hızlı hareket etmediği takdirde, Çin’in başa bela olabileceği, enerji ve ticaret yollarının hakimiyetinde, dolar egemenliğinde sorun yaşayabileceğini, Rusya-Çin-Avrupa ilişkilerinin kontrolden çıkabileceğini görüyor. Diğer yandan, yine hızlı hareket edilebilirse, İsrail merkezli yeni bir Ortadoğu denklemi kurulabileceğini, Güney Amerika’daki devrimci dinamiklerin uzun süre geri gelmeyecek şekilde bastırılabilceğini, emeğin pek çok kazanımının elinden alınabileceğini de hayal ediyor.

Bu risk-fırsat denkleminde, aklıma Marx’ın *Kapital*’inden şu veciz söz geliyor: “Zor, yeni bir topluma gebe olan her eski toplumun ebesidir”. İşte koçbaşı metaforu en çok da bu bağlamda anlam kazanıyor.

Köhnediği düşünülen bir kapı, zorlayarak da olsa kırılmalı ve yeni girilen yeni yolda hesaplar yeniden yapılmalı.

Zor kullanmak riskleri de beraberinde getirir.

Yazı boyunca bir kısmını yalnızca ima ettiğim mevcut riskleri, artık bu son bölümde kimi notlar halinde derlemek isterim.

Girişilen karşı-devrim, toplumun önemli kısmını ve bugünkü kurumsal yapının pek çok bölümünü gözden çıkarmayı göze alıyor. Emekçilerin, mücadelelerle elde ettikleri pek çok kazanımın böyle-sine cüretkâr bir saldırganlıkla karşı karşıya olması, düzen açısından başlı başına bir risk barındırıyor. Sınıf mücadelesinin Türkiye dahil pek çok ülkede, beklenmedik patlamalarla dolu ve bunlarla olgunlaşan tarihi göz ardı edilmemeli. Borçlanma ve güvencesizliğin bu denli arttığı bir ortamda, geleneksel sendikal yapıları da alt üst edebilecek büyüklükte bir öfke ve isyanın biriktiğini gözlemleyebiliyoruz. Devletin, emekçileri gözden çıkaracak şekilde yeniden yapılandırılması da aynı öfkeyi körükleyecek nitelikte. Bu sorun düzen aktörlerinin de gündeminde. Son yıllarda en fazla bu konuya kafa yorarak, öfkenin yönünün emekçilerin sınıf kardeşlerine nasıl çevrilebileceğine yoğunlaştı. Emekçiler cephesinden kültürel boyutları da olan kapsamlı ama sade bir “eşitlikçi” mücadeleye, her zamankinden daha fazla ihtiyaç var.

Devlet aygıtını radikal şekilde dönüşüme zorlamak, farklı coğrafyalarda farklı refleksleri tetikleyebilir. ABD’de kutsallaştırılan “denge-denetim” mekanizmasının sarsılması beklenmedik bir dirençle karşılanabileceği gibi, örneğin Türkiye’de eğitim veya sağlık gibi alanlarda kamusalığın tamamen tasfiyesi, devlet aygıtı içindeki kimi dinamikleri de tetikleyecek bir toplumsal reaksiyon yaratabilir.

Düzen siyasetinde bugün gözlemlenen tekleşme eğilimi, tepkilerin düzen içerisinde soğurulmasını sağlayan denge mekanizmasını dağıtabilir. Yazının başından bu yana, sermaye sınıfının sosyalizmi ve işçi sınıfını güncel bir tehdit olarak görmediğini vurguladım. Ancak paradoksal şekilde, düzen siyasetindeki karşı-devrimci tekleşme, esasen sosyal demokrasinin krizini anlatıyor. Sosyal demokrasi veya düzenin görece liberal veya merkez kanadındaki boşluk, halkın yüzleştiği saldırganlığı düzen dışına itecek bir alan yaratıyor. Bu alan-daki mücadelenin, müesses nizam karşıtı radikal sağ ile sosyalistler

arasında geçmesi beklenebilir. Tarih, böyle dönemlerden sosyalizmin büyük bir güç ve meşruiyet kazanarak çıktığı örneklerle dolu.

Her ne kadar yazı boyunca uluslararası bir Kara İttifak'tan söz etmiş olsak da emperyalizm çağında bütün bu aktörlerin aynı zamanda birer rakip olduğunu gözden çıkarmamak gerekir. Üstlenilen veya üstlenilmek istenen bölgesel misyonların yaratabileceği rekabet, emperyalist hiyerarşide tepeye tırmanma hırsı, palazlandırılan aşırı sağcı/dinci/ırkçı-milliyetçi ideolojilerin ülkeler arasında ve tek tek ülkelerin kendi içlerinde yeni gerilimler yaratabilmesi gibi mayınların olduğu bir arazide uluslararası ittifakın elini kolunu sallayarak dolaşabilmesi kolay olmayacak.

Avrupa'nın kimlik bunalımını aşma çabası, Rusya ile ilişkilerindeki belirsizlik ve kendini konumlandırma sorunu da kolay çözülebilecek gibi görünmüyor.

İşgalci İsrail'in giriştiği soykırımın giderek daha fazla konuşuluyor olması, Batı toplumlarının bu vahşeti günden güne daha fazla sorguluyor olması, Batı-İsrail ilişkilerinde kalıcı bir hasar yaratmaya aday. İsrail ve gizli/açık destekçilerini merkeze alan bir Ortadoğu planının şimdiden revize edilmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca, İttifak'ın çeşitli aktörlerinin dünya genelinde gayrı-meşru görünen hamleleri, diğer ortakları da kendi ülkelerinde yıpratma potansiyeli taşıyor. Trump-Erdoğan birlikteliğinin, Erdoğan'ın İsrail'e örtülü desteğinin sürekli vurgulanması bu bakımdan da önem kazanıyor.

Ve nihayet, 2. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi kontrolden çıkmış karşı-devrimci hırsların, insanlığı yıkıcı bir savaş felaketine sürüklemesi riski de bulunuyor.

Karşı-devrimci saldırganlık ve ortaya çıkan riskler, Kara Düzen'i tanımlıyor.

Kara Düzen öyle ya da böyle bir son bulacak.

Trump ve arkadaşları için yapılan koçbaşı benzetmesi, koçbaşını kullanan eli de akla getirmeli. Koçbaşı, misyonunu yerine getirdiğinde, siyasal-toplumsal düzeni yeni normaline, yeni dengeler içinde meşruiyet çizgisine çekecek bir özne arayışını gözlemleyebiliyoruz. Özel-

likle ABD siyasetinin, uluslararası sermaye adına kullanıp kenara bıraktığı Trump'ın alternatifinin, karşı-devrim girişimiyle elde edilecek kazanımları büyük oranda koruyan ancak daha kurucu bir misyonla bezenmiş aktörler arasından aranmasını bekleyebiliriz.

Gün gelecek, sermaye adına her şeyin aynı kalması için her şeyin değişmesi gerekecek.

Kara Düzen öyle ya da böyle bir son bulacak.

O güne ya gözlerimiz karanlığa alışmış halde gireceğiz ya da ışığı arlamış halde...

Sermayenin karşı-devrim girişiminin düzen siyasetinin de bir krizi olduğundan söz etmiştim.

Düzen siyaseti sol kulvarını hızla tasfiye ederken, sosyalizme geniş bir yol açmak mümkün. Yazıyı bu ihtimalin yöntemini tarif eden TİP 3. Kongresi'nin Siyasal Raporu'ndan bir alıntıyla bitirelim.

“Karşı-devrime” karşı “devrimci” bir çıkışı örgütlemeye inancıyla...

“Sermaye sınıfının ve onun siyasal temsilcilerinin emekçilerin tarihsel kazanımlarına ve güncel çıkarlarına karşı dünya çapında ağır bir saldırı yürüttüğü bir dönemden geçiyoruz. Bu saldırı hem kapsamı hem de niteliği itibarıyla karşı-devrimci bir karakter taşımaktadır. Halklar eşi görülmemiş bir sefalet ve yoksulluğa mahkûm edilmekte; savaşlar ve silahlanma sınır tanımamakta; gerici ideolojiler insanları birbirine düşman etmektedir. Doğal yaşam, çevre ve kentler geri dönülmez biçimde tahrip edilmekte; her türlü insani değer ve toplumsal güven ilişkisi ayaklar altına alınmaktadır. Kapitalizm, insanlığı bir uçurumun eşiğine getirmiştir. Bugün işçi sınıfının iktidarını ve insanlığın sömürü ile baskıdan kurtuluşunu hedefleyen her hareket, bu karşı-devrimci saldırıyı püskürtmenin ön saflarında yer almak zorundadır. Dünyanın bir felaketle yüz yüze oluşu emekçilerin ve devrimcilerin savunma konumuna çekilmesini gerektirmek şöyle dursun daha kitlesel, daha bütünsel, daha radikal bir halk hareketinin sahneye çıkmasını gerektirmektedir. Bu kritik eşiği nasıl aşacağımızı belirleyecek olan sınıf

mücadelesidir. Sosyalistler, sermayenin fütursuz saldırısı karşısında yalnızca direnişi örgütlemekle yetinemez; insanlığı yeniden ayağa kaldırarak kurucu bir iradeyi temsil etmek zorundadır. Bu, yalnızca sosyalizmin varlığı için değil, insanlığın gezegendeki varoluşu için de bir zorunluluktur. Zamanların en kötüsünden zamanların en iyisini yaratmak ancak sosyalizmin zaferiyle mümkün olacaktır.”

Kapitalist-Emperyalist Sistemin Krizi, Yeniden Yapılanma Arayışları ve Türkiye

İSMET AKÇA

Bugün bildiğimiz dünya düzeninin sonunun geldiği ve yeni bir düzenin doğmadığı artık sadece eleştirel muhalif düşüncenin değil bizatihi kapitalist sınıfın ve onun siyasi, ideolojik, entelektüel temsilcilerinin de dillendirdiği bir gerçek. Örneğin, Kanada Başbakanı Mark Carney Dünya Ekonomik Forumu 2026 Davos toplantısında yaptığı ve uzunca bir alıntıya değer konuşmasında küresel düzendeki mevcut durumu çok çarpıcı ve açık bir şekilde dile getirdi:

Bugün dünya düzenindeki bir kırılmadan, hoş bir kurgunun sonundan ve sert bir gerçekliğin başlangıcından bahsedeceğim; burada jeopolitik, büyük ve ana güç olan jeopolitik, hiçbir sımura, hiçbir kısıtlamaya tabi değil. Her gün büyük güç rekabetinin hüküm sürdüğü, kurallara dayalı düzenin giderek kaybolduğu, güçlülerin istediklerini yapabileceği ve zayıfların da katlanmak zorunda olduğu bir çağda yaşadığımız hatırlatılıyor gibi görünüyor...

Uluslararası kurallara dayalı düzenin öyküsünün kısmen yanlış olduğunu, en güçlülerin işlerine geldiğinde kendilerini muaf tutacaklarını, ticaret kurallarının asimetrik bir şekilde uygulandığını biliyorduk. Ve uluslararası hukukun, sanığın veya mağdurun kimliğine bağlı olarak değişen bir titizlikle uygulandığını da biliyorduk. Bu kurgu faydalıydı ve özellikle Amerikan hegemonya-

sı, kamu mallarının sağlanmasına, açık deniz yollarına, istikrarlı bir finansal sisteme, kolektif güvenliğe ve anlaşmazlıkların çözümü için çerçevelere destek verilmesine yardımcı oldu.

Ritüellere katıldık ve söylem ile gerçeklik arasındaki uçurumları dile getirmekten büyük ölçüde kaçındık.

Bu pazarlık artık işe yaramıyor. Açık konuşayım. Bir geçiş döneminde değil, bir kopuşun ortasındayız. Orta güçlerin dayandığı çok taraflı kurumlar – DTÖ, BM, COP – yani kolektif sorun çözme mimarisi tehdit altında. Sonuç olarak, birçok ülke enerji, gıda, kritik mineraller, finans ve tedarik zincirlerinde daha fazla stratejik özerklik geliştirmeleri gerektiği sonucuna varıyor. Bu, saf bir çok taraflılık anlayışı değil, kurumlarına güvenmek de değil. Bu, ortak noktaları yeterince paylaşan ortaklarla, konu konu işleyen koalisyonlar kurmak anlamına geliyor.

Orta güçlerin birlikte hareket etmesi gerektiğini savunuyoruz, çünkü masada olmazsak menüde yer alırız.¹

Bu açıdan son yıllarda yaşanan değişimi anlatmak için en çok alınan söz de Gramsci'nin "Kriz, tam da eskisinin ölmekte olması ve yenisinin doğamaması gerçeğinde yatmaktadır; bu geçiş döneminde (interregnum) çok çeşitli hastalıklı belirtiler ortaya çıkmaktadır."² sözü oldu. Gramsci bu sözleri, bir hegemonya krizinin, bir otorite krizinin yaşandığı hale dair söylüyordu. Günümüz küresel siyasetine uyguladığımızda söz konusu olan ABD'nin hegemonyasının gerileyişi ve krizi, emperyalist hiyerarşiyi rızadan çok zora dayanarak yeniden düzenleme hamleleri ve bu bağlamda ortaya çıkan militari-zasyon, yeni savaşlar, siyasal alanda yeni faşistleşme gibi semptomlar. Böyle bir küresel bağlam içinde orta güçte devletler de çeşitli konularda farklı ittifaklarla stratejik özerkliklerini arttırmak peşindeler. Küresel sistemde olan biteni, salt ve öncelikle Trump'ın marazi kişiliğiyle açıklamayacaksak, Trumpizmi (ya da Erdoğanizmi) salt liderle-

1 <https://www.weforum.org/stories/2026/01/davos-2026-special-address-by-mark-carney-prime-minister-of-canada/>.

2 Antonio Gramsci, *Selections From the Prison Notebooks*, International Publishers, s. 276.

rin kişilikleri üzerinden değil onları mümkün kılan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ilişkiler üzerinden okuyacaksak, tam da bakmamız gereken yer, en genel bağlamda kapitalist-emperyalist sistemin içinden geçtiği hegemonya krizi olmalı.

Kapitalizmin ve Emperyalizmin Hegemonya Krizi

Kapitalist-emperyalist sistemin hegemonya krizinin organik ilişki içinde iki temel uğrağı bulunmakta. Birincisi, neoliberal kapitalizmin 2008 sonrası derinleşen yapısal krizi ve bunun siyasal sonucu olarak ortaya çıkan yeni faşistleşme süreci. İkincisi, hegemonik gücünün gerileyişi ve kriziyle birlikte ABD'nin emperyalist sistemi zoru, askeri gücünü ön plana çıkararak yeniden yapılandırma arayışları.

Birinci Uğrak: 2008 sonrası neoliberal kapitalizmin hegemonya krizi ve yeni faşistleşme süreci

1970'lerde kapitalizmin içine girdiği yapısal kriz, daha sonraları neoliberalizm olarak adlandırılacak olan, sermayenin küresel ölçekte karşı-devrimci bir sınıf saldırısıyla aşıldı. Neoliberalizm sınıf ilişkilerinin ideolojik-politik düzeyde yeniden yapılandırıldığı yeni bir sermaye birikim rejimi ve devlet biçimi inşasıydı. Bu dönemde, ucuz emek, esnek üretim ve küresel tedarik zincirleri üzerinden üretim süreçleri büyük ölçüde küresel güneye kaydırıldı. Finansal liberalizasyonla birlikte finans sermayesi dünya ekonomisinde hakimiyet kurdu. 21. yüzyılla beraber buna dev teknoloji şirketlerinin yükselişi eklendi. Aynı süreçte sağlık, eğitim, barınma, enerji ve su gibi kamusal hizmetler ve alanlar yoğun bir özelleştirme ve metalaştırma dalgasına tabi tutuldu. Refah devletinin tasfiyesi, sendikasılaştırma, güvencesizleştirme ve borçlandırma gibi politikalara dayanan otoriter emek rejimleri neoliberal dönemin temel karakterlerinden biri oldu. İşçi sınıfının ekonomik ve politik kazanımlarının silindiği ve siyasetten özne olmasının engelleneceği şekilde devletin ve siyasal alanın yapısal otoriterleşmesi de bu dönüşümün ayrılmaz bir parçasıydı. Piyasa ekonomisi fetişizmine dayalı neoliberalizm sermaye sınıfının emekçilere yönelik büyük bir sınıf saldırısıydı.

Bu politikaların ürettiği ekonomik-finance krizler, küresel yoksulluk ve temsili demokrasinin krizi olarak tezahür eden siyasal krizler 1990'larda neoliberalizmin hegemonya krizinin ana dinamikleriydi.

Buna karşı, sosyal yardımlara dayalı bir neoliberal refah rejimi, piyasa-sivil toplum-devlet işbirliğine dayalı yönetişimci-düzenleyici devlet yapılanmasıyla hem piyasanın arızalarını düzeltme hem de siyasal katılımı sağlama iddiasıyla meşruiyet devşirme hamleleri geldi. Ancak düzenleyici neoliberalizm, sosyal neoliberalizm gibi çeşitli adlarla da anılan bu girişimler özünde daha fazla neoliberalizm anlamına geliyordu ve krizi çözmek bir yana daha da derinleştirdi.

2008 küresel krizi sonrasında neoliberal politikalara rıza üreterek hegemonya tesisi gitgide zorlaştı, sermayenin bazı fraksiyonları ve siyasal temsilcileri arasında da neoliberalizmin tıkanıdığı ve ötesine nasıl geçileceği bir gündem haline geldi. Kriz sonrasında Avrupadan ABD'ye, Arap coğrafyasından Latin Amerika ve Türkiye'ye uzanan geniş bir anti-neoliberal ve anti-otoriter halk hareketleri dalgası ortaya çıktı. Ancak alternatif bir hegemonya projesi tesis edemeyen bu küresel muhalefet dalgasına ve sermayenin toplumsal rıza üretme kapasitesindeki dramatik düşüşe verilen siyasal cevap küresel ölçekte yeni faşistleşme süreci oldu.³ ABD'de Trumpizm, Avrupadaki aşırı sağ hareketler, Macaristan, Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerdeki yeni faşistleşme sürecindeki otoriter-otokratik rejimler bu küresel eğilimin farklı tezahürleridir. Siyasal alanda emekçilerin ve ezilen toplumsal kesimlerin bağımsız özneleşme zeminlerine yönelik sert saldırılara, yurttaşlıkla ilintili seçme-seçilme gibi en asgari demokratik haklara yönelik saldırılar eşlik ediyor. Seçimlere dayalı sistem bir meşruiyet kaynağı olarak muhafaza edilse de asgari siyasal rekabet adaleti yok ediliyor. Yargının siyasal silah olarak kullanılması, anayasasızlaşma, muhalefetin kriminalizasyonu ve iktidarın kişiselleşmesi bu yeni rejimlerin temel özellikleri arasında. Rıza üretme kapasitesi daraldıkça kapitalist devletlerin kurumsal mimarisinde baskı aygıtları öne çıkıyor; polis, ordu, istihbarat ve ceza aygıtları ulusal ve uluslararası cari ve potansiyel muhalefetleri zapturapt altına almak üzere yoğun bir işlev görüyor. İdeolojik alanda ise ırkçı, şoven, dinci ve (kadın ve LGBTİ düşmanı) patriyarkal ideolojiler rol almakta; militarizm sistematik biçimde yükseltilmekte.

3 Örneğin bkz. Ugo Palheta, "22 Maddede Faşizm ve Antifaşizm. Zehir ve Panzehir", <https://birartibir.org/zehir-ve-panzehir/>, 25 Eylül 2021; Şebnem Oğuz, "Günümüz faşizmini analogilerden kaçınarak anlamak için kavramsal olanak: Geç faşizm", <https://sendika.org/2025/04/gunumuz-fasizmini-analojilerden-kacinarak-anlamak-icin-kavramsal-bir-olanak-gec-fasizm-723912>, 05 Nisan 2025.

2008 sonrası dönemde kapitalistlerin sermaye birikim stratejileri açısından da kabaca iki ana yönelim şekillenmekte. Birincisi, finans sermayesinin liderliğinde neoliberalizmi “yeşil kapitalizm”, dijitalleşme ve sınırlı sosyal politikalarla restore etme girişimi. Siyasal söylemini kurallı-(ana)yasal ulusal ve uluslararası siyasal düzen tesisi üzerinden kuruyor. İkincisi ise liberal küreselleşmeye karşı daha korumacı, devletin ekonomik müdahalelerini arttıran ve sanayi sermayesi liderliğinde ulusal sermaye bloklarını destekliyor. Siyasal ifadesini ağırlıkla yeni faşistleşme süreci içinde buluyor, hem ulusal hem uluslararası siyasette çıplak güce dayalı siyaseti öne çıkarıyor. Ancak her iki programın ortak noktası açık: otoriter emek rejimlerini derinleştirmek, doğayı ve kamusal kaynakları daha yoğun biçimde sermaye birikimine tabi kılmak.

İkinci Uğrak: ABD Hegemonyasının Gerileyişi ve Emperyalizmin Yeniden Yapılanması

Krizin ikinci uğrağı, emperyalist sistem içinde ABD hegemonyasının gerileyişi ve buna karşı emperyalist sistem içi hiyerarşiyi ve ABD'nin hakimiyetini tahkim etme çabaları.

Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasıyla birlikte, hakim anlatıya göre iki kutuplu dünya sona ermiş, ABD'nin mutlak üstünlüğüne dayanan tek kutuplu bir dönem başlamıştı. “Tarihin sonu” tezleri altında küreselleşmeciler neoliberal kapitalizmin evrensel ve nihai sistem olduğu, *Pax Americana* altında adeta ebedi bir barış dönemine girildiği ilan edildi. NATO gibi Soğuk Savaş kurumları da yeni döneme uyarlanmaya çalışıldı. 1990'larda Bosna Savaşı çerçevesinde yapılan müdahale “insani müdahale” söylemiyle çerçevelenir ve ardından NATO genişlemesi hız kazanırken; 21. yüzyılın hemen başında 11 Eylül saldırısını müteakip Afganistan (2001) ve Irak (2003) savaşlarında “terörle mücadele” doktrini bu yeniden yapılanmanın ana ideolojik çerçevesi haline geldi. Terörle mücadele söylemi ve yasaları ABD'den Türkiye'ye birçok ülkede iç toplumsal ve siyasal muhalefetin kontrolü açısından da öne çıktı. Aslında yaşanan şey, neoliberal küreselleşmeye dayalı kapitalist-emperyalist düzenin taşıdığı çelişkilerin derinleşmesiydi. 2008 küresel krizi sonrasında ise emperyalist sistemin ve ABD hegemonyasının krizi daha açık bir biçim aldı.

Emperyalist sistem içinde hegemonik güç olmak yalnızca ekonomik

üstünlük anlamına gelmiyor. Aynı zamanda küresel üretim, ticaret ve finans ilişkilerini düzenleyebilmek; uluslararası hukuk çerçevesini oluşturabilmek; güvenlik siyasetinin askeri ve polisiye mimarisini kurup sürdürebilmek anlamına geliyor. Hegemonya, diğer devletlerin ve onların sermaye sınıflarının bu hiyerarşik düzene rıza göstermesiyle mümkün. 19. yüzyılda bu rolü İngiltere, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD üstlenmişti.

Bugün ise ABD'nin hegemonik kapasitesi özellikle Çin'in ekonomik yükselişi karşısında ciddi biçimde aşınmış durumda. Ucuz emeğe dayalı muazzam bir üretim üssü olarak Çin'i neoliberal küresel kapitalizm içine alarak kontrol altına alma stratejisi ABD açısından başta ticaret açıkları ve sanayisizleşme olmak üzere olumsuz sonuçlar üretti. Çin sermaye yoğunlaşması, ileri teknoloji kullanımı, devasa sanayi ve altyapı yatırımlarıyla ve devletin muazzam rolüyle küresel bir ekonomik güç haline geldi. Daha 2018 itibarıyla ABD imalat sektörlerinin %90'ından fazlasında (özellikle de tekstil, motorlu taşıtlar, elektrikli ekipman sektörlerinde) en önemli yabancı tedarikçi artık Çin'di. Amerikan askeri sanayisinin devamı için gerekli olan (nadir toprak elementleri, ileri teknoloji yarı iletkenler, manyetik malzemeler ve batarya bileşenleri gibi) kritik girdilerin tedariki de büyük ölçüde Çin'in kontrolünde. Özellikle nadir toprak elementlerinde, dünya cevher çıkarımının %70'ini ve işleminin %90'ını elinde tutuyor.⁴ Çin, muazzam üretim kapasitesinden doğan sermaye ve mal fazlasını ihracat, liman ve yollar gibi altyapı yatırımları, ekonomik yardım programları gibi araçlarla tüm dünyaya yayarak ABD'ye meydan okuyan küresel bir güç haline geldi.

Sanayi üretimi ve ticaret alanında Çin'in hakimiyetini geri çevirmek, bu gücün finans ve askeri alanlara doğru yayılmasını engellemek ABD'nin ana jeoekonomik ve jeopolitik stratejisi. Bu doğrultuda, ABD hala üstün olduğu finansal ve askeri gücü kullanıyor. Bir yandan gümrük tarifeleri, teknoloji ambargoları, dolar sistemi (her ne kadar küresel rezervlerdeki payı gerilese de hala doların hakimiyeti söz konusu), ticaret yolları ve tedarik zincirleri üzerinde hakimiyet yeni dönemin temel jeoekonomik araçları. Bu jeoekonomik hedef-

4 Ekim Arbatlı, "Eski Tiran, Yeni Düzen: Neoliberal Modelin Krizi ve Tasfiyesi", https://www.ayrim.org/dosya/eski-tiran-yeni-duzen-neoliberal-modelin-krizi-ve-tasfiyesi/#_ednref2, 17 Mayıs 2025.

leri sağlayabilmek için üstün olduğu askeri gücünü ön plana çıkardığı jeopolitik hamleler eşlik ediyor. Örneğin, 2003 Irak işgalinin Saddam'ın 2000'de petrol satışlarını Euro üzerinden yapmaya başlamasıyla, 2011'de Libya'ya NATO askeri müdahalesinin Kaddafi'nin 2009'da Afrika petrol ve doğalgaz ticaretini altın-dinar üzerinden yürütme hamlesiyle, Venezuelada Maduro'ya yapılan askeri operasyonun 2017'den beri petrol ticaretinde Çin Yuanı gibi para birimlerini öne çıkarmasıyla belirli bir ilişkisi olduğunu, tüm bunların da dünyanın küresel gücünü koruyabilmek için olduğunu söyleyebiliriz. Tabii ki bu müdahaleler enerji kaynakları üzerindeki kontrol ve dünyanın kimsenin karşı koyamayacağı polisi olduğunu göstermek gibi hedeflerle ilişkiliydi. Yine bugün Çin'i çevrelemek üzere ticaret yollarını kontrol mücadelesinde, Çin'in "Kuşak ve Yol Girişimi"nin karşısına ABD'nin Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC) hamlesini yapması çeşitli askeri hamleleri ve jeopolitik düzenleme gereklerini de beraberinde getirmektedir. Gazze'de soykırımla başlayıp, Lübnan'da Hizbullah'a yönelen, Suriye'de Esad rejimini devirerek HTŞ iktidarını tesis eden ve ardından İran'a yönelen savaşlar zinciri ABD ve İsrail'in Ortadoğu'yu bu yatırımlar açısından yönetilebilir kılmasıyla da çok alakalı. Ha keza, ABD'nin askeri-politik sıklet merkezini, Çin'i çevrelemek ve kontrol etmek üzere, Avrupa ve Ortadoğu'dan Hint-Pasifik bölgesine kaydırma stratejisi de.

Bugün 21. yüzyıl kapitalizmi koşullarında klasik emperyalist sistem içi rekabet, çatışma ve yeniden yapılanma dinamikleriyle karşı karşıyayız. Günümüz dünyasında enerji kaynakları, kritik mineraller, ticaret yolları, teknoloji, finansal kontrol alanındaki mücadele olağanüstü sertleşmiştir. Uluslararası ilişkilerde "kurallara dayalı düzen" söylemi çözülürken, yerini giderek çıplak bir güç siyaseti ve militarizasyon (askeri harcamaların artışı, askeri sanayilere yatırımlar, savaşlar ve savaş hazırlıkları) almaktadır. Emperyalist sistem yeniden yapılanma sancıları içindeyken, bir yandan, ABD, elindeki tüm jeo-ekonomik ve jeopolitik araçları kullanarak küresel hiyerarşiyi kendi lehine yeniden tanımlamaya çalışmakta. Alt emperyalist hedefleri olan orta boy güçler dahil bütün devletler ve sermaye fraksiyonları yeni güç ilişkileri içinde kendilerine yer açmaya çalışmaktadır.

Trump Yönetimi ve Yeni Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi

Belirttiğimiz gibi, ABD, özellikle askeri ve finansal gücünü kullanarak emperyalist sistem içindeki hiyerarşiyi kendi lehine devam edecek şekilde yeniden düzenlemek istiyor. Bu başkanlar ve yönetimler değişse de ABD devletinin ve kapitalist sınıf blokunun temel yönelimi. Tabii ki, Trump da diğer başkanlar gibi, buna kendi rengini ve üslubunu katıyor. ABD dış politikasını şekillendiren doktrinlerin de başkanların isimleriyle anılması tesadüf değil.

ABD'nin bugün kapitalist-emperyalist düzeni nasıl bir stratejik yönelimle şekillendirmeye çalıştığını anlamak için 2025 sonunda ilan edilen *Ulusal Güvenlik Stratejisi*⁵ raporu çok açık ve ayrıntılı bir harita sunuyor aslında. Bu anlamıyla, ABD'nin Venezueladan Küba'ya, Grönland'dan Avrupa devletlerine yönelik söylemlerinin ve tabii İran savaşına kadar son dönemdeki eylemlerinin de arka plan çerçevesi bu raporda bulunuyor. Belge açıkça Soğuk Savaş sonrası mutlak galibiyetini ilan eden liberal küreselleşmeci, serbest ticaretçi, tek kutuplu bir dünyada ABD'nin dünyanın askeri ve polisi olarak işlev gördüğü çizginin başarısız olduğu; en büyük rakibi ve potansiyel yeni küresel hegemonik güç Çin'i durduramadığı; ABD'nin artık "devasa bir askeri, diplomatik, istihbarat ve dış yardım yapısının yanı sıra [içerde] devasa bir refah- düzenleme-idare devleti"ni aynı anda finanse edemediği kabulüyle hareket ediyor. Liberal küreselleşmeciliğin söylemsel olarak öne çıkardığı ulusaşırı ve uluslararası organizasyonların karşısına ulus-devletlerin egemenliğini koyuyor, liberal küreselleşmeci "kurallı uluslararası düzen" anlatısını terk ediyor. Tüm küreyi aktif şekilde düzenleyen bir hegemonya stratejisini terk ederken, yeni stratejisini böyle başka bir gücün de ortaya çıkmasını engelleyecek bir "güç dengesi" olarak tarif ediyor:

Amerika Birleşik Devletleri, hiçbir ülkenin çıkarlarımızı tehdit edecek derecede baskın hale gelmesine izin vermez... Amerika Birleşik Devletleri, kendi adına küresel hakimiyet kurma gibi talihsiz bir kavramı reddettiği için, başkalarının küresel ve bazı durumlarda bölgesel

5 National Security Strategy of the United States of America, Kasım 2025, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>.

hakimiyet kurmasını da engellemeliyiz. Bu, dünyadaki tüm büyük ve orta güçlerin etkisini sınırlamak için kan ve servet harcamak anlamına gelmez.

Bu doğrultuda tarihsel Monroe doktrinine bir Trump güncellemesi ("Donroe" doktrini de deniyor) temel stratejiyi oluşturuyor. Bu stratejinin ana mantığı, liberal küreselleşmecilikten farklı olarak tüm dünyaya mutlak hakim (tek kutuplu) bir hegemonik düzen yerine, kendi mutlak hakimiyeti altındaki bölgeyi "Batı Yarıküre" olarak tanımlayıp, tabiri caizse kendi çöplüğünde mutlak hakim olup buraya kimseyi sokmamak, diğer bölgeleri de buna uygun bir hiyerarşi içinde yapılandırmak. Slogan olarak bu ikili hat "Önce Amerika" ve en caydırıcı unsur olan "Güçle Barış" tesis etmekte somutlanıyor. *ABD'nin ekonomik güvenliğinin sağlanması* için hedefler şöyle sıralanıyor: ticaret ilişkilerinin lehe dizaynı (ticaret açıklarını azaltmak, ihracatın önündeki engelleri kaldırmak, kritik tedarik zincirlerine ve malzemelere erişimi güvence altına almak); yeniden sanayileşme (bunun için gümrük vergilerinin ve yeni teknolojilerin stratejik kullanımı); savunma sanayi altyapısının canlandırılması; enerji üstünlüğünün yeniden tesisi (petrol, doğal gaz, kömür ve nükleer enerji alanlarında); Amerika'nın finans sektöründeki üstünlüğünü korumak. *Askeri güvenlik* boyutu ise, "Yük Paylaşımı ve Yük Aktarımı" şiarıyla müttefiklerin "kendi bölgelerinin başlıca sorumluluğunu üstlenme"si ve ortak savunmaya çok daha fazla katkı sağlamaları üzerinden formüle ediliyor. Bunun somut karşılığı da NATO ülkelerinin GSYİH'larının yüzde 5'ini savunmaya ayırmaları baskısı.

Bu stratejik bakış açısıyla belge dünyayı sırasıyla beş hiyerarşik bölge içinde ele alıyor: Batı Yarıküre, Asya, Avrupa, Ortadoğu, Afrika.

Batı Yarıküre, ABD'nin mutlak hakimiyetinde olup, başka hiçbir gücün bu alana girmesine izin verilmeyecek olan bölge. Avrupa'nın ayrı ele alındığı verisiyle bakınca, Batı Yarıküre'nin aslında tüm Amerika kıtası olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Batı Yarıkürede, ABD'ye yönelik kitlesel göç engellenecek; "hükümetleri uyuşturucu teröristlerine, kartellere ve diğer sınır ötesi suç örgütlerine karşı" işbirliği yapacak (özellikle Orta Amerika ülkelerinin disipline edilme gerekçesi olarak okuyun); dış güçler (bunu özellikle Çin olarak okumak lazım) ticaret, kilit varlıkların ele geçirilmesi, tedarik zincirleri üzerinde

kontrol veya askeri konuşlanma ve destek yoluyla hiçbir şekilde bu bölgeye nüfuz edemeyecek.

İkinci bölge **Asya**, tabii ki başta ana küresel rakip, “düşman” Çin söz konusu. Bölgeye ve Çin’e dair temel tespit şu:

Otuz yılı aşkın süredir Çin hakkında yapılan yanlış Amerikan varsayımları: yani, pazarlarımızı Çin’e açarak, Amerikan şirketlerini Çin’de yatırım yapmaya teşvik ederek ve üretimimizi Çin’e kaydırarak, Çin’in sözde “kurallara dayalı uluslararası düzene” girmesini kolaylaştıracığımız düşüncesi. Bu gerçekleşmedi. Çin zenginleşti ve güçlendi... Olgun ve zengin bir ekonomi ile dünyanın en yoksul ülkelerinden biri arasındaki bir ilişki olarak başlayan bu süreç, günümüzde neredeyse eşit düzeyde iki ülke arasındaki bir ilişkiye dönüşmüştür...

Bu değerlendirme Hint-Pasifik’in ve Çin’in dünya ekonomisindeki ağırlığının kayda değer artışına dair veriler, ABD’nin gümrük vergi politikasına karşı Çin’in tedarik zincirleri üzerinde kontrol ve düşük ve orta gelirli ülkelere ihracatını muazzam artırma yoluyla yanıt vermesi gibi verilerle destekleniyor. Çin’e karşı stratejinin sloganı “Ekonomik Geleceği Kazanın, Askeri Çatışmayı Önleyin”. Liberal küreselleşmenin durduramadığı Çin’in çevrelenmesi, Batı Yarıküreden tamamen uzak tutulması ve diğer bölgelerden de sürülerek ekonomik olarak kendi içine yönelmesini sağlamak temel hedef. Yani Çin’in üretim fazlasını ihracat yoluyla tüm dünyaya aktardığı ve küresel ticaret dengelerini ABD aleyhine çevirdiği hale son vermek için dışa açılmasını engellemek ve içe dönmesini sağlamak. Bu doğrultuda Avrupa, Japonya, Kore, Avustralya, Kanada, Meksika ve diğer önde gelen ülkeleri, Çin ekonomisini hanehalkı tüketimine doğru döndürmeye itecek ticaret politikaları benimsemeye teşvik etmek ve zorlamak; bunun karşılığında da bu güçlerin Çin’den boşalacak pazarlara ihracatla ödüllendirmek hedefleniyor.

Söz konusu Hindistan-Pasifik bölgesinde özellikle deniz ticaretinin açık tutulması, tedarik zincirleri ile kritik malzemelere erişimin sürdürülmesi, diğer yandan da müttefik ekonomilerin rakip gücün egemenliğine girmesini engellemek isteniyor. Bunun için bölgede Hindistan, Avustralya, Japonya ve ABD arasındaki dörtlü işbirliğini

(“Quad”) güçlendirmek üzere Hindistan ile ticari (ve diğer) ilişkileri geliştirmek hedefi konuyor.

ABD’nin yeni emperyalist stratejisinde belki de en yeni gelişme üçüncü sırada ele alınan **Avrupa**’ya dair. Trump’ın son dönemde Avrupa’ya ve Almanya, Fransa gibi lider Avrupa ülkelerine yönelik hakaret ve aşağılama da içeren söylemlerinin arkasındaki daha soğukkanlı değerlendirme, Avrupa’nın ekonomik ve askeri olarak muazzam bir gerileme içinde olduğu tespitine dayanıyor. Buna göre küresel GSYH içinde payı 1990’da % 25 iken şimdi 14’e gerilemiş Avrupa bir ekonomik durgunluk, yeterli askeri harcama yapmamak ve medeniyet kaybı üzerinden ele alınıyor. “Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri için stratejik ve kültürel açıdan hayati önemini korumaktadır.” Ancak, Avrupa’nın askeri harcamalarını arttırıp güvenlik altyapısını geliştirerek sorumluluk üstlenmesi; tercihen aşırı sağ iktidarlarca Avrupa’nın medeniyetine olan özgüvenini ve Batı kimliğini yeniden tesis etmesi isteniyor. Ve tabii Çin’e karşı jeoekonomik savaşta ABD ile aynı çizgide durması isteniyor. Ukrayna-Rusya savaşına son verilmesi, Rusya’yı Çin’e doğru itmeyecek şekilde Avrupa-Rusya arasında yeniden bir istikrarın tesisi öncelikli hedeflerden.

Enerji kaynaklarının çeşitlenmesi ve ABD’nin net enerji ihracatçısı haline gelmesi sonrasında artık o kadar da önemli bulunmayan **Ortadoğu** bölgesine 2 sayfadan az yer ayrılmış. Slogan “Yükleri Paylaş, Barışı İnşa Et”. Ana amaçlar, düşmanca bir gücün Orta Doğu’yu, bölgenin petrol ve doğalgaz kaynaklarını ve bunların geçtiği stratejik geçitleri kontrol altına almasını önlemek (Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz’in açık kalması); “terör” güçlerinin hüküm sürmemesi; tabii ki İsrail’in güvenliğinin sağlanması (Abraham anlaşmalarını daha fazla Müslüman ülkeye yaymak dahil). Bölge, petrol ve gazın çok ötesindeki sektörlerde— nükleer enerji, yapay zeka ve savunma teknolojileri dahil—giderek daha fazla uluslararası yatırımın yapılacağı yer olarak tasarlanıyor. Tüm bunları ise “sonsuz savaşlardan” kaçınarak yapmak istiyor ABD. Yani ABD, uzun zamandır angaje olduğu bölgeden çekilme stratejik yönelimini devam ettiriyor. Çekilirken de bölgesel güce sahip devletlerin (İsrail, Suudi Arabistan, Katar, Mısır, Türkiye...), İran’ın etkisizleştirilip Çin’in önünün kesildiği bir istikrar ortamında, istikrarlı bir rekabet içinde vekil güçler olarak iş görmesini istiyor.

Belgede, bölgenin başlıca istikrarsızlık kaynağı olarak görülen İran'ın, 7 Ekim 2023'ten bu yana İsrail'in gerçekleştirdiği operasyonlar ve Trump'ın Haziran 2025'te başlattığı "Gece Yarısı Çekici" Operasyonu sonucunda büyük ölçüde zayıflatıldığı iddia edilse de mevcut durum böyle olmadığı ve İran'a yönelik emperyalist saldırının bölgesel bir savaşa doğru yöneldiği aşikâr.

Bölgeye dair önemli vurgulardan biri de "Esnek Gerçekçilik" yaklaşımı altında, bölgedeki ülkelere dışarıdan reform dayatmamak, "liderlerini ve uluslarını oldukları gibi kabul etmek": "bu ülkelerin geleneklerinden ve tarihlerinden büyük ölçüde farklı olan demokratik ya da diğer sosyal değişimleri onlara dayatmıyoruz." Özcesi, daha önce, en azından bazı ülkeler için, er ya da geç demokratik reformla dönüşün ve Batı gibi olsun beklentisinin yerini zaten demokrasi bu topraklara yabancı zorlamaya gerek yok diyen bir bakış almış.

Belgede yarım sayfa yer verilen **Afrika** ise hem emperyalist büyük devletlerin hem alt emperyalist orta boy güçlerin sömürü için rekabet sahası olarak bırakılmış. ABD, Afrika ile olan ilişkisini yardım odaklı bir yapıdan başta enerji ve kritik madenler sektörleri olmak üzere ticaret ve yatırım odaklı bir yapıya dönüştürmeyi ve pazarlarını ABD mal ve hizmetlerine açacak güvenilir devletlerle ortaklıkları hedefliyor.

Trump yönetiminin hegemonya projesi arayışı, içeride sanayileşme ve ona dayalı istihdam artışına, dış ticarette gümrük vergileri yoluyla korumacılık, jeoekonomik-jeopolitik düzlemde zoru kullanarak emperyalist sistem içinde ABD ekonomik hakimiyetini yeniden tesis etmek, iç politikada ırkçı-beyaz üstünlükçü-göçmen karşıtı yeni faşist ideoloji ve siyaset ile toplumsal-siyasal kontrole dayanıyor. Bu strateji "finansallaşmış ve küreselci sermaye fraksiyonlarının ağırlıkta olduğu önceki tarihsel bloktan farklı olarak, sanayi, fosil enerji, savunma ve teknoloji sermayesini merkeze alan", buna tabii ki finans sermayesini, ilaç sektörü sermayesini ve gayrimenkul-inşaat sermayesini de eklemlleyen yeni bir kapitalist sınıf blokuna dayanıyor.⁶ Ulusal Gü-

6 Ümit Akçay, "Trump Doktrini: Küreselleşmenin krizi ve yeni Amerikan stratejisi" <https://www.evrensel.net/yazi/98275/trump-doktrini-kuresellesmenin-krizi-ve-yeni-amerikan-stratejisi>, 14 Aralık 2025; Mustafa Bayram Mısır, "Trump Doktrini nedir? ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesi üzerine", <https://praksisguncel.org/trump-doktrini-nedir-abd-ulusal-guvenlik-stratejisi-belgesi-uzerine/>, 07 Aralık 2025.

venlik Strateji belgesini böylesi bir hegemonik bloğun ve projenin küresel alandaki programı olarak görmek gerekiyor.

Milli Güvenlik Belgesi'nde çizilen stratejik yöneliminin sahadaki ilk karşılığı Venezuela'ya yönelik askeri operasyon oldu. Rejimin içinden müttefikler devşirerek ve Maduro'yu yakalayıp "yargılanmak" üzere ABD'ye getirerek Venezuela üzerinde tahakkümünü kurdu. Bu noktada, ABD, belki de yine kendisi için kolay zafer olacağını düşündüğü Küba sıradayken, görünen o ki İsrail-Netanyahu'nun bastırmasıyla ve hızlı sonuç alınacağına ikna etmesiyle daha erken İran'a yöneldi. İran'da rejimin en tepe kilit isimlerinin öldürülmesi ve ağır bir bombardıman ve füze saldırısıyla zaten var olan toplumsal muhalefeti hareketlendirmek ve bir rejim değişikliğine gitmek planları pek de tutmadı. Öncelikle emperyalist saldırı rejim lehine geçici de olsa bir toplumsal konsolidasyon sağladı. İkincisi İran'ın askeri direncinin yüksek çıkması ve Hürmüz boğazını kapatarak küresel bir enerji krizini tetiklemesi ve petrodolar egemenliğine saldırması şeklindeki hamleleri savaşın uzaması ve bölgeye yayılması riskini artırdı. İran savaşının uzaması, ABD'nin güvenlik hizmeti karşılığında müttefik kıldığı Körfez ülkeleri ve Suudi Arabistan başta olmak üzere bir dizi ülke de ABD'nin eriyen hegemonik gücünün daha da altını oyan bir sonuç yarattı. Rusya-Ukrayna savaşının üzerine İran savaşıyla enerji tedarik krizi derinleşen Avrupa devletlerinin ve dahi İngiltere'nin Trump'ın sert çağrılarına rağmen İran savaşına dahil olmamaları da küresel mahallenin abisi ABD-Trump'ın karizmasını çizdi. Buna, İran savaşının ABD kamuoyunda da destek bulmamasını ve seçim kampanyalarında dışarıda askeri çatışmalara dahil olmama ve ülke kaynaklarını iç sorunlara yönlendirme sözü veren Trump'ın görev sayının ciddi düşmesini de eklemek lazım.

Alt Emperyalistleşen Türkiye ve ABD ile İlişkilerin Yeni Durumu

Emperyalizm, en sade tanımla, kapitalizmin, küresel düzlemde, çeşitli kapitalist devletler arasında kurulu hiyerarşik yapısını mümkün kılan ilişkiler bütünüdür. Bu hiyerarşi içindeki pozisyonlar zırt pırt değişmemekle birlikte ezeli ebedi sabit de değildir. Bu yapılanmayı ve değişim dinamiklerini her ülkedeki kapitalist sınıf içi, sınıflarası ilişkiler ve mücadeleler; öncelikle kapitalist sınıf aktörlerinin ulusla-

rarası düzlemdeki ilişkileri ve uluslararası düzlemde kendi sermaye bloklarını temsil eden kapitalist devletlerarası jeopolitik ve jeoekonomik ilişkiler ve mücadeleler belirler. Aşağıda ele alacağımız gibi alt emperyal hamlelerle emperyalist sistem içindeki konumu değiştirmek arayışları ülke içindeki sınıf içi ve sınıflararası ilişkileri yönetebilmek açısından da kayda değer etkiler yaratır.

Türkiye'nin bölgesel güç olma stratejik yönelimi, 1991'de SSCB'nin dağılması sonrasında Ortadoğu, Orta Asya ve Balkanlar'da kesintisiz bir biçimde devam etmekle birlikte, bunun güçlenmesi 2001 krizi sonrası Türkiye kapitalizminin dinamikleri altında ve 2002'den beri süren AKP iktidarı altında gerçekleşti. Çoğu kez salt jeopolitik (başta Kürt meselesi olmak üzere bölgesel güvenlik kaygıları) ve/veya ideolojik yönelim (yeni Osmanlıcılık, İslamcılık) anlamlandırılmaya meyledilse de bu arayış Türkiye kapitalizminin gelişme dinamikleri ve kapitalist sınıf içi ilişkilerle bağlantılı olarak okunmalı.

Bu anlamda alt emperyalizm çerçevesi Türkiye'nin jeopolitik ve jeoekonomik çizgisini anlamlandırmak için faydalı. Kavramın tanımı üzerine çeşitli tartışmalar bulunmakla birlikte, alt emperyalizm şu temel unsurlara dayanır:⁷ ülkede sanayileşme dinamikleri sonucunda sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması akabinde ekonomik ve/veya politik güce sahip sermaye fraksiyonlarının başta meta ve hizmet ihracatı yoluyla uluslararasılaşması ve bölgesel nüfuz elde edecek bir kapasiteye erişmesi; böylesi bir programın kapitalist sınıf içi çelişkileri de yönetilebilir kılması (veya bu çelişkilerin de ihracı); ulusal sermaye ile güvenlik aygıtları bürokrasisi ve askeri-sınai kompleksin jeoekonomik ve jeopolitik yayılmacılığa dayalı bir programda birleşmesi; alt emperyalist projeye uygun ve çoğu kez dışa dönük militarizasyonu içeren bir devlet formu; bu uluslararasılaşmayı mümkün kılmak üzere küresel hegemonik gücü (ABD) kabullenmekle birlikte çatışmaları da içeren bir işbirliği çerçevesinde bir dış politika.

Her ne kadar Türkiye, üretken sermayesinin organik bileşimi görece zayıf (yani teknolojik üretkenliğe dayalı göreceli artı değer üretim kapasitesi açısından zayıf), ve mutlak artı değer üretimine (yani ucuz emeğin aşırı sömürüsüne) dayansa da mal ve hizmet üretimi açısın-

7 Örneğin bkz. Barış Alp Özden, "Ustanın Çırakları Alt-Emperyalistler: Politik Bir Emperyalizm Analizi Denemesi", *Emperyalizm. Teori ve Güncel Tartışmalar*, ed. Ahmet Bekmen, Barış Alp Özden, Habitus, 2015.

dan ve sermaye birikimi açısından Türkiye kapitalist sınıfının önemli kesimlerinin uluslararasılaşma ihtiyacı ve dinamiği, Türkiye'yi daha atak ve agresif alt emperyalist bir dış politikaya iten esas dinamiktir. Özellikle 2008 krizi sonrası küresel finansal girişlerin daralması sonrasında yeniden sanayileşme yönelimi, her ne kadar cari açık-döviz ihtiyacı gibi yapısal zayıflıklarla kesintiye (Şimşek programı) uğrasa da, AKP'nin organik ilişkisinin bu sermaye fraksiyonuyla olması da düşünüldüğünde alt emperyalist yönelimin başat dinamiğidir. Dolayısıyla, Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ve özellikle Sahra-altı Afrika'daki ülkelerle geliştirdiği ticaret ve yatırım anlaşmaları (tekstil, konfeksiyon, inşaat, ulaştırma, demir-çelik, enerji, elektrik, beyaz eşya sektörlerinde büyük sermaye ve müteahhit firmalar), askeri güvenlik anlaşmaları ve askeri sanayi ihracatı ve ortak anlaşmaları; eğitim-kültür alanı üzerinden yürüttüğü ideolojik ilişkiler alt emperyalistleşme arayış ve sürecinin sonucunda muazzam bir sıçrama yaşamıştır. Türkiye'de askeri sanayinin gelişiminde yaşanan sıçrama ve Libya, Suriye ve Doğu Akdeniz başta olmak üzere dış politikanın militarizasyonu, bu militarizasyonun bir boyutu olarak çok sayıda Ortadoğu ve (başta Sahra-altı olmak üzere) Afrika ülkesiyle, bunun yanı sıra Azerbaycan, Türkmenistan, Pakistan, Malezya vb. ülkelerle askeri sanayi ihracatı, askeri eğitim ve güvenlik işbirliği anlaşmaları içerideki sermaye bloğunun alt emperyalist talepleriyle uyumludur. Her ne kadar sert sosyo-politik çatışmalarla ilerlese ve çelişkiler barındırsa da 2015 sonrasında süren yeni faşistleşme çizgisindeki yeni devlet inşası da böyle bir alt emperyalist politikanın jeopolitik taşıyıcısı ve aktörüdür.⁸

Alt emperyalist stratejik yönelimi, aynı zamanda, 2013/2015 sonrası kapsayıcı hegemonik kapasitesi yitiren AKP'nin süregiden hegemonya ve devlet krizleri sarmalına yeni bir hegemonya projesi ve bloğu inşa ederek cevap verme çabalarının bir parçası olarak görmek gerekir. Yönelinen yeni hegemonya projesinin sacayakları dört başlıkta toparlayabiliriz.

- *Devletçi- -Kalkınmacı-Korumacı Bir Sermaye Birikim Stratejisi ve*

8 İsmet Akça, Barış Alp Özden, "Bölgesel Güç Türkiye: Askeri-İktisadi Dış Politika", <https://www.ayrim.org/dosya/bolgesel-guc-turkiye-askeri-iktisadi-dis-politika/>, 09 Ocak 2025; İsmet Akça, Barış Alp Özden, "The military turn in Turkey's political economy: Defense industry, growth strategy, and power bloc formation", *Contemporary Politics*, 2025.

İktidar Bloku Hedefi: güçlü askeri sanayiye de içeren sanayi sermayesi liderliğinde, inşaat sermayesi, ekstraktivist (maden, enerji) sermayesi ve ihracatçı tüccarları içeren bir sermaye bloğu ve otoriter (sendikasız, güvencesiz, düşük ücretli) bir emek rejimi.

- *Yeni-Faşist Bir Siyasal Rejim ve Devlet İnşası*
- *Sünni-İslami Milliyetçilik ve Ulus İnşası*
- *“Alt-Emperyalist” Askeri-Ticari Dış Politika*

Bu yeni hegemonya projesi ve bloğu inşası yönelimi her bir başlıkta çok sayıda çelişki ve çatışmayı içermekte olup, herhangi bir istikrara sahip değildir. Ancak düzen içi muhalefetin alternatif bir kapitalist hegemonya projesi hamlesinin ve düzen dışı muhalefetin anti-kapitalist bir karşı hegemonya projesi ve bloğunun yokluğunda tökezleyerek de olsa ilerlemekte.

Bu yazının kapsamında kalan bölümde sadece, emperyalist sistem içi hiyerarşiyi yeniden yapılandırmakla uğraşan Trump ABD’si ile Türkiye ilişkilerinin son dönemde aldığı rota ve alt emperyalist proje kapsamında gerçekleştirilen hamlelerin iç ve dış politik etkileri üzerine odaklanılacak. Türkiye’nin alt emperyalist açılım hamlelerinin, emperyalist sistemin hegemonik gücü ABD’nin görece gerilediği bir dönemde gerçekleşmesi bir yandan Türkiye’nin çatışma manevrasını arttırmış diğer yandan ise Türkiye ekonomisinin yapısal açmazları (üretimin teknolojik bileşiminin görece zayıflığı; döviz üretemeyen ekonominin kronik cari açık sorunu, dolayısıyla sermaye girişine ve finansmana ihtiyacı, askeri sanayinin açılımlarına rağmen ileri teknoloji bağımlılığı, dolayısıyla ulusal askeri güvenlik mimarisinin de bağımlılıkları vb.) hegemonik güçle işbirliği sınırlarını sık sık hatırlatmıştır.

Kuruluşu ABD’de yapılan görüşmelerde elde edilen onaya dayanan AKP iktidarının 2002-2013 arasındaki döneminde, siyasal İslamcılığı küresel neoliberalizme eklemlemesi projesi ve sermaye birikim dinamiğinin finansal sermaye girişlerine dayalı olması, aynı zamanda ABD ile uyumlu bir pozisyon üzerinden alt emperyalist güç olmayı hedefleyen bir dış politikayı içeriyordu. AKP, ABD ve Batı bloku tarafından Ortadoğu’ya “ılımlı İslam” şeklinde rol model olarak sunuldu. Bu uyumlu ilişki AKP’ye, Türkiye’nin kendi çevresindeki coğrafyada bölgesel güç olma arayışında da ciddi bir alan açtı.

2013 sonrası dönemde ise, Türkiye'nin dış politikası daha "özerk" ama krizlerle ve zikzaklarla dolu hale geldi, askerileşti, sert güce olan bağımlılığı arttı. Arap Baharı sırasında hala Ortadoğu'ya rol model olarak sunulan Türkiye, özellikle, 2013 sonrasında ABD ile gerilimli ve daha çatışmalı bir dış politika çizgisine geçti. Buna yol açan unsurlar, Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarına yönelik Sisi liderliğinde 2013'te gerçekleşen ABD destekli darbe sonrası Türkiye'nin Müslüman Kardeşler çizgisine hala bağlı kalması, Suriye'de iç savaş sürecinde çeşitli radikal İslamcı yapılarla bağımsız vekâlet ilişkisi geliştirmesi, ABD'nin de IŞİD'e karşı Suriye sahasında Kürt hareketi (PYD, YPG) ile işbirliğini tercih etmesi idi. ABD ile kriz yaratan diğer unsurlar, 15 Temmuz 2016 Gülenci darbe girişiminde ABD'nin bir şekilde en azından pasif varlığı değerlendirmesi ve sonrasında Gülén'in iade edilmemesi; Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemleri alması, bunun ABD ve NATO ile yarattığı çatışma ve CAATSA yaptırımları çerçevesinde F-35 uçak programından çıkarılması; İran'a yönelik yaptırımların delinmesi çerçevesinde Halkbank davası; ABD'li Rahip Brunson'un tutuklanması krizi; İsveç'in NATO üyeliğine Türkiye'nin set çekmesi gibi çok sayıda krizi barındıran bir 10 yıl geçti. Daha önceki dönemlerde pek düşünülemez bu kadar yoğun krizli bir 10 yılı mümkün kılan, ABD'nin gerileyen hegemonik kapasitesi, uluslararası sistemde başta Çin ve Rusya gibi güçlerin varlığıyla oluşan çok kutuplu hal ve Türkiye gibi orta boy güçlerin büyük güçler arası rekabetin yarattığı boşluklardan faydalanması oldu.

2024 sonunda Trump'ın seçimleri kazanmasıyla beraber ve esasen yukarıda ele aldığımız yeni ulusal güvenlik stratejisi çerçevesinde, Türkiye – ABD ilişkileri yeniden uyumlu bir hatta inşa oluyor. Bir yandan emperyalist sistem içi hiyerarşide hegemonik pozisyonunu tahkim etmek isteyen ABD/Trump yönetimi, diğer yanda bu hiyerarşi içinde alt emperyalist pozisyonunu geliştirmek, güçlendirmek isteyen Türkiye/Erdoğan yönetimi yeni bir uzlaşmada buluşmuş gibi.

Öncelikle ABD ne elde etmek istiyor diye bakalım. Türkiye'nin ABD Ortadoğu'dan çekilmeye çalışırken geride bölge istikrarını sağlayacak ve ABD-İsrail ile uyumlu bölgesel vekil güçlerden biri olması isteniyor. Tekrar edecek olursak jeopolitik ve askeri-siyasi sıklet merkezini Asya'ya ve Çin'i çevrelemeye kaydırmak isteyen ABD, Ortadoğu'dan

askeri olarak geri çekilmeyi stratejik olarak önüne Trump yönetimin- den önce de koymuştu. 2025 belgesinde de yukarıda ifade edildiği haliyle bunun altı çiziliyor. ABD bölgede istikrarsızlık yaratan güç olarak İran'ı görüyor, İran'ın etkisizleştirilmesi sonrası geriye kalan bölgesel güçlerin (başta İsrail, Türkiye, Suudi Arabistan, Mısır, Katar, BAE olmak üzere) kendi nüfuz alanlarına sahip olmakla birlikte uyumlu bir çekişme içinde ve ABD çıkarları çerçevesinde bölgeyi yönetmelerini istiyor.

İşte tam da bu, İsrail Gazze'de soykırım yaparken iç kamuoyuna yapılan radikal retorik çıkışlar dışında İsrail'le ticari ve askeri ilişkilerin kesilmemesini sağladı. 19 Şubat 2026'da Trump Gazze Barış Kurulu ilk toplantısını gerçekleştirdi. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Washington'daki toplantıda, "Uluslararası İstikrar Gücü'ne asker göndermeye hazırız. Sayın Başkan Trump, Türkiye adil ve kalıcı bir barışa yönelik çabalarınızı desteklemeye devam edecektir" dedi. 14 Mayıs 2025'te ABD'nin Türkiye büyükelçisi, 23 Mayıs 2025'te de Suriye Özel Temsilcisi olan Tom Barrack da "Suudi Arabistan'ın İsrail ile yakınlaşabileceği gibi, İsrail'in de Türkiye ile uyum içinde olması İsrail halkının refahı adına kilit noktadır. Bu nedenle, mevcut söylemlerin ortadan kalkacağı kanaatindeyim"⁹ diyerek nihai olarak istenen hattı özetledi.

Yine yeni ulusal güvenlik stratejisi çerçevesinde, NATO'nun Avrupa kanadının güvenlik mimarisinde Türkiye'ye bir rol biçiliyor. Bu 2000'lerin ilk on yılındaki gibi AB üyeliği ve demokratikleşme ak- sında değil tamamen askeri sanayi ve askeri güvenlik mimarisi iş- birlikleri aksında gelişmesi istenen yeni bir hat. Trump'ın Kanada'ya, Grönland'a ve İran savaşına Avrupa'nın destek vermemesine ilişkin sert söylemlerinin arkasında Avrupa'yı kendi güvenliğini inşa ve fi- nanse eder hale getirme isteği yatıyor. Bu çerçevede de Türkiye'ye bir rol biçiliyor. Her ne kadar Doğu Akdeniz'deki nüfuz kavgasında geli- şen İsrail-Yunanistan-Fransa ittifakı ve başta Fransa ve Almanya'nın Türkiye'nin AB'nin büyük askeri sanayi projelerine dahiline şimdilik vetosu söz konusu olsa da çeşitli Avrupa ülkeleriyle işbirlikleri de hız- la gelişti son bir iki ay içinde. Örneğin Baykar, İtalyan savunma devi Leonardo ile insansız hava araçları (İHA) üretimi, elektronik sistem-

9 <https://tr.euronews.com/2026/04/17/abd-buyukelcisi-barrack-israilin-retorigi-orta-dan-kalkacak-turkiye-bulasilacak-ulke-degil>

ler ve yapay zeka alanlarında stratejik iş birliği anlaşması imzaladı. Türkiye ve İspanya arasında KAAN, Hürjet hava araçları olmak üzere askeri sanayi alanında stratejik ortaklık kurdu. Türkiye ve İngiltere, Ekim 2025'te Eurofighter Typhoon anlaşmasını imzaladıktan sonra, Mart 2026'da askeri sanayi ve ekonomi alanında işbirliğini içeren Stratejik Ortaklı Çerçeve Belgesi'ni imzaladı.¹⁰

ABD, bir anlamda NATO ve güvenlik mimarisini yeniden yapılandırırken de Türkiye'nin bu sürece doğrudan entegrasyonu görülmekte. Adana'da yeni bir NATO Çokuluslu Kolordusu Karargahı kurulmasında atılan adımlara dair haberler ve Ukrayna Gönüllüler Koalisyonu kapsamında NATO bünyesinde İstanbul'da Deniz Unsurlu Komutanlığı kurulacağı bilgisinin Milli Savunma Bakanlığı ile paylaşılması, hem ABD'nin hem Ortadoğu'ya hem Rusya'ya yönelik planlarında Türkiye'nin yeni roller üstlenmekte olduğuna işaret olarak okunabilir.¹¹ Temmuz'da Türkiye'de gerçekleşecek NATO zirvesi de anlamını bu çerçevede kazanıyor.

Erdoğan iktidarı açısından tüm bu gelişmeler hem yukarıda zikrettiğimiz alt emperyalist stratejisinde bölgede nüfuz artışı, krize giren ekonomisine nefes borusu (hem kapitalist sınıf içi ilişkileri yönetme hem de bir seçim ekonomisi uygulamada elini rahatlatacak) bir ekonomik gelişme demek. Hem son yıllarda büyük yatırım yapılan ve sermaye birikimi ve alt emperyalist jeoekonomik ve jeopolitik en önemli araçlarından olan askeri sanayinin daha da büyütülmesi demek. Yeni bir hegemonya projesi ve bloğu inşa arayışının sloganı olan “Büyük Türkiye” söylemi bu alt emperyalist açılımla doğrudan ilişkili. Türkiye işçi sınıfına hem savaşlarla dolu bir dünyada güvenlik sağlama hem alt emperyalist pastadan ekonomik dilimler verme vadedi de bir rıza devşirme aracı olarak işlev görüyor.

ABD ile bu yeni uyumlu angajmanın Erdoğan iktidarı açısından en doğrudan kazanımı ise içerideki yeni faşistleşme çerçevesinde rejim ve devlet inşa sürecine, bu çerçevede siyasal muhalefeti her türlü baskıyla paralyze ederek iktidarını uzatmasına uluslararası meşrui-

10 <https://www.bbc.com/turkce/articles/cg70jj9gx5yo>, <https://www.savunmasanayist.com/hurjet-icin-ispnya-ile-imzalar-atildi-turkiyeden-avrupaya-jet-ucagi-ihracati/>, <https://www.bloomberght.com/turkiye-ve-ingiltere-eurofighter-destek-sozlesmesi-imzaladi-3772761>, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c62ky4rn4dro>.

11 <https://www.bbc.com/turkce/articles/cwy3641kzklo>.

yet sunulması. Bunu da en açıkça ifade eden yine Tom Barrack oldu. Barrack, 24 Eylül 2025'te bir panel konuşmasında Başkan Trump'ın Türkiye'ye dair bir yaklaşımını şöyle aktardı:

Herkes diyor ki, 'Türkiye çok önemli bir NATO müttefiki. NATO'daki en büyük ikinci ülke.' Öncelikle bunların hepsi doğru. 10 yıldır aynı konularla uğraşıyoruz. Aynı sorunlar 10 yıldır devam ediyor...S-400'ler, F-35'ler, F-16'lar... Hep bir kafa karışıklığı: Türkiye bizim dostumuz mu? Düşmanımız mı? Rusya'yla iş mi yapıyorlar? Geleneksel Müslümanlar mı, agresif Müslümanlar mı? Müslüman Kardeşler'i kınamadılar. Hamas'ı kınamadılar... Aynı kafa karıştırıcı meseleler... Başkanımız da dedi ki, 'Biliyor musunuz, ben tüm bunlardan çok yoruldum. Hadi cesur bir adım atalım. Ve diplomatik ilişkiler kapsamında onlara ihtiyacı olanı verelim' dedi. 'Peki, sayın Başkan, neye ihtiyaçları var?' diye sorulduğunda ise 'meşruiyet' diye cevapladı.... Türkiye bir demokrasi, ama aynı zamanda biraz da otoriter bir ülke. Ve Başkan Trump gerçekten bir dahi, öyle ki çözümün ona meşruiyet vermekte olduğunu tespit etti. Ve şu an da olan budur. Bence, bu görüşmenin sonucu olarak dramatik bir değişim göreceksiniz.¹²

Bu aktarımı tam da New York'ta Birleşmiş Milletler zirvesine katılan Erdoğan ile Trump görüşmesinin hemen öncesinde söyledi.

Yine Barrack'ın 7 Aralık 2025'te Doha Ekonomik Forumu'nda "bu bölgede gerçekte en iyi işleyen şey, ister beğenin ister beğenmeyin 'hayırsever bir monarşi' olmuştur. İşleyen model budur" sözleri ve Antalya Diplomasi Forumu'ndaki "Orta Doğu'da işe yarayan tek şey güçlü liderlik rejimleri oldu: ya merhametli monarşiler ya da meşruti monarşi türü yapılar başarılı oldu. Demokrasi pelerini giyen ve insan hakları adına üzerine gidilen ülkeler ise başarısız oldu" sözleri de,¹³ Türkiye'de Erdoğan dahil bölgedeki tüm anti-demokratik rejimlere ve liderlere,

12 <https://tr.euronews.com/2025/09/25/abd-ankara-buyukelcisi-barrack-baskan-trump-erdogana-mesruiyet-verecelim-dedi>.

13 <https://kisadalga.net/yazar/tom-barrackin-acik-sozlulugu-ve-turkiye-icin-yazilan-senaryo-137440>; <https://x.com/serbestiyetweb/status/2045075489690190148>.

ABD'nin emperyalist hiyerarşiyi tahkim politikalarına destek verdikleri sürece, bir kere daha açık kredi verildiğini gösteriyor.

Tüm bu beyanlar ile Türkiye'de iktidarın ama muhalefet partisi CHP ve onun Cumhurbaşkanı adayı Ekrem İmamoğlu'na yönelik yargı yoluyla baskı ve abluka siyasetine uluslararası meşruiyeti, bölgeyi kanlı bir savaşa sürükleme pahasına emperyalist gücünü tahkim etmek isteyen ABD ile açıkça yeni bir müttefiklik ilişkisi ve baş müttefiki İsrail ile kapalı kapılar ardında üzerinden devşirdiği görülmekte.

Hiç şüphe yok ki ne ABD'nin bu emperyalist planlarının, ne onun bölgedeki ana müttefiki İsrail'in planlarının ne de Türkiye'de iktidarın alt emperyalist planlarının kağıt üzerinde planlandığı gibi işlediği söylenemez. Hem Ortadoğu'da bölgesel güce sahip devletler arası ilişkiler ve ittifaklar oldukça kaygan ve alt emperyalist rekabet oldukça güçlü hem Trump'ın Kasım'da ara seçimlerde yaşayacağı kayıpla adeta total ördük durumuna düşmesi kartların yeniden karılmasıyla sonuçlanabilir. Buna Türkiye'de iktidarın alt emperyalizm ve militarizm ile girdiği dış politika hattının ekonomik (emekçiler aleyhine bölüm kriziyle yönetilen anti-enflasyonist programın savaş ve militarizasyon koşullarında dikiş tutmaması ve tepkilerin yükselmesi gibi) ve politik (rıza kapasitesi daralan ve zora dayanan iktidarın baskılarına ve savaşlar alanına doğru sürüklenen dış politikasına karşı halk tepkisinin yükselmesi gibi) maliyetlerinin yaratabileceği çelişkileri ve memnuniyetsizlikleri de eklemek lazım. Emperyalist savaş(lar), Trump liderliğindeki yeni faşist kara düzen, emperyalizmin askeri gücü NATO'ya karşı örneğin Temmuz'da Türkiye'de gerçekleşecek NATO zirvesine giderken, emekçilerin taşıyacağı ulusal ve uluslararası düzeyde bir barış hareketinin ve mücadelesinin yükselmesi tüm emperyalist planları darmadağın edecek, ekonomik ve politik maliyetlerden duyulan rahatsızlığı politikleştirecek asli güç olacaktır.

Savaşlar ve Zorunluluklar: Sermayenin Muhafızı NATO

ALP TANLASI

Peşinen söyleyelim, bu bir “Üçüncü Dünya Savaşı geliyor” kehaneti değildir. Sıkışma zamanlarında patlamaların boyutları özneler tarafından belirlenir. Ancak savaş kavramının yaşayacağımız dünyada giderek daha ön plana çıkmaya devam edeceğini söylemek için kahin olmak da gerekmemektedir. Bu yazı savaşları mecbur bırakan sıkışmayı tarif etmek için hazırlanmıştır.

Yeniler de Eskir

Neoliberal düzen zayıf halkalardaki şiddet dalgası ve ülke ölçekli laboratuvar deneyleri ile doğdu. Bugünden bakınca Marksizmin temel yaklaşımlarından olan temel yapı-üst yapı diyalektiğini çok da kolaylıkla izleyebileceğimiz bir biçimde ilerledi.

Genel ekonomi politikalarından hayatı anlamaya, toplumsal yargılardan kişisel hedeflere kadar değişimini başlattığı temel yapıya uygun bir toplumsal dönüşümü yeni bir düşünme biçimi olarak dayattı. Başak Coşkun bu süreci şöyle özetliyor:

Yoksulların ve yoksulluğun varlığı, hem neoliberal düzenin bir sonucu hem de bu düzenin devamını sağlamanın aracıdır... Amaç yoksulları cezalandırmak değil, cezalandırmanın da kullanıldığı güvenlik mekanizmaları bütünü ile “yönetmek” ve daha önemlisi onları “kendi kendilerine yönettirmek”tir... Bu teknikler doğrudan şiddet, baskı, kapatma, dışlama ve cezalandırma pratiklerine göre çok daha etkindir. İşsizlik, güvencesizlik, kitlesel işçi ölümleri gibi durumlar tam da bu “iktidar

alanı”nda tezahür ettiği için, tahakküm, baskı, sömürü ve şiddet olarak değil, örneğin” kader” olarak normalleştirilmekte ve rasyonelleştirilmektedir. Daha da önemlisi, böylesi bir makroekonomik ortamda, yoksul ve eğitimsiz kesimler aktif birer ekonomik özne olarak hareket ederek, birtakım hesaplar ve tercihler yaparak, “böyle yönetilmeyi” ve “böyle yaşamayı” seçmektedirler.¹

Neoliberalizm, ürettiği bu toplumsal akılla, arkasına aldığı büyük sermaye grupları ve devletlerle “kazan” düşünme biçimi olarak hükmetmeye başladı. Oyunu eski kurallara göre oynamaya çalışan herkes, yeni kuralların arkasındaki akla yenildi. İşçi sınıfının bütün kazanımları, sermayenin metalaştırılabilecek yeni alanlar açma çabasında piyasaya düştü.

David Harvey’in bahsettiği gibi, neoliberalizm, üst sınıflar için büyük bir başarıydı. Artan eşitsizlik, rekabet gücünü arttıran ve büyümeyi teşvik eden yenilikleri ve girişim risklerini yaratıyordu. Ayak uyduramayanlar, yenilenler ya da alt sınıflar oyunun kurallarına uygun hareket etmediği, rekabet kuvvetinden yoksun olduğu ya da kişisel, kültürel veya politik olarak başarısız olduğu için yeniliyordu. Aslında Batılı, eğitilmiş, kültürel ve ekonomik bir sermayeye sahip, geniş bir iletişim ağı (network) olmayan, piyasanın “kazan” olmayı hedeflemeyen herkes bir şekilde kaybeden tarafta olmaya müsaitti.²

Yalçın Küçük ise, neoliberalizmin desteklediği tekelleşmenin siyasete etkilerine dair şunu söylemiştir: “Artık tekeller doğrudan siyaset yapıyorlar; bu bir yandan tekelokratlar ile bürokratlar arasında ayrımın sona ermesi ve diğer yandan da siyasetin doğrudan doğruya tekellerin içinde ve tekeller aracılığıyla da yapılmasıdır. Hem tekeller ve hem de tekelokratlar artık siyasi kim[lik]lere sahiptirler; devletin, parçalanıp parsellenecek büyüdüğünü söyleyebiliyoruz.”³ Ayrıca tekelleşmenin toplumsal sonuçları hakkında tartışırken şöyle söyler: “Sorun, eskiden insanların özgürce düşünmeye cesaret edememeleriydi ve artık cesaretleri var, ama, sorunumuz, özgürce düşünememelerindedir.”⁴

1 Başak Coşkun, *Neoliberal İktidar ve Özne*, Notabene Yayınları, 2019, İstanbul, s. 158-159.

2 David Harvey, *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*, Sel Yayıncılık, 2015, İstanbul, s. 165.

3 Yalçın Küçük, *Tekeliyet I: Devlet ve Hürriyet*, Salyangoz Yayınları, 2006, İstanbul, s. 65.

4 Age., s. 88.

Neoliberalizm dünya ölçeğinde bir “Monopoly” oyunu kurmayı hedefliyordu. Her geçiş noktasının ücretlendirildiği, her kartın bir risk barındırdığı, büyümeye çalışmayanın yok olmaya mahkum olduğu bir oyun. Oynamak istese de istemese de herkesin içinde olduğu bir oyun. Ve oyuncuların bazıları oyuna çok daha fazla sermaye, sıralamada öncelik, pek de adil olmayan bir zar ve çok daha önceden kapatılmış arazilerle bazı fırsat öncelikleriyle başlamıştı. Ve bu oyuncular, daha fazla kişinin oyunda kalması için güçlerinden taviz vermeye hiç de niyetli değillerdi. Oyunun bitmesi pahasına bile olsa, hiçbir aktör, gücünü rızayla terk edemez. Sermaye tekeller elinde biriktikçe, güçlü oyuncular kuralları yönetmeye başladı. 2008 kriziyle birlikte oyunun sarsılan yapısı, güçlü oyuncuların müdahale ve zoruyla, otoriterleşerek bugüne kadar geldi.

Doğan Ergün, Komünist’in 8. Sayısındaki yazısında otoriterleşmeyi kural ve kanun koyma üzerindeki gücün, özgürlükler pahasına kullanımıyla ve halkın siyasetten dışlanmasıyla ilişkilendiriyor. Neoliberalizmin otoriterleşme sürecine dairse şöyle söylüyor: “Her halükârda emek düşmanı, “küreselleşmeci akım” karşıtı toplumsal tepkiyi arkasına alabilecek, “yabancı düşmanlığını” veya “sınır hareketliliğini” koz olarak kullanabilecek, bürokratik zaman kaybına tahammülü olmayan bir hareket için koşullar hazır.”⁵

Şiddet dalgaları arasında doğan neoliberalizm, daha büyük bir şiddet sarmalıyla hayata tutunmaya çalışıyor.

Yenilgi Yenilgileri Getirir

Sunduğu fırsatlara erişimin giderek daralmasıyla, geniş kitleleri sürekli daha da yoksullaştıran ve mülksüzleştiren politikalarıyla ve “kazanan” olarak sunduğu aklın toplumsal yaşam için her geçen gün daha vahşi bir hale gelişile neoliberal düzenin makyajları uzun süredir akiyordu. Ancak onun büyük ekonomistlerinin vaatleri, orta ve büyük şirketler ile hakim devletler için de başarı getirmekten uzaklaşmaya başladı. Devletlerin kendi halkını ve yeni sömürgelerinin ihtiyaçlarını ve haklarını ezerek sunduğu bütün olanaklar, yetersiz gelmeye başladı. Kredilerden, enflasyon yönetiminden, işçi ücretleri-

5 Doğan Ergün, “Kapitalizm: Otoriterlikten Geri Dönüş Mümkün mü?”, Komünist Dergisi, Sayı 8, Aralık 2019, s. 56.

nin baskılanmasından ve gündelik hayatın metalaşmasından avantaj yakalayan bu şirketler için piyasa, zaman içerisinde tekelleşmenin etkisiyle daralmaya başladı.

Bu tekrarlayan sonuç, Lenin tarafından şöyle anlatılmıştı: “Gerçekler göstermektedir ki, kapitalist ülkeler arasındaki koruyucu gümrükler ya da serbest ticaret gibi farklılıklar yalnızca, tekellerin biçimlerinde ya da ortaya çıkışı sürelerinde önemsiz farklara neden olmaktadır ve üretimdeki yoğunlaşma sonucunda tekellerin doğuşu, bugünkü gelişme aşamasındaki kapitalizmin genel ve temel yasasıdır.”⁶

Komünist Dergisi’nin 18. sayısında Hakan Güneş “Tekeller sömürgecilik politikasından doğmuş, teritoryal paylaşımın bittiği bir çağın ardından, yeniden-paylaşım aracı olarak sermaye ihracını tetiklemiştir” demeden önce emperyalizmin araçlarını ilk 2000 ve ilk 200’deki büyük şirketler, büyük bankalar, IMF oy gücü ve askeri güç açısından karşılaştırmıştır.⁷ O tablonun verilerinin alındığı 2022 ile 2008 ve bugün arasında karşılaştırma yapıldığında, Hakan Güneş’in çalışmasının üzerine bir adım daha ilerlenebilir:

1-2008 ile kıyaslandığında, ABD hakimiyeti bir adım gerilemiş olsa da %15’in üzerinde oy gücüyle IMF’de veto hakkını ve askeri gücünü korumaktadır. Çünkü IMF’de veto yetkisi için sınır %15’dir.

2-Çin’in ilk 500’deki şirketlerinde bariz bir artış söz konusudur. Özellikle ilk dört büyük bankanın da Çin bankaları olması, uluslararası altyapı yatırımlarıyla birlikte daha anlamlı görünebilir.

3-AB’nin süregelen bir düşüş grafiği söz konusudur. Burada İngiltere’nin AB’den ayrılmasını da dahil ederek düşüşün 161’den değil 128’den (İngiltere hariç AB üyesi ülkelere bağlı şirketler) 112’ye düştüğünü eklemek gerekir. Almanya özelinde ise bu eğilimi destekleyen sonuçlar gözlenmektedir. Ayrıca Almanya özelinde, askeri güçteki gerileme de bariz ortaya çıkmaktadır.

6 V.İ. Lenin, *Kapitalizmin En Yüksek Aşaması: Emperyalizm*, Evrensel Basım Yayın, 2010, İstanbul, s. 40.

7 Hakan Güneş, “Kolektif Emperyalizm Çağında Emperyalist Hiyerarşi”, Komünist Dergisi, Sayı 18, Haziran 2022, s. 17.

4-Savaş sonrası Rusya'nın büyük şirketlerinin uluslararası pazardan kovulmasının etkileri gözlemlenmektedir. Buna rağmen askeri gücünü korumaktadır.

5-Bir başka BRİCS ülkesi Hindistan'ın küresel dengeler içindeki ivmesi devam etmekle birlikte, nüfusuna göre hala çok küçüktür.

6- Japonya'nın tablodaki dönüşümü, sermayenin krizin devleti nasıl dönüştürdüğünün en çarpıcı kanıtıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası anayasasına 'pasifizm' ilkesini koyan ve askeri harcamalarını GSYH'sinin %1'i ile sınırlayan Japonya, ekonomik amiral gemilerini Çin'e kaybettiğinde bu ilkeleri rafa kaldırmıştır. 2022 sonrası açıklanan tarihi silahlanma programıyla bütçe sınırını %2'ye çekerek taarruz kapasitesi inşa etmeye girişmesi, ABD güdümlü sermayenin pazar kaybını 'ekonomi dışı zor' ile, yani silahlanarak dengeleme refleksidir. Ekonomik olarak yenilen Japonya, statükoyu korumak için bugün kelimenin tam anlamıyla silahlanmak ve 'savaşmak' zorundadır.⁸

Ülke / Aktör	Yıl	Fortune Global 500 Şirket Sayısı	Dünyanın En Büyük 100 Bankası	IMF Oy Gücü	Askeri Güç (GFP)
ABD	2008	153	~15 Banka (İlk 10'da hakim)	%17.00	1
	2022	124	12 Banka	%16.50	1
	2025	139	13 Banka	%16.49	1
Çin	2008	29	4 Banka (İlk 10'da hiçbirisi yok)	%2.90	3
	2022	136	19 Banka	%6.08	3
	2025	128	21 Banka (İlk 4'ün 4'ü de Çin'in)	%6.08	3
AB (Toplam)	2008	161	45 Banka (Mutlak Finans Merkezi)	~%30.00	-
	2022	117	~20 Banka	~%25.60	-
	2025	112	22 Banka	~%25.50	-

8 Ülkelerin küresel şirket ağırlıkları için Fortune Global 500 Yıllık Raporları (2008, 2022, 2025); finansal tekelleşme oranları için S&P Global Market Intelligence "Dünyanın En Büyük 100 Bankası" Raporları; uluslararası kurumsal güç dağılımı için Uluslararası Para Fonu (IMF) Resmi Kotalar ve Oy Gücü Veritabanı; orduların konvansiyonel kapasiteleri için ise Global Firepower (GFP) Küresel Askeri Güç Endeksi.

Almanya	2008	37	7-8 Banka	%6.00	10
	2022	28	4 Banka	%5.31	16
	2025	29	4 Banka	%5.31	19
İngiltere	2008	33	6 Banka	%4.94	6
	2022	18	6 Banka	%4.03	8
	2025	17	6 Banka	%4.03	6
Rusya	2008	8	2 Banka	%2.70	2
	2022	4*	2 Banka	%2.59	2
	2025	0*	2 Banka	%2.59	2
Hindistan	2008	7	0 Banka	%2.40	4
	2022	9	1 Banka	%2.63	4
	2025	12	4 Banka	%2.63	4
Japonya	2008	64	8 Banka	%6.13	10
	2022	47	8 Banka	%6.47	5
	2025	40	8 Banka	%6.47	8

Bu noktada tartışmaya ekleyebileceğimiz diğer tablo da 1995-2001-2008-2015-2024 yıllarını karşılaştırarak Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası dönemde neoliberal sistem mutlak hakim olduğu bir dönemden neoliberalizmin ideolojik, siyasi ve ekonomik krizinin olgunlaşmış bir evresi olan 2024 yılına uzanan süreçteki bazı genel verilere karşılaştırmalı bakabiliriz.

Öncelikle 1995 yılında ABD, AB ve Japonya dünya ekonomisinin yarısını oluşturuyor. Küresel ihracattaki payları %60'a dayanmış durumda. Birliğini yeni toparlamaya çalışan Almanya hariç büyüme oranları göz dolduran seviyelerde. Rusya ise Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası oligarklar tarafından yağmalanma sürecinde ekonomik göstergelerde en dip döneminde.

1995'teki o "altın çağ" sadece altı yıl içinde, 11 Eylül'ün jeopolitik sarsıntısı ve Dot-com balonuyla (teknoloji firmalarının borsadaki ekonomik balonu) ilk büyük yarasını alır. ABD ekonomisinde büyüme %1 seviyesine kadar gerilerken, Batı sermayesi kâr oranlarındaki düşüşü telafi edebilmek için gözünü Asya'nın devasa ve ucuz işgücü pazarına diker. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) kabul edildiği

bu yıl, aslında emperyalist merkezin “kendi mezar kazıcısına” küresel sistemin kapılarını açtığı andır. Batılı tekeller Çin’e hücum ederken, Çin %8.3’lük büyüme ile “dünyanın fabrikası” olma rolünü üstlenir ve ihracat payını hızla katlamaya başlar. Bu arada Rusya, oligark yıkımını Putin yönetimi altında toparlamaya başlamış ve %5.1’lik büyüme ile oyuna geri döneceğinin ilk sinyallerini vermiştir.

2008, küresel finansal krizin patladığı ve neoliberal “serbest piyasa” masalının ilk sert ekonomik sarsıntıyı yaşadığı yıldır. ABD ve Avrupa ekonomilerinde büyüme sıfır noktasına inerken, Batı’nın üretimdeki amiral gemisi Japonya %-1.2 ile resesyona saplanır. İlerleyen yıllarda GSYH sıralamasındaki dünya ikinciliğini de kaybedecektir. Batı bloku finansal felç geçirirken Çin, üretime dayanan %9.7’lik hızla büyümeye devam eder ve küresel ihracat payında ABD’yi tarihte ilk kez geride bırakır.

2015 yılı, ABD emperyalizmi için alarm zillerinin sağır edici bir seviyeye ulaştığı eşiktir. Ortadoğu’da süren Suriye İç Savaşında planlar sürekli aksar, Türkiye ve Rusya süreci kendi lehine çevirecek kanallar yaratmaya çalışır. Çin, Satın Alma Gücü Paritesi’ne (SAGP) göre küresel GSYH payında (%16.3), ABD’yi (%16.2) ilk defa alt ederek dünyanın en büyük ekonomisi konumuna yükselir. Avrupa Birliği yapısal bir küçülme döngüsüne hapsolurken, Doğu’da yeni bir güç merkezi resmen tahkim edilmiştir. Öte yandan Kırım’ın ilhakı sonrasında Batı’nın ekonomik yaptırımlarıyla küçülen (-2.0) Rusya, boyun eğmek ve sistemin dışına itilmeyi kabul etmek yerine, GSYH’sinin %4.8’ini ordusuna ayırarak silahlanmayı seçer.

Bugüne geldiğimizde haritanın ağırlık merkezi değişmiştir. Batı’nın eski üretim devleri Almanya ve Japonya durağanlık veya resesyona girdabında kıvrınmaktadır. Çin, GSYH payını dünyanın %18.8’ine, küresel ihracatını ise %14.5’ine fırlatarak dünya ekonomisinde yeni bir kutup oluşturmuştur. En çarpıcı olanı ise Rusya’nın, tarihin en ağır yaptırımlarına ve Ukrayna’daki fiili savaşına rağmen %3.2 büyüyerek Batı’nın finansal silahlarını (SWIFT, ambargolar) boşa çıkarmasıdır.⁹

9 Küresel GSYH (SAGP) payları ve reel büyüme oranları için Uluslararası Para Fonu (IMF) Dünya Ekonomik Görünümü (WEO) Veritabanı; ülkelerin küresel ihracattaki ağırlıkları için Dünya Bankası (World Bank) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) İstatistikleri; GSYH’ye oranla askeri harcamalar ve silahlanma eğilimleri için ise Stockholm Uluslararası Barış

Yıl	Aktör	Küresel GSYH Payı (SAGP)	Reel Büyüme Oranı	Küresel İhracat Payı	Askeri Harcama / GSYH
1995	ABD	~%20.3	%2.7	~%11.8	%3.8
(DTÖ	Almanya	~%5.1	%1.5	~%9.8	%1.5
Kuruluşu)	Avrupa Birliği	~%23.5	%2.5	~%38.0*	%1.8
	Japonya	~%8.5	%2.7	~%8.8	%1.0
	Çin	~%5.8	%10.9	~%2.9	%1.8
	Rusya	~%2.5	%-4.1	~%1.5	%4.1
---	---	---	---	---	---
2001	ABD	~%20.0	%1.0	~%10.5	%3.1
(Çin'in	Almanya	~%4.5	%1.7	~%9.2	%1.3
DTÖ'ye	Avrupa Birliği	~%20.5	%2.2	~%37.5*	%1.6
Girişi)	Japonya	~%7.1	%0.4	~%6.4	%1.0
	Çin	~%8.1	%8.3	~%4.3	%2.1
	Rusya	~%3.0	%5.1	~%2.0	%3.8
---	---	---	---	---	---
2008	ABD	~%18.5	%0.1	~%8.1	%4.4
(Küresel	Almanya	~%3.7	%1.0	~%8.8	%1.3
Finans	Avrupa Birliği	~%18.2	%0.4	~%35.0*	%1.5
Krizi)	Japonya	~%5.5	%-1.2	~%4.8	%1.0
	Çin	~%11.5	%9.7	~%8.9	%1.9
	Rusya	~%3.5	%5.2	~%3.2	%3.3
---	---	---	---	---	---
2015	ABD	~%16.2	%2.7	~%9.1	%3.3
(Çin'in	Almanya	~%3.3	%1.5	~%8.0	%1.2
Eşitlenişi)	Avrupa Birliği	~%15.1	%2.3	~%32.5*	%1.4
	Japonya	~%4.5	%1.6	~%3.8	%1.0
	Çin	~%16.3	%7.0	~%13.8	%1.9
	Rusya	~%3.0	%-2.0	~%2.5	%4.8
---	---	---	---	---	---

2024	ABD	~%15.5	%2.7	~%8.5	%3.4
(Çok Kutuplu	Almanya	~%3.0	%-0.2	~%7.5	%1.9 (Artışta)
Çatışma)	Avrupa Birliği	~%14.0	%0.8	~%30.0*	%1.6 (Artışta)
	Japonya	~%3.7	%0.9	~%3.5	%1.2 (Artışta)
	Çin	~%18.8	%4.6	~%14.5	%1.7
	Rusya	~%2.9	%3.2	~%2.0	~%6.0+ (Savaş Eko.)

Bu noktada güç dengelerinin değişmesini pekiştiren başka olgulara da değinmek yerinde olur. İlki, Çin'in Afrika, Pasifik ve Balkanlar'daki altyapı yatırımlarıdır. Özellikle, emperyalizmin klasik sömürü ilişkilerindeki gibi borçlandırma ilişkisi kurmadan yaptığı altyapı yatırımları ile bölge ülkelerinin Batı'nın ekonomik ağına muhtaçlığını ortadan kaldırarak onları kopartmaya çalışmak önemli bir Çin stratejisidir. 2025 yılı itibariyle, Afrika'daki 32 ülkede 231 limanın 78'inde inşaat, finansman ve işletme olarak Çin aktif rol oynamaktadır. 12 Afrika ülkesi Çin'le birlikte imza törenleri yapacak kadar da açıktan ilişki kurmaktadır.¹⁰

Bunun sonuçlarından biri Sahel Devletler İttifakı gibi yıllarca Batı sömürgesi olmuş Burkina Faso, Mali ve Nijer'in artık Afrika'da yeni bir güç odağı yaratma yoluna girmesidir.

Öte yandan yaşanan nüfusu ve göçlerle ağırlık merkezi değişmekte olan Avrupa'nın baş aktörlerinden İngiltere'nin siyasi istikrarsızlığa batarken, birçok ülkede aşırı sağın yükselişi sürekliliğini koruyan bir gündemdir. Ayrıca, Filistin ve İran'daki savaşlara karşı güçlenen toplumsal muhalefet çeşitli siyasi sarsıntılar yaratırken, Ukrayna Savaşı'nın finansmanını sağlamaya devam etmek ve NATO'nun bütçe taleplerini karşılamak süreklileşen sıkıntılar yaratmaktadır. Buna enerji sorunu ve gerileyen ekonomik hakimiyet de eklenince ABD ile Avrupa ülkeleri arasındaki gerilim ve Avrupalı aktörlerin yeni yol arayışları öne çıkmaktadır.¹¹

Batı'nın yaptırımlarına rağmen savaş ekonomisi ve enerji kaynaklarındaki avantajlı duruma ek olarak Rusya, dünyanın en büyük buğ-

10 <https://www.kusaveyol.org/cinin-kuresel-guney-hafizasi-70-yilda-afrika-ile-ortak-kader-toplulugu-anlatisinin-insasi/>

11 <https://www.aljazeera.com/news/2025/4/28/europe-leads-global-defence-spending-ri>

day ihracatçısı olmaya devam etmektedir. Buğday ihracatının %78'i Afrika ve Orta Doğu ülkelerine gidiyor. Gıdayı doğrudan etkileyen gübre ihracatında da birinciliği koruyan Rusya, Hürmüz Boğazı'nın kapanmasının orta vadeli etkilerinde de avantajını tazeliyor.

İşte ABD'nin küresel pastadan aldığı pay %15'lere gerilemişken, askeri harcamalarını inatla %3.4 seviyesinde (yaklaşık 900 milyar dolar) tutmasının sebebi budur. Almanya'nın ve Japonya'nın on yıllar sonra ilk kez apar topar devasa silahlanma bütçeleri açıklamaları da Porsche'un savaş sanayisine geri dönmesi de NATO'nun her ülkede GSYH'nin %5'ini talep etmesi de bununla doğrudan bağlantılıdır.

Bir adım geriye çekilip bakıldığında, savaşlar Avrupa ülkelerinde merkez siyasetlerin elini sıkıştırırken sermayenin vurucu güçleri kendi yolunu çizip siyasette daha belirleyici olmaya devam edebiliyor.

Palantir'in sahibi Peter Thiel gibi figürler için geniş kitlelerin siyasetteki payı "verimsiz bir yük". Palantir'in savaş alanlarında veriyi doğrudan silaha dönüştüren yazılımları, aslında çökmekte olan hegemonik düzeni dijital bir zırhla tahkim etmeyi amaçlıyor. Bu yeni tahakküm tipi, geleneksel devlet sınırlarını aşarak sömürüyü mühendislik hassasiyetiyle küresel ölçekte yönetmeyi amaçlıyor. Ancak bu dijital kuşatma, varlığını tek başına sürdürmez; gücünü IMF'den Londra Maden Borsası'na uzanan ve dünyayı sarmalayan o devasa finansal altyapıdan alıyor. Bu noktada, sermayenin dünya çapındaki hakimiyetini kuşatıcı hale getiren örümcek ağına daha yakından bakmak gerekiyor.¹²

Statükonun Örümcek Ağı

Bugün dünya kaynakları aslında insanlığın var olan nüfusunun tamamının temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde verimli bir üretkenlikle işleniyor. Oysa merkez ülkelerdeki işçi sınıfının belirli kesimleri dahi ciddi bir yaşam mücadelesi vermek zorunda. Kişi Başına Düşen Milli Gelir'in daha az olduğu gelir adaletsizliğinin acımasızca artmaya devam ettiği ülkelerde ise nüfusun çok daha geniş kesimleri yaşam mücadelesinde.

se-awakening-to-security-deficit

12 <https://www.cato-unbound.org/2009/04/13/peter-thiel/education-libertarian/>

Merkez ülkelerde ise, büyük şirketler ve köklü aileler etrafında biriken zenginliğin en büyük kaynağı dünya ekonomisinin tarafı biçimlendirilişi. Bu sürecin kökleri sömürgecilik zamanına kadar uzanıyor. Savaşlarla ve işgallerle yükseliyor, uluslararası kurumlar, piyasa düzeni ve bankacılık ağları ile bugüne dek kendisini ufak bir çabayla sürdürebiliyor.

Bu örümcek ağının muhasebesi Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası tarafından yönetiliyor. “Kalkınmakta olan ülkelere destek sağlayan yardımsever kurumlar” olarak sahneye çıkan bu kurumlar, esasında borçlandırma yoluyla ülkelerin iç siyasetini dizayn etme misyonuna sahipler. “Yapısal Uyum Programları” neoliberal dönemde bütün ülkelerde kamu varlıklarının özelleştirilmesine ve kamu harcamalarının kısılmasına hizmet etmişti. Ümit Akçay IMF’nin Türkiye’deki sürecini şöyle özetlemiştir:

IMF programı, siyasi olarak demokratikleşme süreci olarak sunulsa da çalışanların karar alma mekanizmalarından dışlanması anlamında teknokratik ve otoriter bir rejim idi... KİT’lerin özelleştirilmesi, Hazine’ye gelir sağlaması dışında iki kritik işlev gördü. Bunlardan ilki, örgütlü emeğin tasfiyesi açısından önemliydi. KİT’lerin özelleştirilmesi, aynı zamanda burada var olan örgütlülüğün de dağıtılması anlamına geliyordu. İkincisi, KİT’lerin özelleştirilmesi sonucunda gerçekleşen meta-laşma ile hanehalkı bütçesindeki masraf kalemleri arttı.¹³

Gelişmekte olan ülkelerde pahalı ancak çokça kişinin geçimine dayanan tarımdan sanayiye çokça alanın piyasa şartlarında gözüken zarar ile tasfiyesi ülkelerin ithalat bağımlılığının önemli bir kaynağı. Ve ABD, IMF’deki %16,49’luk veto gücü ile borç tuzağına zorlanan ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarının teslim alındığı şantaj aygıtının başında duruyor.

Örümcek ağının en büyük düğümü ise dolar hegemonyasıdır. 1971’de diğer tüm para birimleri gibi doların değerinin altın karşılığında belirlendiği dönem ABD tarafından sonlandırıldı. 1973’te Suu-

13 Ümit Akçay, “Türkiye’de Neoliberal Popülizm, Otoriterleşme ve Kriz”, Toplum ve Bilim, Sayı 147, 2019, s. 57.

di Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkeleriyle yaptığı anlaşmayla küresel petrol ticaretinin sadece dolar üzerinden yapılmasını ve kazandıklarını ABD tahvillerine yatırmaları şartlara bağlandı. Bu doların sürekli ve yapay bir taleple ABD'nin finansal sistemini beslemesini sağladı. Bununla birlikte tüm ülkeler karşılıksız para basabilen ABD'nin, para birimini kullanarak enerji almak zorunda kaldı. Diğer ülkeler dolar bulmak için ter dökerken, ABD karşılıksız bastığı bu kağıtlarla devasa cari açıklarını kapatmaya, teknoloji tekellerini büyötmeye ve en önemlisi, gezegenin dört bir yanına kurduğu o devasa askeri üslerin maliyetini (hem de enflasyon ihraç ederek) aslında tüm dünyaya ödetmeye başladı.

2000 yılında ortaya çıkan Intercontinental Exchange -ICE- (Kıtalararası Borsa) enerji piyasasını dijitalleştirmek ve şeffaflaştırmak için yola çıkmıştı. New York Borsası'nı satın alarak çok kısa sürede enerji piyasasında tekel konumuna yükselen kurum, dünya üzerindeki brent petrolün yaklaşık üçte ikisinin fiyatını belirlemektedir. ICE, şirketlerin kirlenme hakkını alıp sattığı Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS) piyasasının kalbinde yer alarak, karbon ticaretinin merkezi haline gelmiştir. Aynı zamanda Avrupa'nın doğalgaz piyasasını da işletmektedir. Enerji piyasasını yöneten kurum, çevre politikasının da dümenini tutmaktadır. En çarpıcı örneği ise, bu borsada Trump'ın Mart ayında İran'a yönelik saldırı sürecini başlatmasının hemen öncesinde yüksek miktarda petrol işlemi yapılmasıdır. Bu olay, bu borsaların sadece bir piyasa değil, aynı zamanda büyük güçlerin jeopolitik hamlelerini finanse eden ve bunlardan nemalanan birer 'istihbarat' ağı gibi çalıştığını gösterebilir.¹⁴

Bu akıldışı sistemin en çıplak örneklerinden biri de Londra Maden Borsası'dır. Sistemin sadece para birimi veya kredi üzerinden değil, "fiyat belirleme" tekeli üzerinden nasıl bir soygun yarattığını burada görebiliriz. Geleceğin teknolojilerini (bataryalar, yenilenebilir enerji, savunma sanayii) ayakta tutan bakır, kobalt, lityum ve koltan gibi stratejik madenlerin ezici çoğunluğu Afrika'dan, Latin Amerika'dan veya Asya'dan çıkarılır. Madeni kazan Kongolu veya Türk bir işçidir, toprağı zehirlenen Şilidir veya Türkiye'dir. Ancak bu fiziki madenle-

14 <https://www.reuters.com/business/energy/us-probes-suspicious-oil-trades-made-before-trump-iran-pivots-source-says-2026-04-15/>

rin hiçbirinin “değeri” çıkarıldıkları topraklarda belirlenmez. Küresel fiyat, piyasayı manipüle ederek bazen satışları engelleyebilen bazense büyük vurgular yapan spekülâtörlerin ekranları başında, Londra’da belirlenir, yani madenlerin %0,1’inden daha azının çıkartıldığı yerde.¹⁵

Dünya emekçilerinin kan ter içinde ürettiği zenginliğin fiyatını, hiçbir fiziki üretim yapmayan Batı’nın finans merkezi tayin eder. Çevre ülkeler ucuza hammadde satmaya ve katma değerli sanayi ürünlerini Batı’dan pahalıya almaya mahkum edilir.

Bu ayrıcalıklar dünya ekonomisini bir örümcek ağı gibi sarmış halde-dir. ABD’ye; yaptırım uygulama, ülkeleri küresel finans sisteminden dışlama ve kendi çıkarlarına uymayan ülkelere (İran, Venezuela, Rusya, eski Irak ve Libya) karşı ekonomik savaş başlatma gücü veriyor. İran’a yönelik müdahalelerin ve ambargoların temelinde, bu ülkenin petrolünü dolarla satmayarak sistemi kırma girişimi yatıyor. Keza Saddam Hüseyin’in petrolünü euro ile satma kararının ardından Irak’ın işgal edilmesi bu konuda en kanlı örneklerden biriydi. Venezuela ve İran da petrolü Yuan’la satmaya başladığı zamanda savaşlar canlanmıştır.¹⁶

Örümcek Ağının Muhafızı: NATO

Neoliberal ideoloji yerini otoriterleşmeye bırakırken, emperyalizmin ekonomik hakimiyeti kırılırken ve dolar hakimiyetine çatlak sesler çıkarken, tüm bu örümcek ağının muhafızı, ABD tarafından, tüm üye ülkelerin GSYH’lerinin %5’i gibi büyük bir bütçelendirme hedefi ile bir kez daha sahneye çağrılır.

NATO’nun barıştan savaşa uzanan vesayeti ve krizleri zor yoluyla yönetme işlevi, aslında onun kuruluş kodlarıdır. “Özgür dünyanın savunma paktı” maskesiyle kurulan bu ittifak, Avrupa’da yükselen işçi sınıfı hareketlerini bastırmak ve Sovyet etkisini çevrelemek üzere görevlendirilmiş bir sermaye muhafızıydı. Soğuk Savaş boyunca Sovyet sınırındaki ülkelere sözde “güvenlik” vaat ederken, yerleştirdiği füzelerle onları öncelikli nükleer hedefler haline getiriyordu.

15 <https://www.tmhcc.com/en/news-and-articles/thought-leadership/trade-credit-uk-metal-sector-report-h2-2023>

16 <https://www.gzt.com/ekonomi/petrodolar-sistemi-zayifliyor-dengeler-degisiyor-4205624>

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından “düşmansız” kalan NATO, küresel sermayenin yeni pazar arayışlarının öncü kuvveti olarak yeniden yapılandırıldı. Jeopolitik kuşatma yoluyla özellikle Orta Asya ve Doğu Avrupa'da hakimiyet sağlamayı amaçladı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi onayı dahi olmadan Yugoslavya'da savaş kışkırtması ve yaptığı bombardımanlar Bağlantısızlar Hareketi'nin öncüsünün parçalanarak Batı sermayesine eklenmesi için zemin yaratma operasyonuydu.

2000'li yıllarla birlikte oyunun kuralları tıkanmaya başladığında ise NATO, “önleyici savaş doktrini” ile savunma kılıfını tamamen attı. Yeni risk yönetimi politikasıyla, ABD'nin siyasi, ideolojik, ekonomik ve jeopolitik potansiyel düşmanlarına karşı müdahalelere başladı. Irak, Libya ve Afganistan gibi ülkelere yapılan müdahaleler; sarsılan dolar hegemonyasını, enerji kaynaklarını ve sömürü ağlarını silah zoruyla güvence altına alma girişimiydi.

Küresel düzenin bugün geldiği durumda, Ukrayna'nın NATO'ya katılması ve oraya NATO savunma sistemlerinin eklenmesi demek, Moskova'ya en yakın füze sisteminin 1300 kilometreden 450 kilometreye düşmesi demektir. Bu savaş kışkırtmasının ardından başlayan sürecin Rusya için sürdürülebilir oluşu, NATO'nun ülkelerin GSYH'lerine kıyasla talep ettiği bütçenin %2'den %5'e çıkartılmasıyla devam etmektedir. NATO Genel Sekreteri Mark Rutte'nin “Ya sosyal kesinti ya Rusça dersleri” sözleri ile özetlenebilecek süreç, NATO'nun kendi üyelerine bile bir korku iklimi dayatarak toplumsal hayatlarını dizayn etmekteki işlevini gösterir.¹⁷

Bugün gelinen noktada küresel düzen yeni bir tahkimat ihtiyacı içindedir. Amiral gemilerin çöküşü karşısında NATO, üye ülkeleri silahlanmaya ve Rusya-Çin eksenine karşı cephe almaya zorlamaktadır. Ancak Avrupa ekonomilerinin durgunluğu ve halkların artan hoşnutsuzluğu, bu savaş aygıtının eski rahatlığıyla hareket etmesini engellemekte; ittifak, kendi içinde “maliyetleri kimin ödeyeceği” sancılarını derin bir şekilde yaşamaktadır. Buna rağmen NATO, çöken hegemonyanın elinde kalan son ve en tehlikeli karttır.

Oysa NATO'nun sağladığı güvenlik öncelikle ABD ve küresel sermaye içindir. Ve NATO'nun bu önceliği NATO üyesi ülkeler tarafından

17 <https://www.wsws.org/en/articles/2025/06/11/puls-j11.html>

bir yanda “tehditlere karşı” korku ve diğer yanda ise baskıya karşı alternatif arayışına sürmektedir.

ABD Yenildiğinde Hangi Kapılar Açılır?

Şu ana kadar İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulmaya başlayan, neoliberalizmin yükselişiyle esas karakterini edinen ve uzun yıllar boyunca kararlı adımlarla sermayenin tekelleşmesini sağlayan dünya düzenini ve yaşadığı sarsıntıları değerlendirdik. Hem sermaye hem de güç açısından tek kutuplu bir dünya ve o dünyanın verilerini, kurumlarını, şirketlerini, organizasyonlarını onun ciddiyetini ve hakimiyetini anlamak için kullandık. Yine de tüm dünya kendi sermayesinin kurallarına, kendi ahlaki normlarına, kendi piyasa anlayışlarına göre dönse ve hiçbir kurala sığmayan muhafızı NATO başında dursa da o dünyanın böyle dönmeye devam edemediğini ortaya koyduk.

Bugün görüyoruz ki, ekonominin bu kadar küreselleştiği bir dünya, tek kutuplu şekilde sürdürülemiyor. Neoliberal düzen, yozlaşmış ahlaki normlarıyla insan onurunu ayaklar altına alan ve bütün hayatı piyasalaştıran kültürüyle gündelik hayatımızı süreklileşen psikolojik tedavilere, bağımlılıklara, onursuz insan ilişkilerine saplıyor. Ekonomik özneleri bir adım sonrasını belirsizliğe sokan geçici çözümlerle tüm yükü bireylere yüklüyor. Herkesi ve her şeyi borçlandırıyor. Piyasayı iflaslara, toplumu ekonomik krizlere savuruyor. Siyasi sistemleri ise Afganistan’dan Filistin’e tehditleri ortadan kaldırmaya çalışırken; Ukrayna’dan Japonya’ya ise dünyayı çevrelemeye çalışırken savaşları kışkırtıyor ve milyonlarca insanla birlikte kendisini de içinden çıkılmaz bataklıklara saplıyor.

Emperyalizm, bu bataklığın içinde debelenmeye mecbur, yoksa sürekli aşağıya batıyor. Debelendikçe de batıyor. Bu yüzden savaşmak zorunda. Bu savaşların ise ne getireceğine dair kesin yargılarda bulunmak tehlikeli. Düzenin başvurduğu şiddet, mutlaka bir yenilgi belirtisi değil. Şiddet alternatifleri ortadan da kaldırabilir. Şiddet, düzenin durduramadığı gidişatı bozmak için kullanabileceği tek araç.

Liberal teorisyenler şiddetin çok sınırlandığı bir dünya hayal etmişti. Bunun içinse piyasaya güvenmişti. Çin’den ucuza işlenmiş ürünler, Rusya’dan ucuz tahıl, Suudilerden ucuz petrol, ABD’den teknoloji alırken onlarla savaşmanın maliyeti çok daha fazla olacaktı. Herkes

birbirine muhtaçken, tüm dünya çapında piyasa ilişkileri ile bütün ülkeler kardeşleşirken savaş giderek akıl dışı olmalıydı.

Ancak liberal teorisyenler, sermayenin yoğunlaşarak kâr oranlarını düşürme ve tekelleşme eğilimini hesabın dışında bırakmıştı. Borsalar, holdingler, çok uluslu şirketler daha fazla parayı yönetmeye çalışırken bu eğilim karşıtlarını da yarattı. Küçük bir azınlığın giderek daha fazla güç ve parayı kontrol etmesini kabul etmeyenlerle bugün dünya çok kutupluluk tartışmalarına sürükleniyor. Daha fazla aktörün siyasi manevra alanı da bu şekilde artıyor. ABD emperyalizmi tıkanıkça, onunla ve karşıtlarıyla pazarlık yapmak, mücadele ederken müttefik bulmak, tam anlaşılmadan da uzlaşabilmek; kısacası siyasetin baskılanmış biçimlerine yeni alanlar ortaya çıkıyor.

ABD emperyalizmi güçlenirken nasıl tekeli büyütmeye, dünyanın daha fazla yerine müdahale etmeye, daha fazla şeyi metalaştırmaya çalışıyorsa; mevzi kaybettikçe, hasar aldıkça ya da yenildikçe, yeni boşluklar oluşuyor.

Bu noktada, düşmanımızın yenilgisi önem kazanıyor. ABD emperyalizmi her zafer kazandığında, düşmanı kim olursa olsun, tekeli büyüdüğü ve hakimiyet alanı arttığı için biz kaybediyoruz. Ama ne yazık ki, ABD emperyalizmi her kaybettiğinde biz kazanmıyoruz. Kazanamamız için boşluklar oluşuyor. O boşluklara siyaset yoluyla müdahale edenler kazanabiliyor. Boşluklar, emperyalizme hizmet edecekler tarafından doldurulursa, satın alınıp yeniden düzene dahil olabilir. Bu yüzden düzenin içsel ve dışsal sarsıntılarının, tüm dünyaya daha iyi bir yaşam sunacağı kesin değil. Daha iyi bir dünya için, daha iyi bir dünyaya götürecek aktörlerin de sahnede olması şart.

Bununla birlikte, ABD emperyalizmini yaratanın da kapitalizmin kendisi olduğunu bir an olsun unutmamak gerekiyor. Kapitalizmin dünyadan kökleri kazanmadıkça, ABD'nin yenilgisi yeni ABD'lerin doğmasına engel değil. ABD'yi doğuran yatak kurutulmalı. Uzlaşmayan bir alternatif, bugünün karşıtlıklarında siyaset alanları bularak, ittifaklar kurarak, hamleler yaparak ve milyonları sermayenin bu koca örümcek ağının hepimizi nasıl sardığını anlatarak düzenin sadece aktörlerini değil, tamamını karşısına almalı. Aktörlerin yıkımı ise bugünkü hareket alanını genişlettiği sürece anlamlı görülmeli.

Uluslararası sistem, artık temsil etmediği bu dünyayı yönetemiyor.

Dünya halkları, çektiğı bütün acılara, yaşadığı bütün baskılara, devasa güç asimetrisine rağmen dayanışma kültürünü sürdüren, birbirine sahip çıkan insanlarından ve emperyalizme karşı dik duran her bir zerresiyle bir değişimi hak ediyor. Değişimin her zerresiyse daha eşit, adil ve özgürce bir dünyanın hayaliyle havaya saçılıyor.

Kara Düzen ve Kara İttifak: Uluslararası Karşı Devrim*

ERKAN BAŞ

Değerli yoldaşlar, sevgili dostlar,

Hepinizi Türkiye İşçi sınıfı ve Türkiye İşçi Partisi adına yürekten selamlıyorum.

Bugün burada sizlerle birlikte olmanın, dünyanın bize göre çok uzak bir noktasında, başka dillerden konuşurken aynı heyecanı, aynı umudu, aynı kararlılığı hissetmenin hem gururunu hem sorumluluğunu taşıyoruz.

Sözlerime başlarken bu çok önemli konferansın hazırlanması için büyük emek harcayan yoldaşlara teşekkür ediyorum.

Önce Doğru Tespit/Tahlil Gerekir

Kendi deneyimlerimizden yola çıkarak, uluslararası bir perspektifle kimi başlıkları sizlerle paylaşacağım.

Umarım önümüzdeki günlerde hep birlikte daha ayrıntılı tartışma imkanı buluruz. Buna ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Yeni evreyi anlama, yeni döneme özgü yeni örgütlenme ve mücadele tarzlarını yaratma, yeni teorik ve politik üretimlerde bulunma göreviyle karşı karşıyayız.

Dünya tarihinin geçmiş devrimci pratiğine sırtımızı dayayarak, ama sadece bununla yetinmenin karşılığının olmadığını görerek; yeni döneme güçlü bir şekilde girmek ve yol almak gerekiyor. Aslında farkında olmamız gereken şey, zaten yeni bir dönemin içinde olduğu-

* TİP Genel Başkanı Erkan Baş'ın Porto Alegre'de düzenlenen I. Uluslararası Antifaşist Konferans'ta yaptığı konuşma.

muz gerçeğidir. Bu yeni dönem kendi yolunda ilerliyor ve ilerledikçe kendisini yeniden yapılandırıyor. Eksik olan bu sürece bilinçli ve cesur devrimci bir müdahalede bulunmaktır.

Bu oturumda demokratik mücadelede kurumsal eylemin rolünü ve sınırlarını tartışıyoruz.

Bu oturumun tartışma başlığını doğru bir zemine oturtmak için önce şunu sormak zorundayız:

Biz hangi tarihsel momentte konuşuyoruz?

Çünkü kurumların anlamı, içinde bulundukları tarihsel koşullardan bağımsız değildir.

Uluslararası Karşı-Devrim

Bugün dünyanın yaşadığı yalnızca kapitalizmin sıradan bir krizi olarak adlandırılmaz.

TİP 3. Kongresi geçtiğimiz yaz toplandı ve bu yaşadığımıza bir isim verdik: Bugün yaşanan, uluslararası ölçekte örgütlenen bir karşı-devrim sürecidir.

Yeni bir karşı-devrimci dönemin içine girdik. Karşı-devrim sürecine yoğunlaşmak, siyasal örgütlenme ve hazırlığı bu yeni döneme göre yapmak zorundayız. Anlık iniş çıkışlara aldanmamalıyız. Uzun soluklu ve zorlu mücadeleler örgütlememiz gereken “dünya-tarihsel” bir dönemdeyiz.

Emperyalizm ve faşizm artık birbirinden ayrı süreçler değildir. Bunlar, kapsamlı bir sermaye saldırısını bütünleyen parçalardır.

Bu yapı, sosyalizmin bir alternatif olarak görülmediği küresel düzende:

- Uluslararası sermayeyi korur, Güney Amerika'dan Asya Pasifik'e sermayenin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmak ister,
- Gelişmiş teknolojiyi kullanarak çok boyutlu savaşlar örgütler,
- Siyaseti otoriterleştirir, devleti baskı aygıtına indirger.

Bunun sonucunda hedefi, işçi sınıfı ve halkların tarih boyunca mücadeleyle edindiği tüm hak ve özgürlüklerini tasfiye ederek yeni bir dönemi başlatmaktır.

Farklı ülkelerde gördüğümüz siyasal figürler bu bütünlüklü sürecin,

bu karşı devrimci uluslararası örgütlenmenin temsilcileridir. Karşı-devrim, uluslararası bir kara ittifak öncülüğünde bir kara düzen yaratmaktadır.

Faşizm iktidarı alamamış işçi sınıfına kesilmiş bir cezadır.

Savaş ve Yoksulluk Bir Arada

Bugün savaşlar artıyor. Ama bu savaşların nedeni iddia edildiği gibi güvenlik değildir. Bu savaşların nedeni, derinleşen eşitsizlikleri ve büyüyen yoksulluğu gizleyerek sürdürmektir.

Türkiye'den örnek vereyim: Milyonlarca insan artık daha uzun saatler, daha fazla gün ve daha fazla yıl çalışıyor, ama reel olarak daha az kazanıyor ve kesinlikle daha kötü koşullarda yaşıyor.

Ülkemizde 100 yıl sonra ilk defa bir sonraki kuşak bir öncekinden kesin olarak daha yoksul ve geleceği daha karanlık. Bir avuç sermayedar zenginleşirken, işçi sınıfı daha ağır koşullara itilmiştir, neredeyse tamamı borçlandırılmıştır. Bugünkü yaşamları nefes alıp vermeye indirgenmiş, gelecekleri ipotek altına alınmıştır.

Örneğin son 25 yılda tespit edilebilen rakamlarla en az 35 bin işçi, adına iş kazası denilen cinayetlerde hayatını kaybetmiştir. Bu cinayetlerin %98'i sendikasız iş yerlerinde gerçekleşmiştir. Bu bir sınıf kırımıdır, sınıf savaşımı bir soyutlama olmaktan çıkmış somut bir gerçeklik haline gelmiştir.

Bu tablo, düzenin gerçek yüzünü göstermektedir.

Parlamentonun Sınırları

İşte bu koşullarda Parlamentonun rolünü doğru tanımlamak gerekir.

Açık konuşalım. Devletin yeniden şekillendirildiği bu dönemde Parlamento bir çözüm merkezi değildir. Parlamento tek başına bir mücadele aracı bile değildir. Parlamento artık belki de esas olarak bir mücadele alanıdır.

Daha sonra tartışmak üzere bizim deneyimlerimizden somut iki sonucu paylaşabilirim.

1. Parlamenta sıkışan bir siyaset kaybetmeye mahkûmdur.
2. Türkiye'de iktidar Parlamenta tümüyle önemsizleştirmektedir. Fiilen tüm kararlar devlet başkanlığı sarayında alınmakta ve Meclis

sadece bu kararların altına imza atmaktadır.

8 yıldır ulusal mecliste vekilim ve muhalefetin önerdiği tek bir kanun teklifinin resmi olarak görüşülmediği, iktidarın tek bir önerisinin bile reddedilmediği gerçeğini sizinle paylaşmak isterim.

Bu tabloda Parlamentodaki mücadele ancak dışarıda örgütlü bir halk ve sınıf gücü olması koşuluyla anlamlıdır.

Hatırlamalıyız ki, işçi sınıfı haklarını Meclislerden çıkan yasalarla kazanmış görünse bile, aslında bu hakların tümünün çekirdeği sokaklar, grevler, direnişlerdir. Buralarda öne sürülen talepler, siyasal bir programla halka mal edilmiş ve kazanımlar böyle gelmiştir.

Bu nedenle Parlamenti, bu mücadelenin sadece bir alanı olarak görüyoruz.

Halk: Siyasetin Öznesi

Bugün halk siyasetin dışına itilmekte, yurttaş olarak bile değil yalnızca “seçmen” olarak, sadece taraftar olarak tanımlanmaktadır.

Biz bu anlayışı reddediyoruz.

Halk siyasetin nesnesi değil, öznesi olmalıdır.

Bu nedenle siyasal mücadelenin temelinde şunlar olmalıdır:

- Sendikalar,
- Halk meclisleri,
- Yerel örgütlenmeler.

Partilerimizin, emekçilerin kesin söz ve karar sahibi olduğu yapılar olarak işlemesine mutlak özen göstermeliyiz. Partilerimiz gerçekten işçi sınıfının partileri olmayı başarabilmelidir.

Biz parlamento ve seçim yoluyla kazandığımız olanakları hem partimizi güçlendirmek hem de halkın öz örgütlenmelerini yaratmak ve geliştirmek için değerlendirmeye çalışıyoruz.

Size ülkemizden önemli bir veriyi aktarmak istiyorum.

Programında Marksist Leninist bir parti olduğunu açıkça ifade eden partimiz -üstelik ülkenin yalnızca yarısında seçime girmesine rağmen- 1 milyona yakın oy alabilmişken, ilerici sendikal konfederasyonun üye sayısı sadece 240 bindir.

Seçim sonrası aldığımız ilk kararda bu ilerici sendikanın üye sayısı 1

milyon olmadan bu iktidarı yenmenin mümkün olmadığını vurgulayıp örgütlerimizi bu hedef doğrultusunda seferber ettik.

Kurumsal Siyaset ve Devrimci Hat

Kurumsal siyaset her zaman bir risk taşıır.

Bu riskler şunlardır:

- Bürokratikleşme, parlamenterizm
- Düzene entegrasyon,
- Mücadelenin pazarlıkcılığa dönüşerek zayıflaması.

Bu nedenle devrimci siyaset ister parlamentoda ister dışarıda şu özellikleri taşımalı:

- Şeffaf olmalı,
- Hesap verebilir olmalı,
- Bu siyasetin temsilcileri halkın içinde mücadele etmeye ve örgütlenmeye devam etmeli.

Siyaset sadece bireysel inisiyatif ve güvene değil, kolektif ilkelere dayanmalıdır.

Türkiye Deneyimi: Teorinin Somutlanması

Türkiye’de elde ettiğimiz sonuç bu yaklaşımın bir ürünüdür.

Partimiz sermaye desteği olmadan, herhangi bir devlet yardımı almadan, büyük bir medya ablukası altında, sadece halkın gücüne dayanarak, parlamentoda temsil elde etmiştir.

Parlamentoda yer aldığımız tüm süre boyunca mücadelemizi iki temel eksen üzerine inşa ettik. İlki halkın sesini, gündemini, taleplerini, öfkesini Meclis’e taşımak. Diğeri ise Meclis’in halk düşmanı tüm faaliyetlerini ifşa etmek, bunlara engel olmak için mücadele etmek ve halkı halk düşmanı tüm faaliyetlerden haberdar etmek. Bunu, “Halkı Meclise, Meclisi Halka Taşımak” sözüyle formüle ettik.

Ancak aynı süreçte şunu da gördük: Seçilmiş bir milletvekilimiz Anayasa hükümlerine rağmen hukuksuzca cezaevinde tutulmaktadır.

Cezaevindeki yoldaşımızı sizlere tanıtmak isterim. Can Atalay yoldaşımız, bir kent suçu ve ekolojik yıkıma karşı alevlenen Gezi Direnişi sırasında Mimarlar Odası avukatı olarak mücadelenin öncüle-

rindendi. Bu nedenle hukuksuzca tutuklandı. Tutukluluğu sırasında, 2023'te Türkiye'de yine kent suçları sonucunda on binlerce insanın hayatını kaybettiği bir deprem yaşandı. Deprem sonrasında partimiz bölgede güçlü bir dayanışma faaliyeti örgütledi. Ve yine o bölgeden, avukat Can Atalay yoldaşımız tutukluyken milletvekili seçildi. Partimizin yaptığı çalışmalar sonucunda hiç gidemediği bir şehirden ulusal meclise temsilci seçilmesine rağmen, Anayasa hükmüne ve üç ayrı Anayasa Mahkemesi kararına rağmen hala cezaevinde tutuluyor. Bu durum bize şunu göstermiştir: Hukuksuzluk da bu yeni dönemin karakteristik özelliklerinden birisidir.

Türkiye'de bugün cezaevinde eski Cumhurbaşkanı aday, önümüzdeki seçimin ana muhalefet partisinden Cumhurbaşkanı aday ve İstanbul Belediye Başkanı, milletvekili Can Atalay dahil olmak üzere sayısız seçilmiş temsilci vardır.

Tutuklu vekilimizin tutukluluk bahanesi de olan Gezi Direnişi ise bu mücadelenin en önemli deneyimlerinden biridir.

Direnış bize şunu öğretmiştir: Farklılıklar değil, ortak mücadele birleştirebilir. Önemli olan barikatın hangi tarafında durduğunuzdur. Aynı tarafta durup birlikte mücadele ettikçe hem ortaklıklarınızı fark ediyorsunuz daha önemlisi yeni ortaklıklar geliştiriyorsunuz.

Türkiye'nin Tarihsel Konumu ve Yeni Enternasyonalizm

Türkiye, Ortadoğu, Kafkasya ve Avrupa arasında bir tarihsel kesişim noktasıdır. Çevremizde süren savaşlar bu coğrafyanın taşıdığı sorumluluğu artırmaktadır.

Bugün aynı zamanda Avrupa ile ilişkiler de eşitsizdir. Yaklaşık 10 milyon yurttaşımız Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışmak zorunda kalmıştır.

Sözde demokrasi beşiği Avrupa için Türkiye, ucuz emek kaynağı, göçmen deposu ve NATO'nun kara gücü olarak konumlandırılmaktadır. Türkiye'ye biçilen bu rol sebebiyle, ülkedeki bütün anti-demokratik uygulamalara göz yumulmaktadır.

Bugün teker teker ülkelerimizde verdiğimiz mücadele kaçınılmaz olarak Enternasyonal boyutlar taşımaktadır.

Dayanışma önemlidir, ancak yeterli değildir. Zorunluklar şunlardır:

- Ortak eylemler,
- Uluslararası koordinasyonlar,
- Yeni mücadele biçimleri.

Sonuç: Tarihsel Görev

Bugün mesele yalnızca dünyayı anlamak değildir. Bugün mesele, bu düzeni değiştirmektir. Karşı-devrime karşı uluslararası devrimci bir direniş yaratılmalıdır.

Bu da ancak şu koşullarla mümkündür:

Örgütlenerek,

Birleşerek,

Cesurca ve yoldaşça tartışarak,

Mücadeleyi büyüterek.

Halkların egemenliği küstahça yok sayılarak Venezüella, İran, Filistin, Küba, Grönland dahil dünyanın dört bir yanındaki coğrafyalara dönük istila ve saldırganlık girişimlerinde somutlanan bu kara düzen yıkılmalıdır.

Tüm bölgenin savaş alanına döndüğü bir zaman diliminde NATO zirvesinin Türkiye’de yapılıyor olması bir tesadüf değildir.

Biz, yeni savaş ve işgal planlarının ülkemizde yapılmasına, dünyanın bir avuç para babasının çıkarları doğrultusunda, bombalarla, silahlarla şekillendirilmesine seyirci kalmayacağız. Ülkelerimizde halklarımız açlık, yoksulluk, sefalet koşullarında yaşarken, bütçeden daha büyük payların bu savaşlara ayrılmasına izin vermeyeceğiz.

Bu sebeple, Temmuz 2026’da Türkiye’de düzenlenecek NATO zirvesini protesto etmek üzere 4 Nisan, yani NATO’nun kuruluş yıldönümünden itibaren bir mücadele süreci başlatıyoruz. Bu mücadeleyi aynı zamanda dünyanın dört bir yanındaki dostlarımız, mücadele arkadaşlarımızla yeni bir dönemin başlangıç adımı olarak görüyoruz. Hepinizi, emperyalizme, NATO’ya, Trump, Netanyahu ve dostlarının ittifakının haydutluğuna karşı barış zirvesini birlikte örgütlemeye davet ediyoruz.

Bu konferans Porto Alegre’ye nasıl yakışıyorsa, NATO’ya karşı barış için yapılacak bir uluslararası buluşma da İstanbul’a o kadar yakışacaktır!

Devrimciler, hangi ülkeye ait olurlarsa olsunlar, hep aynı dili konuşurlar. O dil de eşitliğin ve özgürlüğün, barışın ve kardeşliğin, devrimin ve sosyalizmin dilidir.

Bu dilin bizi tanıştırmasını, ortaklaştırmasını, kardeşleştirmesini diliyorum.

Toplantı boyunca her bir katılımcının değerli katkılarını merakla takip edeceğimi, dikkatle dinleyeceğimi ve üzerine hem burada hem de ülkemizde yoğun tartışmalar yapacağımızı ifade etmek istiyorum.

Tüm katılımcılara partimiz ve heyetimiz adına tekrar teşekkür ediyorum, tüm dünya için geliştirici sonuçları olacak, verimli bir konferans geçirmemizi diliyorum.

Türkiye’de devam eden eylemlerde iki slogan öne çıkıyor, sanırım bunlar uluslararası mücadele için de geçerli:

Kurtuluş yok tek başına ya hep beraber ya hiçbirimiz.

Birleşe birleşe kazanacağız.

Hepinizi sevgiyle selamlıyor, mücadelemizde başarılar diliyorum.

Kahrolsun Faşizm

Kahrolsun Emperyalizm!

Yaşasın Devrim ve Sosyalizm

Porto Alegre'ye Katılımın Siyasal Anlamı

FİRÜZE TANER

Türkiye İşçi Partisi olarak Porto Alegre'de düzenlenen 1. Uluslararası Antifaşist Konferans'a katılımımız, yalnızca bir uluslararası davete icabet etmek değil, içinde bulunduğumuz tarihsel momentin gerektirdiği siyasal sorumluluğun bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bugün dünya ölçeğinde yaşanan gelişmeler, birbirinden kopuk ulusal süreçler olarak ele alınamayacak ölçüde iç içe geçmiş durumdadır. Partimizin değerlendirmesiyle, içinde bulunduğumuz dönem sıradan bir kriz momentini değil, uluslararası ölçekte örgütlenen bir karşı-devrim sürecidir. Emperyalizm, faşizm ve neoliberal saldırıların eşzamanlı olarak yoğunlaştığı bu süreçte, farklı ülkelerde verilen mücadeleler de kaçınılmaz olarak enternasyonal bir karakter kazanıyor.

Bu nedenle Porto Alegre'de düzenlenen konferans, yalnızca bölgesel bir buluşma değil, bu uluslararası karşı-devrimci sürece karşı verilen mücadelenin koordinasyon imkanlarını tartışmak açısından önemli bir zemin sundu. Türkiye İşçi Partisi'nin bu konferansta yer alması, hem kendi mücadele deneyimini uluslararası bir düzlemde paylaşma hem de farklı coğrafyalarda yürütülen direnişlerle doğrudan temas kurma ihtiyacından kaynaklanıyor.

Türkiye'nin özgül konumu bu katılımı daha da anlamlı kılıyor. Ülkemiz, Ortadoğu, Kafkasya ve Avrupa arasında bir kesişim noktası olmasının yanı sıra, emperyalist sistem içinde "ucuz emek kaynağı", "göçmen deposu" ve NATO'nun bölgesel askeri gücü olarak konumlandırılıyor. Bu rol, Türkiye'deki otoriterleşme süreçlerinin uluslararası sistemle olan bağını da açık biçimde ortaya koyuyor. Dolayısıyla Türkiye'de verilen mücadele, yalnızca ulusal bir demokrasi mücade-

lesi değil, aynı zamanda emperyalist sistemle doğrudan ilişkili bir sınıf mücadelesidir. Bu noktada partimizin yaklaşımı açıktır: Enternasyonalizm yalnızca dayanışma mesajlarıyla sınırlı kalamaz. Ortak eylemler, uluslararası koordinasyon ve yeni mücadele biçimleri artık bir tercih değil, zorunluluktur. Porto Alegre'ye katılımımız, bu zorunluluğun somut bir ifadesi olarak ele alınabilir.

Konferans Süreci ve Uluslararası Temaslar

Konferansın ana oturumlarına katılım ve genel tartışmaları izlemek, kuşkusuz bu tür uluslararası buluşmaların önemli bir boyutunu oluşturuyor. Ancak Türkiye İşçi Partisi olarak Porto Alegre'deki varlığımızı yalnızca bu çerçeveye sınırlamadık. Konferans boyunca, yurtdışı örgütümüzün yürüttüğü çalışmalar sonucunda kurabildiğimiz bağlar ve partimizin uluslararası ölçekte tanıdığı örgütler vesilesiyle farklı siyasal geleneklerden ve coğrafyalardan çok sayıda aktörle birebir görüşmeler gerçekleştirdik ve kalıcı ilişkiler kurmaya dönük somut adımlar attık. Tanıştığımız ve bağ kurduğumuz örgütler de partimizin uluslararası ilişki envanterini genişletti.

Latin Amerika'dan PSOL ve PCdoB ile doğrudan görüşmeler yaptık. Ayrıca Brezilya siyasetinin ana aktörlerinden PT ile temas kurduk. Avrupadan Portuguese Communist Party, Sumar ve Fransadan da Melenchon'un önderlik ettiği LFI temsilcileriyle bir araya geldik. Kuzey Amerika'dan Democratic Socialists of America (DSA) ile kapsamlı bir görüşme gerçekleştirdik. Bunun yanı sıra CADTM çevresinden yoldaşlarla buluştuk. Sendikacılarla, gazetecilerle ve farklı siyasal aktörlerle temas kurduk.

Bu görüşmelerde farklı ülkelerde yükselen aşırı sağ, otoriterleşme süreçleri, emperyalist müdahaleler, seçim ittifakları, solun bağımsız hattı, göç ve emek piyasaları gibi başlıkları karşılıklı olarak tartıştık. Aynı zamanda uluslararası işbirliğinin hangi araçlarla geliştirilebileceğini, enternasyonalist ilişkilerin nasıl süreklilik kazanabileceğini konuştuk. Temaslarımız, yalnızca tanışma düzeyinde kalmadı; karşılıklı deneyim paylaşımı ve geleceğe dönük işbirliği imkanlarını somut biçimde ele aldığımız bir içerik taşıdı.

Küresel Siyasal Durum: Ortak Eğilimler ve Bölgesel Görünümler

Porto Alegre’de yürüttüğümüz temalar ve tartışmalar, dünya ölçeğinde yaşanan siyasal süreçlerin parçalı değil, belirli bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini bir kez daha ortaya koydu. Farklı coğrafyalarda farklı biçimler alan gelişmeler, ortak bir tarihsel momentin farklı tezahürleri olarak belirginleşiyor. Bu moment, emperyalizmin saldırı-
ganlaştığı, savaş politikalarının yaygınlaştığı, otoriterleşmenin derinleştiği ve bu süreçlerin geniş toplumsal kesimlerde yarattığı yıkımın siyasal olarak yeniden organize edildiği bir döneme işaret ediyor.

Amerika Birleşik Devletleri bağlamında, özellikle son dönemde artan emperyalist müdahalecilik ve savaş politikalarının iç siyasette yarattığı etkiler dikkat çekicidir. Amerikan toplumunda belirli bir savaş karşıtı duyarlılığın var olduğu, ancak bu duyarlılığın henüz örgütlü ve politik bir forma kavuşmadığı görülüyor. Bu tepki, çoğu zaman doğrudan ideolojik bir karşı çıkıştan ziyade, savaşın yarattığı ekonomik sonuçlar—artan kamu harcamaları, hayat pahalılığı ve sosyal harcamalardaki daralma—üzerinden şekilleniyor. Amerika’daki demokratik sosyalist çevrelerin değerlendirmelerine göre, bu durum bir zayıflık olduğu kadar aynı zamanda bir potansiyel barındırıyor: henüz politikleşmemiş bir hoşnutsuzluk alanı, doğru müdahalelerle savaş karşıtı bir hatta evrilebilir. Buna karşın, seçim süreçlerinde yaşanacak güç dengesi değişimlerinin—örneğin Demokrat Parti’nin güç kazanmasının—emperyalist müdahalecilik açısından köklü bir değişim yaratmayacağı yönündeki yaygın kanaat, bağımsız bir siyasal hattın gerekliliğini daha da görünür kılıyor.

Avrupa’da ise solun kurumsal siyaset içindeki konumlanışı hem olanakları hem de sınırlarıyla birlikte tartışılıyor. Özellikle İspanya’da Pedro Sánchez hükümeti içinde yer alan sol güçlerin, belirli başlıklarda hükümet üzerinde etkili olabildiği görülüyor. Filistin’deki soykırım konusunda İspanya’nın aldığı görece açık tutum, bu tür bir siyasal basıncın somut bir örneği olarak değerlendirilebilir. Ancak bu durum, aynı zamanda daha geniş bir soruyu gündeme getiriyor: solun hükümet içindeki varlığı, ne ölçüde dönüştürücü bir güç olabilir ve hangi noktada düzenin sınırları tarafından belirlenir? Benzer tartışmalar, Avrupa’nın diğer sosyal demokrat hükümetleri için

de geçerli. Bu çerçevede Avrupa'daki tablo, solun kurumsal siyasetle kurduğu ilişkinin hem taktiksel hem de stratejik düzeyde yeniden düşünülmesini gerektiren bir alan olarak öne çıkıyor.

Brezilya bağlamı ise bu genel tartışmaların en yoğun ve somut biçimde gözlemlenebildiği örneklerden birini sunuyor. Jair Bolsonaro sonrası dönemde kurulan siyasal denge, aşırı sağın yalnızca seçimsel düzeyde geriletildiğini, ancak toplumsal ve ideolojik etkisinin devam ettiğini açık biçimde gösteriyor. Bu bağlamda Luiz Inácio Lula da Silva liderliğindeki hükümet, faşistleşme riskine karşı zorunlu bir denge unsuru olarak konumlanıyor; ancak bu durum sol içindeki tartışmaları ortadan kaldırmıyor.

Yaklaşan seçimler çerçevesinde Brezilya solunun aktif bir tartışma içinde olduğu, özellikle seçim ittifaklarının rolü ve sınırları konusunda farklı yönelimlerin belirginleştiği görülüyor. Bir yanda aşırı sağa karşı geniş ittifakların belirli momentlerde kaçınılmaz olduğunu kabul eden, ancak bu ittifakların taktiksel sınırlar içinde tutulması gerektiğini savunan bir yaklaşım öne çıkarken; diğer yanda bu ittifakları daha kalıcı bir siyasal forma dönüştüren ve hükümet düzeyinde doğrudan katılım üzerinden bir hat kuran yönelimler de bulunuyor. Bu çerçevede Brezilya'daki tablo, solun bir yandan aşırı sağ tehdidine karşı ortak hareket etme zorunluluğu ile diğer yandan kendi bağımsız siyasal hattını koruma gerekliliği arasındaki gerilimi en açık biçimde ortaya koyuyor.

Türkiye'nin bu küresel tablo içindeki konumu ise özgün ama aynı zamanda bu genel eğilimlerle doğrudan bağlantılıdır. Türkiye, bir yandan emperyalist sistem içinde askeri ve jeopolitik bir rol üstlenirken, diğer yandan göç politikaları üzerinden Avrupa ile ilişkilerini şekillendiren bir aktör konumundadır. Özellikle Suriyeli ve Afgan göçmenlerin Türkiye'deki çalışma koşulları, bu meselenin yalnızca insani değil, doğrudan sınıfsal bir boyut taşıdığını gösteriyor. Göçmen emeğinin güvencesizleştirilmesi ve ucuz işgücü olarak kullanılması, iç pazardaki emek rejimini dönüştürürken, aynı zamanda bu meselenin Avrupa ile yürütülen siyasal pazarlıkların bir unsuru haline gelmesi, dış politika ile iç sınıf ilişkileri arasındaki bağı açık biçimde ortaya koyuyor. Bu durum, savaş politikaları, göç ve emek rejimi arasında kurulan ilişkinin Türkiye'de son derece somut bir biçimde yaşandığını gösteriyor.

Benzer dinamikler Güney Asya'da da gözlemleniyor. Hindistan'da yükselen otoriter milliyetçi siyaset, yalnızca iç politik bir dönüşüm olarak değil, aynı zamanda bölgesel gerilimler ve savaş politikalarıyla birlikte düşünülmesi gereken bir süreçtir. Narendra Modi yönetimi altında şekillenen siyasal hat, dışlayıcı milliyetçilik üzerinden meşruiyet üretirken, aynı zamanda Pakistan ile ilişkiler gibi bölgesel çatışma dinamiklerini bu meşruiyetin bir parçası haline getiriyor. Bu tablo, otoriterleşmenin ve sağın yükselişinin yalnızca ulusal sınırlar içinde değil, uluslararası güç dengeleri ve çatışma hatlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini açık biçimde ortaya koyuyor.

Tüm bu örnekler birlikte değerlendirildiğinde, farklı coğrafyalarda gözlemlenen gelişmelerin ortak bir küresel düzenin parçaları olduğu daha net hale geliyor. Emperyalizmin saldırganlaştığı, savaşın yeniden merkezleştiği, otoriter siyasal formların güç kazandığı ve bu süreçlerin yarattığı toplumsal krizlerin sağ siyasetler tarafından yeniden organize edildiği bir dönemden geçiliyor. Porto Alegre'de yürüttüğümüz tartışmalar, bu tabloyu yalnızca doğrulamakla kalmadı; aynı zamanda bu sürece karşı geliştirilecek mücadelenin de uluslararası bir perspektifle ele alınması gerektiğini açık biçimde ortaya koydu.

Sonuç: Enternasyonal Mücadele ve Stratejik Perspektif

Yürüttüğümüz görüşmeler ve paneller boyunca yaptığımız bu değerlendirmelerle birlikte, Genel Başkanımız Erkan Baş'ın konferanstaki konuşmasının, farklı hareketler ve örgütler tarafından toparlayıcı ve genelleyici bir siyasal müdahale olarak karşılandığını özellikle not etmek gerekir. Konuşma, farklı coğrafyalardan gelen deneyimleri ortak bir çerçevede ele alma ve mücadelenin hangi ortak tanımlar üzerinden sürdürülebileceğine dair net bir yönelim sunma açısından güçlü bir karşılık buldu.

Konuşmanın merkezinde yer alan, içinde bulunduğumuz dönemin "uluslararası ölçekte örgütlenen bir karşı-devrim süreci" olarak tanımlanması, konferans boyunca farklı örnekler üzerinden tartışılan süreçleri teorik bir bütünlük içinde kavramaya imkân tanıdı. Emperyalizm ve faşizmin birbirinden ayrı değil, bütünlüklü bir sermaye saldırısının parçaları olduğu vurgusu, farklı ülkelerde yaşanan geliş-

melerin ortak bir siyasal hat içinde değerlendirilmesi gerektiğini gösteriyor. Aynı şekilde parlamentonun sınırlarına, mücadelenin esas olarak örgütlü halk gücüne dayanması gerektiğine ve enternasyonalizmin artık yalnızca dayanışma değil, ortak eylem ve koordinasyon gerektirdiğine dair vurgular, konferansın genelinde hissedilen arayışlara somut bir siyasal yön kazandırdı.

Bu çerçeve, konferansın sonunda ilan edilen ortak bildirmede de güçlü biçimde karşılık buluyor. Bildirge, kapitalist-emperyalist sistemin derin bir kriz içinde olduğu ve bu krize verilen yanıtın küresel ölçekte faşizmin teşviki, neoliberal politikaların derinleştirilmesi ve askeri saldırganlığın artırılması olduğu tespitini açık biçimde ortaya koyuyor. Farklı ülkelerde farklı biçimler alan bu süreçlerin ortak özellikler taşıdığı; demokratik hakların tasfiyesi, emekçi sınıfların kazanımlarının ortadan kaldırılması, göçmenlere ve ezilen kesimlere yönelen sistematik saldırılar ve savaş politikalarının yaygınlaşması gibi başlıklar üzerinden tanımlanıyor. Bildirgenin dikkat çekici yönlerinden biri, yalnızca bir teşhis metni olmaması, aynı zamanda açık bir örgütlenme ve mücadele çağrısı içermesidir. Uluslararası koordinasyon mekanizmalarının kurulması, bölgesel konferansların örgütlenmesi ve ortak eylem hatlarının geliştirilmesi yönündeki çağrılar, Porto Alegre'de kurulan zeminin süreklileştirilmesi iradesine işaret ediyor. Bu yönüyle bildirge, konferans boyunca hissedilen “geniş ama parçalı birlik” halini daha kalıcı bir yapıya dönüştürme arayışının metinsel ifadesi olarak okunabilir.

Türkiye açısından özellikle önemli olan bir diğer başlık ise, önümüzdeki döneme dair somut mücadele gündemlerinin bu çerçeve içinde yer bulmasıdır. 2026 yılında Türkiye'de gerçekleştirilecek NATO zirvesine karşı örgütlenecek uluslararası karşı-zirvenin desteklenmesi yönündeki kararın bildirmede açık biçimde yer alması, Türkiye'de yürütülecek mücadelenin uluslararası bir bağlam içinde ele alındığını göstermesi açısından önemlidir. Bu başlık, hem emperyalist savaş politikalarına karşı ortak bir hattın örülmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Porto Alegre'de kurulan zemin, dünya solunun karşı karşıya olduğu tarihsel görevi tüm açıklığıyla ortaya koyuyor. Farklı coğrafyalarda, farklı biçimler altında yürütülen mücadeleler, giderek daha fazla or-

tak bir çerçeveye ihtiyaç duyuyor. Bu ihtiyaç, yalnızca ideolojik bir tercih değil, içinde bulunduğumuz dönemin maddi koşullarının dayattığı bir zorunluluktur. Bu konferans, bu zorunluluğun farkında olan güçlerin bir araya geldiği, ancak henüz tamamlanmış bir siyasal form üretmemiş bir arayış momentine işaret ediyor. Bu arayışın nasıl sonuçlanacağı, kurulan temasların sürekliliğine, yürütülen tartışmaların derinliğine ve en önemlisi bu deneyimlerin somut mücadele hatlarına dönüşüp dönüşemeyeceğine bağlıdır.

Türkiye İşçi Partisi açısından Porto Alegre, yalnızca bir uluslararası buluşma değil; yürüttüğümüz mücadelenin uluslararası bağlamını güçlendiren, yeni ilişkiler kurduğumuz ve mevcut siyasal değerlendirmelerimizi daha geniş bir çerçeve içinde sınama imkânı bulduğumuz önemli bir deneyim oldu. Bu deneyimin, önümüzdeki dönemde hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda yürütülecek mücadeleler açısından yol gösterici olacağı açıktır. Bu nedenle Porto Alegre’yi bir sonuç değil, bir başlangıç olarak değerlendirmek gerekir. Asıl mesele, burada kurulan temasları, yapılan tartışmaları ve ortaya çıkan ortaklaşmaları kalıcı, örgütlü ve süreklilik taşıyan bir mücadele hattına dönüştürebilmektir.

Porto Alegre

1. Uluslararası Antifaşist Konferans

Sonuç Bildirgesi

29 Mart 2026

Faşizme Karşı ve Halkların Egemenliği İçin Birlik

Uluslararası mücadelelerin, önemli demokratik geleneklerin ve özlmlerin simge kenti olan Porto Alegre’de bir araya gelen bizler; beş kıtanın kırktan fazla ülkesinden binlerce aktivist olarak, çeşitlilik içindeki birliğimizi selamlayarak, direnişin ve çeşitli faşizmlerle, aşırı sağla ve en saldırgan evresindeki emperyalizmle mücadelenin örgütlenmesinde ilerlemeyi hedefliyoruz.

Aynı hafta içinde, Nuestra America a Cuba konvoyu gerçekleşti; Arjantin’de hafıza için ve Milei’ye karşı mücadele eden bir milyondan fazla insan sokaklardaydı; Birleşik Krallık’taki antifaşist çağrı kapsamında yüz binlerce kişi sokağa çıktı ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde yüzlerce şehirde milyonlarca ABD’linin bir araya geldiği büyük ve tarihsel “No Kings” gösterisi düzenlendi; bu gösteride Trump bir kez daha insanlığın düşmanı ilan edildi.

Kapitalist-emperyalist sistem derin bir kriz ve belirgin bir ekonomik, toplumsal ve ahlaki çöküş yaşamaktadır. Emperyalist güçlerin kendi gerilemelerine verdiği yanıt; her yerde faşizmi teşvik etmek, neoliberal politikaları dayatmak, daha zayıf uluslara askerî saldırılarda bulunmak ve onları yeniden sömürgeleştirmek olmuştur.

Her ülkede faşist ve neoliberal tehditler özgül biçimler almaktadır, ancak ortak noktaları vardır: demokratik özgürlüklerin ortadan kaldırılması, emekçi haklarının yıkımı, yapısal işsizliğin patlaması, sosyal güvenliğin tasfiyesi, sendikal ve halk örgütlerine yönelik baskı, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, her türlü toplumsal yatırımı ortadan kaldıran “kemer sıkma” politikaları, bilimsel ve iklim inkarcılığı, köylülerin tarım endüstrisinin yararına mülksüzleştirilmesi, dizginsiz ekstraktivizmi ilerletmek için yerli halkların zorla yerinden edilmesi, aşırı kısıtlayıcı göç politikaları ve askeri harcamalarındaki muazzam artış.

Aşırı sağ ve neo-faşist güçler, neoliberalizmin yıkıcı sonuçlarına yönelik hoşnutsuzluğu araçsallaştırarak bu politikaları hızlandırmayı amaçlayan geniş çaplı bir saldırı geliştirmektedir.

Bunun için, klasik faşizme benzer biçimde, bu hoşnutsuzluğu ezilen ve mülksüzleştirilen gruplara yöneltmeye çalışmaktadırlar: göçmenler, kadınlar, LGBTQ+ bireyler, kapsayıcılık programlarının yararlanıcıları, ırksallaştırılmış kişiler ve ulusal ya da dinsel azınlıklar. Aşırı milliyetçilik, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, cinsiyetçilik, homofobi, nefrete teşvik ve zulmün sıradanlaştırılması, her ülkenin özgüllüklerine göre her aşamada aşırı sağın ilerleyişine eşlik etmektedir.

Sermayenin elinde servet biriktirme iradesi, aşırı sağın politikalarını ayakta tutan azami kâr uğruna dizginsiz arayış, aynı zamanda kaynakları tekelleştirmek ve halkları sömürmek için emperyalist saldırıların yoğunlaşması yoluyla da kendini göstermektedir.

Emperyalizm giderek daha dizginsiz, saldırgan ve savaşçı hale gelmekte; Uluslararası Hukuku, BM Şartı'nı ve halkların kendi kaderini tayin hakkını ayaklar altına almakta; kendi buyruklarına boyun eğmeyen ulusları yaptırımlarla cezalandırmakta, onlara saldırmakta ve onları bombalamakta; devlet başkanlarını kaçırmakta ve öldürmektedir.

Bu durum, Filistin örneğinde Gazze'de açık bir soykırım biçimini alan sömürgeci durumların süreklileştirilmesiyle el ele yürümektedir; bu soykırım, diğer emperyalist ülkelerin suç ortaklığıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nin koşulsuz desteğini alan İsrail'in siyonist devleti tarafından planlanmaktadır. Ayrıca İsrail, kısa süre önce

Lübnan'ı suç teşkil edecek biçimde işgal etmiş ve bombalamıştır ve ülkenin güneyini ilhak edeceğini ilan etmektedir.

Biz, tüm emperyalizmlere karşı mücadele ediyor ve halkların kendi kaderini tayin mücadelesini gerekli tüm araçlarla destekliyoruz.

Aşırı sağ, Netanyahu'nun soykırımcı hükümetiyle suç ortaklığının yanı sıra, uluslararası bağlar kurmakta; kongreler, think tank'ler, ortak bildiriler, seçim süreçlerinde karşılıklı destek, işbirliği ve propaganda ile dezenformasyon programları örgütlemektedir. Buna, direnen hükümetleri istikrarsızlaştıran ve dijital mecralarda gerici propagandayı güçlendiren sözde Big Techs'lerin doğrudan (ya da örtülü) desteği de eklenmektedir.

Aşırı sağın yükselişine karşı mücadele eden güçler çeşitlidir ve farklı analizler, stratejiler ve taktikler, programlar ve ittifak politikaları ortaya koymaktadır. Deneyim bize göstermektedir ki, bu farklılıklar kabul edilse bile, düşmanlarımıza karşı mücadelenin birleşik biçimde örgütlenmesi esastır. Bu yakınlaşma; işçi sınıflarını, köylüleri, göçmenleri, kadınları, LGBTQ+ bireyleri, ırksallaştırılmış kişileri, ezilen ulusal ya da dinsel azınlıkları ve yerli halkları savunmaya; doğayı eko-kırımcı kapitalizme karşı korumaya; kaynağı ne olursa olsun emperyalist ve sömürgeci saldırılarla mücadele etmeye; NATO'nun sonu için mücadele etmeye ve direnen halkların ve hükümetlerin mücadelesini desteklemeye hazır olan tüm güçleri kapsamalıdır. Analizleri paylaşmak, bağları güçlendirmek ve somut eylemler gerçekleştirmek acildir.

Faşizme ve emperyalizme direnmenin yanı sıra, merkezi ve birleştirici yönler etrafındaki yakınlaşmalarımız temelinde ilerlemenin dayanaklarını kurmayı da amaçlıyoruz. Otoriterlikle mücadele etmek için, yerelden ulusala ve uluslararası kuruluşlara kadar halk katılımı temelinde demokratik hakları yeniden kazanmak, genişletmek ve derinleştirmek gerekmektedir. Emek dünyasının önemini teyit ediyor; faşist şiddetlere ve neoliberal güvencesizleştirmeye karşı küresel direniş örgütlemek için ortak girişimlerin güçlendirilmesini öneriyoruz.

Sürdürülebilir bir geleceğin savunusu, doğayı meta olarak gören ve kâr adına çevresel korumayı tasfiye eden kapitalizmin ve aşırı sağ hükümetlerin teşvik ettiği eko-kırımla doğrudan yüzleşmeyi gerektirir. Gıda egemenliği için gerekli çıkış yolu olarak Tarım Reformunun

önemini vurguluyoruz. Bugün olduğu kadar hiçbir zaman emperyalizme ve faşizme karşı mücadele bu denli güncel ve gerekli olmamıştı. Bu mücadelenin uluslararası düzeyde eklemelenmesi gerekmektedir. Antifaşist ve halkların egemenliği için Konferans, aşırı sağın yükselişine ve emperyalist saldırılara karşı birliklerin inşası için bir alan olarak, mücadeleyi durmaksızın sürdürmeyi taahhüt eder. Barbarlık karşısında, uluslararası dayanışmanın, halkların mücadelesinin ve sosyalist, ekolojik, demokratik, feminist ve ırkçılık karşıtı bir geleceğin bayrağını yükseltiyoruz.

Öneriyoruz:

- Uluslararası Komite, yerel Koordinasyon Komitesi ile eşgüdüm içinde, şu konulardan sorumlu olacaktır: bir sonraki Konferansın planlamasını örgütlemek; yeni örgütlerin dâhil edilmesine ilişkin ölçütler ve girişimler önermek.
- Faşizme ve emperyalizme karşı mücadeleye adanmış sayısız örgüt ve derneğin varlığını dikkate alarak, bu mücadeleyi küresel ölçekte birleştirmek amacıyla uluslararası bir eşgüdüm masasının oluşturulmasını ve 2. Uluslararası Antifaşist ve Halkların Egemenliği için Konferans'ın gerçekleştirilmesi amacıyla bölgesel ve ulusal antifaşist ve antiemperyalist konferansların teşvik edilmesini öneriyoruz.
- Bu Konferansa katılan tüm örgütler, aksi yönde görüş bildirmedikleri sürece, otomatik olarak bu mektubun tarafıdır.
- Arjantin delegasyonu ve Arjantinli örgütler tarafından, uluslararası komiteyle diyalog içinde önerilecek tarih ve biçimde Arjantin'de bir Latin Amerika konferansının inşasını desteklemek.
- Meksika, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Karayipler ve Orta Amerika'daki örgütleri kapsayan Kuzey Amerika'da bölgesel bir konferansı desteklemek.
- Gazze kuşatmasını kırmayı ve soykırımı teşhir etmeyi yeniden hedefleyen Nova Global Sumud Filosu'na destek. Filistin halkının – Gazze'de ve Batı Şeria'da – mücadelesi insanlığın davasıdır. BDS gibi alanlarda ve hareketlerde somutlaşan etkin dayanışmayı destekliyoruz.
- Amerika Birleşik Devletleri tarafından dayatılan suç niteliğindeki abluka karşısında, egemenliğine yönelik saldırı tehdidi altındaki

• **Porto Alegre 1. Uluslararası Antifaşist Konferans Sonuç Bildirgesi**

Küba ile dayanışma. Ada için yakın zamanda gerçekleştirilen filo girişimleri gibi tüm dayanışma girişimlerine destek.

- Venezuelanın işgalini ve Devlet Başkanı Nicolas Maduro ile milletvekili Cilia Flores'in kaçırılıp hapsedilmesini reddediyoruz; onların özgürlüğü için verilen mücadeleyi destekliyoruz.
- Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in İran'a yönelik askerî saldırısını reddediyoruz. İran halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı, tek taraflı yaptırımların sona erdirilmesi.
- Sömürgeci ve emperyalist işgal altındaki tüm toprakların bağımsızlığını, kendi kaderini tayin hakkını ve egemenliğini savunmak.
- Haiti'deki yabancı müdahaleyi teşhir etmek ve halkının mücadelesini desteklemek.
- BM tarafından tanınan bir hak olan Batı Sahra'nın bağımsızlığı için Frente Polisário'nun mücadelesini desteklemek.
- 2026'da Türkiye'de düzenlenecek NATO karşıtı buluşmaya destek.
- İklim inkarcılığına karşı girişimleri, örneğin örgütlenmekte olan ekososyalist günleri ve buluşmaları desteklemek.
- Haziran 2026'da Fransa ve İsviçre'de yapılacak G7 karşı zirvesini desteklemek.
- Bir sonraki Dünya Sosyal Forumu'nu 2026 Ağustos'unda Benin'de desteklemek ve inşa etmek.

Faşizmleri ve emperyalizmi yenmek çağımızın acil görevidir!

Çeviren: Fırzuze Taner

NATO Karşıtlığı Sınıf Siyasetinin Ayrılmaz Bir Parçası

TİP PM ÜYESİ HAZAL DESTİNA ALARCIN İLE RÖPORTAJ

Dünya halkları, emperyalist merkezlerin çıkarları doğrultusunda kö-rüklenen düşmanlıkların ve hegemonya savaşlarının kısılcacında bir ge-leceğe sürükleniyor. “Uluslararası güvenlik” ve “savunma ittifakı” gibi parlatılmış kavramların arkasına gizlenen NATO ve benzeri yapılar, bugün artık sadece askeri birer blok değil, halkların egemenliğini ipotek altına alan, kaynakları sermayeye aktaran ve sömürüyü süreklileştiren rejimlerin küresel bir şemsiyesi olarak işlev görüyor.

Türkiye’nin on yıllardır içine hapsedildiği bağımlılık ilişkileri, sadece bir dış politika tercihi değil, aynı zamanda ülkenin sınıfsal ve toplum-sal kaderini belirleyen yapısal bir pranga niteliği taşıyor. NATO üyeliği üzerinden de tahkim edilen bu süreç, Türkiye’yi emperyalizmin böl-gedeki ileri karakolu haline getirirken, aynı zamanda bağımsızlık ve halkın kendi kaderini tayin etme hakkını da her geçen gün aşındırıyor. Sağcı iktidarların ve sermaye düzeninin bu kuşatmayı “stratejik zo-runluluk” olarak meşrulaştırma çabası, anti-emperyalist mücadelenin sınıf siyaseti açısından ne denli hayati ve ertelenemez olduğunu bir kez daha kanıtlıyor.

Emperyalizme karşı durmak; sadece askeri üslere hayır demek değil, aynı zamanda bu düzenin yarattığı ekonomik yıkıma, kültürel tahak-küme ve bölge halklarını birbirine düşman eden politikalara karşı top-yekûn bir itirazı yükseltmektir. Türkiye İşçi Partisi’nin bu konudaki net tutumu, meseleyi “denge siyaseti”nin sığ sularından çıkarıp, emeğin ve özgürlüğün dünyasını kurma hedefiyle birleştiriyor.

Bu söyleşide Temmuz ayında ülkemizde gerçekleştirilecek NATO Zir-vesi’yle eşzamanlı olarak hem bir karşı-zirve hem de bir dizi eylemlilik

hazırlığı içerisinde olan Türkiye İşçi Partisi'nin yaklaşımını ve planlarını konuştuk. TİP Parti Meclisi Üyesi Hazal Destina Alarcın ile ABD emperyalizminin küresel stratejilerini, NATO'nun genişleme hamlelerinin arkasındaki gerçekleri ve Türkiye'nin bu karanlık tablodan çıkış yollarını mercek altına aldık. Barışın ancak emperyalizmin yenilgisizlikle mümkün olacağı bir dünyayı kurma iradesini taşıyan bu söyleşiyi okurlarımıza sunuyoruz.

Komünist: TİP, NATO'yu nasıl tanımlıyor? Türkiye'nin NATO üyeliğini yalnızca dış politika tercihi olarak mı, yoksa sınıfsal bir konumlanış olarak mı değerlendiriyorsunuz?

Hazal Destina Alarcın: Türkiye İşçi Partisi açısından NATO, emperyalist-kapitalist sistemin sürekliliğini güvence altına alan, onun kriz anlarında devreye giren ve gerektiğinde doğrudan savaş üreten bir siyasal-askeri aygıt. NATO'nun tarihsel pratiği, bu örgütün herhangi bir “kolektif güvenlik” mekanizması değil, başta ABD olmak üzere emperyalistlerin çıkarlarını koruyan bir müdahale ve kuşatma aracı olduğunu açık biçimde ortaya koyuyor. Dolayısıyla NATO'yu yalnızca askeri bir blok olarak değil, küresel sermaye düzeninin zor aygıtlarından biri olarak kavramak gerektiğini düşünüyoruz.

Bu çerçeveden baktığımızda Türkiye'nin NATO üyeliği de basit bir dış politika tercihi olarak ele alınamaz. Aksine bu üyelik, Türkiye egemen sınıflarının emperyalist sistemle kurduğu tarihsel bağın, yani sınıfsal bir yönelimin ifadesi. NATO üyeliği, Türkiye'nin dış politikasını belirleme fonksiyonunun ötesinde, ülkenin ekonomik ve siyasal yapılanmasını da şekillendiren bir bağımlılık ilişkisi üretiyor. Askeri doktrinden güvenlik bürokrasisine, dış politika önceliklerinden iç siyasetteki baskı mekanizmalarına kadar geniş bir alanda NATO üyeliğinin izlerini görmek bizce mümkün.

Bu nedenle mesele “Türkiye NATO'da olmalı mı olmamalı mı?” gibi dar bir diplomatik tartışmaya indirgenmemeli. Sorun aslında Türkiye'nin hangi uluslararası sistemin parçası olduğu ve bu sistem içinde hangi sınıfsal çıkarları temsil ettiği meselesi. NATO üyeliği, Türkiye'yi emperyalist müdahalelerin dolaylı ya da doğrudan bir bileşeni haline getirirken, içeride de militarizmin güçlenmesine, kamu kay-

naklarının silahlanmaya aktarılmasına ve emekçi sınıfların daha ağır bir sömürü yüküyle karşı karşıya kalmasına yol açıyor. Dolayısıyla partimiz açısından NATO karşıtlığı, yalnızca bir dış politika pozisyonu değil, anti-emperyalist mücadelenin ve sınıf siyasetinin ayrılmaz bir parçası. Türkiye'nin gerçek anlamda bağımsız ve halkçı bir hatta ilerleyebilmesinin, ancak bu bağımlılık ilişkilerinin sorgulanması ve aşılmasıyla mümkün olacağını düşünüyoruz.

Komünist: NATO üyeliğinin Türkiye'deki iç politikaya, özellikle de demokratik haklar ve baskı mekanizmalarına etkisi var mı? Savaş politikaları ile içeride artan otoriterleşme arasında nasıl bir bağ kuruyorsunuz?

Hazal Destina Alarcın: NATO üyeliği, Türkiye'deki iç politikadan bağımsız, yalnızca dış siyasete ait bir başlık değil. Aksine, NATO'ya eklenme süreci Türkiye'de devletin güvenlik mimarisini, siyasal önceliklerini ve hatta rejimin işleyiş biçimini doğrudan etkiledi. NATO'nun üye ülkelere dayattığı güvenlik paradigması, "tehdit" tanımını genişleten, toplumsal muhalefeti potansiyel risk olarak kodlayan ve bu doğrultuda baskı aygıtlarını güçlendiren bir çerçeve üretiyor. Türkiye'de de bu çerçevenin farklı dönemlerde çeşitli biçimlerde içselleştirildiğini görmek zor değil.

Bu çerçevenin en somut araçlarından biri de artan militarizasyon ve silahlanma politikaları. NATO'nun üye ülkelere dayattığı askeri harcamaların artırılması hedefi (örneğin bütçelerin %5'e kadar çıkarılması gibi) Türkiye gibi ülkelerde doğrudan sınıfsal sonuçlar üretiyor. Bu tür bir bütçe kesintisi, zaten sınırlı olan kamu kaynaklarının eğitimden, sağlıktan ve sosyal politikalardan koparılarak silahlanmaya aktarılması anlamına geliyor. Yani savaş politikalarının maliyeti doğrudan emekçi sınıfların sırtına yüklenirken, bundan kazançlı çıkanlar savunma sanayii ve sermaye çevreleri oluyor. Bu aynı zamanda içerideki siyasal önceliklerin de yeniden düzenlenmesine yol açıyor; toplumsal ihtiyaçlar geri plana itilirken "güvenlik" ve "askeri güç" merkezleşiyor. Dışarıda yürütülen saldırgan siyasi hat, içeride güvenlik gerekçesiyle demokratik hakların sınırlandırılmasını meşrulaştıran bir zemin yaratıyor. İfade özgürlüğü, protesto hakkı ve basın özgürlüğüne kadar geniş bir alanda, savaş ve tehdit söylemi üzerinden bir daralma yaşanıyor.

Bu elbette yalnızca Türkiye’ye özgü bir durum değil; NATO üyesi pek çok ülkede benzer eğilimler gözlemlenebilir. Ancak Türkiye özelinde bakıldığında bu ilişki daha da belirginleşmiş durumda. NATO üyeliğiyle uyumlu biçimde şekillenen “güvenlikçi” devlet aklı, zaman içinde içeride de muhalefeti bastırma kapasitesini artıran bir rol oynadı. Savaş politikalarının yoğunlaştığı dönemlerde, toplumsal muhalefete yönelik baskının arttığı; iktidarın kendisini “ulusal güvenliğin temsilcisi” olarak konumlandırarak siyasal alanı daralttığını görüyoruz. Böylece dışarıdaki çatışma hattı, içeride otoriterleşmenin gerekçelerinden biri haline geliyor.

Trump’ın sömürge valisi Tom Barrack’ın ülkemizin sınırları içerisinde, Antalya’da gerçekleşen bir toplantıda, Ortadoğu ülkeleri için “merhametli monarşilerin” işe yaradığını ifade etmesi ABD emperyalizminin bizim gibi ülkelere nasıl baktığını gösteriyor. Demokrasi, insan hakları ve eşit yurttaşlığın yalnızca seçkin batılıların sahip olabileceği bir “lüks” olduğu anlamını taşıyan bu bakış, yerlilik ve milliliği, halka hizmeti, dini ve milli bağlılığını ağızdan düşürmeyen AKP-MHP iktidarının da özünü gözler önüne seriyor. Saray Rejimi ülkemizi bu bakış açısına sahip emperyalistlere peşkeş çekiyor. Ülkemizin bütün kaynakları, doğası, iş gücü, eğitimi, insan hakları bu düzenle uyumlanmak adına ucuzlaştırılırken; adalet, siyaset, demokrasi, eşitlik ve özgürlük abluka altına alınıyor. Erdoğan, ABD’nin Ortadoğu projesindeki “merhametli” monarşilerin en yakışıklısı oluyor. İşte bu sebeple bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm birbiriyle kenetlenmiş mücadele başlıkları olarak önümüze geliyor. Bizim açımızdan NATO karşıtlığı, yalnızca uluslararası düzlemde bir pozisyon değil; aynı zamanda Türkiye’de demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi mücadelesinin de bir parçası.

Komünist: NATO zirvesinin Türkiye’de yapılması ne anlama geliyor?

Hazal Destina Alarcın:Bu tür zirveleri yalnızca diplomatik toplantılar değil; askeri-stratejik kararların alındığı, ittifakın önceliklerinin belirlendiği ve üye ülkelerin bu hatta hizalandığı momentler olarak okuyabiliriz. Teknik bir ev sahipliği meselesinin ötesinde, ülkenin emperyalist sistem içindeki konumuna dair siyasal bir tercih ve yönelim beyanı anlamına geliyor. Zirvenin ülkemizde gerçekleşecek ol-

ması Türkiye'nin NATO'nun güncel politikalarına aktif bir biçimde dahil olduğunun ve bu politikaların meşruiyetine katkı sunduğunun bir göstergesi.

Bu durum aynı zamanda Türkiye egemen sınıflarının uluslararası konumlanışına da işaret ediyor. Zirveye ev sahipliği, genel anlamıyla Türkiye'nin kendisini emperyalist blok içinde konumlandırma iradesinin bir ifadesi. AKP, Türkiye'yi ABD'nin bölgedeki en önemli siyasi ve askeri karakollarından biri haline getirmek istiyor. AKP iktidarı Afrika'ya yaptığı yatırımlar, Körfez sermayesine kırdığı gözler, İsrail ile kurduğu ticari ilişkiler, ülkemizi Avrupa'nın göç bürosu haline getirmesiyle Trump ABD'sinin başını çektiği kara düzende kendisine ciddi bir mevzi tutmak; kendi bölgesi için emperyal bir güç haline gelebilmek istiyor.

Öte yandan böyle bir zirve, içeride de belirli sonuçlar üretecek elbette. NATO'nun savaş ve güvenlik gündeminin Türkiye üzerinden yeniden üretilmesi, militarist söylemlerin güçlenmesine ve kamuoyunun bu doğrultuda şekillendirilmesine zemin hazırlayacaktır. Aynı zamanda bu tür süreçler, toplumsal muhalefetin sınırlandırılması ve güvenlik gerekçesiyle baskı mekanizmalarının genişletilmesi riskini de beraberinde getirir. Bu nedenle NATO zirvesinin Türkiye'de yapılmasını, sıradan bir diplomatik gelişme olarak değil, Türkiye'nin emperyalist sistemle kurduğu ilişkinin güncel bir tezahürü ve bu ilişkinin hem dışarıda hem içeride yeniden tahkim edilmesi olarak değerlendirmek gerekir.

Komünist: TİP bu süreci yalnızca teşhir etmekle mi sınırlayacak, yoksa daha ileri bir mücadele hattı mı kurmayı hedefliyor?

Hazal Destina Alarcın: Türkiye İşçi Partisi açısından mesele yalnızca teşhirle sınırlı bir siyaset yürütmek değil. Bizim için NATO karşıtlığı ya da genel olarak anti-emperyalist tutum, yalnızca politik bir pozisyon ilanı değil; somut bir mücadele çağrısı anlamına da geliyor.

Dünyanın en önemli geleneksel gençlik yürüyüşlerinden biri olan ODTÜ Devrim Yürüyüşü'nün bu yılki temasının anti-emperyalizm olması, ülkemizdeki toplumsallığın bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde birleşebileceğini gösteriyor.

Bu çerçevede bizim hedefimiz, bir yandan NATO'nun ve emperyalist savaş politikalarının gerçek niteliğini görünür kılmak, diğer yandan

bu teşhiri toplumsal bir karşı koyuşa dönüştürebilecek politik araçları yaratmak. Yani niyetimiz yalnızca anlatmak değil; anlatılanı örgütlü bir güce çevirebilmek.

Bu nedenle NATO karşıtlığını yalnızca Türkiye içindeki bir tartışma olarak ele almıyoruz. Genel Başkanımız Erkan Baş'ın Porto Alegre'de düzenlenen uluslararası anti-faşist konferansa katılımı da bu yaklaşımın bir parçasıydı. Farklı ülkelerden sol, sosyalist ve anti-emperyalist güçlerin bir araya geldiği bu tür buluşmalar, savaş politikalarına ve yükselen otoriterliğe karşı ortak bir mücadele zemininin nasıl kurulabileceğine dair önemli imkanlar yaratıyor. Bizim açımızdan anti-emperyalizm, yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası dayanışma ve koordinasyon içinde anlam kazanabilecek bir mücadele başlığı. Yurt dışı örgütümüzün, üyelerimizin bulundukları ülkelerdeki yerel siyasete dahil ve dönüştürücü olma kararı da tam olarak buraya oturuyor.

Benzer şekilde yürüttüğümüz No to NATO kampanyasını da bu hattın somut bir aracı olarak görüyoruz. Kampanya, NATO'nun 6-7 Temmuz'da Ankara'da gerçekleştirmeyi planladığı zirveye karşı uluslararası ölçekte ortak bir politik karşı koyuş örgütlenme hedefiyle ilerliyor. Bu kapsamda farklı ülkelerden örgütlerin katılımıyla çevrimiçi toplantılar düzenledik; NATO'nun genişleyen savaş politikaları, artan silahlanma bütçeleri ve emperyalist müdahaleleri birlikte tartıştık. Şimdi ise, NATO zirvesine karşı uluslararası anti-emperyalist bir karşı-zirve örgütlüyoruz.

Bizim açımızdan bu çok önemli. Çünkü kara düzen ittifakı uluslararası ölçekte örgütlenirken, buna karşı mücadeleyi yalnızca ulusal sınırlar içinde düşünmek yetersiz kalır. NATO zirvesinin Türkiye'de yapılacak olması, ülkemizi savaş politikalarının bölgesel merkezlerinden biri haline getirmeye dönük bir hamleyse; buna karşı verilecek yanıtın da enternasyonalist bir karakter taşıması gerekiyor. Dolayısıyla hedefimiz yalnızca NATO'yu teşhir etmek değil; Türkiye'de anti-emperyalist mücadelenin yeniden toplumsallaşmasına katkı sunmak, savaş karşıtı mücadeleyi büyütme ve bunu uluslararası ölçekteki mücadelelerle buluşturabilmek.

Uluslararası bir anti-emperyalist hattın kurulması, tarihsel olarak baktığımızda zorlukları olan ama bizce imkânsız olmayan bir hedef.

Bugünün dünyasında sermayenin, askeri ittifakların ve emperyal siyasal aklın birlikte hareket etmeye son derece entegre olduğu bir tabloda, buna karşı geliştirilecek mücadelenin de kaçınılmaz olarak uluslararası bir karakter kazanması gerekiyor. Ancak bu hattın zayıf kalmasının temel nedenlerinden biri, farklı ülkelerdeki mücadelelerin çoğu zaman kendi iç gündemlerine sıkışması, süreklilik ve eşgüdüm üretmekte zorlanması oluyor. Yine de son yıllarda uluslararası düzeyde ortak bir siyasal duyarlılığın ve tepkinin hızla genişlediği bir dönemden geçiyoruz. Bu, henüz örgütlü ve kalıcı bir hat anlamına gelmese de böyle bir hattın maddi ve politik zeminlerinin oluştuğunu gösteriyor.

Bütün dünyada sol, SSCB'nin yıkılması ve neoliberalizmin hakim hale gelmesiyle birlikte yenilgi sonrası yıllardan çıkmanın sancılarını yaşıyor. Klasikleşmiş ve bilindik sol, düzen siyasetinin taşıdığı eğilimlerden kendini kurtaramıyor. Gittikçe daha yaşlı, daha eril, ezberci ve kendinden meçhul yapılar haline gelirken düzenin boşluk ve krizlerine karşı alternatif üretmekte zorlanıyor. Dünya çapında kitle-sel, insanlara umut veren, mücadele alanlarında onları öncüleştiren güçlü alternatifler üreten sosyalist yapıların doğması ve uluslararası düzeyde düzen karşıtı bir alternatifi üretmesi kaçınılmaz oluyor.

Örneğin Filistin'le dayanışma eylemleri bu açıdan kritik bir rol oynuyor. Çünkü Filistin meselesi, emperyalist müdahalelerin, işgalin ve sömürgeci politikaların en görünür ve en yoğun yaşandığı başlıklardan biri. Bu nedenle Filistin'le kurulan dayanışma, yalnızca bir "dış politika" tepkisi değil; aynı zamanda anti-emperyalist mücadelenin somutlaştığı, geniş kesimlerin politikleşebildiği bir zemin yaratıyor. Ancak burada kritik olan, bu dayanışmanın anlık tepkilerle sınırlı kalmaması. Filistin'le dayanışma, NATO karşıtlığı, savaş karşıtlığı ve genel olarak emperyalizme karşı mücadeleyle bağ kurabildiği ölçüde kalıcı ve dönüştürücü bir rol oynayabilir. Aksi halde, güçlü ama geçici mobilizasyonlar olarak kalma riski taşıyor.

Ortaya çıkan bu toplumsal enerjiyi süreklileştirecek, farklı ülkelerdeki mücadeleleri birbirine bağlayacak ve ortak bir politik programa doğru evrilecek mekanizmaları yaratabilmek gerekiyor. Bu açıdan No to NATO kampanyasını önemli buluyoruz. Farklı ülkelerden örgütlerin ortak webinar düzenlemesi, deneyimlerini paylaşması ve

4 Temmuz'da İstanbul'da yapmayı planladığımız Uluslararası Anti-Emperyalist Barış Zirvesi için hazırlık yürütmesi, anti-emperyalist mücadelenin yalnızca teorik bir dayanışma değil, somut bir politik koordinasyon arayışına dönüştüğünü gösteriyor. Elbette bugün hâlâ parçalı, eşitsiz ve süreklilik sorunları yaşayan bir tabloyla karşı karşıyayız. Ancak emperyalist merkezler kendi krizlerini savaş, militarizm ve otoriterleşme üzerinden yönetmeye çalışırken; buna karşı geliştirilecek mücadelenin de enternasyonalist bir karakter kazanması artık bir tercih değil, tarihsel bir zorunluluk haline gelmiş durumda.

Bizim açımızdan mesele yalnızca farklı ülkelerde benzer açıklamalar yapmak değil; halkların ortak çıkarlarını savunan kalıcı bir siyasal hat kurabilmek. Çünkü bugün ihtiyaç duyduğumuz şey yalnızca savaş karşıtı bir itiraz değil; emperyalizme, militarizme ve bunların içeride yarattığı sömürü ve baskı düzenine karşı ortak bir mücadele iradesinin inşası. Uluslararası anti-emperyalist hattın gerçek anlamda kurulabilmesi de tam olarak bu ortak iradenin süreklileşmesine bağlı.

Türkiye İşçi Partisi bu iradeyi 7-8 Temmuz'a giden bir mücadele takvimi olarak örgütlüyor. 8 Mart'ta kadınların güçlü sesiyle, 19 Mart'ın birinci yılında yargı darbesine karşı kararlı duruşuyla, 23 Nisan haftasında okullarda ve çalışmak için gönderildikleri atölyelerde öldürülen çocuklar için en önde, maden işçilerinin Kurtuluş Parkı direnişine ettiğimiz omuzdaşlık ve 1 Mayıs Taksim çıkışıyla bu iradeyi amasız fakatsız ortaya koyacağımızı gösterdik.

Dünyanın ve ülkemizin kodamanları, milyonlarca insanın hayatıyla dilediği gibi oynayamaz; bu enternasyonal iradenin Türkiye'deki öncüsü Türkiye İşçi Partisi'dir. Elleri kanlı, cepleri dolu, koltukları sıcak haydutları hak ettiği gibi karşılamak için o gün geldiğinde bütün gövdemizle sokaklarda olacağız.

Kısacası bu ülkenin onurlu halkı, kadını, genci, işçisi, emeklisi... Temmuz'da NATO bayrağı altında toplanacak katillere karşı bizler de çark başaklı bayrağımızın altında toplanacak ve bütün dünyaya bu ülkenin sahibinin kim olduğunu göstereceğiz.

NATO Zirvesine Karşı Uluslararası Dayanışmayı Büyütüyoruz

MELTEM KOLGAZİ

Emperyalist saldırganlık tüm dünyada halkları tehdit etmeye devam ediyor. ABD ve İsrail'in bölgemizde Filistin, Lübnan ve İran'a yönelik saldırılarında NATO'nun rolü bir kez daha açıkça görüldü. Emperyalist saldırganlığa karşı uluslararası barış güçleri olarak beraberliğimizi kuvvetlendirme hedefi ile ve Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) davetiyle NATO'ya Hayır (NO to NATO) girişimi kuruldu. Girişim önüne ilk olarak 7-8 Temmuz tarihlerinde Ankarada yapılması planlanan NATO zirvesine karşı geniş tabanlı bir muhalefet ve seferberlik örgütlenme hedefi koydu.

NATO'ya Hayır girişimi ilk olarak emperyalizmin resmi örgütü olan NATO'nun kuruluş yıl dönümü olan 4 Nisan'da içinden geçtiğimiz süreci ve NATO'nun işlevini konuşmak üzere çevrimiçi bir webinar düzenledi. Dünyanın birçok farklı yerinden bir grup sosyalist, devrimci, demokrat ve aktivist webinarda katkılar sundu ve Türkiye'de yapılması planlanan NATO Zirvesine karşı örgütlenmek üzere ortak bir bildiri yayınladı. Webinarla konuşmacı olarak katılan ve "NATO Zirvesine Karşı Uluslararası Dayanışmayı Büyütüyoruz" bildirgesine imza atan dostlarımızla anti-emperyalist mücadeleye dair sorular yönelttim.¹ Katkıların esirgemeyen ve mücadeleye güç katan dostlara teşekkür eder, keyifli okumalar dilerim.²

1 İletişim için Hakan Güneş ve Uraz Aydın'a teşekkür ederim.

2 Eric Toussant'ın röportajını Fransızcadan Türkçeye Gökalp Payanda çevirdi. Teşekkür ederim.

ABD ve İsrail tarafından gerçekleştirilen Filistin, Lübnan ve İran'a yönelik saldırılar devam ediyor. Ateşkes lafları edildiğinde daha tehdit ve tacizler devam ediyor. Süregiden saldırılar söz konusu olduğunda sizce NATO'nun rolü nedir?

Alessio Arena (Fronte Popolare³, İtalya): NATO, Avrupa'da ve dolayısıyla tüm Avrasya kıtasında ABD'nin hegemonik güç projeksiyonunun başlıca araçlarından biridir. Örgütün ilan ettiği işlevini, yani ABD'nin "müttefiklerini" varsayımsal dış tehditlere karşı "koruma" görevini dikkate aldığımızda, NATO'nun özünde hiçbir anlam taşımadığı sonucuna varabiliriz; zira Avrupa ve Akdeniz eksenindeki NATO coğrafyasının güvenliğine yönelik tek ciddi tehdit bizzat Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisidir aslında. Buna karşılık NATO'yu, Washington'un özellikle Batı Avrupa üzerindeki kontrol ve yönlendirme aracı olarak değerlendirdiğimizde, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından da varlığını sürdürmesinin anlamı çok daha açık hale geliyor. Aynı şekilde, başta Almanya ve Fransa olmak üzere önde gelen Avrupa devletlerinin artan jeopolitik hedefleri ile Amerikan liderliği arasındaki çıkar çatışmalarının yol açtığı tekrar eden tıkanma dönemleri de bu çerçevede daha anlaşılır olmaktadır.

ABD hegemonyasının bir aracı olarak işlevini sürdürebilmesi için NATO'nun, faaliyet gösterdiği coğrafi alanda kıtasal gerilimleri artıran ve bölgesel çatışmaların patlak vermesini teşvik eden aktif bir rol üstlenmesi gerekiyor. Bu hedefe ulaşmanın temel yöntemi ise, Rusya Federasyonu sınırları çevresinde sistematik biçimde gerilim üretmek; bu strateji nihayetinde Ukrayna'daki savaşın patlak vermesine zemin hazırladı.

Küresel hegemonya konumunu koruyabilmek için ABD, Avrupa, Akdeniz, Orta Doğu ve Orta Asya'nın sürekli bir istikrarsızlık ortamında kalmasına ihtiyaç duyuyor. Çünkü ancak bu şekilde, Batı Avrupa ile Doğu Asya'daki iki büyük üretim ve servet dolaşımı merkezini birbirine bağlayabilecek maddi çıkar ağlarının doğal biçimde gelişmesi engellenebilir. Aksi halde, bu tür bir Avrasya bütünleşmesi Washington'u küresel merkez olmaktan çıkarıp dışsal bir konuma itebilir.

Donald Trump'ın bugün NATO üyelerinin İran'a karşı olası bir askeri müdahaleye destek verme konusundaki isteksizliğinden sert biçimde

3 Halk Cephesi

şikâyet etmesi de tesadüf değildir. Bu durum, Atlantik'in iki yakası arasında varlığını sürdüren kaçınılmaz emperyalistler arası çelişkinin güncel bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Penelope Duggan (IV. Enternasyonal- YK üyesi): NATO emperyalist bir geçmişe sahip ve bugünün büyük emperyalist güçlerinin kulübüdür. Üye ülkelerde ve diğer tüm ülkelerde, kendi hükümetlerimiz üzerinde ABD ve İsrail'e yönelik tüm askeri desteğin ve silah satışlarının durdurulması için baskı kurmalıyız.

Bu saldırılardan zarar gören halklara yönelik insani yardımın artırılması için kampanya yürütmeli; özellikle Gazze'ye insani yardımın girişini engelleyen ablukanın sona erdirilmesini talep etmeliyiz. Taban düzeyinde ise sendikalar, insan hakları örgütleri, kadın hareketleri, öğrenci organizasyonları ve benzeri yapılarla mümkün olan en geniş dayanışma ağlarını kurmalıyız. Mümkün olan her durumda, ister Gazze'ye yönelik Küresel Sumud Filoları gibi sembolik girişimlerle ister Ukrayna'ya ulaşan sendika konvoyları gibi daha somut desteklerle maddi yardım ulaştırılmalı.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve sivil yerleşim alanları ile enerji altyapısı gibi tesislere yönelik süregelen bombardımanları da aynı kararlilikla kınanmalıdır.

Litsa Fritas (NAR-Communist Liberation, Yunanistan): Gerçek şu ki, Avrupa hükümetleri stratejik düzeyde hâlâ büyük ölçüde ABD'nin çıkarlarıyla uyumlu hareket etmeyi sürdürse de son yıllarda Ukrayna savaşına askerî, ekonomik ve personel düzeyinde ciddi yatırımlar yapmıştır. Avrupa ülkeleri, sağladıkları mali destek, silah yardımları ve askerî personel katkılarıyla bu çatışmada derin biçimde yer almıştır.

Buna karşın, Gazze'deki savaşın genişlemesi ve çatışmanın İran'a doğru yayılma ihtimali, Washington'un Ukrayna'ya yönelik ilgisini azaltmıştır. Aynı zamanda ABD ile Rusya'nın bölgenin geleceğine ilişkin nüfuz alanlarını paylaşmaya yönelik görüşmeler yürütmesi, Avrupa Birliği üyesi devletlerin ekonomik çıkarlarıyla doğrudan çelişmektedir.

Avrupa Birliği genelinde ekonomik durgunlukla kendini gösteren kriz ortamı ise, Avrupa hükümetleri tarafından savaş ekonomisini teşvik etme yönünde alınan kararlarla aşılmaya çalışılıyor. Önümüz-

deki dönemde askerî sanayiye ayrılması planlanan 800 milyar avro-luk dev yatırım, yalnızca güvenlik önlemi olarak değil, aynı zamanda ekonomik büyümeyi canlandırma girişimi olarak sunulmaktadır. Ancak bu politikanın kamuoyunda meşrulaştırılabilmesi için Ukray-na'daki savaşın devamı önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Bu nedenle Avrupa devletleri, NATO'nun Batı Asya'daki savaşa doğrudan müdahil olmasına karşı çıkmış ve böyle bir adımın NA-TO'nun kuruluş ilkelerine aykırı olacağını savunmuştur. Öte yan-dan, ABD'nin Batı Asya politikası Avrupa devletleri açısından ciddi ekonomik sorunlar yaratmakta ve Washington'un küresel ekonomik sistem içinde Avrupa'nın ekonomik konumunu zayıflatma çabasını yansıtmaktadır.

Bununla birlikte, gelişmelerin nasıl şekilleneceğini kesin biçimde öngörmek mümkün değildir. Avrupa Birliği'nin Amerikan baskısına ne kadar süre direnebileceği belirsizliğini korumaktadır. Dolayısı-yıla Avrupa'nın taktiklerinde değişikliklere gitmesi, hatta daha geniş kapsamlı stratejik yön değişimlerine yönelmesi ihtimal dışı değildir.

Eric Toussaint (CADTM- Comité pour l'abolition des dettes il-légitimes⁴): 1990'lı yıllardan itibaren, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Varşova Paktı'nın feshedilmesinden sonra, NATO'nun kendini kesinlikle feshetmesi gerekiyordu. NATO'nun 1940'lı yıllar-da kurulması için de hiçbir neden yoktu; ancak Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın dağılmasından sonra, NATO üyesi ülkeler artık ortada önemli bir tehdit olduğunu ileri süremedikleri için bu ittifakı sürdürmenin hiçbir gerekçesi kalmamıştı.

Buna rağmen NATO sadece varlığını sürdürmekle kalmadı, aynı za-manda ittifak üyesi ülkelerin tamamen dışındaki bölgelerde gerçek-leştirilen operasyonlara da katıldı: eski Yugoslavya'daki müdahalesi – ki buna Belgrad'daki Çin Büyükelçiliği'ne yapılan saldırı da dahildir –, Afganistan müdahalesi, Orta Doğu'daki müdahalesi...

Dolayısıyla NATO, oldukça zararlı bir rol oynamıştır. NATO'nun bir dizi Doğu Avrupa ülkesini bünyesine katarak Rusya Federasyonu'na karşı yürüttüğü –çok aktif ve saldırgan diyebileceğim– genişleme sü-reci; kendisi de emperyalist bir ülke olan Rusya Federasyonu'nun gö-

4 Meşru Olmayan Borçların İptali Komitesi

zünde, 1991'de bağımsızlığını kazanmış bir komşu ülke olan Ukrayna'nın egemenliğine saygı duymama argümanlarını güçlendirmiştir. Sonuç olarak, NATO hakkında tamamen olumsuz bir bilanço çıkarmak ve örgütün dağıtılması için her zamankinden daha fazla mücadele edilmesi gerektiğini söylemek için bu çerçeveyi dikkate almak gerekir.

Haziran 2025 NATO Zirvesi'nde alınan karar ile NATO üyesi ülkelerin 2035'e silahlanmaya ayırdıkları bütçenin %5'e çıkarılması hedefi konuldu. Ülkeler bazında bu hedef nasıl sonuçlar ortaya çıkaracaktır?

Alessio Arena: Askerî harcamaların genel olarak yüzde 5 seviyesine çıkarılmasının sonuçları birçok düzeyde ortaya çıkabilir; ancak bu sonuçlar, söz konusu kaynakların somut olarak nasıl tahsis edileceğine ve hangi amaçlarla kullanılacağına da bağlıdır. Öncelikle, ilgili ülkelerde refah devleti uygulamalarında geniş çaplı kesintiler yapılması olasılığı güçlü. Bunun doğal sonucu ise toplumsal gerilimlerin daha da derinleşmesi olacaktır.

İtalya ve genel olarak Batı Avrupa açısından bakıldığında, işçi sınıfları içinde sınıf bilincinin mevcut durumda düşük seviyelerde seyretmesi, bu sürecin aşırı sağ hareketlerin büyümesine daha fazla alan açmasına neden olabilir. Bu da, Avrupa Birliği içinde istikrarsızlık yaratmayı temel hedeflerinden biri olarak gören ABD açısından ek bir avantaj sağlayabilir. Son yıllarda, Amerikan sağ çevreleriyle bağlantılı vakıfların Avrupadaki aşırı sağ partilere sistematik biçimde büyük miktarlarda mali kaynak aktardığı gerçeği de dikkatlerden kaçmamalıdır.

Buradaki temel amaç, Avrupadaki ulusal hükümetlerde, daha iddialı Avrupa tekellerinin ortak bir siyasi irade oluşturma ve küresel ölçekte güç projeksiyonu yapma kapasitesini geliştirme sürecini geciktirebilecek gerici siyasal güçlerin iktidara gelmesini kolaylaştırmaktır.

Öte yandan, Avrupa programları çerçevesinde devasa kaynakların "Avrupa'dan satın al" politikası doğrultusunda yönlendirilmesi tercih edilirse, bu durum Avrupa Birliği bünyesinde gerçek anlamda bir askerî-endüstriyel kompleksin inşasını teşvik edebilir. Böyle bir geliş-

me ise Atlantik'in iki yakası arasındaki emperyalist rekabetin daha da keskinleşmesine yol açabilir.

Bu bağlamda da aşırı sağın yükselişi, ABD açısından yine en güçlü güvenceyi sunmaktadır. Zira Washington, "Avrupa'dan satın al" yaklaşımını tolere etmeyeceğini açık biçimde göstermiştir.

Özetle, tıpkı Ukrayna'ya yönelik askerî yardımlarda olduğu gibi, ABD'nin temel beklentisi, Avrupa'daki askerî harcamaların artışının kendi savunma sanayisine verilen siparişlerin çoğalmasına dönüşmesidir. Bunun sonucu ise Avrupa'nın askerî, teknolojik, dolayısıyla siyasi ve ekonomik bağımlılığının daha da derinleşmesi olacaktır.

Penelope Duggan: Bunun, farklı hükümetler tarafından okullar, çocuk bakımı, sağlık hizmetleri, bakım hizmetleri ve toplu ulaşım gibi hayati öneme sahip altyapı yatırımları için acilen ihtiyaç duyulan sosyal harcamalarda kesintiye gitmenin bahanesi olarak kullanılacağı kuşkusuzdur. Bu kesintilere karşı çıkmalı, aynı zamanda silahlanma harcamalarına da net bir şekilde karşı durmalıyız.

Litsa Fritas: Savunma harcamalarındaki bu artış, Avrupa Birliği tarafından hâlihazırda onaylanmış olan 800 milyar avroluk bütçeye ek olarak gündeme gelmekte ve büyük ölçüde Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısından kaynaklanmaktadır. Bu durum, özellikle Donald Trump'ın ABD'nin NATO'dan çekilebileceği yönündeki tehditlerinin ardından, ABD ile Avrupa arasındaki ilişkileri ciddi biçimde germiştir. Trump bu söylemle Avrupa'yı açık biçimde baskı altına almaktadır; zira ABD'nin NATO'dan çekilmesi, fiilen ittifakın dağılması anlamına gelecektir ki bu, Avrupa hükümetlerinin kesinlikle istemediği bir senaryodur.

Ülkemiz açısından bakıldığında ise, NATO çerçevesinde savunma harcamalarının 2035 yılına kadar yüzde 5 oranında artırılması taahhüdü ve buna ek olarak Avrupa Birliği'nin 800 milyar avroluk askerî programına katılım, emekçiler ve geniş halk kesimleri üzerinde çok ağır toplumsal baskılar yaratacaktır. Sosyal harcamalarda ciddi daralmalar yaşanması kaçınılmaz görünmektedir. Bu durum eşitsizlikleri daha da derinleştirecek ve geçmişte kemer sıkma memorandumları döneminde ilk örneklerini gördüğümüz sınıf mücadelelerinin yeniden sertleşmesine yol açacaktır.

Benzer gelişmelerin yalnızca bizim ülkemizde değil, büyük ya da

küçük fark etmeksizin Avrupa'nın geri kalanında da yaşanması beklenmektedir. Bunun sonucu olarak ise, kıta genelinde daha geniş işçi cephelerinin oluşması ve uluslararası düzeyde daha koordineli emek mücadelelerinin gelişmesi için elverişli koşullar ortaya çıkabilir.

Eric Toussaint: Haziran 2025'te Hollanda'da yapılan NATO zirvesinde alınan karar son derece vahimdir. ABD'nin baskısı altında, NATO üyesi ülkelerin hükümetleri ve temsilcileri, askeri harcamaları gayri-safi yurt içi hasıllarının (GSYH) yüzde 5'ine çıkarma yönündeki bu artışı kabul ettiler.

Bu hamle bir silahlanma yarışını körüklemektedir. Bu, Ukrayna'yı işgali nedeniyle kınanması gereken ancak askeri harcamalarını artırmaya devam etmek için gerekçeler bulacak olan Rusya Federasyonu'nun ve bizzat ABD ile müttefiklerinden gelen bir tehdidi öne sürebilecek olan Çin'in askeri harcamalarında daha da büyük bir artışa yol açacaktır. Nitekim Hint-Pasifik bölgesinde de askeri harcamalar aynı oranda artacaktır. Dolayısıyla Haziran 2025 kararları kınanmalıdır.

Batı Avrupa ülkeleri için bu, silah üreten büyük sermayeyi kayıran ve kemer sıkma politikasını güçlendireceği için emekçi sınıfları mağdur eden devasa harcamalar anlamına gelecektir. Zira, silahlanma harcamalarını artırmak için hem kamu borcunu ödemek hem de artan askeri giderleri karşılamak amacıyla sosyal harcamaların azaltılması gerekecektir. Bu sebeple, Hollanda'daki Haziran 2025 zirve kararına karşı mücadele edilmelidir. Formun Üstü

Filistin'de başlayan savaş ve soykırıma karşı birçok ülkede Filistin yanlısı eylemler gerçekleştirildi. Bu eylemlere kimi zaman sert müdahaleler de oldu. Bu eylemlerin ve savaş karşıtı mücadelenin yaşadığınız ülkede etkileri neler oldu? Ülkenizdeki Anti-emperyalist mücadelenin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Alessio Arena: İtalya'da Filistin'deki soykırıma yönelik kitlesel muhalefet olgusu, kendine özgü nitelikler kazanmış durumda. Bu durum, ülkemizdeki mevcut siyasal mücadelenin yapısından kaynaklanmaktadır: işçi sınıfları arasında düşük düzeyde sınıf bilinci ve yaygın siyasal kültür eksikliği söz konusu olsa da, emperyalizmin ve militarizmin şiddet içeren tezahürlerine karşı güçlü bir toplumsal tepki de

uzun süredir halkın kolektif hafızasında yer etmiş durumdadır.

Bunun sonucunda, kesintisiz sokak gösterileri, sendikal hareketin önde gelen bazı aktörlerinin önemli tutum alışları ve hatta Giorgia Meloni hükümetine karşı parlamenter muhalefetin belirli dönemlerde sergilediği aktivizm ortaya çıkmıştır.

Genel olarak bakıldığında ise mevcut mobilizasyonlar, yapısal bazı sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar, hareketin etkisini sınırlamakta ve onu devlet baskısına açık hale getirmektedir. Nitekim bugüne kadar İtalya'da, geçen sonbaharda Filistin dayanışması için düzenlenen gösterilerle bağlantılı olarak yüzlerce kişi hakkında dava açılmıştır.

Temel sorun şudur: Neyle mücadele ettiğimizi biliyoruz, ancak açık ve örgütlü bir toplumsal özneye, dolayısıyla kendi toplumumuzdaki yerleşik iktidar yapılarına gerçek anlamda meydan okuyabilecek kapasiteye sahip değiliz. Bunun somut göstergesi, 2025 sonbaharında İtalya dünya kamuoyuna Filistin davası için seferber olmaya hazır bir ülke görüntüsü sunarken, aynı yılın mayıs ayında ülkenin en büyük sendikası CGIL⁵ öncülüğünde gerçekleştirilen işçi hakları referandumlarının yalnızca düşük katılım nedeniyle değil, aynı zamanda onları destekleyen zayıf toplumsal mobilizasyon nedeniyle başarısızlığa uğramış olmasıdır.

Muhalef ve dönüştürücü bir bilincin yeniden inşası, güç ilişkilerini somut olarak değiştirebileceğimiz mücadele zemininden yeniden başlamayı gerektirir. Ancak bu şekilde Filistin davasına ve emperyalizme ile savaşa direnen tüm halklara gerçekten ihtiyaç duydukları şeyi sunabiliriz. Emperyalist metropollerin merkezinde, mevcut düzeni gerçek anlamda sarsabilecek bir toplumsal seferberlik gerçekten işe yarayabilir. Bu yaklaşım yeni değil. Che Guevara'ya, Avrupa işçi sınıflarının Küba için ne yapabileceği sorulduğunda verdiği yanıt son derece açıktı: "Kendi ülkelerinizde devrimi yapın." Bugün yeniden hatırlanmaya değer bir ders budur.

Penelope Duggan: Fransa'da ve benim gözlemime göre diğer Avrupa ülkelerinde, özellikle Britanya ile ABD'de dikkat çeken önemli gelişmelerden biri, Filistin'le dayanışma hareketinin, göçmen kökenli

5 CGIL - *Confederazione Generale Italiana del Lavoro*: İtalya Emek Konfederasyonu 5 milyondan fazla üyesi bulunan Avrupa'nın ikinci büyük sendikal oluşumdur.

genç kuşaklar arasında son derece güçlü bir mobilizasyon yaratmış olmasındır. Özellikle ABD’de bu harekete Yahudi kökenli gençlerin de kayda değer biçimde katılması dikkat çekicidir. Bu hareketi, gerçekten güçlü ve uluslararası dayanışmayı esas alan bir yapıya dönüştürmek zorundayız. Örneğin yalnızca ABD’nin savaş politikalarına değil, aynı zamanda İran’daki gerici rejime de karşı çıkan İranlı muhaliflerle ittifaklar kurulmalıdır.

Ancak İsrail’in müttefiklerinin, Gazze’ye yönelik savaşın geniş çapta kınanmasına ve televizyon ekranlarında canlı olarak tanıklık edilen soykırımın dünya çapında kabul görmesine rağmen, bu Filistin’le dayanışma hareketi “antisemitik” olarak damgalayarak ne ölçüde hedef alabildiğini de gördük.

Bu nedenle dayanışma hareketleri ciddi baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Örneğin Britanya’da, yalnızca “Palestine Action’ı destekliyorum” yazılı karton bir pankart taşıdıkları için yüzlerce yaşlı insan gözaltına alınmıştır. Palestine Action, bir askeri hava üssüne yönelik doğrudan eylemleri nedeniyle terör örgütü ilan edilen bir dayanışma ağıdır. Filistin dayanışma hareketinin içinde kendisini Yahudi olarak tanımlayan çok sayıda insanın bulunması, bunun Yahudi karşıtı bir hareket olmadığını açıkça göstermektedir. Aslında İsrail hükümetinin tüm Yahudileri temsil ettiğini iddia edenler, tüm Yahudileri soykırım yanlısı olarak damgalama riskini taşımaktadır.

Bununla birlikte, anti-emperyalist hareketlerin bugün elli yıl öncesine kıyasla daha zayıf olduğu da kabul edilmelidir. Geçmişte Vietnam halkıyla, apartheid rejimine karşı mücadele eden Güney Afrikalılarla, Orta ve Güney Amerika’daki çeşitli direniş güçleriyle ve elbette Filistinlilerle güçlü dayanışma ağları kurulabiliyordu. Bugün ise küresel güç dengeleri değişmiş durumda; güçlü anti-emperyalist mücadelelerin sayısı azalmış, bu da uluslararası dayanışma örgütlenmesini daha zor hale getirmiştir.

Litsa Fritas: Son yıllarda hareket, Filistin yanlısı, Siyonizm karşıtı ve anti-emperyalist bir cephe inşa etmek amacıyla önemli çabalar ortaya koymuştur. Ancak elde edilen sonuçlar beklentilerin gerisinde kalmıştır. Bunun başlıca nedeni, hareketin farklı siyasal gündemler doğrultusunda derin bölünmeler yaşaması ve bu durumun birleşik mücadele açısından ciddi engeller yaratmasıdır.

Buna karşın, son dönemde ABD ve Siyonist güçlerin İran ile Lübnan'a yönelik saldırılarının ardından, miting ve gösterilere tabandan katılım dikkat çekici biçimde artmıştır. Aynı zamanda, siyasal örgütleri, toplumsal hareketleri ve yerel inisiyatifleri bir araya getiren daha geniş kapsamlı bir savaş karşıtı hareket oluşturma yönünde yeni girişimler ortaya çıkmıştır. Bu süreç, hareketin yönlendirilmesini üstlenecek bir koordinasyon komitesinin oluşturulduğu genel kurul ile önemli bir aşamaya ulaşmıştır.

Bugün, giderek daha kaygı verici hale gelen gelişmeler karşısında güçlü ve koordineli bir savaş karşıtı hareket inşa etme mücadelesi yürütülmektedir. Şu ana kadar hükümetin bu toplumsal mobilizasyona verdiği yanıt baskıcı nitelikte olmuş, ancak birçok Avrupa ülkesinde görülen düzeyde yoğun bir şiddete başvurulmamıştır. Bunun nedenlerinden biri, iktidar partisinden çok sayıda yetkili ve milletvekilinin adının karıştığı büyük mali ve siyasi skandallar sonrasında hükümetin ciddi ölçüde zayıflamış olmasıdır. Öte yandan, hükümetin izlediği siyasetin açık biçimde Siyonizm yanlısı ve emperyalist çizgide olduğu da özellikle vurgulanmalıdır.

Eric Toussaint: Ülkem Belçika'da, Filistin halkıyla dayanışma eylemleri oldukça kitleseldi. Brüksel'de 100 binden fazla kişinin katıldığı birçok yürüyüş, çok sayıda şehirde sayısız gösteri, üniversite işgalleri... Dolayısıyla Belçika; İrlanda, Büyük Britanya, ABD, İtalya ve İspanya ile birlikte Filistin halkıyla dayanışma eylemlerinin en güçlü olduğu ülkelerden biri oldu. Bu durum Belçika siyasetine de damga vurdu, yeni bir neslin enternasyonalizm iradesini ifade etmesine olanak tanıdı ki bu son derece olumlu bir gelişmedir. On binlerce genç, emperyalist politikaların ve neokolonyal politikaların dehşetini gördü ve 21. yüzyılda bir hükümetin, tam da Avrupalı yetkililerin ve benim ülkem Belçika'nın suç ortaklığıyla, soykırım gerçekleştirmek için elinin kolunun serbest olduğunu fark etti.

Emperyalist saldırganlığın yol açtığı yıkıma karşı nasıl mücadele etmeliyiz? İstanbul'da anti-emperyalizme ve savaşa karşı Uluslararası bir Barış Zirvesi düzenlenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu zirvenin sonuçları neler olmalı?

Alessio Arena: İstanbul'da bir Barış Zirvesi düzenlenmesi, bölgemiz-

de ve dünya genelinde anti-emperyalist güçler için Türk organizatörlerin sunduğu son derece önemli bir fırsat. Bu zeminde harekete geçebilme kapasitenizin, özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin Türkiye toplumuna sınıf temelli, uygulanabilir bir alternatif sunabilecek örgütlü ve güvenilir bir güç olarak kendisini ortaya koymasını sağlayan uzun soluklu çalışmaların bir sonucu olduğuna inanıyorum.

Böylesi hedefler benimsendiğinde, günümüzün karşılıklı bağımlılıklarla örülü dünyasında, yaşayan ve işleyen bir enternasyonalizm anlayışı ile ortak çıkarlar doğrultusunda birlikte hareket edebilecek bölgesel örgütlenme ağları kurulmadan, ulusal düzeyde gerçek bir siyasal ve toplumsal muhalefet inşa etmenin imkânsız olduğunu görüyoruz.

Bu durum, çağımızdaki emperyalizmin doğasına ilişkin tartışmaların yeniden açılmasını gerekli kılıyor. Emperyalizmin güçlü ve zayıf yönlerini, iç çelişkilerini açık biçimde analiz etmek ve bu temelde, yalnızca geçerli argümanlara dayansa bile propaganda sınırlarında kalan, estetik bir öz temsil anlayışına sıkışmış siyasal yaklaşımların ötesine geçebilecek olgun bir politik inisiyatif geliştirmek zorunludur. Birçok ülkede sol güçler bu yolda ilerlemeye başladı. Daha ileri aşamada olanların görevi, geride kalanlara yön göstermektir. Kendimizi aşmak gibi tarihsel bir sorumluluğumuz bulunuyor.

Bu nedenle, anti-emperyalist mücadelemizden yeni bir enternasyonalizm yaratabilmek için, sık ve verimli buluşmalarla şekillenen, geniş katılımlı bir ortak mücadele hattını birlikte tasarlamamız gerekiyor. Ancak bu şekilde, aidiyetleri, ilişkileri ve hedefleri yeniden tanımlayabilecek ölçekte etkili bir siyasal güç ortaya çıkabilir. Aksi halde, mevcut küresel çatışmanın gerektirdiği düzeyde yanıt üretme konusundaki yetersizliğimiz, bizi sonuçlarından ortak biçimde sorumlu hale getirecektir. Üstelik bu sonuçların yıkıcı potansiyelini bugün tam anlamıyla tahayyül etmek dahi güçtür.

Penelope Duggan: Uluslararası Barış Zirvesi fikri, daha önce ana hatlarıyla ortaya koyduğum tabandan yükselen güçler ve kampanyalar temelinde şekillenirse gerçekten olumlu bir girişim olabilir. Küresel Adalet hareketinin zirve döneminden bu yana, Dünya Sosyal Forumu varlığını sürdürse de, ilerici aktivist güçlerin uluslararası ölçekte bir araya geldiği toplantılarda ciddi bir eksiklik yaşıyor.

Bu yılın başlarında Brezilya'da düzenlenen Uluslararası Anti-Faşist ve Halkların Egemenliği Konferansı önemli bir adım oldu ve birçok olumlu yön taşıyordu. Ancak konferans, yalnızca ABD ve İsrail'i değil, aynı zamanda başka ülkelere saldıran ya da tehdit eden tüm güçleri açık biçimde kınama konusunda yetersiz kaldı. Buna Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Çin'in Tayvan'a yönelik tehditleri ve ayrıca Uygurlara karşı uyguladığı iç baskılar da dahildir.

Litsa Fritas: Batı Asya'daki gelişmeler, küresel ekonomi ve jeopolitik dengeler üzerinde şimdiden ciddi etkiler yaratmış durumda. Daha geniş çaplı bir askerî tırmanış riski giderek daha görünür hale geliyor. Bu durum, uluslararası ticarete artan istikrarsızlık, enerji krizinin derinleşmesi ve nükleer savaş ihtimaline ilişkin büyüyen kaygılarla kendini göstermektedir. Olası bir genel savaş, insanlığın şimdiye kadar karşı karşıya kaldığı en yıkıcı felaket olabilir. Böylesi bir senaryoyu önleyebilecek yegâne güç ise dünya halklarının ve uluslararası işçi sınıfının kitlesel seferberliğidir.

Sistemin krizi, geçtiğimiz yüzyılda dünyayı küresel savaşa sürükleyen savaş öncesi dönemi hatırlatacak kadar kritik bir aşamaya ulaşmıştır. Emperyalist merkezler arasındaki rekabet; Ukrayna, Batı Asya ve Afrika'da yerel savaşların sürekli biçimde patlak vermesine yol açarken, Donald Trump'ın Grönland ve Kanada'dan Latin Amerika ülkelerine, özellikle de Küba'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyayı açık biçimde hedef alması, bu saldırgan yönelimin kapsamını gözler önüne sermektedir.

Bu koşullar altında, yalnızca hükümet politikalarında değişiklik talep eden kitlesel protestolar artık yeterli değildir. Özellikle hükümetlerin büyük çoğunluğunun gerici ya da aşırı sağ çizgide siyaset izlediği düşünüldüğünde, mevcut tablo çok daha yüksek düzeyde toplumsal ve siyasal örgütlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Gereken şey, bu politikalara doğrudan meydan okuyabilecek örgütlü halk hareketlerinin inşasıdır. Bu ise her ülkede mücadelelerin geliştirilmesini, uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesini ve küresel ölçekte etkili biçimde hareket edebilecek birleşik bir cephenin oluşturulmasını gerektirir. Ne kadar zor ya da uzak görünürse görünsün, bu ihtiyaç bugün her zamankinden daha acildir.

Bu perspektiften bakıldığında, İstanbul'da gerçekleştirilmesi planla-

nan bir buluşma kritik önemdedir. Bu buluşma, farklı hareketlerin görüş alışverişinde bulunmasına, çabalarını koordine etmesine ve yerel mücadeleleri sınır ötesi dayanışmayla birleştirebilecek uluslararası bir savaş karşıtı hareketin inşası için somut bir zemin sunmaktadır. Görevin aciliyeti büyüktür; zaman hızla daralmaktadır. Formun Üstü

Eric Toussaint: Temmuz 2026'da İstanbul'da uluslararası bir barış zirvesi toplamak amacıyla Türkiye'den başlatılan girişimi çok olumlu buluyorum. Bunun; 26-29 Mart 2026 tarihlerinde Porto Alegre'de düzenlenen, perspektifleri arasında özellikle NATO'nun Temmuz 2026'da Türkiye'de gerçekleştireceği zirveye karşı bu barış zirvesine desteği de içeren ve benim de doğrudan katıldığım antifaşist ve anti-empyralist konferans girişimiyle bağdaştığını düşünüyorum.

Samandağ Belediyesi: İki Yıllık Deneyim ve Ötesi

İLKE BEREKETLİ

31 Mart 2024 Yerel Seçimleri'nin üzerinden iki yıl geçti. CHP'nin neredeyse tüm büyük illeri ve daha önce AKP'nin kalesi olduğu söylenen kimi belediyeleri kazanmasıyla ülkedeki siyasi dengeler sarılmıştı. O günden bu yana iktidarın CHP'ye ve CHP'li belediyelere dönük baskısı, tutuklamalar, kayyumlar, başkan transferleri, hatta mutlak butlan kararı bu sonuçlardan bağımsız değerlendirilemez. 2024 Yerel seçimlerinin makro siyaseti şekillendirmesinin yanında başka bir önemli sonucu daha oldu. Türkiye İşçi Partisi kurulduğu 2018'den bu yana kendi adıyla girdiği ilk yerel seçimlerde Hatay'ın Samandağ Belediyesi'ni kazandı ve TİP adına Emrah Karaçay Belediye Başkanı seçildi. Türkiye Sosyalist Hareketi tarihi içerisinde daha önce de yerel yönetimlerde kazanımlar ve başarılı örnekler yaratıldı ancak bunların hemen hemen hepsi belde ya da nüfusu birkaç bini geçmeyen küçük ilçelerdi ve tek dönemlik yönetimler olarak kaldılar. TİP'in Samandağ başarısı, nüfusu yüzbinler ölçeğindeki bir ilçede gerçekleşmesiyle bir ilk örnek olarak önem taşıyor. Dolayısıyla TİP'in önündeki sınav oldukça büyük.

Bu sınavın gerçekleşeceği coğrafyayı tanımak, hangi koşullarda sınavın verileceğini anlamak belediyecilik beklentilerini de şekillendiriyor kuşkusuz. Hatay, Türkiye'nin hem ekonomik hem de kültürel çeşitliliğinin yoğunlaştığı bir bölge olarak tarım işçilerinden küçük üreticilere, geçimini çoğunlukla anadil avantajı sayesinde Arap ülkelerinde çalışarak dövizle sağlayan göçmen işçilerden ülkenin demir-çelik üretimini döndüren büyük sanayicilerine kadar farklı sınıfsalıkları barındırıyor. Bununla birlikte farklı inançların, kimliklerin

ve tarihsel deneyimlerin iç içe geçtiği bir coğrafya olması Hatay'ı en çok karakterize eden özellik desek yanlış olmayız. Bu nedenle Hatay'da kazanılan bir yerel yönetim, yalnızca idari bir başarı değil, aynı zamanda çok katmanlı bir toplumsal zeminde siyaset yapabilme kapasitesinin de göstergesi olacaktır.

Samandağ ise Hatay içinde özel bir yere sahip. Geleneksel olarak sol-sosyalist fikirlere açık, örgütlü bir toplumsal dokuya sahip olan ilçe, kimi zaman feodal ilişkilerin çeşitli bağlamlarıyla kısıtlayıcılığını yaşasa da bu temele dayanan güçlü bir yerel kimlik ve dayanışma kültürü barındırıyor. Bu özellikler, sosyalistlerin belediyeçilik anlayışının sınanması için aslında oldukça zengin ve uygun bir zemin yaratıyor.

Bunların yanında TİP'in uzun yıllardır Hatay'da örgütlü ve iki dönemdir milletvekilinin olması, 6 Şubat depremleri sonrasında asrın dayanışmasını örmesi, vb. nedenler de bu kazanımın yalnızca doku uyumuna bağlı ya da tesadüfi değil, bir birikimin sonucu olduğunu gösteriyor. Deprem her iki anlamıyla da Hatay halkı için önemli bir kırılma anı oldu. Depremi açığa çıkardığı şey yalnızca, özellikle Antakya-Samandağ bölgesinde yaşayan Arap Alevi nüfusu devletin on yıllar boyunca sistematik biçimde göz ardı etmesi değil, muhalif kimliği nedeniyle bu bölgede tartışmasız yerel iktidar olan CHP'nin de yerel halka bir faydasının olmadığı, ilçelere yeterli hizmeti götürmediği, yıllar boyunca deprem gerçeğini umursamadan kaçak ve çarpık yapılaşmaya izin verdiğidir. Depremde ölmek ve depremden sonra yine ölüme ve yokluğa terk edilmekle yüz yüze kalan halkın böyle bir anda yüzünü alternatif bir siyasi yapıya, depremin ilk gününden itibaren yanında gördüğü, devletin yapamadığını yapabildiğini kurduğu dayanışma ağıyla kanıtlayan TİP'e dönmüş olması şaşırtıcı değildir. Bölge halkıyla çeşitli vesilelerle kurulan bu güçlü bağlar ve güven ilişkisi sayesinde TİP, Hatay için bir iktidar alternatifi olabileceğini kanıtlamıştır.

Yerel seçimlerde parti kimliği kadar, adayın yerel karşılığı ve temsil gücü de belirleyici olur. TİP'in yerel seçimlerde Samandağ Belediye Başkan adayı olarak Emrah Karaçay'ı göstermesi de doğru ismi belirlemenin başarıyı getirmesinde bir başka etmendir. Emrah Karaçay Samandağ'da doğan, yaşayan, çalışan, tanınan, Samandağ kültürüy-

le yoğrularak büyümüş, halkıyla anadilinde konuşan, Samandağ'ın taşını toprağını, insanını, ihtiyacını iyi bilen, özetle yerel toplumsal bağları güçlü, genç, dinamik bir yerel isim olarak Samandağlıların teveccühünü kazanmıştır.

Bu bağlamlar etrafında elde edilen seçim zaferi TİP'in diğer bölgelerdeki yerel seçim stratejileri için dersler çıkarılacak bir örnek oluşturuyor. Ancak bunun da ötesinde Samandağ'daki TİP'li belediye yönetimi, partinin sosyalist ilkelerini yerel düzeyde gerçekleştirme konusunda bir laboratuvar işlevi görecektir, burada elde edilecek görünür ve somut başarılar, TİP'in Türkiye'nin diğer bölgelerinde de başarılı olabileceğini, yönetebileceğini gösteren önemli bir örnek sunacaktır ve asıl değerlendirilmesi gereken, seçimlerden bugüne geçen iki yıllık deneyimde yapılanlar-yapılamayanlardan yola çıkarak tüm olanakları ve sınırlılıklarıyla beraber Türkiye'de sosyalist bir belediye-ciliğin nasıl yaratılabileceğidir.

İki Yıllık Deneyim: Kısa Bir Döküm

İki yıllık süreçte TİP'li Samandağ Belediyesinin gerçekleştirdiği faaliyetlere bakıldığında¹ önceliğin yol, altyapı, temizlik gibi temel belediye hizmetlerinin herhangi bir aksama yaşanmadan gerçekleştirilmesine verildiğini görmekteyiz. Deprem sonrası ayağa kalkmaya çalışan bir kentte halkın sağlıklı bir yaşam ve ulaşım erişme talebi çok büyük. Bu talebi karşılamak üzere bozuk yolların onarımı ve asfaltlama, hafriyat ve ağır tonajlı araçların zarar verdiği yolların toparlanması öne çıkan işler arasında yer alıyor. Ancak burada standart hizmet olarak değerlendirebileceğimiz taleplerin karşılanması kadar bunların nasıl, hangi yol ve yöntemlerle karşılandığına ilişkin birkaç uygulama örneği bile hayal edilen belediye-cilikle ilgili asıl veriyi bizlere sunuyor.

Samandağ Belediyesi yol, altyapı ve temizlik hizmetlerinde kullanılacak çöp kamyonu², greyder, vb. 41 yeni aracı geçmiş yönetimlerden kalan kredi borçlarını ödeyip yeni hiçbir kredi kullanmayarak, kendi

1 Samandağ Belediyesi İki Yıllık Faaliyet Raporuna TİP web sitesinden ulaşılabilir. <https://tip.org.tr/partiden-haberler/samandag-belediyesi-faaliyet-bulteni-yayinlandi>

2 Bu noktada Samandağ Belediyesinin yalnızca depremden değil, önceki başarısız yönetimlerden de kaynaklı olarak içinde bulunduğu olanaksızlıkları tarif etmek ve kısa zamanda yapılanların önemini daha iyi kavrayabilmek için seçimin kazanıldığı gün itibarıyla ilçede yeterli çöp konteynerinin bile bulunmadığını, yönetime geline ilk günlerde çöp sorununa acil müdahale için çevre illerin belediyelerinden çöp konteyneri talep edilmek zorunda kalındığı gerçeğini not etmemiz gerekiyor.

öz kaynaklarıyla temin etti.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın "bütçe yok" diyerek okullara bir kalıp sabun bile gönderemediği için tüm ülkede sağlıklı koşullarda eğitim alan öğrencilerin aksine Samandağlı öğrenciler için gerekli hijyen malzemelerini TİP'li belediyenin kurduğu Temizlik Ürünleri Atölyesinde üretti. Böylece hem öğrenciler sağlıklı bir ortamda eğitim alma hakkına kavuştu, hem temizlik malzemeleri dış kaynaklardan satın alınmayarak belediyenin bütçesi korunmuş, hem de üretim tesisinde Samandağlılar için istihdam alanı yaratılmış oldu. Bu uygulama, tıpkı deprem döneminde olduğu gibi devletin yapamadığını yine sosyalistlerin yapabilmiş olması bakımından oldukça değerlidir.

Temizlik ürünleri satın alınmadığı gibi, okullara ve başka kamu kuruluşlarına da satılmadı. Ürünler, öğrencilerin ya da kamu çalışanlarının belediyeye geri dönüşüm amaçlı atık yağ getirmelerinin karşılığı olarak bedelsiz biçimde sunularak aynı zamanda ekolojik bir misyon da üstlenildi.

Tüm bunlar, özellikle iktidarın "yol yaptık, kömür dağıttık" motto-su yüzünden temel hizmetlerin sanki bir AKP belediyciliği pratiği olduğu ve çok da gerekli olmadığı algısının oluşmaya başladığı bir dönemde meselenin bunları bir kenara bırakmak değil, temizliği de yolu da rantçı olmayan, kamucu ve halkçı bir anlayışla karşılamak olduğunu gösteriyor.

Dahası bütün faaliyetler kredisiz, geçmiş dönem belediye borçlarının tamamı ödenerek, ihalelerde kamuyu zarara uğratmadan gerçekleştiriliyor. Temizlik ürünleri dışında belediyenin kent mobilyalarını üreten atölye, kaynak-metal işlerinde dışa bağımlılığa son veren atölye, yapım aşamasında olan ve çiftçilerin ürünlerini değerlendirecek meyve-sebze kurutma tesisi ile konsantre ve gazoz üretim tesisi sayesinde, zarar eden, borç yazan, kaynak harcayan değil kaynaklarını halk için kullanan "Üreten Samandağ" olma yolunda adım adım ilerleniyor.

Tüm bunlarla birlikte elbette iki yıllık yönetim deneyimi temel hizmetlere sıkıştırılmadı, sosyal ve kültürel alanlarda kayda değer çalışmalar üretildi. Mahallelerde gençler için eğitim merkezlerinin, kreşlerin, bir engelsiz çocuk parkının, anadili Arapça kurslarının, kadın emeği pazarının, KETEM'in (Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim

Merkezi), ortak çamaşırhanenin, vb.nin kurulması, bu dönemin en dikkat çekici adımları arasındadır. Bu mekanlarda düzenlenen eğitim-sağlık destek programları, kültürel etkinlikler ve atölyeler aracılığıyla Samandağ'da kamusal hayata katılım teşvik edilmektedir.

Yapılanları yalnızca tek tek projeler olarak değerlendirmek elbette eksik kalır. Gençler, çocuklar, kadınlar için merkezler ve kültürel faaliyetler, yalnızca hemşehrilere sunulan sosyal hizmet değil, aynı zamanda yaşanan coğrafyaya ideolojik bir müdahaledir. Bireyciliğin ve rekabetin egemen olduğu bir düzende, kolektif üretim ve dayanışma pratiklerinin yaygınlaştırılması, yurttaşların yan yana gelerek birlikte üretebilmesi, kenti birlikte deneyimleyebilmesi, uzun vadeli bir dönüşüm hedefinin parçasıdır. Kısacası bu çabalar belediyenin kendisini “hizmet sağlayıcı” olmaktan çıkarıp kolektif bir kamusal alan örgütleyicisi olarak konumlandırma çabasını yansıtmaktadır.

Bu somut icraatlar dışında sosyalistlerin belediyesine yakışacak politik/ideolojik çerçeveye uygun bir yönetim biçimi de hayata geçiriliyor. Bu bağlamda şeffaflık konusunda atılan adımlar da oldukça önemlidir. Seçim sürecinde söz verildiği gibi Belediye Meclisi toplantılarının canlı yayınlanması, ihale süreçlerinin görünür hale getirilmesi, bütçe disiplininin sağlanması, sosyal yardımlarda kayırmacılığın değil hak sahipliğinin tek kriter olması, yurttaşların bilgiye erişiminin kolaylaştırılması, personel haklarına saygı ve iş kanununa eksiksiz uyum, vb. yaklaşımlar yerel yönetimde hesap verebilirlik, emek, eşitlik ve adalet ilkeleri açısından önemli bir dönüşüme işaret etmektedir. Örneğin Belediye Meclisi toplantılarının yayınlanması, sembolik bir adım olmanın ötesinde, karar alma süreçlerinin kapalı kapılar ardında değil, kamusal denetime açık şekilde yürütülmesi, siyaseti yerel elitlerin kendi arasında yaptığı bir faaliyet olmaktan çıkarıp halka açma, dolayısıyla yurttaşların siyasal süreçlere yabancılaşmasını azaltma ve nihayetinde siyaset yapma biçimini dönüştürme potansiyeli taşıyor.

Son olarak TİP'in yerel yönetim iddiasının yalnızca teknik, ekonomik, sosyal hizmetleri değil, siyasete müdahale etmeyi de içerdiğinden söz etmemiz gerekiyor. TİP'li Belediye Başkanı olarak Emrah Karaçay, seçimlerden bu yana geçen iki yıl içerisinde özellikle kendi bölgelerini ilgilendiren gelişmelerde, Siyonist İsrail'in Filistin'e uygu-

ladığı soykırım, Suriye’de cihatçı HTŞ çetelerinin iktidara getirilmesi, bunların Suriye’deki Alevilere yönelik soykırımı varan katliamları, vb. olaylarda aktif tutum alarak yürüttüğü siyasi önderlikle de bulunduğu konumun hakkını vermiş oldu.

Her sosyalist yerel yönetim deneyimi gibi Samandağ örneği de çeşitli sınırlamalarla karşı karşıya, elinde sonsuz olanaklar bulunmuyor. Seçim döneminde verilen vaatlerin tamamının hayata geçirildiğini söylemek de doğal olarak ki güç. Öncelikle başlangıç koşullarının deprem nedeniyle çok ağır bir tablo içeriyor olmasını, yönetime sıfırdan bile değil eksiden başlandığını akılda tutalım. Bunun için sözlerin yerine getirilmesinde kuşkusuz ki iki yıldan daha uzun bir süreye ihtiyaç var. Bununla birlikte özellikle ülkenin içinden geçtiği ekonomik darboğaz, merkezi idarenin belediyelere dönük kaynak kısıtlamaları ve kimi bürokratik engeller, bazı projelerin gecikmesine ya da henüz sınırlı ölçekte uygulanmasına neden oldu.

Bu noktada Genel Bütçe’nin yerel yönetimlere dağıtılmasıyla ilgili büyük bir soruna değinelim. Büyükşehirlerin ilçe belediyeleri nüfus esasına göre Genel Bütçe’den pay alırlar. Ancak Samandağ Belediyesi’ne aktarılan pay, gerçek nüfusa değil deprem öncesindeki resmi nüfusa göre belirlenmektedir. Oysa deprem sonrasında Samandağ, özellikle Antakya ve Defne ilçelerinden yurttaşların yıkım yaşadıkları için buralarda barınamaz hale gelmeleri nedeniyle büyük bir göç almıştır. Bu nedenle merkezi bütçeden alınan payla gerçekte alınması gereken arasında ciddi bir açığı oluşmakta, bu durum büyük bir kaynak açığı yaratmakta ve Samandağ’ın fiili gerçek nüfusuna yetmemektedir.

Yol kat edilmesi gereken bir başka eksiklik ise yerel yönetimde katılımcılık ilkesinin hayata geçirilmesidir. Bu ilkenin somut karşılığı çoğunlukla mahalle meclisleri olarak tanımlanır. Bugüne kadar Samandağ’ın 42 mahallesinden yalnızca birkaçında meclislerin ilk nüveleri örülmeye başlandı ve henüz yaygınlıktan ve etkili olmaktan uzaklar. Dahası halkın karar süreçlerine aktif katılımı, yalnızca mekanizma kurmakla değil, aynı zamanda bu katılımın kültürel olarak benimsenmesiyle mümkün olduğundan elbette zaman alıcı bir süreçtir. Halkın yönetime doğrudan katılımının simgesi olarak mahalle meclisleri yetersiz olsa da düzenli mahalle ziyaretleri ve düzenlenen halk

toplantıları ile Samandağlıların talep ve geri dönüşleri dinlenmekte, katılımcılık hedefi bu yollarla desteklenmektedir.

Gelecek Hedefleri

Gelecek yerel seçimlere kadar önümüzdeki üç yıllık dönemde TİP’li Samandağ Belediyesi henüz gerçekleştirilemeyen sözlerin ve projelerin tamamlanması, kooperatifleşme ve yerel üretimin desteklenmesi gibi alanlarda çalışmaya mutlaka devam edecektir. Tüm bunlarla birlikte sosyalistlerin yönettiği bir belediyenin iddiası yalnızca daha iyi hizmet sunmak olamaz. Daha iyi hizmet ve projelerle yetinmenin doğuracağı en büyük risk, belediyenin bir “sosyal yardım dağıtıcısı”-na dönüşmesidir. Bu tür bir yaklaşım, kısa vadede “seçmen”i tutmak bakımından olumlu sonuçlar doğurabilir ancak uzun vadede yurttaşların bağımlılık ilişkilerini yeniden üretecektir.

Başka türlü bir yerel yönetim anlayışını hayata geçirmek eksik birkaç projenin daha tamamlanmasıyla sonuçlanmayacak kadar geniş ve kapsamlı bir süreçtir ve zamana ihtiyacı vardır. Kuşkusuz uzun yıllardır alışlagelen düzen içi yönetim anlayışını tersine çevirmek, zaman sorununun ötesinde de kolay değil. Bu süreç boyunca bürokrasiyle, kurumlarla, belki belediye çalışanlarıyla, hatta bizzat halkla çatışma ve sürtünme alanları olabilir, olacaktır. Sabırla, kararlılıkla, anlatarak, dinleyerek, birlikte çözüm üreterek köklü toplumsal dönüşüme odaklanmalı, yeni bir siyasal kültür yaratılmalıdır. Örneğin sosyalistlerin yönettiği bir belediye, feodal ilişkileri çok güçlü ve belirgin biçimde erkek egemen siyasetin yürütüldüğü bir bölgede toplumsal cinsiyet rollerini yıkacak zemin ve olanakları sunabilmeli, kadınların, hiç yok değilse de, daha fazla siyasette yer almalarını sağlayabilmelidir.

En önemli hedeflerden biri, politik dönüşüm kazanımlarının tek seferlik denemeler olarak kalmayıp kurumsallaşması olacaktır. İlk adımları atılan temiz siyaset, şeffaflık ve eşitlik ilkelerinin kalıcı hale gelmesi, katılım mekanizmalarının derinleştirilmesi bu deneyimin sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir. Mahalle meclisleri, halk toplantıları ve doğrudan demokrasi araçlarının daha etkin kullanılması, yurttaşların yaşadıkları ilçede yalnızca hizmet bekleyen edilgen nesneler olmaktan çıkıp o ilçenin yönetilmesinde bizzat sözü olan özneleşme sürecinin önünü açacaktır.

Peki belediyeçilikte halkın hizmet beklentisini projelerle karşılamak-
la neden yetinmiyoruz? Yerel yönetim deneyimi neden yalnızca tek-
nik bir iş değil ve bu kadar önemli?

Siyasi Mücadele Alanı Olarak Yerel Yönetimler

Türkiye’de yerel yönetimler çoğu zaman “hizmet yarışı” olarak çer-
çevelenir: kim daha iyi asfalt döker, kim daha hızlı ruhsat verir, kim
daha çok sosyal yardım dağıtır. Oysa sosyalist bir partinin yerel yö-
netimi kazanma iddiası, bu dar çerçeveyi aşmayı gerektirir. Yerel
yönetimi yalnızca teknik bir hizmet sunum alanı olarak değil, aynı
zamanda toplumsal ilişkilerin yeniden kurulabileceği bir siyasal ze-
min olarak görmek bu iddianın temelidir. Bu açıdan bakıldığında,
Türkiye İşçi Partisi’nin Samandağ Belediyesi’ni kazanması, klasik
belediyeçilik anlayışının ötesine geçen bir “yerel iktidar denemesi”
olarak değerlendirilmelidir.

Yerel yönetimler, merkezi iktidarın küçük ölçekli birer yansımasıdır.
Çok bilindik “Yereli yönetemeyen geneli yönetemez” sözü bu açıdan
önemli bir gerçekliğe işaret ediyor. Bu nedenle yerelde kurulan her
başarılı yönetim pratiği, aslında daha geniş bir siyasal iktidar başarı-
sının habercisi olabilir.

Merkezi yönetimin aksine yerel yönetimlerin en önemli özellikler-
inden biri halkla doğrudan temas kurulabilmesi, yapıp edilenlerin
halkın günlük hayatını doğrudan etkileyebilmesidir. Bu pratikler
sosyalist hareketin halkla olan bağıını güçlendirme ve toplumsal ta-
banını doğal biçimde genişletme potansiyeli taşır. Halkın yaşamını
iyileştirmek ve yerel düzeyde doğrudan demokrasi uygulamalarını
geliştirebilmek, yönetimi elinde tutan bir sosyalist partinin toplum-
daki güvenini ve desteğini artırmak için de kritik adımlardır. Toplum
içerisinde ne yazık ki yaygın olan “solcular iyi insanlardır ama yönet-
meyi beceremezler” algısını yıkacak bir güven inşasının temeli işte
böylesi bir yerel yönetim deneyimiyle atılabilir.

Merkezi yönetim ile mevzuatın sınırlamalarına ve müdahalesine
rağmen yerel yönetimler sosyalist politikaların uygulanmasına ze-
min sunarlar. Örneğin düzen içi aktörlerin karşılamadıkları ücretsiz
sağlık hizmetleri, eğitim merkezleri, toplu konut projeleri üzerinden
barınma ve ulaşım gibi temel yurttaşlık hakları konusunda somut

adımlar atılabilir, yerel ekonomiyi geliştirecek, üreticileri destekleyecek kooperatifçilik gibi uygulamalarla halkın yaşam koşulları iyileştirilebilir, çocuk, gençlik, kadın ve emekli politikaları yerel düzeyde etkili şekilde uygulanabilir. Bu tür somut adımlar, yerel yönetimleri kazanan sosyalist partiler için, toplumda doğrudan fayda sağlama ve çoğu zaman soyut bir düşünce olarak görülen sosyalizmin somutlaşması için fırsatlar yaratır.

Bu sayede yerel yönetimler, sosyalist hareketin toplumda alternatif bir sistem inşa etmesine olanak tanır. Burada sosyalist ilkelerle yönetilen bir belediye, halkın kapitalist devletle olan ilişkisini yeniden tanımlayarak, yönetim tarzını halkın yararına dönüştürerek “başka türlü bir hayatın mümkün olduğu” düşüncesinin yaygınlaşmasına ve örgütlenmesine katkı sağlar. Kimi zaman tek bir başarılı yerel örnek bile toplumda sol bir alternatifi gerçekliğini destekleyebilir.

Sonuçta yerel yönetimler sadece başarılı hizmetlerle bir dahaki seçimlere oy biriktirmek için değil, aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarına doğrudan cevap vererek sosyalist ideolojiyi yerleştirmek ve siyasi hattı büyütmek için güçlü araçlardır. Samandağ deneyimi de mikro ölçekteki uygulamaların makro ölçeğe yansımalarının ipuçlarını vererek işçi sınıfının partisinin iktidar pratiğiyle nasıl başa çıkacağını test eden bir alan olacaktır. Bununla birlikte şunu not ederek ilerleyelim: Bu yerel testten kusursuz bir sosyalist yaşam beklentisinde olmak gerçekdışıdır çünkü her anlamda sosyalist deneyim, mikro değil, makro ölçekte iktidarla sınanabilir.

Sosyalist Belediyecilik Ne Kadar Mümkün?

Sosyalistler için yerel yönetimin önemini tartışırken tanımlarla ilgili önemli bir noktaya değinmemiz gerekiyor, çünkü neyi nasıl adlandırdığımız yerel yönetimin olanaklarını ve sınırlarını da belirliyor. Bu yazı boyunca “sosyalist belediyecilik”ten söz ettik ve edeceğiz. Bu adlandırmayla kastımız sosyalistlerin yönettiği, halkçı, kamucu bir belediyecilik anlayışıdır ancak bu anlayışı halkçı olduğunu iddia eden ama özünde rant ilişkilerini sürdüren diğer sosyal belediyelerden ayırmak ve politik konumlanışımızı belirginleştirmek üzere sosyalist belediyecilik tanımını kullanmaya devam edeceğiz.³ Bu açıklamayla

3 Türkiye İşçi Partisi’nin “Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik” başlıklı 2024 Yerel Seçim Bildirgesine web sitesinden erişilebilir.

birlikte, kapitalist mantığa uygun düzenlenmiş yasaların çizdiği sınırlar içerisinde ekonomik ilişkiler dahil tam bir sosyalist uygulamadan söz etmenin mümkün olmadığını baştan söyleyerek devam edelim.

Sosyalist belediyeçilik, her şeye rağmen kapitalist bir sistem içinde faaliyet gösterdiği için yapısal sınırlamalarla karşı karşıyadır. Dolaşısıyla kimi alanlarda tıkanmalar yaşanması, engellerle karşılaşılması kaçınılmazdır. Birkaç örnek vermek gerekirse: Öncelikle yerel yönetimler kendi bütçelendirmelerinde tümüyle bağımsız değildir. Gelirlerinin büyük kısmını merkezi bütçeden alır, belirli birkaç alanda vergi toplayabilir, borçlanma yetkileri sınırlıdır. Bu durum özsəl olarak yanlışır denemez ancak Türkiye koşullarında çoğunlukla anti-komünist karakterde olan iktidarların oluşturduğu merkezi bütçeye bağımlı olduğundan sosyalist bir belediye kendi politik hedeflerine uygun etkinliklerde bulunmak istediğinde bütçe ayrılmayacağı, çeşitli mali engeller çıkarılacağı açıktır. Bununla birlikte büyük altyapı, barınma, ulaşım, vb. faaliyetler mekansal olarak yerele ait olsalar da yürütölmeleri ilçe belediyesinin uhdesinde değil, büyükşehir belediyeleri ya da merkezi bakanlıkların kontrolündedir ve kimi projeler için merkezi onay gerekli olduğundan belediyenin faaliyet hareket alanı da mali alanda olduğu gibi sınırlıdır. İhale ve mevzuat sisteminin, Kamu İhale Kanunu'nun çizdiği sınırlar belediyenin piyasa aktörleriyle çalışmasını belli ölçüde zorunlu kılar, tamamen "piyasa dışı" bir model kurmak imkansızlaşır. Özetle yasalar, yönetmelikler ve mali kısıtlamalar, tek başına bir belediyede radikal dönüşümü zorlaştıran etmenlerdir. Ancak bu durum tümüyle olumsuz değil, yaşadığımız sokağı kurtarmanın yeterli olmayacağını, asıl hedefin her zaman merkezi iktidarı ele geçirmek olması gerektiğini hatırlatmasıyla rehaveti engelleyen, uyarıcı bir itici güç olması bakımından faydalıdır.

Sosyalistlerin yönettiğı bir belediyede sosyalizm kurulamazsa da sosyalist belediyeçilik namına hiçbir şey yapılamayacağı anlamına gelmez. Hatta sözünü ettiğimiz kimi yasal sınırlılıkların Türkiye'ye özgü olduğunu akılda tutmak gerek. Dünyada farklı politik ve ekonomik düzenlemelerin olduğu ölkelerde sosyalist belediyeçiliğe dair daha ileri örnekler kurulmamış değildir.

Tüm yapısal sınırlılıklar içinde dahi yaratıcı çözümler üretmek, mevcut kazanım alanlarını genişletmek ve alternatif pratikler geliştirmek mümkündür. Dahası sosyalistlerin kapitalist düzen içinde yönetime talip olması tam da bu sınırlılıklar içinde bile en ilerici, eşitlikçi ve özgürlükçü pratikleri bulup çıkarma cüretinden gelmektedir. Kooperatifler, katılımcı bütçeleme, kamusal alanların kolektif kullanımı gibi uygulamalar, sosyalist belediyecilik potansiyelinin örnekleridir.

Özellikle sosyal politika alanları belediyelerin en geniş hareket alanlarıdır. Ücretsiz/çok ucuz kreşler, aşevleri, meslek edindirme kursları, dil kursları, kültürel alanlar, gençlik merkezleri, vb.nin kurulması merkezi izin gerektirmez ve doğrudan uygulanabilir. Türkiye’de en geniş sol yelpazedeki belediyecilik deneyimlerinin bugüne kadar en görünür olduğu yerler de buralardır.

Makro ekonomik faktörler belediyenin kontrolünde olmasa da belediye küçük ölçekli üretim ve dayanışma ekonomisi modelleyebilir, kooperatifler kurabilir, belediye iştiraklerini bu doğrultuda çalıştırabilir, yerel üreticileri çeşitli yollarla destekleyebilir.

Hukuki bağlayıcılığı olmasa da yerel yönetimde katılımcı demokrasiyi hayata geçirmek mahalle meclisleri kurarak, mahalle mahalle düzenli halk toplantıları düzenleyerek yukarıda da sözünü ettiğimiz halkın özneleşmesini destekleyerek mümkün olabilir.

Özetle sosyalist belediyecilik, ulusal düzeyde politikalar değişmeden %100 uygulanamayacağı bilinerek, gerçekçi beklentiler üzerinden ilerlendiğinde yerelde karşılığını bulacaktır. Bu doğrultuda halkçı ve kamucu uygulamalar için sistem zorlanmalıdır. Bu zorlamalar sonucunda yerel belediyenin büyük ölçekte sistemle çelişmesi ve önünün kesilmesi olasıdır ancak sınıf mücadelesi bunun için vardır. Mevcut koşullar altında Türkiye için uygulanabilir bir yerel yönetim modeli, sistem/Saray eleştirisine ve sosyalist taleplere dayalı söylemlerle radikal hedefi korumak ve bunu ideolojik temele uygun sosyal hizmet ve yerel üretim uygulamalarıyla pratiğe dökülmektir.

Sonuç

Emrah Karaçay başkanlığındaki TİP’li Samandağ Belediyesi ilk iki yıllık deneyimin sonunda deprem sonrası kriz koşullarında sorumluluk alabilen, sosyal politikalarda erken ve hızlı adımlar atabilen,

“Üreten Samandağ” sözünün ilk örnek üretim tesislerini kurabilen, yerel kültür ve katılımı destekleyen bir belediye olduğunu ispatlamıştır. Samandağ Belediyesi’nin ilk iki yıllık performansının, Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğunu, yayınladıkları faaliyet raporunda da görüldüğü üzere seçim vaatlerinin neredeyse %80’ini beş yıl dolmadan tamamladıklarını sosyalistler olarak gururla söyleyebiliriz.

Bugüne kadarki uygulamalarla, yalnızca Türkiye’deki Fatsa ve Ovacık deneyimlerinin değil, altyapı yatırımlarını yoksul mahallelere kaydıran, katılımcı bütçe uygulayan Brezilya İşçi Partisi (PT) yönetimindeki Porto Alegre, sosyal hizmetleri odağına alan ve anti-emperyalist tutum göstererek Siyonist İsrail’in başkenti Tel-Aviv ile kardeş şehir anlaşmasını askıya alan Podemos yönetimindeki Barcelona belediyeleri gibi sol-sosyalist modellerin yanına başarılı bir örnek olarak adını yazdıracağını öngörebiliriz. Ancak henüz yolun başında olduğunu, sadece performans ölçütlerine dayalı bir değerlendirme yapmanın yeterli olmayacağını her gün akılda tutmamız gerekiyor. TİP’in bu ilk iktidar denemesi yalnızca başarılarını değil, eksikliklerini de görünür kılacaktır kuşkusuz. Sözünü ettiğimiz ulusal ve uluslararası ölçekteki deneyimlerin de başarıları kadar başarısızlıkları olmuştur. Mesele bu deneyimlerden artıları ve eksileriyle öğrenebilmektir.

TİP açısından Samandağ, parti programının somutlanabileceği, ideolojik söylemlerinin yerelde ete kemiğe bürünebileceği, soyut ilkelelerin pratikte sınanabileceği bir model olanağıdır. Önümüzdeki üç yılda sosyalist perspektifle üretim, istihdam ve katılımcılık anlayışının kurumsallaşması ve kalıcılığı, politik atmosferin/kültürün değişmesi, yurttaşların özneleşmesi sağlanabildiği ölçüde toplumsal dönüşümün ikna ediciliği artacaktır. Bunu başarabildiği ölçüde toplumla güçlü bir bağ kurabilir ve başarıyı diğer bölgelerdeki çalışmalarına, buraların özgünlükleriyle harmanlayacağı bir örnek olarak taşıyabilir. Samandağ açısından ise TİP yönetimi, yerel siyasetin alışıldık ranta dayalı kayırmacılığından ve gücün yerel elitlerin elinde toplandığı anlayıştan kopma potansiyelini temsil etmektedir. Bu karşılıklı ilişki, deneyimin önemini daha da artırmakta ve bu deneyimden çıkarılacak dersler, yalnızca yerel düzeyde değil, Türkiye’nin siyasal geleceği açısından da anlam ifade edecektir.

- İlke Bereketli - Samandağ Belediyesi- İki Yıllık Deneyim ve Ütesi

Sosyalist, halkçı, kamucu; adına her ne dersiniz deyin, bugüne kadar farklı farklı sol belediyeçilik örnekleri ülkemizde yaşandı. Ancak bugüne kadar hiçbiri üst üste iki dönem yönetmeyi sürdüremedi, tek dönemle sınırlı kaldılar. Bu durum ne acıdır ki halkın bu sol belediye yönetimlerine ikinci bir şans vermediğini gösteriyor. Nedenleri her ne olursa olsun, haklı yapısal sınırlılıklar ve engeller olsa dahi bir daha halkı hayal kırıklığına uğratma lüksümüz yok. Bir kez sunulan iktidar fırsatını en iyi şekilde değerlendirmek üzere elimizdeki biricik kazanımları tüm gücümüzle desteklemeli, Samandağ'dan yola çıkarak tüm Türkiye'ye sosyalistlerin bu ülkeyi yönetebileceğini kanıtlamalıyız.

1 Mayıs 2026: Genel Bir Muhasebe

EMRE KIRMIZITAŞ

Türkiye tarihinin emekçi sınıflara dönük en yoğun yoksullaştırma ve güvencesizleştirme saldırısının yaşandığı, emperyalist saldırganlığın dünya genelinde ve bölgemiz özelinde gemi aziya aldığı bir ortamda 1 Mayıs'ı geride bıraktık. Karşı-devrimci süreç olarak tarif ettiğimiz bu topyekûn saldırıyı işçi sınıfı ne yazık ki örgütsel anlamda son derece dağınık ve savunmasız karşılıyor. Düzen güçlerinin yaşadıkları iç gerilimlere ve süreklileşen yönetim krizlerine rağmen sınıf hareketinin güçsüzlüğü devrimci bir atılımın önündeki en büyük engel olarak varlığını sürdürüyor. Nihayetinde işçilerin örgütsüzlüğü ve ortak bir mücadele programı etrafında birleşememiş hali, bütün kırılğanlıklarına rağmen sermaye sınıfının dizginsiz bir sömürüye hız kesmeden devam edebilmesini sağlıyor. Türkiye geneli kayıtlı çalışan işçilerin sendikalaşma oranının %14,5 olduğu, özel sektörde bu oranın yalnızca %6,7 olarak kayıtlara geçtiği mevcut tablo sermaye sınıfının cüretinin nereden kaynaklandığını bize gösteren verilerden sadece birisi.

İçerisinde bulunduğumuz koşullar fazlasıyla olumsuz görünse de işçilerin ufak bir kıpırdanmasının bile rüzgârı hızla tersine çevirebileceğini tarihimizden ve deneyimlerimizden biliyoruz. 1 Mayıs'a günler kala Ankara Kurtuluş Parkı'nı direniş alanına çeviren ve kazandıkları zaferle tüm ülkeye moral veren Doruk Madencilik işçileri bunun yakın zamandaki en güzel örneği oldu. Türkiye İşçi Partisi'nin bizzat genel başkan düzeyinde katıldığı ve başta Ankara örgütü olmak üzere tüm gücüyle desteklediği bu kazanım yalnızca yarattığı moral etki dolayısıyla değil aynı zamanda uzun süredir "yukarıdan" akan ve erişilemez hissiyatı yaratan siyasete işçiler lehine nasıl müdahale edilebileceğini göstermesi açısından da üzerinde durulmayı hak ediyor.

Böylesi bir tarihsel uğrakta karşıladığımız 1 Mayıs'ı genel görünümüyle ve özel olarak partimiz açısından değerlendirmek, maden işçilerinin direnişinin sendikal mücadele bakımından ne anlama geldiğini yorumlamak, çok uzun süredir tıkanma halinde bulunan sınıf hareketinin bu sıkışmışlığını nasıl aşılabileceğimizi tartışmak bu yazının odaklanacağı başlıklar olacak. Önce 1 Mayıs gününe dair genel bir değerlendirmeye başlayalım.

1 Mayıs Meydanlarının Genel Görünümü

Sendikal anlamda örgütlü işçilerin büyük çoğunluğunu temsil eden üç büyük konfederasyon geçmiş yıllarda olduğu gibi bu yılki 1 Mayıs'ı da ayrı noktalarda kutlamayı tercih etti. TÜRK-İŞ'in Edirne'deki 1 Mayıs kutlamalarında hayat pahalılığı, geçim sıkıntıları, vergi adaletsizliği, emeklilik sistemindeki sorunlar ve sendikal örgütlenmenin önündeki engeller gibi başlıkların öne çıktığını gördük. Talepler açısından geçmiş yıllara kıyasla önemli bir farklılık görülmezken İYİP'in genel başkan düzeyinde Edirne'deki kutlamalarda yer alması not edilmesi gereken bir gelişmeydi. HAK-İŞ ise bu yılki 1 Mayıs'ı Bursa'da geçirdi. Her iki mitingde de benzer talepler dile getirilirken TÜRK-İŞ ve HAK-İŞ genel başkanlarının yaptıkları konuşmalarda farklı bağlamlarda da olsa dış politika gündemlerinin ve özel olarak ABD-İsrail'e dönük mesajların ağırlığı dikkat çekiciydi. TÜRK-İŞ genel başkanı Yunanistan ve Kıbrıs sorunu üzerinden konunun muhataplarına “önceliğimiz güvenlik ve vatan” hamaseti yaparken HAK-İŞ genel başkanı “mazlum coğrafyalardaki kardeşlerimizle dayanışma” diyerek ümmet kardeşliği temasını öne çıkardı. Bu vurguları jeopolitik gelişmelerin Türkiye iç siyaseti üzerindeki giderek artan etkisinin 1 Mayıs kürsülerine konfederasyonların kendi meşreplerince taşınması olarak değerlendirmek sanırım yanlış olmaz.

DİSK ise KESK, TMMOB, TTB ile birlikte bu yıl İstanbul Kadıköy'de 1 Mayıs'ı kutladı. Katılım açısından oldukça zayıf geçen mitingin içerik açısından önceki yıllarla benzer olduğu ve katılımcılarda herhangi bir heyecan uyandırmadığı bizzat mitinge katılanlar tarafından paylaşıldı. “Dörtlüye” dönük uzun süredir yapılan, genel merkezlerin üyeleriyle bağının koptuğu, örgütsel faaliyetin yöneticilere daraldığı ve üyelerin herhangi bir gündemde mobilize ettirilemediği eleştirilerinin ne kadar haklı olduğu 1 Mayıs vesilesiyle bir kez daha teyit

edilmiş oldu. Bunun yanında Kadıköy'deki 1 Mayıs mitingine CHP ve DEM Parti'nin genel başkanlar düzeyinde katıldığı ancak her iki partinin de örgütlerini alana taşımadığı görüldü.

Konfederasyonların merkezi mitinglerinden ayrı daha genel bir değerlendirme yaptığımızda bu yılki 1 Mayıs kutlamalarının geçmiş yıllara kıyasla sönük ve coşkusuz geçtiğini, birkaç istisna nokta haricinde katılımın oldukça düşük kaldığını söyleyebiliriz. Birlik görüntüsünden uzak, belirgin siyasal ve ekonomik taleplerin olmadığı, günü kurtarmakla yetinen bir havanın meydanlara hâkim olduğunu gördük. Diğer bir deyişle, sınıf hareketinin mevcut durumdaki dağınıklığının ve güçsüzlüğünün 1 Mayıs alanlarına aynı ölçüde yansıdığı bir tabloyla karşılaşmış olduk.

Türkiye İşçi Partisi tam da yukarıda bahsedilen olumsuz havayı dağıtmak hedefiyle bu yıl 1 Mayıs'ta yurtdışı dahil toplam 90 noktada alanlara çıktı. Parti örgütlerimiz maden işçilerinin Ankara'da yarattığı rüzgârı da arkasına alarak kendi yerellerinde 1 Mayıs'ın en güçlü şekilde örgütlenmesi için yoğun bir faaliyet yürüttü, sokakları boş bırakmadı. Partimiz tüm bu süreç boyunca önemli kazanımlar elde etmesine ve çıktığı her noktada alanları domine etmesine rağmen en başta koyduğumuz hedeflere tam anlamıyla ulaşamadığımızı ortaya koymak zorundayız. Hem genel 1 Mayıs tablosunun hem de partimiz özelindeki durumun siyasal ve örgütsel değerlendirmesinin yapılması, eksik bıraktığımız hususların örgütlerimizde tartışılması yaz döneminin önemli görevlerinden birisi olacaktır.

Taksim Çıkışının Anlamı

Bildiğiniz gibi TİP bu yıl henüz Mart ayının ortasında İstanbul 1 Mayıs'ı için Taksim kararını kamuoyuna açıkladı. Genellikle çeşitli düzeylerde “pazarlıklarla” geçen ve 1 Mayıs'a az bir zaman kala netleşen bu meseleye dair erken sayılabilecek bir tarihte yapılan açıklama birçokları için sürpriz oldu. Bu çıkışın arkasındaki temel motivasyon konuyu dar anlamda toplanma alanı meselesine sıkıştırmak, erkenden tutum belirleyip sendikaları ve diğer siyasi yapıları boşa düşürmek veya geçmiş yıllarda kimi odaklar tarafından yapıldığı gibi buradan hareketle “devrimcilik” yarıştırmak değildi.

Taksim çıkışıyla esas olarak hedeflenen Saray Rejimi'nin çizdiği sı-

nırlar içerisinde siyaset yapmayı kabul etmeyeceğimizi, TİP'in "makbul muhalefet" dayatmasına teslim olmayacağını 1 Mayıs vesilesiyle ve binlerce işçiyle birlikte tüm ülkeye yeniden göstermekti. Taksim Meydanı'nın Türkiye işçi sınıfının mücadele tarihindeki önemi ve meşruluğu zaten bizler için tartışma konusu değildi. Bununla birlikte bölge mahkemeleri, Anayasa Mahkemesi, AİHM gibi ulusal ve uluslararası düzeyde bağlayıcılığı olan mahkemelerin de hukuki anlamda teyit ettiği üzere Taksim Meydanı 1 Mayıs kutlamalarına kapatılamazdı. Tüm bunların yanında bu yıl kutlanacak 1 Mayıs'ın özel bir önemi daha bulunuyordu. 2026 yılı NATO zirvesinin Temmuz ayında Türkiye'de yapılması planlanıyor. Bölgemizi kana bulayan soykırımcı katillere kırmızı halılar sermeye hazırlanan Saray'ın keyfi yaşağını tanımayacağımızı, emperyalizmin sözcülerinin ve tetikçilerinin bu topraklarda yeri olmadığını ve katiller ülkenin sokaklarında ellerini kollarını sallayarak dolaşmayı hedeflerken Taksim Meydanı'nın emekçilere kapatılamayacağını en güçlü şekilde haykırmamız gerekiyordu.

Konunun bir diğer önemli boyutunu ise siyasetteki sıkışma halinin özellikle Saray karşıtı geniş toplumsal kesimlerde yarattığı moralsizlik ve umutsuzluk eğilimini tersine çevirme yönünde bir müdahale gerekliliği oluşturuyordu. "Ne yapsak olmuyor" hissini meydanları doldurarak bertaraf etmek ve milyonlarca emekçinin eşitlik, özgürlük ve adalet taleplerinin "büyük siyaset" gündemlerinde kaybolmasını engellemek için en uygun gün elbette 1 Mayıs'tı.

Nihayetinde partimiz tüm bunları göz önünde bulundurarak 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlama kararı aldı ve Mecidiyeköy Meydanına çağrı yaparak o gün yüzünü Taksim'e dönmüş oldu. Taksim Meydanı bu yıl açılammış olsa da yoğun polis şiddeti ve gözaltı döngüsünün kırılması, binlerce kişiyle birlikte 1 Mayıs Taksim iradesinin gerçek bir kuvvet haline gelmesi, İstanbul örgütümüzün o gün sergilediği örgütsel disiplinin verdiği güven ve Mecidiyeköy'de sergilenen iradenin milyonlarca yurttaş üzerindeki moral etkisi bu yılki İstanbul 1 Mayıs'ının en önemli kazanımları olarak görülebilir. Elbette bunlarla yetinmemeli ve önümüzdeki 1 Mayıs'larda kendi politik hedeflerimiz açısından çizgiyi daha yukarı çekmeye devam etmeliyiz.

Bu bölümü geçtiğimiz yıl İstanbul 1 Mayıs'ı için yapılan tartışma-

ları hatırlatarak kapatmak istiyorum. Birçoğumuz için gecikmiş ve bugünden bakınca artık gereksiz bir tartışma olarak gözüксе de tartışılabilirlik, hesap verebilirlik ve siyasi özneler arası sağlıklı bir iletişim açısından bunların unutulmamasını önemli buluyorum.

Geçen yıl özellikle sol kamuoyu içerisinde yaşanan “meydan” tartışmalarını herkes hatırlıyordur. 19 Mart’ta Saray Rejimi’nin halkın iradesini gasp etme girişimine yönelik tepkiler yurt genelinde hızla büyümüş, gençliğin öncülüğünde başlayan bu isyan geniş halk kesimlerini de kapsayarak Saray’ın hesabını bozmuştu. TİP o dönem yaptığı değerlendirmede 19 Mart direnişinden birkaç hafta sonra yapılacak 1 Mayıs’ın özel bir anlama sahip olduğunu, 19 Mart’ta gençliğin öfkesinde cisimleşen devrimci enerjinin 1 Mayıs alanlarında sınıfla kitlesel biçimde buluşmasının sosyalistlerin en önemli görevi haline geldiğini ifade etmişti. Partimiz İstanbul özelinde 1 Mayıs’ı bu görev çerçevesinde örgütlemiş, nitekim öngörümüzde haklı çıkmış ve 19 Mart’ın peşine gelen 1 Mayıs sadece İstanbul’da değil tüm ülke genelinde katılımcıların yaş ortalaması itibarıyla son yılların en genç ve en coşkulu 1 Mayıs’larından birisi olmuştur.

Bazı çevrelerin meydanlar üzerinden devrimci olan-olmayan gibi son derece anlamsız ve sol içi ilişkileri tahrip edici bir üslupla sürdürdükleri tartışmaların beyhude olduğu bizzat o dönemki 1 Mayıs alanlarından görülmüştü. Ama aynı çevreler ne tespitlerinin yanlışlığını dürüstçe itiraf ettiler ne de üsluplarına dair özeleştiri verdiler. Hatta bu yıl da TİP’in Taksim kararı üzerinden farklı bir bağlamda ama aynı minvaldeki tutumlarını devam ettirme girişimleri oldu. Neyse ki bu sefer sağduyulu biçimde davranılarak bu çabalar erkenden boşa düşürüldü. Toparlarsak, günün siyasal atmosferini ve devrimci görevlerini kavrayamayan, çok dillendirilen “sokağın” sesini, havasını anlayamayan, ezberlenmiş belli şablonların dışına çıkamayan; ez-cümle somut koşulların somut tahlilini değil kendi kurgularını gerçekliğin yerine koymaya çalışanların benzer başlıklarda önümüzdeki yıllarda da hep haklı ve doğru çıkmaya devam edeceklerinden şüphem yok. TİP ise mevcut koşulları bilimsel şekilde değerlendirecek ama onu daima zorlayacak biçimde o günün güncel devrimci görevi neyse onu yapmaya devam edecek diyelim ve diğer önemli konuya geçelim.

Madencilerin Direnişi ve Belirginleşen Yol Ayrımı

Yazının girişinde güncel sendikal örgütlenme oranlarını paylaşmış ve bu durumun sınıf hareketinin zayıflığının bir göstergesi olduğunu vurgulamıştım. Sendikal örgütlenmenin önündeki yasal ve fiili engeller, ülkedeki genel baskı ortamı, borçlandırma politikaları, işsizlik sopası, ideolojik kuşatma gibi faktörlerin işçilerin örgütlenmesini ne düzeyde zorlaştırdığını gündelik siyasal pratiğimizde gözlemleyebiliyoruz. Bunların hiçbirisini inkâr etmemekle birlikte sınıf hareketindeki tıkanmanın bir diğer önemli boyutunu ise sendikaların içerisinde bulunduğu durum oluşturuyor. “Sarı sendikalar” dahil en geniş anlamda sendikal örgütlerin bu bağlamda değerlendirilmesi başka bir yazının konusu olsun. Tartışmayı şimdilik tarihi itibarıyla sosyalistler açısından önemi tartışmasız olan DİSK ile sınırlı tutmak istiyorum.

DİSK’e hâkim olan yönetim anlayışı başta DİSK’e bağlı sendikalara üye işçiler ve sosyalistler olmak üzere hatırı sayılır bir çevre tarafından uzunca süredir tartışılıyor. Geçtiğimiz haftalarda yaşanan gelişmeler ise meselenin çok daha geniş bir kamuoyuna taşınmasına yol açtı. Önce Doruk Madencilik işçilerinin Ankara’daki direnişi karşısında DİSK merkezinin tutumu, ardından DİSK’e bağlı 11 sendikanın genel merkeze bayrak açarak maden işçileriyle dayanışma kararı alması ve son olarak 1 Mayıs günü İstanbul’da ortaya çıkan tablo DİSK merkezine dair tartışmaların giderek bir yol ayrımına doğru ilerlediğini hepimize çok daha somut biçimde göstermiş oldu.

Bu yol ayrımının DİSK içerisinde basit bir yönetim veya kadro değişimi anlamına gelmediğini, Türkiye işçi sınıfı tarihinde özel bir önemi olan DİSK’in sınıf mücadelesindeki mevcut güç dağılımını işçiler lehine değiştirecek biçimde tarihsel misyonunu oynaması için yeniden konumlandırılmasına veya başka bir deyişle “yeniden çağrılmasına” dönük bir müdahale olarak görebiliriz. “Yeniden çağrılma” dedim çünkü benzer bir niteliksel değişimin bizzat DİSK’in ortaya çıkışında yaşandığını ve o dönemki sınıf hareketinde tarihsel bir kırılma yarattığını biliyoruz. DİSK’in kuruluşu, o dönemki tartışmalarda ve kuruluş bildirgesinde ifade edildiği gibi, dönemin TÜRK-İŞ’inin temsil ettiği “güdümlü sendikacılığa” karşı sınıf sendikacılığı iddiasının ete kemiğe bürünmesiydi. “Devrimci” sıfatı da tüm o sürecin doğal bir sonucu olarak benimsenmişti. Bugün gelinen noktada tıpkı

o yıllarda olduğu gibi iki çizgi karşı karşıya gelmiş durumdadır. Daha açık yazmak gerekirse, bir tarafta sendikal bürokrasinin palazlanmasına ön açan, düzen partileriyle patronaj ilişkileri kurarak sendikaların yozlaşmasına göz yuman, sınıfın genel faydasını değil tek tek kişilerin veya dar grupların çıkarlarını önceleyen, temsil iddiasında bulunduğu işçilere yabancılaşmış bir anlayış varken diğer tarafta ise yaşanan tıkanmanın aşılması için devrimci anlamda bir müdahaleyi zorunlu gören, işçi iradesini ve sendikal demokrasiyi temel alarak fiili ve meşru mücadele hattını benimseyen, tek önceliği işçi sınıfının genel çıkarları olan yeni bir sendikal hareketin kurulması için mücadele veren bir çizgi bulunmaktadır. Fakat o yıllardan farklı olarak taraflaşmanın zemini değişmiş, bu sefer mücadele doğrudan DİSK'in içerisinde cereyan etmektedir.

Önümüzdeki günlerde yukarıda ifade etmeye çalıştığım yol ayrımına dair tartışmaların giderek harlanacağını ve birtakım somut gelişmelerle daha da belirginleşeceğini varsayabiliriz. Sonucunun ne olacağını şimdi kestirmek zor ancak örgütsel olarak karşılığı bulunan, milyonlarca emekçiyi heyecanlandıranın, yıllardır süregelen sıkışmayı aşacak olanın hangi çizgi olduğunu Ankara Kurtuluş Parkı'nda maden işçileri açık şekilde işaret etti. Bundan sonrasında bize düşen bu çizginin DİSK içerisinde ve mümkün olan her örgütsel zeminde güçlendirilmesi için mücadele etmektir.

15-16 Haziran'ı Hatırlamak

Türkiye işçi sınıfının tarihinde çok önemli yeri olan hatta kitleliliği ve militanlığı açısından zirve noktası sayılabilecek 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi'nin yıldönümüne az bir zaman kaldı. Dönemin sol içi tartışmalarında Türkiye'de işçi sınıfının politik bir özne olarak olunmadığı, hatta henüz var olmadığı gibi savların öne sürüldüğünü, o yıllarda yükselen çeşitli halk hareketlerine hangi toplumsal güçlerin öncülük yapması gerektiği tartışmalarıyla süren ve işçi sınıfını hem teorik hem pratik anlamda ikame etme çabalarıyla sonuçlanan kimi girişimlerin yaşandığını biliyoruz. İşçi sınıfı tam bu tartışmaların ortasında, 1970 yılının yaz aylarında tüm bu kafa karışıklıklarına doğrudan eylemle ve son derece gümbürtülü biçimde "buradayız" diyerek yanıt vermiş, tartışmaları sonlandırmıştı. Ardından 12 Mart muhtırası, faşist çetelerin saldırıları, 12 Eylül cuntası ve yasal, fiili

türlü engeller 15-16 Haziran’la görünür olan sınıf mücadelesini ve onun belirleyiciliğinde gelişen diğer halk hareketlerini boğmak için devreye sokuldu. Gerilemeler, durgunluklar, kısmi yenilgiler olsa da “Ankara asfaltında” başlayan o yürüyüş farklı biçimlerde, kimi zaman 15-16 Haziran’ın gümbürtüsüne yaklaşan, kimi zaman çok daha usulca bugün de sürüyor.

Günümüz Türkiye’si ise bir tür siyasi apati halini de içerecek şekilde, birçok insanın köşesine çekilip “bir şeyler olmasını beklediği” entresan bir dönemden geçiyor. Bir kurtarıcıyı veya doğa olayını bekler gibi bir şeyler olması bekleniyor ancak bu “şeyin” ne olduğu, nereye işaret edildiği, neyin çağrıldığı, nasıl olacağı, kimin yapacağı gibi konular çoğu kez bugünün gerçekliğini bile bozuma uğratmayı hedefleyen karşı-devrimci saldırının yarattığı belirsizlik bulutu içerisinde silikleşiyor. Böylesi bir dönemde 15-16 Haziran’ı hatırlamanın özel bir önemi olduğunu düşünüyorum.

15-16 Haziran direnişi, 1970’lerde ortaya atılan “işçi sınıfı var mı yok mu” sorusuna yanıt olmuştu. Bugün belirsizlik bulutlarının dağıtılması, siyasetteki tıkanmanın aşılması ve hepimizi kurtaracak o “şeyin” gerçekleşmesi, tıpkı 15-16 Haziran günlerinde olduğu gibi işçi sınıfının “ben bu oyunu bozarım” diyerek tüm heybetiyle yeniden sahneye çıkmasını şart koşuyor. Diğer bir deyişle, varlığı unutturulmaya çalışılan o devasa gücün barbarlık çağının kapısını zorlayan kara düzen unsurlarının karşısına dikilmesi gerekiyor. Bu sahnenin siyasal ve örgütsel açıdan hazırlanması sorumluluğu ise öncelikli olarak bizlere düşüyor. 1 Mayıs’ta meydanlarda söylediğimiz gibi, kazanacağımız bir dünya var.

Krizden Kuruluş Kadın Mücadelesinin Yönü

BAŞAK YILDIZ

2026 8 Mart'ı geride kaldı. Sokaklar bir kez daha doldu, yasaklara rağmen kadınlar bir kez daha yan yana geldi, sloganlar bir kez daha yalnızca talepleri değil, bir öfkeyi ve bir iddiayı dile getirdi. Ancak 8 Mart'ı yalnızca bir "eylem günü" olarak ele almak, içinde bulunduğumuz tarihsel dönemi kavramak açısından yetersiz kalır. Çünkü bugün 8 Mart, bir takvim günü olmanın ötesinde, mevcut düzenle kurulan doğrudan bir siyasal hesaplaşmanın yoğunlaştığı bir gün haline gelmiş durumda.

Bu nedenle 8 Mart sonrasında yapılması gereken ilk şey, o günün ne söylediğini, neyi açığa çıkardığını ve nasıl bir siyasal yönelim işaret ettiğini doğru okumaktır. Türkiye'de kadınların sokakta kurduğu irade, yalnızca kadına yönelik şiddete karşı bir tepkiyi değil; çok daha geniş bir krize verilen bütünlüklü bir yanıtı temsil etmektedir.

Bu yanıtın hedefinde ise yalnızca tek tek politikalar değil, bir bütün olarak mevcut kara düzen vardır.

Kara Düzen ve Ataerkinin Yeniden Üretimi

Bugün içinde bulunduğumuz dönemi doğru kavrayabilmek için, karşı karşıya olduğumuz yapıyı doğru adlandırmak gerekir. Çünkü mücadele yalnızca görünen sonuçlara değil, o sonuçları üreten bütünlüklü sisteme yönelmediği sürece eksik kalır. Dünyada neoliberal krizin derinleştiği her tarihsel dönem, biz kadınlar açısından yalnızca bir ekonomik daralma değil; doğrudan hayatlarımıza yönelen çok katmanlı bir saldırı anlamına geliyor. Bugün yaşadığımız şey basit bir "yönetememe krizi" değil; sermayenin kendi krizini kadınların

bedeni, emeği ve yaşamı üzerinden çözmeye çalıştığı örgütlü bir şiddet rejimidir. Emperyalist düzen yurttaşlık haklarımızdan sosyal güvencelere, bedensel özerkliğimizden yaşama hakkımıza kadar her alanı hedef alırken, bu saldırının merkezine bilinçli biçimde kadınları yerleştiriyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin başını çektiği bu emperyalist ittifak, dünyayı giderek yoksullaştıran bir kara düzene mahkûm etmiş durumda. Savaşlar, zorunlu göç, derinleşen yoksulluk, güvencesiz emek rejimleri ve otoriterleşme; bunlar birbirini besleyen, aynı merkezden üretilen politikalar olarak ilerliyor. Bu düzenin sürekliliği için kadınların hem kamusal alandaki varlığı hem de ev içindeki görünmeyen emeği yeniden denetim altına alınmak isteniyor.

Bugün, dünya siyasetine baktığımızda dikkat çekici bir tabloyla karşı karşıyayız: Farklı ülkelerde, farklı partilerle ve farklı ideolojik etiketlerle iktidara gelenler sanki aynı merkezden, aynı dilden konuşuyor. Kadınlara, göçmenlere, emekçilere ve LGBTİ+'lara yönelen söylemler benzeşiyor. Hak gaspları ortaklaşıyor. Baskı yöntemleri birbirini tekrar ediyor. İşte tam bu noktada mücadele edebilmenin ilk koşulu ortaya çıkıyor: Karşımızdaki yapıyı doğru adlandırmak. Bugün dünya çapında insanlığa karşı örgütlü biçimde hareket eden canavarın bir adı var: Kara Düzen Partisi.

Bu parti, tek bir ülkenin veya liderin sınırlarına sığmıyor. Bu, küresel ölçekte işleyen ideolojik ve siyasal bir ittifaktır. Genel merkezi ABD olan, farklı coğrafyalarda farklı yüzlerle karşımıza çıkan ama aynı hedeflerde birleşen bir yapıdır. Bu hattın sembol isimleri arasında Donald Trump, Recep Tayyip Erdoğan, Giorgia Meloni, Elon Musk ve Javier Milei bulunur. Aralarındaki nüanslar tali, kadın düşmanlığı ve sermaye bekçiliği esastır. Hepsi sermayenin krizini otoriterlikle, gericilikle ve kadın düşmanlığıyla yönetmeye çalışır.

Bu ittifakın sürekliliği yalnızca ekonomik politikalarla değil, aynı zamanda ideolojik ve toplumsal yeniden üretim mekanizmalarıyla sağlanır. Neoliberal kapitalizmin kriz anlarında daha görünür hale gelen otoriterleşme eğilimleri, aslında bu ittifakın kendini koruma refleksidir. Kriz derinleştikçe, sermaye birikiminin sürdürülebilmesi için maliyetlerin düşürülmesi, emeğin daha yoğun sömürülmesi ve toplumsal muhalefetin baskılanması gerekir. Tam da bu noktada

ataerki devreye girer. Kadınların emeği, bedeni ve yaşamı bu krizin yönetilmesinde esnek ve denetlenebilir bir alan olarak yeniden yapılandırılır.

Kapitalizm ve ataerki birbirinden bağımsız değil, birbirini tamamlayan iki tahakküm biçimidir. Kapitalizm, yalnızca ücretli emek üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal yeniden üretim emeği üzerinden de varlığını sürdürür. Ev içi bakım emeği, çocukların, yaşlıların ve hastaların bakımı, gündelik yaşamın yeniden üretimi kadınların omuzlarına yüklenir ve görünmez kılınır. Oysa bu emek, doğrudan doğruya sermaye birikiminin ön koşuludur. İşgücünün her gün yeniden üretilmesi ve sürdürülebilir olması bu görünmeyen emek sayesinde mümkündür.

Bu nedenle kadın emeğinin görünmezliği sistematik bir siyasal tercihtir. Kadınların ev içi yeniden üretim alanı ne kadar görünmez kılınırsa, sermaye için o kadar düşük maliyetli bir üretim süreci mümkün hale gelir. Aynı zamanda kadınların güvencesiz, esnek ve düşük ücretli işlerde yoğunlaştırılması kapitalizmin kriz dönemlerinde başvurduğu temel stratejilerden biridir. Kadın emeği hem ev içinde hem de kamusal alanda değersizleştirilir, ucuzlaştırılır. Böylece kadınlar iki katmanlı bir sömürüye maruz kalır: Hem ücretli emek piyasasında hem de ev içi yeniden üretim alanında.

“Kara düzen partisi”nin kadınlara dönük politikalarının kurucu niteliği de tam olarak buradan kaynaklanır. Kadınların kamusal alandan çekilmesi, aile içine hapsedilmesi, bakım yükünün tamamen kadınlara devredilmesi ve bedensel özerkliklerinin sınırlandırılması yalnızca ideolojik değil aynı zamanda ekonomik hedefler taşır. Kürtaj hakkına yönelik saldırılar, boşanmanın zorlaştırılması, nafaka hakkının tartışmaya açılması ya da kadınların çalışma hayatından dışlanması... Bunların hiçbirisi birbirinden bağımsız gelişmeler değildir. Tüm bu politikalar, kadınları daha bağımlı, daha güvencesiz ve daha denetlenebilir hale getirmenin araçlarıdır.

Devlet aygıtı ise bu sürecin hem düzenleyicisi hem de uygulayıcısı olarak işlev görür. Hukukun işletilmemesi, cezasızlık politikaları, şiddetin sistematik biçimde görmezden gelinmesi erkek egemenliğinin kurumsal güvence altına alınması anlamına gelir. Kadın cinayetlerinin sürekliliği, yalnızca bireysel faillere indirgenemez. Aksine, bu

faillere alan açan siyasal atmosferin doğrudan sonucudur. Devletin korumadığı, yargının cezalandırmadığı her şiddet vakası, ataerkinin yeniden üretiminin bir parçası haline gelir.

Bu noktada emperyalist düzeyde işleyen “kara düzen” ile yerel ölçekteki uygulamaları arasında da doğrudan bir süreklilik vardır. Savaşlar, zorunlu göç, yoksullaşma ve otoriterleşme kadınların hem kamusal hem de özel alandaki varlığını daha kırılgan hale getirir. Göçmen kadınların kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalıştırılması, savaş bölgelerinde kadın bedeninin bir savaş aracı haline getirilmesi ya da kriz dönemlerinde sosyal politikaların tasfiye edilmesi bu küresel sistemin farklı tezahürleridir. Kadınlar, bu düzenin hem en ucuz emeği hem de en kolay hedefi haline getirilir.

Ancak tüm bu tablo, aynı zamanda bir başka gerçeği de açığa çıkarır: Ataerkinin ve kapitalizmin yeniden üretimi ne kadar sistematikse, buna karşı gelişen kadın mücadelesi de o kadar tarihsel ve kurucu bir potansiyel taşır. Çünkü kadınların yan yana gelişi yalnızca tekil hak taleplerini değil, bu tahakküm mekanizmasının bütününe hedef alma imkânını barındırır. Kadın emeğinin görünür kılınması, yeniden üretim süreçlerinin politize edilmesi ve bakım emeğinin kolektifleştirilmesi yalnızca kadınların yaşam koşullarını değil, aynı zamanda mevcut üretim ilişkilerini de dönüştürme potansiyeline sahiptir.

Bu noktada ortaya çıkan tablo, yalnızca küresel ölçekte işleyen bir tahakküm mekanizmasını değil, bu mekanizmanın yerel düzeyde nasıl somutlaştığını da analiz etmeyi zorunlu kılar. Çünkü “kara düzen” olarak tarif ettiğimiz bu bütünlüklü yapı, her ülkede kendi siyasal ve kurumsal araçları üzerinden yeniden üretilir. Türkiye de bu açıdan istisna değil; aksine, bu hattın en belirgin olduğu örneklerden biridir. Tam da bu nedenle, küresel düzeyde işleyen bu ittifakın Türkiye’de aldığı özgül biçimi anlamak, kadın düşmanlığının nasıl kurumsallaştığını görmek oldukça önemlidir.

Kadın Düşmanlığının Kurumsallaşması

Türkiye’de son yıllarda siyasal iktidarın aldığı biçim, klasik anlamda bir parti iktidarının ötesine geçerek devlet aygıtıyla neredeyse bütünüyle özdeşleşmiş bir yapıya evrilmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca

yürütme erkinin güçlenmesi ya da kuvvetler ayrılığının aşınması olarak açıklanamaz; daha derin bir düzeyde, devletin hukuki, idari ve ideolojik mekanizmalarının tek bir siyasal hattın sürekliliğini garanti altına alacak şekilde yeniden örgütlenmesi anlamına gelmektedir. Bu süreçte devlet, tarafsız bir düzenleyici olmaktan çıkmış, belirli sınıfsal çıkarların ve patriyarkal tahakküm ilişkilerinin doğrudan taşıyıcısı haline gelmiştir. Kadın düşmanlığının kurumsallaşması da tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Kadın cinayetlerinde ve şiddet vakalarında sıklıkla karşılaşılan “iyi hal” indirimleri, haksız tahrik uygulamaları ve soruşturma süreçlerindeki ihmaller erkek şiddetinin dolaylı biçimde teşvik edilmesine yol açmaktadır. Devletin koruma yükümlülüğünü yerine getirmemesi, şiddet tehdidi altındaki kadınların başvurularının ciddiye alınmaması ve kolluk kuvvetlerinin görevlerini ihmal etmesi bu sürecin yalnızca yargı boyutuyla sınırlı olmadığını göstermektedir. Böylece kadın cinayetleri, münferit suçlar olmaktan çıkıp devletin farklı aygıtları aracılığıyla yeniden üretilen yapısal bir şiddet biçimine dönüşmektedir.

Devletin suçla kurduğu ilişki, yalnızca belirli vakalardaki ihmallerle açıklanamaz; aksine, failin korunması, delillerin karartılması, soruşturmaların sürüncemede bırakılması ve kamuoyunun yönlendirilmesi gibi mekanizmalar üzerinden süreklilik kazanan organik bir bağa işaret eder. Bu bağ, özellikle kadın cinayetleri ve kayıp vakalarında daha görünür hale gelmektedir. Erkek şiddetinin bu denli yaygın ve cezasız kalmasının temelinde, devletin bu şiddeti dolaylı olarak koruyan ve normalleştiren konumu yatmaktadır.

Gülistan Doku cinayeti bu bağlamda yalnızca tekil bir örnek değil devletin şiddet karşısındaki konumunu açığa çıkaran politik bir örnek olarak değerlendirilmelidir. Devletin Valisinin kendi çocuğunun işlediği suçu örtmek için devletin tüm gücünü seferber etmesi, soruşturma sürecindeki belirsizlikler, delillerin yeterince toplanmaması, şüphelilerin etkin biçimde sorgulanmaması ve dosyanın sürekli olarak sürüncemede bırakılması devletin bu tür vakalarda nasıl bir işleyişe sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu durum, yalnızca bir ihmaller zinciri değil, belirli ilişkilerin korunmasına yönelik sistematik bir tercihtir.

Kadın cinayetleri ve kayıp vakaları etrafında şekillenen bu tablo, erkek şiddetinin münferit değil yapısal bir nitelik taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Patriyarka, yalnızca toplumsal ilişkiler düzeyinde değil devletin kurumsal yapısı içinde de yeniden üretilmektedir. Bu nedenle erkek şiddeti, bireysel sapmalar ya da psikolojik sorunlarla açıklanamaz; aksine, belirli bir iktidar ilişkisi içinde anlam kazanır. Devletin bu şiddeti önlememesi, hatta kimi durumlarda dolaylı biçimde koruması patriyarkal düzenin sürekliliğini garanti altına alan bir işlev görür.

Kadın düşmanlığının kurumsallaşması sınıfsal ve siyasal bir yapı olarak ele alınmalıdır. Kadınların güvencesizleştirilmesi, ekonomik bağımlılığa mahkûm edilmesi ve şiddet karşısında korunmasız bırakılması bu yapının birbirini tamamlayan unsurlarıdır. Dolayısıyla kadın cinayetleri, yalnızca patriyarkanın değil aynı zamanda kapitalist devletin işleyiş biçiminin de bir sonucudur.

8 Mart Sonrasında Krizin, Şiddetin ve Direnişin Eşiğinde

Tam da bu nedenle, bu düzenin kadınlar açısından ne anlama geldiğini en açık biçimde görebildiğimiz yerlerden biri 8 Mart alanıdır.

8 Mart alanı, hayatın doğal akışında ortaya çıkan somut veriler ve tahlillerle şekillendi: İlk haliyle de şimdiki haliyle de devrimsel niteliğe sahip bir mücadele alanı. Mülkiyet ilişkilerinin belirleyici olduğu, üretim ilişkilerinin hayata yön verdiği ve beden politikalarının ana politik hattı şekillendirdiğinin farkındalığıyla her defasında aynı bütün karşımıza çıktı: Kapitalizmin neoliberal aşaması ve patriyarkal politikalar bütünü, kadını sistem içerisinde belirli bir konuma yerleştirdi.

Dolayısıyla kapitalizmin yarattığı krizleri ve sonuçlarını en çok hissedilen, gören ve yaşayan kadın, varoluş mücadelesi içinde kendi teorik ve politik hattını buldu ve o hatta sınıksız sarıldı. 8 Mart, bu sarılmanın kendisini; bu bütünün dayattığı ve kadınları hapsedtiği alanları açığa çıkararak başka bir dünyanın mümkün olduğunu gösterdi. Ve artık sınıfın kurtuluş mücadelesi feminizm ile başka bir kapı açtı. Bu kapı hâlâ açık.

Dünyada ve Türkiye’de emperyalist, militarist, faşizan güçlerin bu

denli rahat hareket ettiği bir dönemde kadınlar Afganistan'da, Filistin'de, İran'da, Türkiye'de, Latin Amerika'da, Rojava'da, Avrupa'da, Amerika'da varlar; direnmeye ve mücadele etmeye devam ediyorlar.

Çünkü bu direnişin nedenlerini yaratanlar, bu dönemin belirleyicisi olanlar; faşizan politik saldırganlıklarıyla karşımızdalar.

Tarihsel deneyimlerimizle birlikte bugün de bu saldırganlık; kadınların toplumsal konumlanışlarından yararlanılan ve bu konumu kendi düzenlerinin önemli bir parçası haline getiren bir politik hattı açığa çıkarıyor: Kendi yarattıkları sömürü düzeni ve savaşların içinde, bize var olma alanı bırakmadan nerede, nasıl, hangi koşullarda yaşayacağımızı dikte ederek.

Kendi krizini yaratan sistem, bu krizin bedelini ilk olarak kadınlara, gençlere, LGBTİ+'lara, çocuklara, işçilere yani asıl üreten kesimlere ödetiyor; üstelik bunu eksiksiz ve planlı bir şekilde yapıyor. Sermaye ortaklarının gözden kaçırmadığı bu plan, devletten şirketlere tüm kurumsal yapıların adeta bir zincirle birbirine bağlı, korunaklı ve güvenli biçimde işlemesini sağlıyor. Bu kontrol ve güvenlik askeri yatırımlardan ekonomik kalkın(ama)maya kadar uzanan bir örgütlülükle kuruluyor. Eşitlik, adalet ve özgürlük gibi başlıkları yok sayarak ilerleyen bu yapı, tarihsel bir altyapıya dayanıyor. Bu altyapının ve beraberinde oluşan siyasal hegemonyanın içinde yaşarken, nefes almanın dahi zorlaştığı bir zeminde yolumuzu bulmaya çalışıyoruz.

Bebel'in işaret ettiği üzere kadın mücadelesi bireysel değil, üretim ilişkilerinin doğrudan bir sonucudur. Bu nedenle emperyalist-kapitalist sistem, savaşlarla yıktığı yaşamları yeniden kurarken kadını hem ucuz işgücü hem de bakım emeğinin sınırsız kaynağı olarak konumlandırır. İkinci Dünya Savaşı'nda erkekler savaşa gittiğinde kadınlar fabrikalarda, işyerlerinde yani ülke ekonomisinin devamlılığının sağlanacağı alanlarda çalıştırıldı; savaş bitip erkekler geri döndüğünde ise devlet bu kez kadınlara evleri işaret etti ve "asıl yerlerinin orası olduğu" yönünde propagandalar yürüttü. Aslında sistem hem savaş döneminde hem sonrasında kadınları bir araç olarak kullanıp, onları hayatın öznesi olmaktan çıkarma gücüne sahipti.

8 Mart bu planı teşhir ederken, dönemin devletleri kadını kutsayan başka söylemler üretme yarışındaydı: Ailenin kurucusu, şehidin annesi, cennetin vaadi... Bu "sıfatlar", kadınları duygusal ve toplumsal

olarak manipüle etmenin araçları olarak kullanıldı ve kullanılmaya devam ediyor.

Milyarlarca doların silahlara akıtıldığı bir dünyada, kadınların sığınma evlerine, kreşlere ve güvenli sokaklara ayrılmayan bütçeler milyonlarca kurşuna dönüşürken elimizde kalan, kendi öznel ve kolektif irademizle sokaklara çıkmak ve haklarımız için mücadeleyi bırakmamaktır.

Çünkü açık olan şu: Kadını ekonomik ve politik yaşamın içine dahil eder gibi görünenler, bu dahil oluşu döneme ve ihtiyaçlara göre belirleyenlerdir. Savaş dönemlerinde kadınları üretime dahil edenler savaşın olmadığı dönemlerde kadınları dört duvara hapsetmiştir. O dört duvar ki devletin en çok koruduğu alan olarak “aile”dir; şiddetin, cezasızlığın, korkunun ve yaşam hakkımızın elimizden alınmasının mekânıdır.

Dönemin en başat konusu, hiç eskimeyen adıyla militarizm, suç işlemeye devam ediyor.

Bu bütünlüklü tablo, Türkiye’de içinde bulunduğumuz dönemi de anlamak açısından belirleyicidir. Türkiye’de bugün yaşananlar, birbirinden bağımsız görülemeyecek çok katmanlı krizlerin kesişiminde şekillenmektedir. Ekonomik çöküş ve siyasal otoriterleşme yalnızca eşzamanlı ilerleyen süreçler değil, aynı düzenin farklı tezahürleridir. Neoliberal krizin derinleşmesi, bir yandan emekçi sınıfların yaşam koşullarını hızla kötüleştirirken, diğer yandan siyasal iktidarın bu krizi yönetme biçimi olarak toplumsal denetimi artırmasını beraberinde getirmektedir. Hukuk mekanizmalarının işlevsizleştirilmesi, kamusal kaynakların sermaye lehine yeniden dağıtılması ve toplumsal muhalefetin baskı altına alınması bu sürecin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasal bir yeniden yapılanma olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu yeniden yapılanma kadınlar açısından özgül ve ağır sonuçlar üretmektedir. Artan yoksulluk, güvencesiz çalışma ve sosyal politikaların tasfiyesi, kadınları hem ekonomik olarak bağımlı hale getirir hem de şiddet karşısında daha savunmasız bırakır. Bu nedenle bugün kadınlar açısından “hayatta kalmak” dahi başlı başına politik bir mesele haline gelmiştir.

Tam da bu nedenle 8 Mart, yalnızca tarihsel bir anma günü olarak ele alınamaz. 8 Mart, kadınların tarihsel mücadelesinin birikimiyle şekillenen, fakat her yıl yeniden politik olarak kurulan bir mücadele sürekliliğidir. Bugün Türkiye’de 8 Mart’ın anlamı, geçmiş kazanımları hatırlamaktan öte, mevcut saldırılar karşısında nasıl bir mücadele hattı kurulacağını belirlemekle ilgilidir. Çünkü kadınların karşı karşıya olduğu sorunlar, tek tek iyileştirmelerle çözülebilecek nitelikte değil; doğrudan doğruya mevcut toplumsal düzenin yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda 8 Mart, yalnızca taleplerin dile getirildiği bir gün değil, aynı zamanda politik öznenin kurulduğu bir alandır. Kadınların yan yana gelişi, deneyimlerini ortaklaştırması ve mücadeleyi kolektif bir hatta taşıması mevcut düzen açısından doğrudan bir tehdit oluşturur. Çünkü örgütlü kadın mücadelesi, patriyarkal tahakküm ile kapitalist sömürü ilişkilerini birlikte hedef alma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle 8 Mart, yalnızca geçmişin değil, geleceğin de kurulduğu bir politik eşiştir.

Bugün Türkiye’de kadınlar için mesele yalnızca eşitlik talebi değil, yaşamın kendisini savunma meselesidir. Bu savunma, pasif bir direniş değil, kurucu bir mücadeleyi gerektirir. 8 Mart sonrasında kurulacak mücadele hattı, yalnızca mevcut saldırılara karşı bir tepki değil, aynı zamanda başka bir toplumsal düzenin imkanlarını açığa çıkaracak bir siyasal yönelim taşımak zorundadır.

Krizden Kuruluşa Kadın Mücadelesinin Yönü

Türkiye’de derinleşen ekonomik kriz, kadınların yaşamını doğrudan belirleyen bir eşik haline gelmiş durumda. Güvencesizleşme, işten ilk çıkarılma ve bakım yükünün artışı kadınları daha bağımlı ve kırılgan hale getirirken, bu süreç yalnızca ekonomik değil, doğrudan politik bir karakter taşıyor. Bu noktada “boş tencere” yalnızca yoksulluğun değil, bu düzenin kadınlar üzerindeki somut etkisinin en açık göstergesidir. Kriz derinleştikçe kadınların yaşam alanları daralırken, iktidarın aile politikaları ve beden üzerindeki denetim mekanizmaları da eş zamanlı olarak güçlenmektedir. İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararı ise bu hattın hukuki düzlemdeki en net ifadesi olarak, kadınların şiddet karşısındaki güvencelerinin sistematik biçimde ortadan kaldırıldığını göstermektedir.

Ancak bu karanlık tabloya rağmen kadın mücadelesi, Türkiye’de köklü bir tarihsel birikime sahiptir. Osmanlı’nın son dönemlerinden Cumhuriyet’e, oradan 1980 sonrası feminist hareketin yükselişine kadar uzanan süreç kadınların hak mücadelesinin sürekliliğini ortaya koyar. Bu mücadele, zaman içinde sosyalist hareketle kesişmiş, sınıf perspektifiyle zenginleşmiş ve bugün daha geniş bir toplumsal tabana yayılmıştır.

Bugün geldiğimiz noktada Türkiye’de feminist hareketin ortaya koyduğu deneyim bize açık bir yön gösteriyor: Bu mücadele artık yalnızca anlık tepkilerle değil, süreklilik kazanan, yerelde kök salan ve sürekliliği olan siyasal bir hat ören bir güç olarak ilerlemelidir. Sokak sokak kurulan ilişkiler, mahallelerde örülen dayanışma ağları, kadınların kendi sözünü kurduğu kolektif zeminler bu mücadelenin en somut dayanakları haline gelmelidir. Mesele yalnızca sokağa çıkmak değil, o sokağı kalıcı bir örgütlenme alanına dönüştürmek; yalnızca yan yana gelmek değil, o birlikteliği süreklileştiren yapılar kurmaktır.

Kadınların siyasete katılımı da tam bu noktada yeni bir anlam kazanıyor. Bu katılım, yalnızca mevcut mekanizmalara dahil olmakla sınırlı değil; tersine, siyasetin ne olduğuna, nerede kurulduğuna ve kimler tarafından belirlendiğine dair köklü bir müdahale içeriyor. Evde, işyerinde, mahallede ve meydanda kurulan her söz, her itiraz ve her örgütlenme pratiği siyasetin sınırlarını genişleten, onu yeniden tanımlayan bir rol oynuyor. Feminist hareket bu anlamda yalnızca hak talep eden değil, aynı zamanda yeni bir siyasal özne ve yeni bir toplumsal ilişki biçimi inşa eden bir hatta ilerlemelidir.

Mücadele parçalı değil, bütünlüklü olmak zorundadır. Şiddete karşı verilen mücadele ile emeğin sömürüsüne karşı verilen mücadele, yaşam alanlarımızın gaspına karşı verilen mücadele ile bedenlerimiz üzerindeki denetime karşı verilen mücadele birbirinden ayrı düşünülemez. Yerelde kurulan her örgütlenme, bu bütünlüklü hattın bir parçası haline geldiği ölçüde güçlenir ve dönüştürücü bir etki yaratır. Önümüzdeki dönem açısından belirleyici olan da tam olarak budur: Kadın mücadelesinin açığa çıkardığı bu birikimi daha geniş bir toplumsal mücadele hattıyla buluşturmak. Dayanışmayı yalnızca bir refleks değil, kalıcı bir politik zemin haline getirmek. Yerel ağları bir-

birine bağlayan, deneyimleri ortaklaştıran ve mücadeleyi süreklileştiren bir örgütlülüğü mahalle mahalle büyütme.

Çünkü artık açık: Bu düzenin yarattığı yıkım karşısında yalnızca karşı çıkmak yetmez; onun yerine neyi koyacağımızı da kurmak gerekir. Feminist mücadele tam da bu kurucu potansiyeli içinde barındırıyor. Enkazın içinden çıkan bizler, yalnızca hayatta kalmaya çalışanlar değil, o enkazın yerine nasıl bir hayat kurulacağını bilenleriz.

Bu nedenle bugün ihtiyaç duyduğumuz şey daha fazla cesaret kadar, daha fazla örgütlülüktür. Daha fazla söz kadar, o sözü taşıyacak kolektif yapılarıdır. Daha fazla öfke kadar, o öfkeyi dönüştürecek bir mücadele hattıdır.

Gelecek, kendiliğinden gelmeyecek.

Onu, sokakta kurduğumuz iradeyi kalıcılaştırarak, yerelden büyüttüğümüz örgütlülüğü birbirine bağlayarak ve mücadeleyi süreklileştirerek inşa edeceğiz.

Yaşamak için, özgürleşmek için ve bu dünyayı gerçekten yaşanır kılmak için...

Geleceği biz inşa edeceğiz.

Kömürden Petrole, Demokrasiden Bağımlılığa: Enerji Siyasetinin Sınıf Temeli

BİRTAN ALTAN

Bu yazı, Doruk Madencilik işçilerinin Nisan 2026 Ankara Direnişi'ne ithafen hazırlanmıştır. Direniş, emperyalist sistemin enerji üretimindeki en kırılgan noktasında duran işçilerin ekonomik taleplerinin siyasal bir yöne dönüşebileceğini bir kez daha kanıtlamıştır. Direnişin öncüsü maden işçilerine, Bağımsız Maden-İş Sendikası kadrolarına ve sınıfın iradesini her koşulda ayakta tutan Türkiye İşçi Partisi kadrolarına yoldaşça selamlar.

Enerji meselesi, yalnızca alanda çalışan teknik uzmanların tartışma başlıkları arasında yer alacak bir konu ya da sermaye piyasasının çözebileceği bir arz-talep denklemi değildir. Uzun süredir yalnızca teknik bir konu olarak kamuoyunda tartıştırılmaya çalışılmaktadır. Bugün ana akım medyada enerji meselesi yalnızca mühendislik hesaplarının, arz-talep dengelerinin ya da enerji güvenliği stratejilerinin konuşulduğu bir alan olarak sunulmaktadır. Oysa tüm bunların enerji konusunu çözümleyemediği açıktır. Enerji meselesi artık uluslararası sermaye hiyerarşisinin ve sınıfsal tahakkümün somutlaştığı bir alandır. Bu nedenle enerji üzerine her tartışma, kaçınılmaz olarak teknik sınırların dışına taşar ve doğrudan politik bir karakter kazanır. Fosil yakıtlara ve onların baronlarına dayalı bir enerji/dünya düzeni, yalnızca son on yıldaki kıyasıya rekabetin bir ürünü değil, tarihsel olarak biçim almış bir sermaye birikim rejiminin ürünüdür. Bu kap-

samda enerji bağımsızlığı konusu da kaçınılmaz biçimde sınıf mücadelesi ekseninde yürütülmek zorundadır.

Lenin'in 1916'da kaleme aldığı *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* çalışması, tekeli sermayenin ulusal sınırları aşarak kaynakların kontrolü üzerinden yeni bir dünya düzeni kurduğunu çözümlüyordu.¹ Bir asır sonra, fiziki savaşlar ile birlikte yeniden Lenin'e dönüyoruz. Fosil yakıt baronları, devletlerin siyasi iradelerini, birbirlerine yakın coğrafyaların kaderlerini ve uluslararası kurumları doğrudan biçimlendirmektedir. Kapitalizmin tekeli aşamasında sermaye, yalnızca üretimi değil hammaddeleri, ulaştırma ağlarını ve pazarları da kontrol altına alır. Enerji kaynakları bu bütünün en kritik bileşenidir. Dolayısıyla enerji üzerine konuşmak, aynı zamanda sermayenin dünya ölçeğinde nasıl örgütlendiğini tartışmak anlamına gelir.

Bu tartışmanın önünde duran ilk yanılsama, enerji kaynaklarının değerinin onların fiziksel kıtlığından kaynaklandığı iddiasıdır. Bu yaklaşım, meseleyi vülgarize ederek siyasal içeriğini görünmez kılar.

I. Değer, Kıtlık ve Kontrolün Siyasi Ekonomisi

Piyasa kuramcıları fosil yakıtların değerinin, onların fiziksel sınırlılığından kaynaklı olarak yüksek tutulduğunu öne sürerler. Bu açıklama günümüzü anlamak için oldukça yetersiz kalmaktadır: "Bir malın değeri, onu üretmek için toplumsal olarak gerekli emek zamanı tarafından belirlenir."²

Marx'ın teorisi üzerinden bakıldığında, fosil yakıtların değerinin onların fiziksel özelliklerinden önce, üretim, lojistik ve iç dağıtım süreçlerindeki emek ve sermaye yoğunluğundan türediği gözlemlenir. Petrol kendi başına bir hiçtir; onu anlamlı kılan tarihsel birikimdir. Değerini ise içten yanmalı motor teknolojisi, santraller, betonlaşan kentler, arkaik endüstriyel tesisler, fosil yakıt tabanlı araçlar ve petrokimya tesisleri gibi hâkim araçlar üzerinden belirlemektedir. 19. yüzyıl ortalarına kadar petrol ile çamur arasında kayda değer bir fark gözlenmemesi bu tespiti doğrulamaktadır. Değerin kendisini belir-

1 V. İ. Lenin, *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, Sol Yayınları, Ankara, 1979.

2 Karl Marx, *Kapital: Ekonomi Politikinin Eleştirisi, Cilt 1*, çev. Alaattin Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 2004.

leyen şey, tarihsel olarak üretilmiş toplumsal ilişkilerin bütünüdür.

Bu durum bizi doğrudan kontrol meselesine götürür. Enerji kaynaklarının değeri kadar, bu kaynakların nasıl üretildiği, nasıl taşındığı ve kim tarafından yönetildiği belirleyicidir. Bu noktada tarihsel bir karşılaştırma yapmak öğreticidir. Kömür çağında enerji üretimi, belirli coğrafyalarda yoğunlaşan ve işçi emeğine doğrudan bağımlı bir süreçti. Bu durum işçi sınıfına yalnızca üretim sürecine katılma değil, aynı zamanda bu süreci kesintiye uğratma kapasitesi de sağlıyordu. Enerji akışının belirli hatlara bağlı olması, bu hatlarda yer alan işçileri siyasetal olarak güçlü kılıyordu.

Timothy Mitchell'in bu ilişkiyi tarihsel olarak çözümleyen tespitleri özellikle aydınlatıcıdır. Mitchell'a göre kömürün ve doğrudan demokrasinin tarihi bir arada okunmalıdır; zira fosil yakıtlardan elde edilen enerji gibi demokratik siyaset de aynı süreçte ortaya çıkmış yeni bir olgudur:

Petrol ve demokrasi meselesini anlamanın yolu kömür ve demokrasi meselesinden geçmektedir. Modern kitle siyaseti, enerjiyi yeni bir ölçekte kullanan yaşam biçimlerinin gelişmesiyle mümkün oldu. (...) Yalnızca onların oluşturdukları örgütlerden, paylaşmaya başladıkları fikirlerden ya da inşa ettikleri siyasal ittifaklardan değil, bütün bunlarla birlikte, siyasal birimleri bir araya getirmek için kullanılabilen, olağanüstü miktarda karbon enerjisinden, enerji arzını yavaşlatma, aksatma ya da engelleme kudretinden kaynaklandı.³

Timothy Mitchell'in burada işaret ettiği gibi, işçilerin siyasal gücü yalnızca örgütlenmelerinden ya da ideolojik birliklerinden değil, enerji akışını durdurabilme kapasitelerinden kaynaklanıyordu. Grevler bu nedenle yalnızca ekonomik taleplerin değil, doğrudan siyasal dönüşümlerin aracı haline geldi. Enerji akışını kesebilen bir sınıf, siyasal sistemi zorlayabilecek maddi bir güce sahipti.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Avrupa'da ortaya çıkan genel grev dalgaları, bu kapasitenin somut tarihsel örneklerini oluşturdu.

3 Timothy Mitchell, *Karbon Demokrasi: Petrol Çağında Siyasal İktidar*, çev. Fırat Berkun, Açılım Kitap, İstanbul, 2014, s. 27, 38, 46, 52-53.

1889'da Almanya'da kömür madencilerinin grev dalgası, yeni imparator II. Wilhelm'i Bismarck'ın politikasından vazgeçmeye zorladı. Fransa'nın kuzeyindeki grevler Paris'i felç eden genel grevi tetikledi. 1911-1912'de İngiltere'de madenciler, demiryolu ve nakliye işçileri koordineli büyük grevler örgütlediler. Sabotaj kavramının kendisi bu dönemde ortaya çıktı. 1895'te bir Fransız demiryolu işçisi sendikası'nın lideri şunu duyuruyordu: "İki penilik herhangi bir cisimle, bir lokomotif çalışmaz hale getirebiliriz." Bu örgütsel güce karşılık 1918'de Rockefeller Vakfı şu korku dolu tespiti kaleme aldı:

*"Amerika ve İngiltere'de, birkaç gün ya da hafta önceden ikaz ederek kömür madenleri kapatılır ve demiryolları çalışmaz ise neler olabilir!... Kullanıldığında, bütün ülkeyi savaşta meydana gelebilecek herhangi bir kuşatmadan daha etkili bir şekilde felç edecek güç, işte buradadır."*⁴

Bu güç salt ekonomik bir güç değildi. Enerji üretiminin ve taşınmasının kırılganlığı, işçi sınıfının siyasal taleplerini dayatabilmesinin maddi zeminini oluşturuyordu. İşçiler sekiz saatlik çalışma hakkını, sendikalaşma hakkını, sosyal sigortayı, emekliliği büyük ölçüde bu enerji akışlarını kesme kapasiteleri sayesinde elde ettiler. Kömür çağının "karbon demokrasisi", bu maddi temeli üzerinde yükseldi.

Ancak kapitalizm bu kırılganlığı uzun süre taşıyamazdı. Tam da bu nedenle enerji rejimi bilinçli biçimde dönüştürüldü. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kömürden petrole geçiş çoğu zaman teknik bir ilerleme olarak anlatılır. Oysa bu dönüşüm aynı zamanda siyasal bir yeniden yapılanmadır. Petrolün boru hatları aracılığıyla taşınması, enerji akışını belirli işçi gruplarının müdahalesinden büyük ölçüde bağımsız hale getirdi. Böylece kömür çağında mümkün olan o enerjiyi kesme kapasitesi ortadan kaldırıldı. Bu yalnızca üretim biçiminin değişmesi değil, aynı zamanda demokratik kapasitenin daraltılması anlamına geliyordu.

Bu dönüşüm aynı zamanda enerji sisteminin jeopolitik merkezini de değiştirdi. Petrolün Orta Doğu merkezli üretimi, enerji meselesini doğrudan askeri ve diplomatik müdahalelerin konusu haline getirdi.

4 a.g.e, s. 46.

Enerji artık yalnızca ekonomik bir kaynak değil, aynı zamanda uluslararası siyasetin ana belirleyicilerinden biri haline geldi. Bu noktada enerji ile emperyalizm arasındaki bağ açık hale gelir.

Günümüzde rüzgar, güneş, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynakları da tam olarak benzer bir eksende değersizleştirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü bu kaynakların üretim ve dağıtım süreçleri emperyalist güç ilişkileri tarafından denetlenemeyen, tekelleştirilmesi güç alanlar açmaktadır. Aynı zamanda yenilenebilir enerji kaynakları yerinde enerji üretim süreçleri de sunduğundan işçi sınıfı adına bağımsızlık, bolluk, barış ve siyasal güç anlamına gelmektedir. Emperyalist sistem bolluğu değil, kontrol edebileceği kıtlığı, savaş çıkarabileceği başlıkları tercih etmektedir.

II. Marshall Planı: Kömürden Petrole, Demokrasiden Uzaklaşmaya

Sistem kimi zaman işçi sınıfının siyasal kazanımlarına; onun devletlerine, gücüne, politikasına değil doğrudan kendisine saldırır. ABD emperyalizminin 20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla yaptığı da tam olarak budur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, Avrupa'nın enerji sistemini kömürden petrole geçirecek girişimlere bilinçli biçimde sermaye sağladı. Mitchell bu tarihsel dönüşümün çok daha derinlere uzanan siyasal anlamını şöyle özetler:

“Bu dönüşümün önemli bir hedefi, enerji akışına müdahale etme becerisine sahip kömür madencilerini kalcı olarak zayıflatmaktır. Kömür madencileri bu beceri sayesinde örgütlü işçilere, Avrupa'yı demokratikleştirmiş olan ortak yaşamdaki ilerlemeleri talep etme gücü sağlamıştı.”⁵

Marshall Planı fonlarının %10'dan fazlası petrol alımına ayrıldı; petrol rafinerileri inşa edildi, boru hatları finanse edildi ve Avrupa'nın petrol tüketimindeki payı 1948'deki %10'dan 1960'ta üçte bire çıkarıldı. Avrupa Kömür ve Çelik Ortaklığı'nın kuruluşu ise kömür endüstrisinin mekanikleşmesini hızlandırdı, işçi sayısını azalttı ve maden işçilerinin etkili grevler örgütlemeye kabiliyetini doğrudan zayıflatı.

5 a.g.e., s. 53.

Petrolün boru hatları aracılığıyla dağıtılması, kömürün aksine maddencilerin akışı kesintiye uğratma imkânını ortadan kaldırmaktaydı. Kömür çağında demokrasi için temel olan o maddi kesme kapasitesi, bilinçli bir uluslararası sermaye politikasıyla tasfiye edildi.

Bu süreç aynı zamanda petrolün kontrolünü Orta Doğu üzerinden organize eden yeni bir jeopolitik düzenin inşasıyla el ele yürüdü. Bölgenin petrol kaynakları, Batı'daki demokratik taleplerin yönetiminde işlevsel bir araç haline getirildi. Mitchell'in gösterdiği gibi, emperyalist enerji siyaseti ile Batı'daki demokrasinin sınırları birbirinden ayrılamaz.

III. Hegemonya, Rıza ve İklim Kriziyle Can Çekişen Fosil Yakıt Düzeni

Gramsci, hegemonyanın yalnızca zor-baskı aygıtları ile değil, toplumsal rızanın üretimi aracılığıyla da sürdürüldüğünü göstermişti.⁶ Günümüzde fosil yakıt baronlarının düzeni çıplak ve müdahale edilemeyecek bir tahakküm biçimi olarak değil, doğal ve rasyonel bir ekonomik düzen olarak benimsetilmeye çalışılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin de üretebildiği elektrikli araç teknolojilerine karşı yürütülen karalama kampanyaları, sorunun kaynağı olan fosil yakıt baronlarının sermaye birikim hedeflerini görünmez kılarken, yenilenebilir enerjiye karşı suni bir ideolojik cephe inşa etmektedir. Bu durum, emperyalizmin hegemonya kurma kapasitesinin yalnızca zorla değil rıza üretimiyle de işlediğini açıkça göstermektedir.

Enerji şirketlerinin ve fosil yakıt baronu devletlerin sponsor olduğu anlaşmalar, akademiler, enstitüler; bu devletlerin fonlamasıyla politika üreten hükümetlerin inşa ettiği enerji mevzuatları ve medyadaki baskın söylem, fosil yakıt kullanımının bir zorunluluk olduğunu belirten bir “duygu”dan beslenmektedir. Gramsci'ye dönerek ifade edecek olursak, fosil yakıt baronlarının organik aydınları —enerji güvenlikçiler, ekonomistler, enerji lobicileri— bu rızanın üretiminde kritik rol üstlenmektedir.

Trump'ın yeniden iktidara gelişiyle birlikte, Kuzey Denizi'nden Orta Doğu'ya uzanan petrol ve gaz üretimini denetim altına alma ham-

6 Antonio Gramsci, *Hapishane Defterleri: Seçmeler*, çev. Adnan Cemgil, Belge Yayınları, İstanbul, 1997.

leleri bu hegemonik yapının politik yönelimini açık biçimde ortaya koymaktadır. İran savaşı başta olmak üzere söz konusu hamleler, birikim rejimi ve onunla bütünleşik emperyalist güç ilişkilerinin koruma refleksini her geçen gün daha net biçimde gözler önüne sermektedir. Yenilenebilir enerjinin desteklenmemesi, üretim ve dağılım süreçlerinin engellenmesi teknik bir tercih değil, doğrudan sınıfsal bir pratiktir.

Bu egemen sınıfsal pratiğin en görünür olduğu nokta ise savaşlar ve iklim krizidir. Kapitalizmin kâr hırsıyla çalıştırılan endüstriyel tesisler ve plansız kentsel gelişim, doğadaki karbon döngüsünü bozmuş ve iklim krizini doğurmuştur. Karbondioksit, kapitalizmin *sine qua non* parçasıdır. Kapitalist şirketlerin tüm yeşil logolarına, yeşil reklamlarına rağmen, kâr maksimizasyonu sağladıkları petrol ve otomotiv sektörü sebebiyle emeği ve doğayı sömürmeyi bırakacaklarına dair hiçbir işaret yoktur.⁷

Emperyalist sorumluluk bu krizde de kristal biçimde görünmektedir. 150 yıllık ortalama tüketimlere ve karbondioksit salımlarına bakıldığında, ABD %30, AB %27, Rusya %8, Çin %7 ile başı çeken ülkeler arasında yer almaktadır. Yalnızca ABD’de yapılan bir araştırmada, en zengin %1’lik kesimin, en yoksul %10’luk kesime göre sera gazı salım oranının 175 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Emperyalist merkez ülkeler 150 yılı aşkındır sanayi üretimleriyle karbon salımının başlıca sorumluları olmalarına rağmen, iklim krizinin doğurduğu felaketlerden ilk elden etkilenen ülkeler yoksul ülkeler olmaktadır. Bu durum, enerji meselesinin sınıfsal yüzünü bir kez daha vurgulamaktadır.

Kapitalist üretim ilişkileri, kapitalizmi iklim krizine karşı mücadelede çözümsüz hale getirmektedir. Sera gazı salımları bireysel önlemlerle ya da salt yenilenebilir enerji üretimine geçişle tek başına dizginlenebilir değildir. İklim krizine karşı mücadele tam da bu sebeple sınıfsaldır ve anti-kapitalist, anti-emperyalist mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır. Mitchell’in enerji-demokrasi ilişkisine dair çözümlemesi de aynı sonuca ulaşır: fosil yakıt düzeni yalnızca çevresel bir tehdit değil, aynı zamanda demokratik siyasetin önündeki yapısal bir engeldir.

7 Birtan Altan, “Çağımızın Paradigması: İklim Krizine Karşı Mücadele”, *Komünist Dergisi*, Sayı 13, Nisan 2021, s. 19–25. Türkiye İşçi Partisi, Ankara.

IV. Emperyalist Zincirde Türkiye ve Bağımlılığın Yapısı

Ülkemize döndüğümüzde Türkiye'nin, Lenin'in emperyalizm çözümlemesinde ortaya koyduğu hiyerarşik dünya düzeninde bağımlı bir konumda olduğunu görüyoruz. Türkiye'nin enerji sistemi petrol ve doğalgaz hatlarına doğrudan bağımlıdır. Ulaşım, sanayi ve kent altyapısı fosil yakıtlar üzerine planlanmıştır. Bu tercih yalnızca ekonomik ya da teknik bir sorunu değil, aynı zamanda bir bağımsızlık sorununu da doğurmaktadır. Türkiye, enerji politikaları ile siyasi manevra alanı daraltılmış, egemenlik sorunu yaşayan bir noktadadır. Irak, Libya, Suriye savaşlarını ve ardından gelen İran sürecini bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir.

Rosa Luxemburg'un işaret ettiği gibi kapitalist birikim süreci piyasalaştırılmamış alanlara sürekli el koyma eğilimi taşımaktadır.⁸ Savaş ya da zor yoluyla yapamadığını ise Türkiye gibi ülkelerde oldukça ilkel olan bir birikim rejimi eliyle, borçlandırma yoluyla yapmaktadır. Biriken döviz bazlı dış borç rakamları, artı değerler merkez sermayesine aktarımını sağlamaktadır. Enerji üretiminin, lojistiğinin ve dağıtımının kimin elinde olduğu sorusu, bağımsızlık sorunu ile doğrudan çıkmaktadır.

Mitchell'in petrol boru hattı analizi burada doğrudan uygulanabilir. Kömür çağında Zonguldak kömür madeni işçilerinin Osmanlı döneminde dahi grevler örgütlediğini Mitchell belgeler. Ancak kömürün yerini boru hatlarından akan petrol ve doğalgazın almasıyla bu kesme kapasitesi sistematik biçimde zayıflamıştır. Türkiye'nin enerji altyapısının mülkiyeti ve denetimi bugün büyük ölçüde uluslararası ve yerli sermayenin elindeyken, enerji maliyetlerinin faturası emekçi sınıflara ve kamuya aktarılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının çoğalması bu soruna bir çözüm yolu işaret etmektedir; ancak yalnızca kapasite artışı yeterli değildir. Mülkiyet ve denetim sorusu yanıtlanmadan bu artış, bağımlılığın biçimini değiştirir, özünü değil.

Yenilenebilir enerji kaynaklarıyla birlikte konuşulması gereken bir diğer konu enerji verimliliği çalışmalarıdır. Enerji verimliliği tartışmaları çoğunlukla teknik söylemler içinde kalmaktadır. ISO 50001 gibi uluslararası standartlar ölçme, izleme ve sürekli iyileştirme me-

8 Rosa Luxemburg, *Sermayenin Birikimi*, çev. Tayfun Ertan – Doğan Türker, Belge Yayınları, İstanbul, 2019.

kanizmaları öngörse de özellikle az gelişmiş kapitalist ülkelerde bu süreçler yalnızca belgelendirme aşamasında kalmaktadır. Bu sorun yalnızca yönetsel yetersizlikle açıklanamaz; yapısal bir çelişkiyi barındırmaktadır.

Verimlilik, kâr güdüsü ile çeliştiği anda sermaye için bir hedef olmaktan çıkmaktadır. Marshall Planı'nın verimlilik doktrini de tam bu çelişkiyi içermekteydi: Mitchell'in aktardığına göre, Amerika ve Avrupa'nın verimlilikleri arasındaki farkın büyük kısmı, Amerikalıların daha çok çalışmasından değil, "işçi başına iki ya da üç kat fazla elektrik gücü kullanılmasını sağlayan, Amerika'nın bol kömür ve petrol kaynakları" ile açıklanabilirdi.⁹ Başka bir deyişle, verimlilik ideolojisi başından beri enerji tüketimini artırmanın ve sermayenin enerji üzerindeki hâkimiyetini pekiştirmenin ideolojik örtüsü olarak işlemiştir. Enerji maliyetleri emekçi sınıflara ve kamuya yansıtıldığı sürece verimlilik, sermaye sınıfının ilgi alanına girmeyecektir.

Mühdan Sağlam'ın *Ayrım*'daki son söyleşisinde belirttiği gibi enerji krizi artık yalnızca bir ekonomik dalgalanma değil, üretimden gündelik yaşama dek uzanan bir yapısal sorun haline gelmiştir.¹⁰ Hürmüz Boğazı'nın kapanmasıyla başlayan süreçte günlük on beş milyon varil ham petrol piyasaya erişemez hale gelirken, bu krizin faturasının çok daha eşitsiz biçimde dağıldığı görülmektedir. Gübrenin temel tarım ürünlerinde kullanıldığı düşünüldüğünde, yoksul ülkelerin derin bir açlıkla yüz yüze kalma riskini artıran bu kriz sınıfsal bir krizdir.

Bu tablo, Lenin'in emperyalizm çözümlemesiyle Gramsci'nin hegemonya kavramı birlikte okunduğunda çok daha keskin görünmektedir. Enerji fiyatlarındaki artış, yalnızca ekonomik bir baskı değil; mevcut toplumsal düzeni meşrulaştırmanın ve halk kitlelerinin siyasi mobilizasyon kapasitesini törpülemenin bir aracıdır. Mitchell'in kavramıyla söylersek, karbon demokrasisinin sınırları bu krizde bir kez daha açığa çıkmaktadır.

Enerji altyapısı ile bağımsızlık arasındaki ilişkiyi kavramak için iki yakın coğrafyadaki sosyalizm deneyimlerine odaklanmakta fayda

9 Timothy Mitchel, a.g.e., s. 52.

10 Barış Alp Özden – Mühdan Sağlam söyleşi, "Mühdan Sağlam ile Söyleşi: İran Savaşı, Enerji Krizi ve Türkiye Ekonomisine Etkileri", *Ayrım Dergi*, 27 Mart 2026.

var. Hem SSCB hem de Yugoslavya deneyimlerinde ekonomik ve siyasi bağımsızlık, hidroelektrik, enerji üretim merkezleri, yerli enerji kaynaklarının kullanımı ve planlı sanayi altyapısı ile birlikte gerçekleştirildi. Bu iki tarihsel deneyim, enerji altyapısındaki özerkliğin bağımsızlığın maddi zemini açısından taşıdığı önemi somut biçimde ortaya koymaktadır.

Mesele yalnızca kimin ürettiği değil; kimin üretimi kesebileceği, yavaşlatabileceği ve yeniden yönlendirebileceğidir. Kömür çağında bu kapasite işçi sınıfında bulunuyor ve demokratik taleplerin maddi temelini oluşturunuyordu. 1950'lerden itibaren ise bu kapasite sistematik olarak sermayenin eline geçti. Bu tarihsel tersine çevirimin aşılması, enerji üretiminin toplumsallaştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Üretim araçları üzerindeki denetim yalnızca ekonomik değil, siyasal varoluşun da garantörüdür.

Enerji kaynakları ve bu kaynakların üretim ile dağıtım süreçleri piyasanın tekelleştirilebilir normlarına hapsedilemez. Öncelik hangi enerji kaynağının kullanılacağı değil, enerjinin kimin kontrolünde, hangi toplumsal amaçla üretileceği ve hangi yöntemle dağıtılacağı sorusudur.

Fosil yakıt sisteminin tarihsel olarak inşa edildiğini ve hegemonik araçlarla yeniden üretilen bir iktidar mekanizmasına bağlı olduğunu ileri sürüyoruz. Bu yapıyı dağıtmak —ne kadar önemli olsalar da— yalnızca enerji verimliliği politikaları ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılacak yatırımlarla mümkün görünmemektedir. Enerjideki bağımsızlık zorunlu olarak emperyalist barbarlık rejimine, fosil yakıt baronları ve onların inşa ettikleri devletlere, piyasa egemenliğine karşı mücadele edilerek kazanılabilir.

Mitchell'ın kömür çağındaki işçi sınıfı deneyiminden çıkardığı ders şudur: demokratik taleplerin maddi temeli, enerji akışları üzerindeki kolektif kontroldür. Bugün bu kontrolü yeniden kurmak; enerji sisteminin toplumsallaştırılmasını, dağıtımın demokratikleştirilmesini ve planlı bir geçişin sınıf mücadelesi zeminine oturtulmasını gerektirmektedir. İklim krizine karşı mücadele de anti-kapitalist, anti-emperyalist mücadelenin ayrılmaz parçasıdır: çünkü kapitalist üretim ilişkileri hem iklim krizinin hem de enerji bağımlılığının ortak kaynağını oluşturmaktadır.

- **Birtan Altan - Kömürden Petrole, Demokrasiden Bağımlılığa- Enerji Siyasetinin Sınıf Temeli**

Enerji düzenini dönüştürmek ve emekçi sınıflar lehine yeniden düzenlemek salt bir teknolojik kalkınma ya da çevre politikasıyla mümkün değildir. Bu dönüşüm üretim ilişkilerini, planlama biçimlerini, sınıf mücadelesini kapsayan toplumsal dönüşümün bileşenidir.

Sınıfın Partisi: Teori, Tarih, Güncellik

MERVE TURGAN

Sosyalist mücadele içinde *partiyi* bugünkü varlık sebebiyle, doğru yerine konumlayabilmek için önce teorik dayanağına ve tarihine bakmak gerekir. Partinin ne olduğunu, nasıl geliştiğini, sınıf mücadelesinde neden başat unsur olduğunu ve bugün Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) karşılık geldiği ihtiyacı bütünlüklü olarak kavramak için dört başı mamur bir öğretiyi olarak Marksizm'e ve onun içinde özel olarak Leninizm'e başvurmak zorundayız. Bir kronolojik sıra ile ya da iki farklı kategori olarak önce Marx'a sonra Lenin'e gidelim demiyorum. Marx'ın tarif ettiği işçi sınıfı partisini, Lenin'in kuramsal katkılarıyla Marksizmin bütünlüğü içinde ele almak gerektiğini kastediyorum. Zira bu bütünlüğü en baştan kurmazsak Lenin'i ve onun partisini bir pratik anlatı, örgüt modeli, eylem zenginliğinden ibaret sayıp teorik derinliğini kavramak konusunda eksik kalırız.

Marksizm, kapitalizmin alaşağı edilmesi ve işçi sınıfının iktidarı için başlıca mücadele aracı olarak partiyi tarif eder: İşçi sınıfının devrimci öncü partisi. Bu tarifin yapılabilmesi üretim ilişkilerinin, kapitalizmin, sınıfların ve onların arasındaki mücadelenin tarihsel materyalist çözümlemesiyle mümkün olmuştur. Bugün, işçi sınıfının devrimci öncü partisi olma iddiasını taşıyan Türkiye İşçi Partisi de teorik dayanağını Marksist-Leninist çizgide, varlığını bu tarihsellikten süzülen tahliller ve Türkiye'nin özgül bağlamında bulur. TİP, taşıdığı iddianın gereği olarak teoriyi ve kendisini, dolayısıyla işçi sınıfı mücadelesini ileri taşıyacak güncellemelere ve katkılara özel bir önem atfeden bir arayışçılığı kuruluş kodlarında taşır. Bu metin bu türden bir güncelleme iddiası taşımamakla birlikte, arayışçılık fikrinin dayanaklarını

teoriyle, kendi kuruluşundaki kökleriyle hatırlatma ve günün güncelliğinde hepimize yeni görevler çıkarma arzusunu taşıyor.

Marx'ın ve Lenin'in Partisi

Marx için parti, her şeyden önce nesnel bir gerçekliğe dayanır. Her siyasi parti ister farkında olsun ister olmasın, ister kendisini öyle tanımlasın ister tanımlamasın, objektif olarak bir sınıfın çıkarını temsil eder. Ancak temsiliyet tek başına yeterli değildir; asıl mesele o partinin sınıflar arası mücadelede üstlendiği roldür. Çünkü sadece sınıf kökenine yaslanmak ya da işçi sınıfının mensuplarından oluşmak, o partinin sınıf mücadelesi yürüttüğü anlamına gelmez; belirleyici olan sınıf mücadelesinde nasıl bir rol aldığıdır.

Bir temel ilke olarak Marx, işçi sınıfı partisinin olmazsa olmazı olarak bağımsızlığı tarif eder; proletaryanın partisi, egemen sınıfın veya küçük burjuvazinin çizdiği sınırların dışında, kendi programıyla tarih sahnesine çıkmalıdır. Bu tarihsel çıkışın niteliği ise bizi, bir diğer önemli ilkeye, kitlesellik tartışmasına götürür. 1840'lardan yüzyıl sonuna uzanan, Fransız Devrimi'nin radikal unsurlarından beslenen ve anarşist eğilimlerle biçimlenen komplocu ekolün aksine Marx, dar kadrocu iktidar hamlelerine kesin olarak karşı çıkar. Sınıf mücadelesini bu tür "sekte" yaklaşımlardan ayırarak, partinin kitleler nezdinde bir kimlik kazanması ve gücünü kitlelerin doğrudan hareketinden alması gerektiğini savunur.

Sınıfın siyaset dışı kalarak kurtulabileceği yönündeki yaklaşımların karşısında Marx, işçi sınıfının kurtuluşu için hedefi doğrudan siyasal iktidarın ele geçirilmesi olarak koyar. Parti, bu siyasal mücadelenin en gelişkin ve en etkili aracıdır. İşçi sınıfının, siyasal iktidar hedefiyle sınıf mücadelesinde öncü rolünü alabilmesi içinse *kendinde sınıftan kendisi için sınıf* uğrağına varması; yani ait olduğu sınıfın çıkarlarının ayırdına varması gerekir. Ancak Marx'ta, *kendinde sınıftan kendisi için sınıf* uğrağına nasıl varılacağına dair net bir metodolojik yanıt bulamamakla birlikte, kapitalizmin nesnel gelişimiyle sınıf çelişkilerinin en keskin halini alacağını ve bunun sınıf bilincine yansıtacağını öngördüğünü sezeriz. Başta bahsettiğimiz, Lenin'in Marksizm'e özgün katkısı ve kuramsal derinliğini anlamak için tam bu noktada gözümüzü ona çevirmeliyiz.

Lenin, işçi sınıfının *kendinde sınıftan kendisi için sınıf* uğrağına “nasıl” varacağına dair Marx’ta gördüğü boşluğu yine onun yöntemiyle doldurmuştur. Lenin, bunun ekonomik gelişim içinde kendiliğinden bir bilinç sıçraması yaşanmasıyla mümkün olmayacağını; ancak komünistlerin işçi sınıfı içinde, sınıfla birlikte örgütlenmesiyle gerçekleşebileceğini görmüştür. Lenin için parti, bu iki uğrak arasındaki mesafeyi kapatan, işçi sınıfının kendi çıkarlarının bilincine ulaşması için örgütlenen, kitlesel, siyasi bir araç olarak işlev kazanmıştır. Ancak Lenin, sosyalizmin ön koşulu olarak Marx’ın tarif ettiği gelişkinlik evresini reddetmez; bu gelişkinliğe kendiliğinden ulaşmayı beklemek yerine siyasi mücadeleyle, devrimci müdahalelerle varmanın mümkün olduğunu söyler. Lenin’de devrimciliğin teorik özü tam buradadır. Lenin için devrimcilik, nesnel koşulların öznel bir zorlamayla, yani iradi bir müdahaleyle değiştirileceğini görüp bu öncülüğü üstlenmektir. Bu bakış açısıyla parti, sınıfın tarihsel gelişimini siyasi bir müdahaleyle hızlandıracak olan devrimci iradenin ta kendisidir.

Burada partinin işlevinin ve öncülüğünün anlaşılabilmesi için siyasal mücadelenin önemine ayrı bir parantez açmak gerekiyor. Lenin’in Marksizm’e özgün katkılarından biri olan *bütünlük yaklaşımı*, siyasal mücadele alanı olarak toplumsal formasyonu işaret eder. Lenin Marksist yöntemle toplumu, tarihin o *anındaki* somut ve özgün durumuyla tahlil eder. Toplumdan tüm zamanlar için geçerli, sabit ve genel bir kavram olarak değil; kendi belirlenimleriyle tahlil edilmesi gereken spesifik bir formasyon olarak söz eder. Somutlamak gerekirse, 1800’lerin son çeyreği itibarıyla kendini gösteren, işçi sınıfının kendiliğinden hareketi 1902’de iyice belirginleşmişken Rusya’da kapitalizmin ve işçi sınıfının oluşumunu (Batı Avrupa’yla aynı gelişkinlikte olmasa da) tanılamış ve Rus proletaryasının uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü konumuna gelebileceğini söylemiştir. Bu büyük iddia, Lenin’in Çarlık Rusya’sındaki koşulları, kapitalist gelişmeyi, işçi sınıfının verili durumdaki konumunu, esasen toplumsal formasyonu işaret ederek somut durum ile nihai hedef arasına “düşünülmüş somut”u yerleştirmiş olmasına dayanır. O dönemde oldukça kuvvetli akımlar olan ekonomizm ve kendiliğindencilik karşısında, Lenin’in itirazı *dışarıdan bilinç ve öncülük* kuramsallaştırmasının da çerçevesini çizer.

Ekonomistlere göre işçi sınıfı, ekonomik mücadelelerle ve kendiliğinden bir sınıf hareketiyle, zaman içinde tarihsel ilerleme için ihtiyaç duyulan bilinç varacaktır. Ancak burada bahsedilen bilinç ekonomik ya da sendikal bilinçle sınırlı kalır. Lenin, işçi sınıfının ekonomik mücadele yoluyla patronu ile kendisi arasındaki çıkar çatışmasını kendiliğinden ayırt edebileceğini, ancak bir siyasal egemenlik formundaki sınıf egemenliğini, yani karşıtı ile kendisi arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi nihayetlendirecek olanın *bütünlüğün bilincine* varmış işçi sınıfının öncülüğüyle mümkün olduğunu ortaya koyar.¹ Bütünlüğün bilinci; verili düzeni, kapitalizmin o ülkedeki özgül bağlamıyla nasıl işlediğini, devlet aygıtıyla nasıl yeniden ürettiğini ve örgütlendiğini, iş yerinin ve ekonomik ilişkilerin dışında da gündelik yaşamı, ilişkileri nasıl belirlediğini bütünlüklü olarak kavramaktan geçer. Siyasal mücadelenin toplumsal formasyon alanı da işte bu bütünlüktedir. Lenin'in *dışarıdan bilinç* kuramsallaştırması işçi sınıfının bu türden bir bilinç kendiliğinden varamayacağı, bu bilincin mutlaka dışarıdan götürülmesi gerekliliğine dayanır.

Burada akla ilk gelen ve çoğunlukla yanlış anlaşılan bir meseleye dikkat çekmek gerekir: Lenin'in temel kastı; işçi sınıfının dışından "bir bilen" in, "üst akıl" ın ya da entelektüeller toplamının işçi sınıfına kitabın ortasından eğitim vermesi değildir. Buradaki "dışarı", işçinin işvereniyle ekonomik mücadele alanının dışında kalan bütün bir toplumsal mücadeleler alanıdır. Yani, sınıfların (hem işçi hem burjuva sınıfının) devletle, hükümetle ve birbirleriyle olan çok katmanlı ilişkisinin bulunduğu alandan gelecek bir siyasal bilinçtir bu. Elbette akla gelen ilk anlamıyla da işçi sınıfının içinden ya da dışından aydınlar, örgütlü sosyalistler de işçilere bilinç taşıyabilir, ancak bu "fabrikanın dışından", toplumun içinden olacaktır. Öncülük ise burada devreye girer. İlk bakışta sınıfla bağlantılı görünmeyen toplumsal sorunları işçi sınıfıyla bağdaştırabilme ve onun siyasal mücadele başlığı haline getirme becerisinde öncülük ortaya çıkar. Bu anlamıyla Lenin'de öncülük, siyasal mücadelenin nasıl yürütüleceğine dair bir yöntemi tarif eder.

İlk bölümü toparlamak gerekirse, işçi sınıfının devrimci öncü partisinin teorik çerçevesi, Marksizm'in bütünlüğü içinde Lenin'in Marx'ın boşluklarına yaptığı ince dolgularla aşağı yukarı böyle oluşmuştur.

1 Metin Çulhaoğlu, "Ne Yapmalı?", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu*, Yordam, 2015, s.412.

'Yeni Bir Parti' Tartışması: Bizim Tarihimiz

Bu bölümde ana hatlarıyla TİP'in parti fikrinin nasıl oluştuğunu onun tarihi içinde izlemeye çalışacağım. İlk bölümde çerçevelediğimiz teorik zemin üzerinde ve Türkiye'nin özgül bağlamı içinde bugünün TİP'inin ne gibi tartışmalardan süzülerek inşa olduğunu ve parti fikrini anlamak için kuşkusuz ona tarihiyle bakmalıyız. En başa yazmak gerekir: TİP, Türkiye Sosyalist Hareketi'nin devrimci birikimini bütünlüklü bir miras olarak sahiplenir. Partimiz, 2017 yılında TİP adını alarak kurulurken birinci ve ikinci TİP'in kitlesel sosyalist parti anlayışına özel olarak sırtını yaslamıştır elbette ancak TİP'in kurucu fikrinin esas kökleri Gelenek Hareketi içindedir ve tartışmaları izlemek için yakından bakılması gereken yer burasıdır. Yazının kapsamı izin veremeyeceği için sınırlı bir anlatımla TİP'in parti fikrini oluşturan kimi tartışmaların altını çizmekle yetineceğim. Tartışma başlıklarına geçmeden önce, Gelenek Hareketi'ne dair kısaca birkaç notu düşmeliyim.

Gelenek, 1986 Kasım'ında aylık bir dergi olarak yola çıktığında, yayınlarında sosyalist iktidar perspektifi ve sosyalist devrimci hattı merkeze koymuş; 80 sonrası yeni solcu akımlara da (kendisini geleneksel solun içinde tarif etmesine rağmen) geleneksel solun tutucu eğilimlerine karşı da teorik bir yaratıcılık ve zenginlikle ideolojik müdahalelerde bulunmuştur. Kuruculuk iddiası, teorik yapılanması ve kadrolaşma hamleleriyle sosyalizm mücadelesine *Gelenek* ile giren bir kuşak yetişmeye başlamış ve *Gelenek* bir hareket olarak kimi belirleyici özelliklerini kazanmıştır. Sosyalist iktidar perspektifi ve kuruculuk iddiası, hareketi partileşme sürecine taşımış ve parti çizgisi STP-SİP-TKP olarak devam etmiştir. Gelenek Hareketi'ni, daha önemlisi, 1980 sonrası sosyalist mücadelenin ana tartışma başlıklarının bugünle bağını daha iyi anlamak için buradaki partileşme süreçlerine ve parti tartışmalarına ayrıca bakmayı önererek konumuza biraz daha yaklaşmak için 2014 yılına gelelim.

Hepimizin malumu olan TKP ayrışması hem bizim tarihimizde hem de Türkiye sosyalist hareketinin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bugün TİP'i kuran kadroların büyük bir kısmının, Gezi Direnişi sonrası "Haziran Direnişi, 12 Eylül ile başlayan karanlık bir dönemi kesin olarak kapatmıştır."² tespitinin açtığı, kesin bir ayrışma ile sonlanan tartışma, bir başlangıcın temellerini atmıştır. Bu tartışma, kimile-

2 Erkan Baş, "Devrimci Komünist Özne", *Komünist*, Sayı 5, Temmuz 2016, s.20.

rince daha o tarihte bir kongreyle “sonlanmış” olsa da bizim açımızdan sonraki on yıl boyunca sürecek ve dahi hala süren bir yeniden kuruluş iradesinin mihengi olmuştur.

Türkiye’nin siyasi tarihi içindeki en büyük toplumsal kırılma anlarından biri olan Gezi Direnişi, ilk olarak “artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı” gerçeğiyle cesaretle yüzleşme, kabullenme ve sorumluluk alma ödevini önümüze koyduğu için bir ayrışmayı; bu gerçeği sümen altı edip etmeyeceğimiz tercihini zorunlu kılmıştır. 12 Eylül sonrası Türkiye’de neoliberal dönüşüm sadece birikim süreçlerini değil toplumsal düzeni, devlet ve toplum ilişkisini de yeniden düzenlemiş; halkı siyaset alanının ve karar alma süreçlerinin dışında bırakarak yerleşikliğini tatbik etmiştir. Tekrar edelim Gezi Direnişi, 12 Eylül’le açılan bu karanlık dönemi kapatmıştır çünkü halk karar alma süreçlerinin dışında bırakılmaya artık tahammülünün kalmadığını sarsıcı bir patlamayla göstermiştir.

Tercihini halkın isyanına kulak verip yeni bir yol, yöntem bulmak, devrimci komünist özne ve onun partisini yaratmaktan yana yapanlar Temmuz 2014 itibarıyla yoluna HTKP ile devam etmiştir. TİP kurula- na kadar geçen üç yıllık süreç, esasen TİP’in doğum süreci olarak ele alınmalıdır. Bu süreçte HTKP teorik, ideolojik, programatik ve örgüt- sel başlıklarda yoğun bir tartışma mesaisi yapmıştır. Gezi, bize temel olarak kitlesel hareketleri devrimci irade ve sınıf perspektifiyle bütün- leyip yönlendirecek devrimci öncü yokluğunun, tarihin yalnızca o an- na özgü bir fırsatı kaçırmakla sonuçlanacağını kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. Elbette, bir öncekiyle benzerlikler taşısa da bütünüyle kendine has özelliklere sahip başka tarihsel kırılma anları olacaktır, ancak bunun öyle sık sık başımıza gelen bir şey olmadığını unutmama- mak gerekir. Bundandır ki bir sonraki uğrakta sosyalizmin eşik at- lamasıyla, işçi sınıfının iktidarıyla sonuçlanacak bir nihai zaferi “ga- rantilemenin” tek yolu işçi sınıfının devrimci öncü partisini kuracak hazırlıklara bugünden başlamaktır. Bunun nasıl yapılacağına dair tüm zamanlar için geçerli bir reçete olmamakla birlikte; yanıtın o ülkede, o zamanda, sınıfın özgün koşullarında yani özgül bağlamda aranması gerekir. HTKP’nin üç yıl boyunca yürüttüğü tartışmaların ana eksenini bu yaklaşım etrafında olmuştur ve “nasıl bir parti?” sorusu kararlılıkla ve ısrarla sorulmuştur.

Türkiye sosyalist hareketinin, kendiliğinden hareketlerin görkemine ve büyümesine kapılıp çözümü oradan bekleyen ya da kendiliğinden hareketleri tümüyle değersizleştirerek her şeye yeten bir kadro topluluğu olabileceği sanrısıyla, sınıfı ve onun tarihsel rolünü kendi partisiyle ikame eden uçları hep var olmuştur. Gezi Direnişi'nin belirleyici bir özelliğinin kendiliğindenlik olması, bu süreçte parti tartışmalarında önemli bir yer tutmuştur. Burada ilk bölümde söz ettiğimiz, Lenin'in kendiliğindencilığe dair yaklaşımını hatırlamak faydalı olur. Kendiliğinden hareketler, içinde pek çok olanağı ve deneyimi barındırması bakımından oldukça kıymetlidir. Ancak işçi sınıfının iktidarı, kendiliğinden gerçekleştiremeyecek kadar meşakkatli bir çaba ve sınıfın farklı toplumsal kesimlerinin *kendisi için sınıf* bilincinde buluşmasını gerektirir. Yine Lenin'in *dışarıdan bilinç* yaklaşımını da bu bağlantıyla düşünmek gerekir. Türkiye sosyalist hareketinin kimi unsurlarında sıklıkla görülen üstenci, seçkinci, “ben bilirim”ci dışarıdan bilinç anlayışına karşın, toplumsal formasyon alanında işçi sınıfını siyasal mücadeleyle özne kılacak dışarıdan bilinç taşıma yaklaşımı parti fikrinin önemli dayanaklarından biridir.

Parti tartışmasına dair bir diğer önemli vurgu, sosyalist hareketin ya da özel olarak bir sosyalist partinin, başarısızlıklarını sıklıkla “örgütsel” yetersizliklerle açıklama alışkanlığının, teorik derinleşme önünde önemli bir engel olmasıdır. Sınıfın devrimci öncü partisi, Türkiye'nin kendine özgü koşulları içinde işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir kuramsal yaklaşımı her an aramalıdır. Lenin'in Marksizm'e teorik katkısı, Rusya'ya özgü bir devrimin öncülüğünü üstlenecek öncü parti kuramsallaştırması ve pratiği buna çok güçlü bir örnektir.

Böyle bir teorik derinleşme, hiç şüphesiz devrimcileşmeyi de gerektirir. Devrimcilik, sosyalist mücadele içinde sıklıkla dar bir legalite-illegalite ikilemine ya da bireysel bir militanlık öyküsüne hapsedilmiştir. “Yeni bir parti” için verilen kavga, devrimciliğin yeniden kurmak için de olsa esasen bir “yıkma eylemi” olduğunu da hatırlatmıştır. Dolayısıyla devrimcileşme; işçi sınıfını sermaye düzeninin karşısına diken, gücünü ve meşruiyetini kendi özgür iradesinden ve haklılığından alan, tam bağımsız bir hattın inşasıdır. Bu, sadece devrimci bir örgüt modeli değil, aynı zamanda kadroların da siyasal ve programatik bir hedefle bütünleştiği ve devrimcileştiği, toplumun devrimci arayışları için gidilecek bir adres haline gelme iddiasıdır.

Bunu gerçekleştirebilmek için devrimci komünist özne, içinde nefes aldığı topraklarda köklenmelidir. Türkiye solu, uzun süredir taşıdığı “bu ülkeye ait olmama” hissiyatından ve dışsallıktan mutlak bir kopuşla sıyrılmak zorundadır. Sol cenahın Tezer Özlüden sıklıkla alınıldığı “Burası bizim değil, bizi öldürmek isteyenlerin ülkesi!” cümlesini “Bu ülke bizim ama bizi öldürmek, öldürmeyip süründürmek isteyenlerin kuşattığı bir ülke” cümlesiyle değiştirmenin zamanıdır. Böyle bir değişiklik komünist hareketi, bu toprakların, onun tarihinin ve ilerici değerlerinin doğal bir parçası olarak emekçilere kabul ettirme, yani Türkiyelileşme başlığı için elzemdir. Kuşatmayı kırmak için adlandırmak, kuşatılanı geri almak için sahiplenmek gerekir.

Toparlayacak olursak sınıf temelli siyasi faaliyeti programının başına yazan, kadroları ve örgütüyle teorik derinleşmeyi arayan ve o oranda devrimcileşen bir parti inşası; bu topraklara ait devrimci komünist özneyi yaratma iddiası, TİP’in parti fikrinin oluşmasında öne çıkan başlıklardır. HTKP’yi bir başarısızlık ya da vakit kaybı olarak gören, ölü doğum diyen pek çok arkadaşımız olmuştur. Başarı kıstasını, partinin o anki durumu, gücü ve iddialarını hayata geçirme düzeyiyle ele alırsak haklı olabilirler. Ancak isimde, biçimde değil fikirde ve arayışta ısrarcı olmak; durumunu teorize etmek yerine, sınıfın ihtiyacına göre kendini güncellemek ve gerekiyorsa yerine daha ilerisini koyma iradesi göstermek daha gerçekçi bir başarı değerlendirmesine imkân verecektir. Bu açıdan, HTKP içinden geçtiği tartışmaları, kendi içine kapanmadan kolektif akla açarak TİP’in parti fikrini oluşturması bakımından kısa ömründe uzun yıllar sürecektir bir yeniden doğum sürecine aracılık etmiştir.

Üzerinde ayrıca durulması, dikkatle ele alınması gereken pek çok tartışma başlığı olmakla birlikte TİP’in kurucu fikrini oluşturan ana tartışmaların altını çizmeye çalıştım. Ancak buradaki tartışmaların bir kurucu fikrin nüveleri olduğunu, “kurulmuş ve olmuş” bir partiden söz etmediğimizin vurgusunu da yapmak gerekir. Bir diğer vurgu da TİP’i, HTKP’nin ya da Gelenek Hareketi’nin kadrolarından ibaret ya da onların kuruluşunu tamamladığı bir parti olarak ele almanın yanlış olacağıdır. TİP’in kuruluşunu ve varlığını “oluş” olarak görmek yerine; farklı pek çok gelenekten gelen tecrübeli kadroların, hayatında ilk kez bir sosyalist partiye üye olmuş binlerce insanın, parti di-

şındaki toplumsal mücadele pratiklerinin tuzunu eklediği, elbirliğiyle inşa ettiği bir süreç olarak değerlendirmek gerekir. TİP bir yeniden kuruluş iddiasıdır. Türkiye’de sosyalist mücadelenin kitlelerle, sınıfın içinde, devrimci, öncü bir partiyle yeniden kuruluşu. Bu sıfırdan başlamak anlamına gelmez. Eksiklerimizden, yapamadıklarımızdan, iyi yaptıklarımızdan, hatalarımızdan çıkardığımız sonuçlarla, değişen siyasal iklimin ve günün ihtiyaçlarının yeniden tarif edilmesiyle ilgilidir. Elbette kaçınılmaz olarak bu yenidenlik fikri yeni bir yol haritasına da ihtiyaç duymuştur: Devrimci sosyalist hareketin tarihini sahiplenerek, onu içerip aşma iddiası. TİP, bu iddiayı gerçekleştirebilmek, toplumun en geniş kesimlerine ulaşmak, sınıfın partisini sınıfla buluşturabilmek için kitlesel sosyalist partiyi hep birlikte inşa etmek üzere bir davetle yola çıkmıştır. Bu iddiaya rengini çalan en belirgin özellik ise kitleselleşmedir.

Güncel İhtiyaçlar ve Parti Nasıl Çalışır?

Görüldüğü üzere TİP ne teorik çizgisi ne geleneği ne de adı bakımından “yeni” bir parti. Ancak aradığı, bulmak istediği, gözünü diktiği hiç şüphesiz bir “yeni”. Bir önceki başlığa mevzu bahis olan “yeni bir parti”nin örgütlenmesini konuşmaya tartışmanın başlatıcısı ve en ısrarcı takipçisi olan Metin Çulhaoğlu’yla başlayalım:

Sanırım en başta, sözünü edeceğim partinin, mevcut örgüt anlayışları arasında hangisine ‘karşılık düştüğü’ konusunda bir netliğe gerek var. Burada üzerinde durmak istediğim, ne Leninist örgüt teorisini hemen bugün için somutlayacak bir yapılanma, ne de geçmişteki yasal partileşmelerin tıpatıp veri alındıkları bir modeldir. İkiisiyle de ilişkili yanları vardır kuşkusuz. Ama kendi başına ne biridir ne de öteki. Bu nokta akılda tutulduğu ölçüde anlamsız tartışmalardan kaçınmak mümkün olacaktır. (...) Ana sorun, hem genel anlamda Leninist bir örgütten hem de bugüne kadarki yasal partileşme biçimlerinden ayrılan, “üçüncü” ve belki de “yeni” bir örgütlenme alanı olup olmadığıyla ilgilidir. Netlik, eğer varsa böyle bir alanın tanımlanmasıyla ortaya çıkacaktır.³

3 Metin Çulhaoğlu, “Sol Parti: Yoğurdu Nasıl Üflelemeli”, *Doğruda Durmanın Felsefesi*, Cilt 1, 2026, s.494.

TİP, “üçüncü” ya da “yeni” bir örgütlenme alanını tarif edebilmesi bakımından bir netliğe varmıştır denebilir. Bunun bir örgütlenme prospektüsü olmadığını baştan söylemek gerekir. Bu tarif, toplumsal formasyon ve siyasal mücadeleler alanını örgütün gövdesinde tanımlamakla ilişkilidir. Yani, sosyalist kitlesel parti inşasında partiyi, örgüt ve hareketin bileşiminden oluşan kaba bir toplama sıkıştırmadan; teorik-ideolojik-siyasal bütünlüğün içine yerleştirme çabasıdır. Biraz açmak gerekirse dünyada ve Türkiye’de işçi sınıfının güncel ihtiyaçlarını tespit edecek, kendini bu ihtiyaçlar doğrultusunda güncelleyerek müdahil olacak; solun ve sosyalist mücadelenin tıkanık yollarında yeniyi denemekten, hata yapmaktan korkmayacak bir canlılıkla çalışacak bir öncü parti ve örgütü yaratmak bugün hala TİP’in en önemli gündemidir. Hiç şüphesiz aradığımız yeniyi bulabileceğimiz yer partinin kendisi, içi ya da geçmiş deneyimler olamaz. En başta bahsettiğimiz arayışçılığın her an bize eşlik etmesi gerekir: “Eğer otuz yıla yaklaşan bir deneyden gerekli dersler çıkarılmışsa, akli başında birinin 1961-71 TİP’ini ya da bir başka yasal parti deneyini aynen tekrarlamayı düşünmesi mümkün değildir.”⁴

Çulhaoğlu’nun 1989 *Gelenek*’inde yaptığı bu tespitine bir otuz yıllık deneyim daha eklenmişken sormak gerekir: Tarihimizdeki deneyleri aynen tekrarlamayacaksak, bu kez farklı bir sonuç almak, sosyalizme eşik atlatmak için nasıl çalışmalı? Sırtımızı teoriye ve tarihe yasladığımızı göre bunun yanıtını güncellikte arayabiliriz.

Teorik üretim, ideolojik ve programatik bütünlük: Marksist-Leninist olmak partinin durduğu yer bakımından bize teorik güvence verir ancak bununla yetinmemek, bu güvencenin rehabetine kapılmamak gerekir. Marksist yöntemin bilimselliği; sosyalist mücadelenin özgü olduğu bağlama, zamana, mekâna ve toplumsal ilişkilerin verili koşullarına göre güncellenebilmesine imkân verir. Hatta bu güncellemelere, teorik üretime özel olarak ihtiyaç duyar. “Yeni”yi, teoriye ya da teoriden çıkan ilkeler bütününe öylece bakarak değil, o ilkelerin güncelle bağında bulabiliriz. Somutlamak gerekirse, sosyalizmi kitlelerin talebi haline getirmek için; toplumu iyi tanımak, sorunlarını ve ihtiyaçlarını anlamak ve en önemlisi çözüm sunabilmek bir teorik üretkenlik ister. Kitleyi tanımak, sorun tespit edebilmek, çözüm

4 Aynı, s.495.

yolu geliştirebilmek somut durumun somut tahliline ihtiyaç duyan bir teorik çabadır. Bu alanda ne kadar üretken olursak, kitleselleşme imkânı bulma ihtimalimiz o denli artacaktır. Bu türden bir üretkenliğin ön koşulu ise ideolojik ve programatik bütünlüğe sahip bir parti örgütünün varlığıdır. Farklılıklar, çeşitlilikler, eğilimler olağan ve düşünsel zenginlik açısından gereklidir. Ancak parti içindeki farklılıklar kendisini bir ideolojik-programatik bütünlüğün içine yerleştirdiği ölçüde üretkenliğe tahvil olabilir. Aksi durumda ne olacağını yine Metin Çulhaoğlu'ndan dinleyelim:

Bugüne dek tanık olunan aykırı örneklerle karşın, bence şu görüş tam tamına “bilimsel”dir: İdeolojik ve programatik ayrıntı, gönüllü katılımın temelidir; gönüllü katılım ise insan ilişkilerinin karşılıklı bir saygı ve anlayış temelinden başlamasının güvencesidir. Bütün bunları şunun için söylüyorum: Taşıdıkları iyi niyet ne olursa olsun kurulacak bir partinin ideolojik-programatik temellerini küçümsemeye çok ileri gidenler, bu anlayış üzerine kurulu bir partide, insanın insanla daha çok uğraşmasından gelecek bir yıpratıcılığa da hazır olmak durumundadırlar. İdeolojik-programatik amorfluk, gerçekte, tek tek her partinin beynine misantropizm⁵ virüsü yerleştirecek bir geriliktir.⁶

Siyasal faaliyet ve strateji: Sadece Türkiye değil dünya sosyalist hareketi içinde de Metin Çulhaoğlu'nun bahsettiği misantropizm virüsüyle enfekte olmuş onlarca, belki yüzlerce örgüt var. Bunun ideolojik-programatik bütünlükten yoksun olmak kadar siyasal faaliyette eksik olmakla da ilişkisi olduğunu söylemek gerekir. Yani, bir sosyalist partinin üyeleri gözünü toplumsal mücadeleler alanına dikmiyor, oradaki çatlakları siyasal faaliyetle doldurmayı öncelikli hedefi yapmıyorsa; giderek partinin “içinde” yaşayan, kısalan görüş mesafesi ile yalnızca partisini ve içerideki insanları gören, sorunları yalnızca oradaki insan faktörüyle tarif eden bir çözümsüzlüğe sıkışır.

Sosyalizmin eşik atlamasının, nihayet sosyalist devrimin işçi sınıfı-

5 Mizantropi: İnsanlara ve topluma karşı duyulan hoşnutsuzluk, nefret, tiksinti ya da küçük görme.

6 Aynı, s.498.

nın öncülüğünde ve onun siyasal mücadelesi ile mümkün olduğunu ilk bölümde teorik dayanaklarıyla konuşmuştuk. Bu yüzden, partinin işçi sınıfının siyasal iktidarı için bir araç olduğu ve bu amaç uğruna partide bir araya gelmiş sınıf bilinci taşıyan insanların “dışarıya” bu bilinci taşımak ve bunu mutlaka “dışarıdaki” alanda siyasal faaliyet ile yapmak görevine gönüllü olduğu (olduğumuz) hep akılda tutulmalıdır. Kendisiyle, birbiriyle, içeriyle uğraşıp içine kapanmanın bir panzehri varsa budur. Elbette, toplumsal mücadele alanlarını sadece orada olmanın, “şöyle bir görünme”nin ötesinde bir gelecek projeksiyonuyla örgütlemek ihtiyacını atlamadan. Bu, amacı, hedefleri, çıktıları ile her faaliyeti kurgulamayı, bir siyasal stratejiye dayanmayı gerektirir. TİP için bu stratejinin ana belirleyeni kitleler nezdinde siyaset yapmaktır. Yani mesele sadece kalabalıklaşmak değil, milyonlarca insanın derdini siyasallaştırmayı öncelik edinen bir stratejik hat inşa etmektir.

Köklenme, kalıcılışıma: Milyonlarca emekçinin güncel olarak milyonlarca derdini tarif edebiliriz. Peki hangi dertle hemhal olacağımıza nasıl karar vereceğiz? Burada bahsedilen derdi somutlamak gerekir. Öncelikle, işçi sınıfının yaşadığı ekonomik, sosyal, politik bütün dertlerin kapitalizmle doğrudan ilişkili olduğunu söyleyelim. Kapitalizm varlığını sürdürebilmek için hep daha fazla kâra, sermaye birikimine muhtaçtır. Dolayısıyla insanla, doğayla, hayvanla, eşyayla bütün ilişkisini bu odakla kurmak; toplumsal düzeni buna göre tasarlamak zorundadır. Öyleyse, yalnızca ekonomik olanlar değil; hak ve özgürlüklere yapılan saldırılar, ekolojik sorunlar, eşitsizliğin her türlü ve daha nice sorun bu toplumsal düzenin sürmesiyle, yani üretim ilişkileri ve emek meselesiyle ilişkilidir. Kısaca, kapitalizmin varlığıyla işgal ettiği her alanda emekçilerin derdi baş gösterir. Öyleyse toplumsal yapıyı değiştirme iddiasında olan bizler için, kitleler nezdinde siyaset yapmak bir tercihten çok zorunluluktur. Bu sebeple, hemhal olacağımız dert en geniş ve kaba haliyle bütün toplumsal mücadele alanıdır.

Ancak buradan aynı anda bütün tuşlara basmanın mümkün ve doğru olduğu sonucu çıkmamalı. Kitlese sosyalist partinin inşası ve işçi sınıfının öncü gücü olmak, sosyalizm fikrinin ya da taleplerinin kitlelerce benimsenmesi, toplumun talebi haline gelmesi ve onların

örgütlenmesiyle mümkündür. Bunun mümkün olması içinse, sınıf siyasetini halkın siyaset arayışıyla buluşturacak güçlendirilmiş kolonlara yani taşıyıcılara, buna örgüt diyelim, ihtiyaç vardır. Teorik ve ideolojik olarak güçlendirilmiş bu kolonlar, siyasetin taşıyıcısıdır. Partinin stratejik hattını, siyasetini toplumun kılcallarına işlemek; bulunduğu yerin sorunlarını siyasallaştırmak ve çözüm aramakla sorumlu taşıyıcılar. İşte burada titiz davranmak gerekir. Her an, elimize geçen her ağırlığı bu kolonlara yüklersek fazla yük bineceği için bu kolonlar orta yerinden çatlayıp hiçbir şey taşıyamaz hale gelir. Önceliklendirmek, odaklanmak, aynı anda bütün tuşlara basmamak bunun için önemlidir.

Ancak kimi ağır yüklerin yaratacağı sarsıntılara karşı bu kolonlara bir esneklik kazandırmak; sallansa da yıkılmaması, taşıyıcı görevini yerine getirmesi için bir o kadar hayatidir. Bu benzetmeyle örgütü bir mühendislik tarifine sıkıştırmak istemem ama siyasal mücadelede önceliklendirme sorununun olası sonuçlarına dikkat etmek önemli. İşin doğrusu örgütü kolona değil onun özel bir işlevine, “taşıyıcılığına” benzetmektir çünkü yapısal açıdan, benzetmek şöyle dursun, esasen bize örgütün neye benzememesi gerektiğini gösterir. Sözelimi, kolon eninde sonunda olduğu yere çakılıdır, hareket edemez; yanındaki duvarla ya da altındaki zeminle verili ilişkisinin dışında ilişkileneemez, kendinde bir değişikliğe yol açamaz, dışarıdan etkilenir ama dönüşemez; bu etki ancak aşınmakla, yıpranmakla, tahrip olmakla sonuçlanır. Dikkat edersek, kolon benzetmesi TİP’in parti fikri ve siyasal stratejisi bakımından örgütünün benzetmekten en uzak olması gereken yapısal özellikleri ve hayati bir işlevi aynı anda barındırıyor. Öyleyse, mümkün olduğunca kabalaştırmadan partinin nasıl çalışması gerektiğini, yani örgütü, ideolojik-teorik-siyasal bütünlüğün içinde somutlamaya çalışabiliriz.

TİP’in iddia ettiği yeniden kuruluş – hem sosyalist hareketin hem Türkiye’nin yeniden kuruluşu – için gerekli olan işçi sınıfının devrimci öncü partisi her şeyden önce ve ne olursa olsun hareket halinde olmalıdır. TİP’in önceliği, olduğu yeri ve kapladığı alanı muhafaza etmek değil; kitlelerin içinde ve onunla birlikte hareket etmek, oradan öğrenmek ve onu ileri taşımaktır. Bunun için sosyalistlerin halkla, işçi sınıfının sosyalizmle uzundur kopuk ilişkisini kuvvetli bir bağa dönüştürecek yakınlığa, bir aradalığa ihtiyaç vardır. Değirmene dı-

şarından su taşımak (*dışarıdan bilinç*) dışarıdan olmayı, dışarıda kalmayı gerektirmez. Temas ettiği kitleyi tanıyan, onun kendine has dinamiklerini anlayan, mücadelenin parçası, öznesi ve öncüsü olan bir parti ve örgütünden bahsediyorum. Bir başka memleketin türküsünü çağırان bir dışsallıkta kalmadan toplumun en geniş kesimleriyle tanışmak; geçici ve yüzeysel temasları kalıcı ve derinlikli ilişkilere dönüştürmek kitlesel sosyalist partiyi hakikat kılmak için zorunludur.

Sonsöz

Başlarken arayışçılığa referansla kendimize yeni görevler çıkarmaktan söz etmişim. Bitirirken de vurguyu aynı yere yapacağım.

Partinin teorisini, tarihini ve güncel siyasal stratejisini bir bütünlükle ele aldığımızda, görevin esasen işçi sınıfının siyasal iktidarı için sosyalizme eşik atlatmak olduğunu görebiliriz. Ancak bu yazıldığı kadar kolay tatbik edilemeyen zorlu bir görev. Nesnel koşullar değişir, dolayısıyla siyasal stratejiler günün ihtiyaçlarına göre güncellenebilir. Güncellenmelidir. İşçi sınıfının öncü devrimci partisini inşa etmek, reel politikanın içinde ağırlığı değişen mücadele başlıklarını tespit edebilmek olduğu kadar; günün ihtiyacına göre kendini güncelleyebilecek, kendi insanına benzeyen, “buralı” bir örgüt ve öncülüğü de kurabilmekten geçer.

Bu hikâyede ağırlığı değişmeyecek ve tali olmayan tek şey “örgütlenme”nin kendisi olmalıdır; fikre, bir cepheye ya da partiye. Yani koşullar ne olursa olsun, ülke ya da dünya gündemi neyi dayatırsa dayatsın sosyalistlerin o nesnellikten çıkardığı bir örgütlenme pratiği içinde olması gerekir.

Kimi zaman bütün yollar kapalı görünebilir, gerçekten de nesnellik pratiğin karşılığını almaya izin vermeyebilir. Devrimci komünist öznenin arayışçılığına en çok böyle zamanlarda ihtiyaç vardır. Verili koşullarla olasılıklı olan arasına, Lenin’in “düşünülmüş somutu”nu, iradi müdahaleyi yerleştirmek ve kararlılıkla mücadeleye devam etmek...

Yolu açmak ve imkânı bulmak için önce onu aramak gerekir.

Düzenin İçinden Dışına Bir Arayış: Gençlik ve Yeni Bir Kuşak

BUKET YALÇIN

Fritz Lang'ın, Weimar Cumhuriyeti'nin çözülüş yıllarında çıkardığı *M: Bir Şehir Katilini Arıyor* filmi Berlin'de bir çocuğun kaybolması üzerine kısa sürede kentin kolektif bir paranoya yaşamasını, devletin suçluyu arama konusundaki çözümsüzlüğünü ve toplumsal adalet duygusunun bu soruşturma süreci boyunca ne denli erozyona uğradığını masaya yatırır. Ancak bütün bunların da ötesinde Lang, çözülüşün eşiğindeki bir devletin varlığını yitirdiği anda toplumda yükselen öfkenin ve arzunun sonuçlarıyla ilgilenir. Filmin sonraki sekansı, suçlu bulunduktan sonra yargılanma sürecinin kontrolsüz bir öfke ve cezalandırma arzusu ile işletildiğini açıklıkla dile getirdiği an başlar. Film boyunca herkes suçluyu bulmanın peşindedir ve suçlu bulunur da; ancak kimse bu suç düzeninin mümkün kılındığı koşulları tartışmaz.

Bugün içerisinde nefes alıp verdiğimiz dünya, bize bu sahnenin küresel ölçekte yeniden üretildiği bir tarihsel kesitte olduğumuzu hatırlatmalıdır. Kapitalizmin en üst aşaması olarak tarif ettiğimiz emperyalizm her geçen gün siyaset sahnesinde daha somut bir olguya dönüşürken devlet ise, bütün kurumsallığını savaş bütçeleriyle yeniden tahkim etmeye çalışmaktadır.

Bugün savaşların sıradanlaştığı, ekonomik krizlerin gündelik yaşamın önkabulu haline geldiği ve çözümsüzlüğün normalleştiği bir düzlemde siyaseti okumaya çalışırken ise dünyada ve ülkemizde gençliğin bu düzen karşısında nasıl konumlandığını, kendisine hangi başlıkları öncelikli olarak dert edindiğini çok daha sık tartışır hale geldik. Öte yandan aynı zamanda gençlikten tek başına istatistiksel

bir yığın olarak söz edemeyeceğimizi, onun sorunlarının çok daha katmanlı ve kendisinden önceki kuşaklarla karşılaştırıldığında yaşadığı dünyanın çok daha güvencesiz olduğunu açıklıkla görebiliyoruz. Fakat gençliği sadece bu güvencesizliklerin bir nesnesi olarak değil, bu krize verdiği yanıtlar ve geliştirdiği düzen dışı reflekslerle beraber de okumak gerekir; zira gençlik tam da bu aşamada tarihin mevcut akışının bir ürünü olmaktan çıkıp *Kuşak* olma iddiası taşır. Bu nedenle gençliği, belirli onyıllarda tarihin akışına tanıklık ederken benzer siyasal eğilimler gösteren, belirli trendleri bünyesinde barındıran bir “kuşak” olarak değil; tarihin akışına müdahale eden, kendi tarihsel sınırlarını zorlayan ve kendisinden sonra gelecek siyasal eğilimlere imzasını atma potansiyeli taşıyan bir özneleşme haliyle düşünmek gerekir. Dolayısıyla bu yazıda mesele, gençliği bir “kuşak” olarak tanımlamanın da ötesinde onu bir “Kuşak”a dönüştürecek tarihsel fırsatları, kırılmaları ve yön arayışlarını da tartışabilmektir.

Gençliği Tanımak ve Tanımlamak

Gençliğin bugün nasıl bir çözümsüzlüğün içine mahkum edildiğini anlamak için, her şeyden önce gençliği tanımlamak gerekir. Gençlik; pek çok tarihsel uğrakta üretim ilişkilerinden bağımsız, kendinden menkul bir dönemmiş gibi düşünülse de aslında 19. yüzyıldan bu yana benzer toplumsal kaynaklardan beslenen ve bugün dahi bu kaynakları yeniden üreten bir evredir. Gençliği, sınıfsal olarak içinde bulunduğu ilişkilerin bütünüyle ve anlaşılmaya muhtaç bir tanımlamayla tartışmak gerekir. Bugünün hakim felsefesi meseleleri piyasa ilişkileri içerisinde eriterek yaptığı gençlik tanımlamalarıyla, istatistik yığınlarıyla ve ampirizmle yoklarken; gençlik, örgütlenmeyi tartışmak açısından bu dar tanımlardan çok daha fazlasının ipucunu vermelidir.

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Sanayi Devrimi bir çağı kapatıp yenisini açarken, eğitim artık yalnızca hükmeden elitlerin ayrıcalığı değil hem mekansal hem de kuşaksal bir zorunluluk, toplumsal bir olgu haline geldi. Feodal toplumda ise eğitim bir zorunluluk değildi. Zira bugün ergenlik olarak tanımladığımız biyolojik evre, feodal toplumda çocukluktan yetişkinliğe geçişin son derece hızlı, sancılı ve pek çok kültürel ritüelle bezenmiş olduğu bir süreçti. Bugünkü tanımla ise çocukların hızlı iş yapabilme ve mobilize olabilme

kapasitesi buharlı makinelerin varlığından önce önemli bir emek gücünü ve toplumsal devinimi temsil ediyordu. Öyle ki feodal toplumda çocukluktan yetişkinliğe geçiş evlilik çağına gelen kız çocuğu için veyahut eli tüfek tutan oğlan çocuğu için ayrıca bir hazırlık evresine ihtiyaç duymazken; Sanayi Devrimi sonrası kapitalist toplum ulus-devlet inşası sürecinde ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü açığını, eğitimi toplumsallaştırarak ve “gençlik” kategorisini bizzat inşa ederek kapatmaya eğildi. Çünkü kapitalist toplum için Sanayi Devrimi ardından ölçüsüzce gelişen makinelerin varlığı, üretim ilişkilerinin git gide daha da karmaşılaşması ve işgücünün bu sürece kapsamlı bir şekilde hazırlanması gerektiği anlamına geliyordu.

İşte bu zorunlu hazırlık evresi, zamanla toplumsal bir kompartıman olarak bugün «gençlik» dediğimiz ara dönemdeki yaşantı evresini yarattı.

Ne var ki gençlik bir evre olarak tarih sahnesinde karşımıza ilk kez kapitalist dönemin varlığıyla çıkmamış, antik çağlarda da kategorik olarak varlığını ortaya koymuştur. Fakat bir kavram olarak bugünkü ve antik dönemdeki gençliğin varlığı arasındaki en temel farkı gençliğin bir imtiyaz olmaktan çıkarılıp toplumsal bir mücadele alanına dönüşmesi ile tarif etmek mümkündür. Örneğin Antik Yunan’da gençlik, Türkçede “Efelik” olarak bilinen unvana aday yönetici elitlerin 18-20 yaşlarındaki oğullarına bahşedilen bir statüyü tarifliyordu. Ve bir genç erkeğin *Ephebus* unvanını alması, vatandaşlık hakkı olan yönetici elitlerin çocuklarına bahşedilmiş bir imtiyaz olmanın da ötesinde, siyasal yaşantıya dair söz üretebilme ve toplumsal ilişkilerin öznesi, belirleyicisi olabilme lüksüydü.

Oysa bugün tariflenen gençlik bambaşkadır. İşçi sınıfı için eğitim ile beraberinde gelen gençlik evresi bir imtiyaz olmanın çok ötesinde, emek gücünün piyasada satılabilir bir meta olabilmesinin ön koşullarındandır. Zira bugün Sanayi Devrimi sonrası dünyada nitelikli işgücü bir ihtiyaç olmaktan ziyade bir zorunluluktur. İşte bu tarihsel zorunluluk genci sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda okul binalarına, kütüphanelere veya köleliğin erozyona uğramış tanımı ile stajyerlik hiyerarşisine hapsederken, onu aslında müstakbel bir proleter olarak değerlendirmeyi hedefler ve kalabalık kitleler halinde yetiştirir. Bu anlamıyla gençlik, sermaye birikim sürecinden bağımsız değildir, bizzat bu sürecin üretim bandında yer alır.

Saray Rejimi Gözünden Gençlik

Kapitalizmin derinleşen krizleri karşısında gençliğin hangi gerekçelerle belirgin şekilde zarar gördüğünü ve bu krizlerin işçi sınıfının yaşam mücadelesinden bağımsız şekilde yanıtlanamayacağını gençliği tanımlarken ifade etmiş olduk. Ancak bu krizler karşısında gençliğin mahkum edildiği geleceksizliği daha yakından incelemek, onunla mücadele edecekler için başka bir zorunluluğu vurgulamalıdır. Zira bizim için gençlik, tarihsel süreklilik içerisinde farklı kuşakların biyolojik bir ardışıklığı olmaktan ziyade; zaafı ve üstünlükleri ile birlikte mücadeleye şekil veren siyasal bir özneleşme alanını ifade eder.

Bu perspektiften bakınca gençlik gerçekten de pek çok zaafı ve üstünlüğü bünyesinde barındırır. Kendisinden önceki kuşaklar tarafından yetersiz tanımlanmaya malul olan her yeni kuşak gibi 2000 sonrası doğanlar da anlaşılmaya muhtaçtır. Bugüne kadarki kuşaklar için pekala uygulanabilecek “üniversite, diploma, askerlik, memuriyet...” şablonu bu kuşak için günümüzde artık geçerliliğini yitirmiştir.

2020 senesinde başlayan pandeminin hemen ardından dünyada ciddi bir kriz başlığı haline gelen barınma sorununun konut yetersizliği sonucunda ortaya çıkmadığını, bilakis dünyada ve ülkemizdeki konut fazlalığına karşın gençlerin bu imkanlara erişemediğini görmüş-tük. Öğrenci Sendikası’nın 2022 senesinde yayınladığı Barınma Raporu’nda da belirtildiği üzere; pandemi sürecinde yüz yüze eğitime dönüş yapılması öğrenciler açısından barınma krizini derinleştiren başlıca sebeplerden biri olmuştu. Ne var ki TÜİK verilerine göre yalnızca 2021 senesinde 1 milyon 500 binden fazla boş konut mevcut olsa da devletin öğrenciler için sunduğu çözüm; halihazırda yaşam koşulları oldukça yetersiz olan KYK yurtlarının kapasitesini ranza sayılarıyla artırmak ve mimarisi iki veya üç kişi için planlanmış odalarda sekize varan öğrenciyi barındırmak olmuştu.¹

Bugün Türkiye’deki konut sayısı yaklaşık olarak 36 milyona ulaşmışken bu konutların 8-8.5 milyonunun kullanımda olmadığını ve en iyi ihtimalle bir öğrencinin hayatı boyunca çalışsa bile satın alama-

1 <https://ogrencisendikasi.com/raporlar/19-mayis-raporu>

yacağını görüyoruz. İktidarın ekonomi bakanı Mehmet Şimşek ise kiracıların nominal artışına çözüm önerisi olarak konut arzını artırmayı öneriyor.² Kamuculuğun tasfiyesi sonucunda KYK yurtlarının yetersizliği ve devletin bir tercih olarak öğrencilere bu imkanları sunmuyor oluşu, eğitimin bir aşama olmaktan çıkarılıp işçilikle beraber götürülmesi gereken bir sürece dönüştüğünün en belirgin kanıtlarından biri olarak görülebilir.

Bir diğer yandan eğitim ise, Saray Rejimi ve onun temsil ettiği düzen tarafından içi boşaltılması gereken bir alan olarak görülmektedir; zira bu süreç öğrencilerin işçileşmesini geciktiren bir eşik olarak karşımıza çıkar. Bu doğrultuda her yıl açıklanan eğitim programları, staj sürelerinin yoğunlaştırılmasını ve Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) aracılığıyla öğrencilerin tanımsız iş saatleri boyunca güvencesiz koşullarda çalıştırılmasını öngörmektedir.

Nitekim MESEM programının liselerde yürürlüğe girdiği yıldan bu yana her yıl onlarca çocuk ihmal nedeniyle hayatını kaybetmiş, yüzlercesi ise iç cinayetleriyle burun buruna gelmiştir. Geçtiğimiz sene en az 16'sı MESEM'li olmak üzere 90'ın üzerinde çocuğun çalıştıkları işyerlerinde yaşamlarını yitirdiği kayıtlara geçmiştir.³ Buna karşın Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin çeşitli açıklamalarında öğrencilerin sermaye ile daha erken yaşta ilişkilendirilmesi gerektiğini, devlet teşvikleriyle MESEM'li öğrenci sayısını artırmak istediklerini ve patronlarla yapılan protokollerin henüz yetersiz olduğunu dile getirirken çocuk işçiliğini kurumsallaştırmaktadır. Program yürürlükten çıkarılmak yerine genişletilmiş; 2024'te yaklaşık 390 bin olan MESEM'li öğrenci sayısı, onu takip eden bir sene içerisinde 1.5 milyon öğrenciyi aşar hale gelmiştir.⁴ Bu çerçevede eğitim iktidar eliyle kamusal bir hak olmaktan çıkarılarak doğrudan patronların ihtiyaçlarına göre şekillendirilen bir enstrümana dönüşmektedir. Dolayısıyla düzen açısından bu süreç, artık “boşa geçirilen” bir zaman dilimi değil, işgücüne katılacak yığınların emeğini daha erken yaşta pazara sunmanın bir yolu olarak görülmektedir.

2 <https://docs.google.com/document/d/1YSE6QHXSIV3MN2PrwIEi8y8IKmn3EEzr-07B-j6uFR0/edit?usp=sharing>

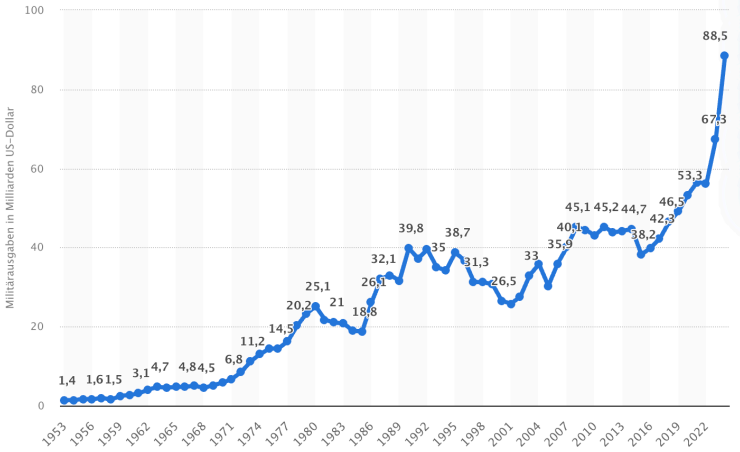
3 <https://www.isigmeclisi.org/21409-mesleki-egitime-degil-cocuk-iscilige-karsi-yiz-2024-2025-egitim-og>

4 <https://www.isigmeclisi.org/21518-sosyal-is-ten-mesem-raporu-cocuk-iscilik-fiilen-yasal-hale-getirilmis-du>

Gençliğe Saldırının Küresel Boyutu

Gençliğin maruz kaldığı bu çok katmanlı güvencesizlik ise yalnızca barınma, eğitim, istihdam gibi başlıklarla sınırlı bir şekilde açıklanamamalıdır. Bugün bizim adına *devletsizlik* dediğimiz süreç aslında aynı zamanda bir tercihin de tanımıdır. Dünya genelinde kamu bütçelerinin giderek daha da büyük bir bölümü savaşlara, sınır politikalarına ve militarizasyona ayrılırken eğitim, sağlık, barınma gibi başlıkların hızlıca gözden çıkarıldığına şahitlik ediyoruz.

2022 senesinde Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Almanya'da savaş bütçelerini alışılmadık ölçüde yukarılara tırmandıran dönemin iktidarı Ampelkoalition (Trafik Işığı Koalisyonu), bu yönelimi şeffaflıkla dile getirmekten derin çekinceler duymaktaydı. Bugün itibarıyla ise aşırı sağcı Friedrich Merz liderliğindeki CDU (Hristiyan Demokrat Birlik) hükümeti, Avrupa'da birinci sıraya yerleşerek İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en yüksek savaş bütçesini yürürlüğe sokmayı başarmıştır.⁵

Görsel: 1953'ten 2024'e Askeri Bütçe

Şaşırtıcı olmayacaktır ki onlarca yıldır CSU'nun (Hristiyan Sosyal Birliği) ezici bir çoğunlukla iktidarını koruduğu Bavyera eyaletinde ise 2023 senesi itibarıyla federal ölçekte tüm göçmenler için ücretsiz olan eğitim hakkı, bütçe yetersizliği gerekçe gösterilerek ücretli hale

5 <https://de.euronews.com/my-europe/2026/04/27/ruestung-sipri-nato-bundeswehr-pis-torius>

getirilmiştir.⁶

Benzer bir şekilde, iktidara geldiği ilk günden bu yana Harvard Üniversitesi'nin ideolojik varlığına meydan okuyan ve burayı “woke” düşüncenin merkezi olarak nitelendirdiği için rahatsızlık duyduğunu sayısız kez dile getiren Donald Trump, geçtiğimiz yıl tüm göçmen akademik personelin sınır dışı edilmesine yönelik kapsamlı bir savaş başlattığını açıklamıştı. Trump'ın bu açıklamalarının yarattığı politik etki ve sansasyonu bir kenara bırakacak olursak, Harvard'ın savaş politikalarına karşı aldığı açık tutum ve Filistin yanlısı pozisyonu ile ABD'de akademinin demilitarizasyonunu temsil eden bir odak haline gelmesi, söz konusu savaşın mahiyetini anlamak açısından çok da uygunsuz kaçmayacaktır.⁷ Söz konusu silahlanmaya yapılan yatırım olduğunda Almanya'dan geri kalmayan Fransa'da ise Macron iktidarı, 2026'da savaş bütçelerini 36 milyar dolar artırırken eğitim bütçesinde kesintiye gitmiştir. Bütçe tasarrufu bahanesiyle yabancı öğrencilere kira yardımını ve sadece yabancılara uygulanan 4 bin avroya varan okul kayıt ücretlerinden muafiyet hakkını iptal ederek ilkin yabancı öğrencilerin hak ve kazanımlarına saldırıda bulunmuştur.⁸

Bütün bu saydığımız örnekler ışığında eğitimin kamusal bir hak olmaktan çıkarılıp ücretli, zorunlu ve seçici bir yapıya dönüştürülmesi gençliğin yalnızca bugününü değil aynı zamanda geleceğe dair kura-bileceği tüm hayalleri de sınırlandırmaktadır. İşte bu tablo karşısında 2000 sonrası doğanların silahlanmaya rıza üretmesi de çareyi düzen dışı kanallarda araması da son derece tutarlıdır. Öte yandan gençlik açısından savaş ekonomisi de yalnızca dış politikanın ilgilendiği bir altbaşlık olmaktan ziyade; aynı zamanda hayatta kalmanın ve geleceğe tutunabilmenin de maddi koşulu olarak sunulmaktadır. Bu ideolojik paket içerisinde kamusal hakların varlığı tasfiye edilmeden, güvenceli istihdam ortadan kaldırılmadan; askeri sanayi ve savaş teknolojileri de devlet bürokrasisi içerisinde gençler için “istikrar” tahkim eden sayılı başlıklardan biri haline gelemez. Böylece militari-

6 <https://www.sueddeutsche.de/muenchen/freising/weihenstephan-technische-universitaet-studiengebuehren-wintersemester-2024-25-1.6297611>

7 <https://www.bbc.com/news/articles/cr4zpn12x3eo>

8 <https://www.radiofrance.fr/franceculture/podcasts/le-journal-de-l-eco/un-budget-de-la-defense-en-augmentation-mais-encore-trop-faible-pour-atteindre-nos-ambitions-7050676>

zasyon kendisini yalnızca bir ideolojik paket olarak siyaset sahnesine sunmakla kalmaz, aynı zamanda geleceksizlik korkusu üzerinden beslenerek kuşattığı gençliği düzenin sınırları dışında yeni bir var olma biçimi aramaya iter.

Özellikle yukarıda saydığımız tüm ülkelerde savaş bütçeleri artırılırken erişimi öğrencilere sınırlandırılan üniversiteler de askeriye için tedrisatını yeniden şekillendiren, gönderine NATO bayraklarını çeken ve İsrail'e teknoloji üreten laboratuvarlara dönüşmüştür. Nasıl ki bugün Türkiye'de herhangi bir mühendislik fakültesinden mezun olduktan sonra ASELSAN'da iş bulabildiği için şüphesiz kendini güvence altında hisseden gençler varsa, dünyada da savaş bütçelerine ve akademinin militerleşmesine olan bakış aynı kuşatılma sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Özetle kapitalizm krizleri yönetirken içinde bulunulan durumu iyileştirmek yerine bu krizlerin yarattığı çatlakları sindirmeyi ve ondan kâr etmenin yollarını geliştirirken; gençlerin bir bölümünün de istikrarı silahlanmada, sınır politikalarında veyahut neo faşist ajandalar da araması, bir diğer bölümünün ise düzen dışı mücadele biçimlerine meyletmesi aynı kuşatılmışlığın ürünüdür. Ne var ki yukarıda tanımladığımız pek çok karşı devrimci saldırı başlığı gençliğin yalnızca ekonomik bir geleceksizlikle baş başa kalmadığını, aynı zamanda onun dünyayla kurduğu bağın bütünüyle siyasallaştığını da ortaya koymaktadır.

Kırılma ve Yön Arayışları

On yıllardır süregelen sıcak çatışma hali, devleti giderek savaşların doğrudan belirleyicisi bir konuma iterken aynı devletin eğitimden istihdama, barınmadan sağlığa kadar bütün kamusal hakları sistematik biçimde kuşatması, gençlik açısından düzenle uyumlu bir gelecek tahayyülünü neredeyse bütünüyle ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle bugün ortaya çıkan kırılmalar, yalnızca ideolojik tercihlerle değil, bu kuşatılmışlık halinin ürettiği arayışlarla ve kimi zaman savuruluşlarla birlikte düşünülmelidir. Zira düzenin sunduğu imkanlar daraldığı ölçüde, düzen dışı olanın, amiyane tabirle “yeni” olanın görünürlük kazanması da kaçınılmaz hale gelmektedir.

Gençliğin mücadeleye bakışının ve müdahale biçimlerinin her geçen

gün dönüşüme uğradığı böylesi bir düzlemde, artık tartışmaya açılan yalnızca yönelimler değil, bizzat düzenin kendisidir. 2000 sonrası doğanlar gözlerini 16x9 ekranlara açtıklarında savaşların ne denli yıkıcı ve aynı ölçüde olağan olduğunu görerek büyümüşlerdir. Sandığın bir umut olarak varlığını koruduğu, ancak bir o kadar da inandırıcılığını yitirdiği bir siyasal atmosferde yetişen bu kuşak için devlet, Hatay'da depremzedelere çadır satan bir kurumla, KYK yurtlarının bakımı ertelenmiş asansörlerinde can veren sıra arkadaşlarıyla ya da ülkenin dört bir yanında yangınlar sürerken o alanlara yatırım fırsatı kollayan sermaye sahipleriyle birlikte düşünülme ve hissedilmek durumundadır.

Geçtiğimiz birkaç sene içerisinde yukarıda çizdiğimiz savaş tamtamlarını Kuzey Atlantik hattı boyunca çalacak olan çiçeği burnunda neo-faşist iktidarların yükselmesiyle beraber dünyadaki seçim sonuçlarına yansıyan bir diğer kırılma da sosyalistler için gerçek oldu. Örneğin 2025 senesinde Almanya'da yapılan federal seçim sonuçlarında seçimin en belirgin iki kazananı olduğu sonucuna varılmıştı: Yıllar sonra oy oranlarını tek haneli rakamlardan iki hanelere yükselten die Linke (Sol Parti) genç seçmenler arasında belirgin bir destek yakalamış; buna karşılık aynı yaş grubu arasında popülerliğini en çok artıran parti ise aşırı sağcı Alternative für Deutschland (Almanya için Alternatif) olmuştur.*

Bundestagswahl 2025

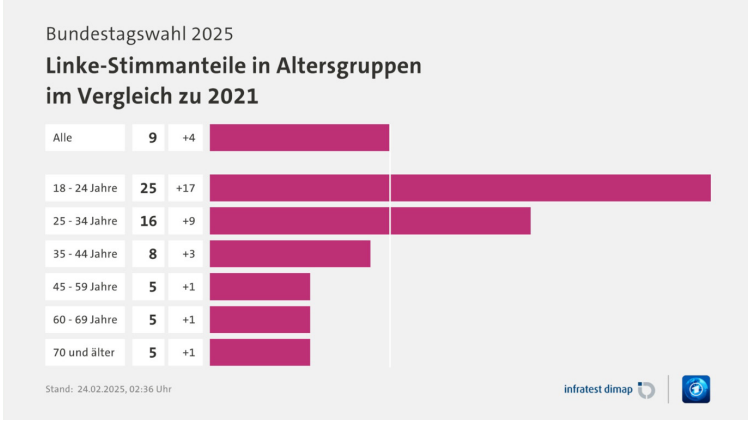
AfD-Stimmanteile in Altersgruppen im Vergleich zu 2021

Stand: 24.02.2025, 02:36 Uhr

infratest dimap

Seçimlerin hemen ardından Hristiyan Demokrat Parti'nin yeniden iktidara gelmesi ise, gençlik açısından benzer bir tepkiselliği güçlendirmiş olmalıdır; zira 2026'da yayımlanan Almanya Gençlik Raporu'na göre 14–29 yaş aralığındaki seçmenlerin, ertesi gün seçim yapılması durumunda yüzde 25 oranında die Linke'ye oy vererek onu birinci parti yapacağı görülmektedir.

Yine Avrupa projeksiyonunda 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aşırı sağcı Marine Le Pen 18-34 yaş grubu arasında aldığı oyu diğer tüm adaylardan fazla artırdığında sosyalistler için büyük bir tehdit unsuru olarak görülüyordu. 2022 senesine gelindiğinde ise sosyalist lider Jean-Luc Mélenchon özellikle genç ve kentli seçmenler arasında en güçlü destek tabanlarından birine ulaşırken, aynı dönemde Marine Le Pen ve temsil ettiği aşırı sağ çizgi de 34 yaş altı seçmenler arasında önemli bir yükseliş yakalamıştı. Nitekim araştırmalar, bu yaş grubunda aşırı sağın yüzde 30'un üzerinde oy oranlarına ulaşabildiğini göstermektedir.⁹

Gelgelelim içerisinden geçtiğimiz günlerde “aşırı sağa” veya “sosyalist sola” olan yükseliş yalnızca seçimlerden okumak gerekmez. Örneğin birden fazla kez iktidarı deneyimlemiş olan İşçi Partisi Britanya'da seçimi kazanmış olsa da Jeremy Corbyn'in parti liderliğinden uzaklaştırılması ve hemen ardından Your Party'yi (Senin Partin/ Sizin Partiniz) kurmuş olması Britanya'da da benzer bir etki yaratmıştır. Jeremy Corbyn, tıpkı 2025 senesinde die Linke'nin geçirdiği

9 https://time.com/6989622/france-eu-europe-far-right-elections/?utm_source=chatgpt.com

seçim zaferinin nedenlerine baktığımızda da gördüğümüz gibi son zamanlarını mücadeleleri yerellerde örgütleyerek ve tabana dönerek; bir diğer deyişle kapı çalarak örmeye başlamıştı.¹⁰ Beyaz üstünlükçü bir düzlemde Jeremy Corbyn'in açıkça durduğu Filistin yanlısı çizgi ile Sultana'nın temsil ettiği bir alt kuşağın beraberliği şüphesiz Britanya'da büyük ilgi uyandırmıştır.

Bu örnekler şüphesiz artırılmaya ve üzerine düşünölmeye muhtaçtır. Ancak kurduğumuz bu korelasyonun varlığı yalnızca düzen siyasetinin sınırlarında kimin hangi sandığa oy verdiğiyle de okunmamalıdır. Henüz Nisan ayında Trump'ın da yükselişini sağlayan sosyal medyadaki mobilizasyon ile buna karşılık gelişen küresel direniş hatları arasındaki derin uçurum, sandığın dışında kalan da bir mücadele eksenini olduğunu ortaya koymaktadır. Amerika kıtasına yayılan Küba protestoları esnasında 2000 sonrası doğanların sergilediği sarsılmaz mücadele pratiği üniversite kampüslerinden sokaklara taşmıştır. Öte yandan bu küresel direniş hattının tam karşısında konumlanan ICE (Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza) yanlısı genç erkek nüfusun varlığı da Trump'ın savaş karşıtı akademiye ve kampüslere açtığı savaşla aynı bütünlük içerisinde okunmalıdır.

Sonuç: Suçlu Kim?

Yazının başında *M* filmi üzerinden tarif ettiğimiz perspektife geri dönecek olursak; ortada işlenmiş pek çok suç vardır. O suçu üstlenecek failler ve toplumsal öfkeyi dindirecek suçlularsa daima mevcuttur. Ne var ki suçun kendisini var eden zemin tartışılmadığı ve aşılmadığı sürece, suç da suçlu da yeniden üretilmeye muhtaçtır. Bugün gençliğin düzenin dışındaki arayışını tartışırken de benzer bir yanılgıyla baş başa kalmaktayız. Adına “yeni sağ” denen neo-faşist ajanda gençliğin içerisinde bulunduğu dünyadaki güven, istikrar ve anlam arayışı ile karıştırılmamalıdır. Yazıda pek çok örnekle de belirttiğimiz üzere bu eğilim, kendisini “yeni, alternatif, aşırı” olarak kodluyor olsa da son tahlilde düzenin sınırlarını yeniden tanımlayan karşı devrimci bir sürecin parçasıdır.

Diğer taraftan AKP İktidarının 14 yaşındaki bir çocuğun kendi okullarındaki sıra arkadaşlarını katletmesini “sosyal medyada çok zaman

10 https://www.ayrim.org/dunya/britanya-solu-your-partyye-sigar-mi/#_edn2

geçiren aşırı sağcı çocuklar” düzeyinde değerlendirmesi de ana akım muhalefetin kendisine ait her siyasal başarısızlığını gençliğin “apolitikliği” ile açıklaması da siyasal sorumluluğun toplumsal bağlamından koparılması sonucunda oluşan aynı körlüğün ürünüdür. Her iki durumda da düzen temsil ettiği sıkışmışlığın sorumluluğunu gençliğe devrederek bize “Suçlu kim?” diye sorar.

Bu soruyu belki de bütünüyle rafa kaldırmadan önce üzerine tekrar düşünmek gerekir. Zira bugün gençliğin aşırı sağa yönelimi, sol açısından tek başına bir “yenilgi tehdidi” veyahut “sapma” olarak değerlendirilirse, gençliği kendiliğindenci ve dışsal bir nesne olarak düşünme hatası kaçınılmaz olacaktır. Bugün silahlanma, militarizm veyahut sınır politikaları yalnızca ideolojik bir paket olarak değil; kriz düzeninin varlığını sürdürmeye hizmet eden maddi araçlar olarak işletildiği ölçüde; aşırı sağın gençliğe bu dilden beslenerek istikrar vaat etmesi hafife alınmamalıdır. Nitekim gençliğin aşırı sağdaki mevcudiyeti aynı zamanda solun bu boşluğa denk gelecek bir ufku ve örgütlü siyasal hattı ortaya koymakta yetersiz olduğunu da gösterir.

Biz sosyalistler açısından burada mesele, “Suçlu kim?” sorusuna gençliğin temsil edilemeyen arayışından hareketle yanıt üretmek olmamalıdır. Gençlik içerisinde dağınık, parçalı ve kimi zaman pek çok iç çelişkiyle beraber biriken enerjiyi, zaafı ve üstünlüklerinin sentezi ile beraber siyaseten anlamlandırmaktır gereken. Ancak bu anlamlandırmanın da ötesinde, onu bir kuşak olmaktan çıkarıp *Kuşak* haline getirecek olan örgütlü iradenin mücadele hattını ortaya koymak kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir.

Türkiye İşçi Partisi geçmişte olduğu gibi bugünkü tarihsel uğrakta da sosyalist mücadele hattını Türkiye’de sosyalizme eşik atlatma noktasına getirebilmiştir. Ancak gençliğin yaşadığı kopuşu üstlenmek, bugün için Türkiye’de sosyalizmi bir iddia haline getirebilmek ile sınırlı değildir. Kendine kazandığı insanların sayısını artırdığı gibi dünyada da işçi sınıfı mücadelesinin yaşayacağı kopuşa düzenin sınırlarını aşacak bir pusulayı koyabilen; sermaye düzeni ile gerçek bir hesaplaşma iddiasını ortaya atabilen bir parti haline gelmelidir. Bu iddia yalnızca siyasal bir temsili üstlenme meselesi değil, aynı zamanda dünyadaki küresel direniş hattının öncüsü olabilme sorumluluğunu da beraberinde getirir.

50. Yılında İkinci TİP (1975-1988) Deneyi Üzerine

SİNAN DERVİŞOĞLU

Geçen sene 1 Mayıs 2025'te TİP'in ikinci kuruluşunun 50. yıldönümünü de kutlamış olduk. İkinci TİP deneyi bu yıldönümü dolayısıyla Birinci TİP'ten (1961-71) ayrı ele alınmayı hak etmektedir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, içinde değişik akım ve grupların olduğu ve bu kodlar etrafında çalışmasını sürdüren birinci TİP'in aksine İkinci TİP, legal planda da olsa mümkün olduğu kadar geleneksel bir Komünist partisinin kodları (merkezi çizginin tartışmasız belirleyiciliği, merkezi disiplin, ortak bir teorik-ideolojik kavrayış olan uluslararası Komünist hareketin çizgisini bütün olarak benimseme, tabanda sınıf içinde kurulmuş mevzilere dayanan bir örgütlülük...) üzerine kurulmuş ve bu yönleriyle birinci TİP'ten ayrılmıştır. İkinci sebep ise daha günceldir. Birinci TİP'in aksine İkinci TİP'in aktif kadrolarının bir kısmı hala sağdır ve şu veya bu ölçüde değişik mecralarda da olsa siyasi aktifliklerini ya da iddialarını sürdürmektedir ve bu önemli tarihsel deneyin tecrübelerini, bu 50. yıl vesilesiyle bugün öne çıkan genç kuşaklara aktarma, bir muhasebe yapmak göreviyle karşı karşıyadır.

“Deneyleri aktarmak” ya da “muhasebe yapmak” elbette iki boyutu, bir yandan o hareketin Türkiye sosyalist ve işçi hareketine kattığı pozitif değerleri tanımlamayı ve bilince çıkarmayı, diğer yandan da bugün ders alınabilecek hataları ortaya koymayı, yani bir eleştiri-özeleştiriyi içermek durumundadır. Ancak “eleştiri” dediğimizde hassas bir yaklaşımı da ilke olarak tanımlamak gerekir.

“Eleştiri” demek, o dönem yaşanan (ve yanlış bulunan) tavır ya da adımları bir “suçlama” furyasına çevirmekten, “parmakla işaret et-

mekten”, ya da “XX şahsı bizi sattı” ya da “AA ve BB partiyi batırdı” türü yargılardan özenle kaçınmak demektir. Yapılan (ve hata olduğu düşünülen) adımlar bu satırların yazarı dahil o dönemi yaşamış kadroların tümüne şu veya bu ölçüde aittir (zira “sen niye karşı çıkmadın” diye sorulabilir) ve bir dönemin örgütlenme-siyaset yapma-mücadele etme kodlarının ürünü olup o döneme ait “zamanın ruhu”nun izlerini taşımaktadır. Bu açıdan bu yazıda birer ders olarak gündeme getireceğimiz eleştiriler için bir “saygı” ifadesini baştan koymak durumundayız. Başta Türkiye sosyalist hareketinin gururu olan Behice Boran’a, Boran yoldaşa; dahası ben daha doğmuş bile değilken bir TKP militanı olarak düzenin hapisanelerinde bedel ödeyen ve ömrünün son demlerinde TÜSTAV’da birlikte çalışma onuruna kavuştuğum sevgili Nihat Sargın’a, ve sonradan aramızda çıkan fikir ayrılıkları ne olursa olsun, çiçeği burnunda bir militan olarak girdiğim TİP ve Genç Öncü’de bize sosyalist mücadelenin temel değerlerini aktaran tüm yönetici ağabeylerimize ve birlikte kavga verdiğimiz tüm yoldaşlarıma hala yitirmedığım saygımı burada baştan ifade etmek isterim. Artılarımızı ve eksilerimizi birlikte değerlendirelim, hatalarımızı birlikte eleştirelim ve genç kuşaklara çıkardığımız dersleri aktaralım. Bu yazının amacı budur.

Orhan Silier’in Kitabı ve Oluşan Tartışmalar

İkinci TİP’e ilişkin belli sayıda anı ve yazı olmakla birlikte o döneme yönelik en derli toplu ve özenli çalışmayı, o dönem birlikte çalıştığım sevgili Orhan Silier, TÜSTAV yayınlarından çıkan kitabı ile sundu.¹ Büyük bir emeği, çok sayıda incelenmiş dokümanı ve tanıklığı içeren bu değerli çalışma ne yazık ki hak ettiği değeri bulamadı. Kitabın adı “TİP’in Dağılmasının 1979-80 aşaması” idi ve bizzat bu ad üzerinde ciddi bir gerilim doğdu. Halen yaşayan bir dizi ikinci TİP yöneticisi ve kadrosu “dağılma süreci” başlığına şiddetle itiraz ettiler. Gerekçe şuydu: “TİP başlıkta söylendiği gibi dağılmadı, 1988’e kadar örgütsel bir yapı olarak varlığını sürdürdü ve 1988’de TKP ile birleşip TBKP’yi oluşturmak üzere kendi varlığına kendi iradesi ile son verdi. “Dağılma” ifadesi o dönem TİP’te çalışan yönetici ve kadroların emeğini ve duruşunu hiçe saymaktadır.” Bu tepkiyi İkinci TİP’te benim de uzun süre

1 “TİP’in Dağılmasının 1979-80 Aşaması: Belgeler-Tanıklıklar”, Orhan Silier, Sosyal Tarih Yayınları, 2021, İstanbul

birlikte çalıştığım Abdurrahman Atalay, Mustafa Atalay, Umur Coşkun, Nezih Kazankaya, Neşet Kocabıyıkoglu ve diğer bazı arkadaşlar gösterdiler. Bu arkadaşların (aramızdaki ayrılıklar ne olursa olsun) bugün hala sosyalizme ve İkinci TİP'in değerlerine olan bağlılığına inanıyorum, bunu sorgulamıyorum.

Ancak kitabın ismine yapılan eleştiri bu noktada kalsaydı mazur görülebilirdi. Gerçekten de “TİP'in dağılması” tespiti, herkesçe kabul edilir bir tespit değil, bir aşamada TİP'in dışına düşmüş bir kadro veya kadroların öznel tespiti olarak algılanabilir ve “*resmi olarak 1988 kongresine kadar TİP varlığını sürdürdü*” tespitine yapılabilecek kesin ve ikna edici bir itiraz yoktur. Kanımca sevgili Orhan Silier'in bu değerli çalışmasının başlığı “TİP'teki Tartışmalar” veya (kendi koyduğu deyimle) “1979 Sonrası TİP'te Devrimci Muhalefet” olsaydı, bu türde sübjektif, hatta duygusal bir tepki fırtınası içinde yıpranma ve unutulmaya mahkûm edilme riskinden daha rahat kurtulabilirdi.

Buna karşılık, gösterilen tepkilerin son derece yanlış ve değerlerimize ters bir noktaya savrulduğu da ortadadır. İtirazı yapan arkadaşlar bu başlığa tepki sonucunda “*TÜSTAV'ın bu kitabı basmaması, hatta piyasadan toplaması*” gibi öneriler getirdiler; uzun bir süre TÜSTAV yönetimine bu konuda baskı yaptılar. Hayatı boyunca sansür ve baskıya, ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalara, fikirlerin bastırılmasına karşı mücadele etmiş sosyalistlerin, kendi içlerinden çıkan birine ve onun kitabına karşı “sansür ve kitap toplatma” önerisiyle karşı çıkmalarının ne kadar itici ve çarpık bir tavır olduğunu anlatmaya dahi gerek yoktur. Bu arkadaşlar, ismi eleştirmekle birlikte kitabın içeriğine odaklanmalı ve oradaki son derece önemli olgu ve tespitlerin doğruluğu veya yanlışlığı üzerinden bir tartışma sürdürmeliydi. Bu “afroz ve sansür” tavrı, kitabın içerdiği değerli bilgi ve tespitlerin TİP camiasında ve Türkiye solunda hak ettiği ilgiyi (ve yaratacağı faydayı) baştan engellemiştir.

Öte yandan “dağılma” terimi üzerinde de durmak gerekir. Burada kastedilen “*TİP'in bütünselliğini yitirerek un ufak olması ve ortadan kalkması*” ise elbette (bu arkadaşların da söylediği gibi) bu doğru olmayabilir. Ancak “dağılma”dan kastedilen “TİP'ten büyük blokların kopması, TİP'in gücünü ve 80 öncesi kadro potansiyelini yitirmesi, gittikçe küçüldükten sonra kendi varlığına son vermesi” ise bu terim

maalesef yanlış değildir. Kitapta da anlatıldığı gibi süreç içinde önce Yalçın Küçük ve onunla ayrılan “Sosyalist İktidar” ekibi, daha sonra ayrılan ve önemli yöneticileri içeren (Silier’in “Devrimci Muhalefet” adını verdiği) ekip, 1980 sonrasında içinde bulunduğum ve önemli sayıda gençlik kadrosunu toplayan “Genç Partizan” ve “İktidar Yolu” ekibi, gene 80 sonrasında tasfiye edilen Doğan Özgüden’in “Demokrasi İçin Birlik” ekibi, bütün bu kopmalar alt alta konulduğunda 1988’de kendi iradesiyle kendini fesheden TİP’in büyük ölçüde ufalması, daralması, 80 öncesindeki güç ve iddiasını önemli ölçüde yitirdikten sonra kendi varlığına son vermesi olgusuyla karşı karşıyayız. Dağılma deyimi “un ufak olma” olarak değil de büyük parçaların koparak TİP’in güç ve iddiasının azalması olarak ele alındığında bir anlam taşıyabilir.

Başlığa ve onun etrafındaki tartışmalara takılmadan, kitabın içeriğini ve sergilediği olguların değerlendirmesini yapmak hepimizin görevidir. Ancak buna girişmeden önce geleneğimizin pozitif yanlarını bilince çıkarmamız şarttır.

İkinci TİP’in Kattığı Değerler

En önemli değer (o dönemki TKP’de de var olan) “işçi sınıfı” vurgusudur. Parti işçileri kapsamalı, işçilerden kadro çıkarmalı, siyasi bilinçli işçiler tarafından yönetilmelidir. Şu gerçek, bugün hala öne çıkarılması gereken bir değerdir: TİP, yönetici kademelerinin ve kurullarının işçileri kapsamaması, işçileri öne çıkarması için hep bilinçli bir çaba harcadı. Bugün üyesi olduğum yeni TİP’te de verdiğim eğitimlerde gururla vurguladığım gibi, İstanbul İl Başkanımız bir metalurji işçisi olan (yakında kaybettiğimiz) sevgili Selim Mahmutoğlu idi. Ankara İl başkanımız bir tornacı, Eğitim ve Bilim Bürosu başkanımız bir elektrikçi, benim üyesi olduğum Gaziosmanpaşa İlçe başkanı bir cam işçisi, Eyüp ilçe başkanımız bir metal işçisi idi, Beykoz ilçe yönetim kurulu ise neredeyse tümüyle cam işçilerinden oluşuyordu. Bugün sosyalist örgütlerde haklı bir sebeple, kadınları sosyalist mücadelenin bilinçli özneleri haline getirmek için uygulanan “kadın kotasının” bir benzerini ikinci TİP fiilen işçiler için uyguladı; sürekli olarak onları yönetim organlarında öne çıkardı.

Bunun tüm bir militan kuşağın yetişmesinde ne denli değerli bir kat-

kı yaptığı bugün daha açıkça görülebilir. Ben Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi iken ilçe başkanım ve sekreterim (muhtemelen ilk veya ortaokul mezunu) birer işçi idi; ancak onlarla sabaha kadar sürdürdüğüm sohbetlerde işçi sınıfının iç dünyasını, değerlerini, düşünce tarzını anlama fırsatım oldu. Bir grev deneylerini bana anlattıklarında bir grevin nasıl iğneyle kuyu kazarcasına örgütlendiğini, ne kadar zorluk içerdiğini, başta ne denli gizli çalışmak zorunda kaldıklarını, tarafsızları ikna etmek için ne denli yoğun çaba harcadıklarını, patronun casuslarına bilgi sızdırmamak için ne denli dikkatli davrandıklarını, grev başlayınca nasıl bir kolektif disiplin ve fedakârlık gösterdiklerini, ve elde edilen başarı ile nasıl kolektif bilinci ve özgüvenin arttığını bana anlattılar, ve “sınıf mücadelesi” gerçeğinin pratikte ne olduğunu, neye benzediğini ben o arkadaşlarımdan öğrendim. Açıkça bu ve sonradan TİP’te beraber olduğum işçi yoldaşlardan öğrendiklerimi bana hiçbir Marksist klasik veremezdi, o klasiklerden elde edilen bilgi, bu bilgiyle birleşmeden bir siyasi duruş ve kararlılık asla doğamazdı.

Sonuç da ortadadır: TİP dahil tüm sosyalist hareketler süreç içinde çok fire verdi, çok yol arkadaşımızın safları terk ettiğini gördük, ancak o dönemin işçi üyelerinin ve işçilerle birlikte olmuş aydın üyelerinin çoğu hala siyasi iddialarını ve sosyalizme inançlarını sürdürmeye devam ediyorlar.

O günden bugüne elbette işçi sınıfının birleşimi değişti ve genişledi. Bugün eskiden “beyaz yaka” diye tabir ettiğimiz eğitimli emekçiler neoliberal politikalar sonucu sefalet ücretlerine ve baskıya maruz bırakılır hale geldiler, bugün onlar da işçi sınıfı mücadelesinin diri bir kesimini temsil ediyorlar. Ancak bir yandan teorik bilgi aktarımına daha elverişli olan bu kesimlerin öne çıkması, öte yandan 12 Eylül faşizminin solu mavi yakalılardan ayırmak için sarfettiği yoğun çabalar, sosyalist örgütlerde “en alttakilerin”, yani mavi yakalı ve üretim sektöründe çalışan işçilerin fiilen ikinci plana düşmesine sebep oldu. İşçi sınıfı bugün elbette ki sadece imalat sektörü işçilerinden ibaret değildir; ancak hala ciddi bir güç ve kitle oluşturan bu kesimle sosyalist örgütlerin arasında açılan makası kapatmak bir görevdir ve İkinci TİP’in değerleri bize bu konuda hala ışık tutmaktadır.

Diğer bir değer de parti ruhu ve disiplindir. TİP kendini “hareket, si-

yaset, dergi çevresi, grup, vs.” diye tanımlayan ve “*partileşme uzun bir süreçte olacak*” diyen yaklaşımlara itibar etmedi; en baştan kendini programı ve çalışma ilkeleri belirli bir parti olarak tanımladı; bizler de o kültür içinde yetiştik. Her zaman kendimizi binlerce insandan oluşan bir bütünün parçası olarak hissettik; bireyselliğimizi ve egomuzu bu bütünselliği koruma adına törpülemeyi başardık, bize bu öğretili. Bu yaklaşımın yer yer merkeze itaat etmekten başka değeri olmayan pasif ve tek yönlü unsurlar yetiştirdiği doğrudur; ancak gene bu yaklaşımın yarattığı disiplin ve fedakârlık da inkâr edilemeyecek ve bugün hatırlamamız gereken bir gerçektir. “Kitle” veya “tarafdar” olarak değil kendimizi “üye” olarak tanımladığımız bir örgütlü yapıda görevlerimizi her zaman harfiyen yerine getirmeye özen gösterdik, toplantıya gelme, mitinge katılma, eğitim alma, afiş yapıştırma, bildiri dağıtma, yazıyı yetiştirme, hedef unsurları örgütlenme, korsan mitinge katılma gibi görevleri hep vaktinde ve doğru yapmaya özen gösterdik, bu uğurda okulumuzdan, aile yaşantımızdan, bazen iş hayatımızdan fedakârlıklar yaptık, bunları yapmadığımız takdirde yoldaşlarımızın önünde ne denli mahcup olacağımızı hissettik. “Bize ne derler” gibi insanı küçülten bir korkuyla değil, yoldaşlarımızın önünde duyacağımız bu mahcubiyet hissi bizleri disiplinli ve fedakâr unsurlar haline getirdi, partinin mücadelesi de bu fedakârlık ve disiplin üzerinde yürüdü ve yükseldi.

Bugün gerek yoğun baskılar, gerekse solun dünya çapında kaybettiği parlaklığı, öte yandan da tekno-kapitalizmin bizi cep telefonlarına ve sosyal medyaya kilitleyen bireyciliği, sosyalist mücadeleye katılımın yer yer bir “gönüllülük” temelinde tanımlanmasına sebep olmaktadır. Elbette sosyalist örgütlerin (bu arada partimiz TİP’in) disiplinli bir kadro çekirdeği vardır; ancak tüm sosyalist örgütlere katılımlar “gönüllülük” temelinde, yani “doğru bildiği ve sevdiği işi yapma” temelinde gelişmekte, toplumdaki ters rüzgarlar insanları demotive ettiği zaman bu “gönüllülük” ve onunla beraber üyenin performansı gerilemekte, bu da örgütsel yaşamı etkilemektedir. Bu bir ölçüde “gönümüzün acı gerçeğidir”; ancak bunu dönüştürmek, gönüllülüğün yerini disiplinin, yani “doğru bulmadığın ya da sana cazip gelmeyen işi de yapma” kararlılığının alması somut bir görevdir. İkinci TİP deneyi, TKP dahil diğer tüm partili devrimcilik deneyleriyle birlikte bu konuda bize ışık tutmalıdır.

Şimdi, ikinci TİP deneyinin tarihsel süreç içinde eleştirel analizini ele alalım.

İkinci TİP'in Kuruluşu: Kapsayıcılık Yerine Darlığı Seçme

İkinci TİP'in kurulduğu 1975 yılında Türkiye solu içinde öne çıkan değerler şunlardı:

İşçi sınıfı gerçeği: 15-16 Haziran ayaklanması ile Türkiye işçi sınıfı dosta düşmana gücünü göstermiş, “*işçi sınıfı vardır, yoktur, ideolojik öncü olabilir, fiilen öncülük yapamaz, vs.*” gibi tartışmaları bıçak gibi kesmişti. Sosyalist mücadelenin belirleyici öznesinin işçi sınıfı olduğu gerçeği, tüm solda olmasa bile büyük bir kesimde öne çıkan değer haline gelmişti.

Örgütlü-partili mücadele: Mahir ve Deniz’lerin büyük bir motivasyon yaratan, ancak yenilgi ile biten çıkışları, kitleler içinde örgütlü ve sürükleyici bir gücün, bir partinin gerekliliği fikrini öne çıkarmıştı.

Dünyadaki gelişmeler: Vietnam devriminin zaferi, 1975 Portekiz devrimi sonucu sömürge imparatorluğunun yıkılıp Afrika’da Marksist yönetimler kurulması, Avrupa’da komünist partilerin elde ettiği başarılar, dünyada genel olarak sosyalist düşünceyi, özel olarak da SSCB’nin başını çektiği dünya sosyalist sistemini bir cazibe merkezi haline getirmişti. Elbette bunu yanında Çin KP’nin yaptığı “sosyal emperyalizm” ve revizyonizm eleştirilerinin de o dönemki etkisini vurgulamak gerekir.

Bu değerler sadece eski, Birinci TİP üyeleri arasında değil, THKP-C, THKO gibi örgütlerden gelenler ve hatta Ecevit olgusu ile sola kayan kitlelerdeki ileri unsurlar arasında da öne çıkan değerlerdi. Bu değerler etrafında sosyalist kadroları birleştirebilecek lider kişilik kimdi? Aybar, TİP’teki tartışma sonrası kendi köşesine çekilmişti, Mihri Belli ise yurt dışındaydı. Gözler bu momentte belirleyici ve toparlayıcı olabilecek yegâne öndere, Behice Boran yoldaşa çevrilmişti (daha sonra Maoculuğa yönelecek bir oluşumun lider kadrolarından birinin dahi o günlerde “*biz henüz örgüt kurmuyoruz, Behice Hanım’ın yapacağı çıkışı bekliyoruz*” dediğine şahit oldum).

Boran yoldaş hapisten çıkıp 1 Mayıs 1975’te partiyi tamamıyla Birinci TİP’ten gelen ve kendisi ile uyum içinde olan kadrolarla kurdu.

Geçmişte TİP'te çok parçalı yapının (“Doğulu sosyalistler”, “sendikacı sosyalistler”, Emek grubu...) tekrarına izin vermemek adına daha homojen, hatta monolitik bir yapı hedeflendi. Herhangi bir çevre, grup, kadro ekibi ile bağ kurulmadı, kapsamaya çalışılmadı. Silier'in aktardığı kadarıyla yurt dışındaki TKP ekibiyle bağlantı kurulmasını savunan Sadun Aren bu sebeple dışlandı.² Kendileri ile birlik amaçlı bir diyalog kurmak isteyen TSİP'e Genel Sekreterimiz Nihat Sargın o dönem şu cevabı vermişti: “TİP kendini feshetmiş bir parti değildir. Burjuvazi tarafından kapatılmıştır. Bu nedenle zamanı gelince yeniden kurulacaktır. TİP yeniden kurulunca gelip müracaat edersiniz, şayet uygun görürsek sizi üyeliğe kabul ederiz.”³

Sargın yoldaşımızın bu tavrı bir açıdan net bir duruşu ve kesin bir kendine güveni içeriyordu; ancak bu güvenin hayatın içindeki karşılığı sandığımızdan daha zayıftı. Bununla neyi kastediyoruz?

Öncelikle İkinci TİP, “*Birinci TİP'in devamıyız, kaldığımız yerden devam ediyoruz*” yaklaşımıyla kuruldu; ancak beklenen bu değildi. Bu değildi, çünkü Birinci TİP, Türkiye'de yarattığı değişim ve tüm ilerici harekete kattığı inkâr edilemez değerlere rağmen eksikleri olan bir yapıydı. O döneme damgasını vuran MDD-SD çatışması (tarafların haklılığı-haksızlığı bir yana) her iki taraf için de oldukça yıpratıcı olmuş, her iki taraf da diğerinin “haksızlıkları” (MDD'cilerin saldırıları, TİP merkezinin tasfiyeleri⁴...) konusundaki yaralarını aşamamıştı. Dahası TİP'in yasallıkla sınırlı bir parti olması, 12 Mart darbesinde örgütsel yaşamını kesintiye uğratmış, öte yandan faşist saldırılar karşısında kadrolarını korumadaki yetersizliği birçok gencin daha radikal arayışlara kaymasına sebep olmuştu. Yapılması beklenen, Birinci TİP'in yukarda da öne çıktığına değindiğimiz değerlerine sahip çıkarak tüm Türkiye soluna özeleştirel bir değerlendirme yapmak, “eksiklerimizden ders aldık” tavrını somutlaştıran bir çıkış yapmak ve bu yenilenmiş kimlik üzerinden ortak program temelinde örgütsüz kalmış geniş kadro yığınına toparlamaktı. “*Biz kaldığımız yerden*

2 A.g.e. s.115

3 A.g.e. s.211

4 MDD'nin saldırıları konusunda Mahir Çayan'ın Çankaya ilçeye yaptığı “baskın” hatırlardadır. TİP'in tasfiyeleri konusunda da Silier şu haklı tespiti yapmaktadır: “*MDD hareketinin gençlik içinde hızla etkinlik kazanması TİP yönetimini paniğe sürükledi.... Sınırlı da olsa temelleri kurulmuş bir demokratik tartışma ve ilişki sisteminin yerini yüzlerce kişiyi gözünü kırpmadan feda eden disiplin kurulları aldı*” (A.g.e. s.503)

devam ediyoruz, isteyen gelir” tavrı, davet edici bir esneklik bekleyen geniş kesimlerde hayal kırıklığı yarattı, bir zamanlar şu ya da bu sebepten ayrıldıkları yapının aynısına yeniden geri dönmek için hiçbir anlamlı gerekçe bulamadılar. Önce İkinci TİP’e yönelen, sonra uzaklaşıp başka bir örgüte giren bir tanıdığım, bu durum için “*dağ doğura doğura fare doğurdu*” demişti. Bu elbette amacını aşan ve biraz haksız bir değerlendirmedir; İkinci TİP asla “fare” olmadı ve kapandığı güne kadar sosyalist hareketimize değer kattı; ancak kapsayabileceği kadro potansiyelinin çok gerisinde bir birikimle kurulduğu inkâr edilemez. Eskiden gelen kadroların iç uyumunu her şeyin üstüne koyan ve yeni ekiplere açılma ve onları kapsamayı bir risk olarak gören yaklaşım, TİP’in daha kuruluş aşamasında darlığı seçmesini getirdi. Silier de kitabında benzer tespitler yapmakta, “*TİP, Behice Boran gibi bir önderle daha kapsayıcı olabilirdi*” demekte⁵, öte yandan İkinci TİP’in “*1971 sonrası yüzünü işçi sınıfına çeviren gençleri kazanamadığını*”⁶ tespit etmektedir.

“Başka ne yapılabilirdi?” sorusunun cevabını o dönemin başka bir oluşumu, 73 atılımını yapan TKP vermektedir. 73’e kadar Türkiye’de ciddi ve kitlesel denebilecek hiçbir tabanı olmayan yurt dışı TKP önderliği, Türkiye’deki arayış içindeki kadrolarla temas kurdu ve kendi çizgisiyle (TİP’ten çok farklı olmayan değerleriyle) onlara kucak açtı. Cemal Kırıl gibi eski TİP’li kadrolarla, TİP Eminönü ilçesinden gelen ve yetenekli kadroları barındıran Partizan grubuyla, Aydın Meriç gibi TİP Emek grubundan kadrolarla, eski TİP üyesi Nihat Akseymen gibi unsurlarla tek tek ilişki kuran İsmail Bilen önderliği, bu oluşumlara esnek ve kararlı bir yaklaşımla abilik yaptı, onlara somut görevler verdi ve onları bünyesine aldı. Aslında TİP’e daha yakın olmasına rağmen TİP’in zerre kadar ilgilenmediği ve kazanmaya çalışmadığı, TKP ile ise bir ara fiziksel kavgaya varacak kadar zıtlaşmış olan ve ciddi bir işçi örgütlenmesini içeren GSB’yi (Genç Sosyalistler Birliği) dahi TKP bu esnekliği ile kazanmayı başardı ve büyük bir örgütsel kazanım elde etti. Yıllar sonra, geçmişte İsmail Bilen ile kanlı bıçaklı olmuş Doktor Hikmet Kıvılcımlı grubundan dahi bazı unsurların (“Doktorcu” kimliklerini koruyarak) TKP’ye girdiklerini ve orada çalıştıklarını şaşırarak öğrendik. Bu İkinci TİP’te hayal dahi edilemeyecek bir olguydu.

5 A.g.e.s.75

6 A.g.e. s.81

Yıllar sonra ÖDP deneyiyle somutlaşan ve bir hizipler federasyonunun başka bir şey olamayıp iflas eden “çatı partisi” yaklaşımlarının alternatifi, öbür uçtaki bir savrulma olan “az olsun, benden olsun” yaklaşımı değildir. Bir sosyalist parti, halkın mücadele hedeflerine denk düşen bir temel ilkeler bütününe tanımlayıp, bu çerçeveye girmeye ve katkı yapmaya hazır tüm münferit kadro veya grupları kendi içine almayı, onları dinamik bir çalışma tarzı ile birleştirerek kendi içinde kaynaştırmayı, eritmeyi hedeflemelidir. Eylem birliği dışında solda sağlıklı bir örgütsel birliğin tek ve doğru yolu budur.

DİSK ile İlişkilerde Kriz

İkinci TİP kurulduğunda, kurucu kadro kendi içinde DİSK bünyesindeki 4 önemli sendikanın başkanlarını kapsıyordu: Petro-Kimya İş (Dinçer Doğu), Turizm İş (Turgut Gökdere), Keramik İş (Mustafa Aktolgalı) ve Sosyal İş (Özcan Kesgeç). Öte yandan parti, Maden İş başta olmak üzere diğer DİSK sendikalarının, hatta Türk İş sendikalarının dahi içinde çalışan üyeleri içeriyordu.

TİP yönetimi, “işçi sınıfının tek partisi olma” iddiasıyla ilerici işçi hareketinin örgütü olan DİSK içinde de (Fransız Komünist Partisi-CGT ilişkisine benzer bir şekilde) belirleyici unsur olma niyetini baştan ortaya koydu. O dönem Yürüyüş dergisinde çıkan “*Sendikacı sosyalistler mi, sosyalist sendikacılar mı*” yazısı ile parti içinde (geçmişte olduğu gibi) ayrı ve nispeten özerk bir “sendikacılar” grubunun oluşumuna izin vermeyeceğini, partili sendikacıların partinin çizgisini birebir takip etmeleri gerektiğini belirten bir tavrı somutlaştırdı. İşçi sınıfının partisi olarak, DİSK’i kendi çizgisi doğrultusunda yönlendirme hedefi somutlaşmıştı; ancak bu niyet ve yönelim Kemal Türkler önderliğindeki DİSK yönetiminde kesinlikle olumsuz karşılandı.

Öncelikle 1975’teki Kemal Türkler, 1960’lardaki TİP MYK’sına bağlı sendikal önderlerden biri olmanın çok ötesine geçmiş, büyük ve devasa 15-16 Haziran direnişinin örgütleyicisi, moderatörü ve lideri olarak işçi sınıfı içinde muazzam bir prestij kazanmıştı (o dönem katılmış olduğum DİSK’in kalabalık bir salon toplantısında Kemal Türkler salona girdiğinde işçilerin ayağa kalktığını hatırlarım). Böyle bir gücü elinde tutan Kemal Türkler’in, aynı isimle kurulmuş olmasına rağmen Birinci TİP’in etki ve gücünün çok gerisinde kurulan ve

sol içinde dahi kapsayıcı ve belirleyici olamamış İkinci TİP önderliğinin “belirleyiciliğini” kabul etmesi söz konusu değildi.

Ancak (muhtemelen daha belirleyici bir unsur olarak) Kemal Türkler Birinci TİP’te Mehmet Ali Aybar’a yakın bir kadroydu⁷ ve tıpkı MDD-SD çatışması gibi Boran-Aybar çatışmasının da hala süren yara izleri Kemal Türkler’i Behice Boran’a karşı olumsuz ve dışlayıcı bir tavra itti.

TİP yönetimi bu niyet ve hedefinde (doğal olarak) ısrar ettikçe gerilim arttı ve her iki tarafın da ciddi hatalar yaptığı bir süreç başladı. Bugün işçi sınıfı ve sosyalist hareketimizin bu 2 değeri, yani işçi sınıfının önderi ve antifaşist mücadelenin şehidi Kemal Türkler ile sosyalist hareketimizin yüz akı olan Behice Boran arasındaki bu talihsiz çatışmayı tüm gerçekliği ile bilince çıkarmak zorundayız.

DİSK yönetimi, TİP’in DİSK içinde güç kazanmasını engellemek ve yıpratmak için bir dizi adım attı. Bunların birincisi, TİP yöneticisi sevgili Dinçer Doğu’nun başkanlık ettiği ve daha kalabalık olan Petro-Kimya İş’in, daha küçük olan ve Mehmet Kılınç adlı eski bir gericinin yönettiği Petkim İş ile birleşmeye ve onun içinde eritmeye zorlanmasıydı. Bu birleşme sonucu Dinçer Doğu yoldaşımız sendika yönetiminden ayrılarak (pek az sendikacının yaptığı bir fedakârlıkla) fabrikaya, işçi sınıfı saflarına geri döndü. Bu ve sonradan gelecek benzeri tavırlar, TİP’te büyük bir tepki ve husumet yarattı. Buna karşılık TİP de, kendi organı Yürüyüş’te sürekli olarak bir “CHP-DİSK Üst Yönetimi” ikilisinden oluşan bir özne yaratarak Kemal Türkler önderliğindeki DİSK üst yönetimini işçi sınıfını CHP’nin (ve dolayısıyla burjuvazinin) kuyruğuna takmaya çalışan bir özne olarak tanımladı. Bu zehirli sürecin tahribatı, o dönem yeni gelişmeye başlayan TKP’nin sürece dahil olmasıyla daha da artacaktı.

TİP-TKP Çatışması: En Büyük Ortak Günahımız

2006 yılında Behice Boran için hazırlanan “*Boran: Son Nefesine Kadar*” belgeselinde sözlü bir şahitlik olarak Umur Coşkun arkadaşımızın aktardığı kadarıyla, 1975’te İkinci TİP’in kuruluş sürecinde kendisi TİP adına yurt dışına giderek TKP Genel Sekreteri İsmail

7 A.g.e. s.80. Silier Aybar sorusunda DİSK’in kısmen Aybar’ı desteklediğini hatırlatmaktadır

Bilen ile bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüşmede Bilen, (eski bir TKP üyesi olduğunu bildiği) Behice Boran'a haber yollayarak onunla TKP olarak birlikte (tahminimce birleşik bir komünist hareketin Türkiye'deki yasal kanadı olarak) çalışmak istediklerini bildirdi. Ancak gelişmelerden bildiğimiz kadarıyla bu çağrı TİP yönetiminde bir karşılık bulmadı; muhtemelen yukarda aktardığımız "dışa kapalılık" mantığıyla ve "bu işi biz yapacağız" inancıyla TKP girişimini yurt dışından yönetilen ve fazla geleceği olmayan bir süreç olarak gördüler. Ancak TKP, Maden İş başta olmak üzere işçi sınıfı içinde ciddi ve sonuç alıcı bir çalışmaya başlamıştı; GSB'nin kendilerine katılmasıyla işçi sınıfı içindeki güçleri önemli ölçüde arttı.

TKP, TİP'in aksine Kemal Türkler yönetimine karşı daha farklı ve esnek bir tavır geliştirdi. Kemal Türkler'i kendi "örgütsel denetimleri altına alma" (Türkler hiçbir zaman TKP üyesi olmadı) ya da onun otoritesini zorlayacak bir tavra asla girmeyeceklerini, ona bir işçi sınıfı lideri ve bir abi olarak saygı göstereceklerini net ortaya koydular ve DİSK içinde örgütlenme anlamında kendilerine olanak tanınmasını istediler. Elbette bu olanakları TKP sadece "nezaket sayesinde" elde etmedi; bu esnekliği gösterirken tabanda da oldukça etkili bir çalışmayı sürdürdüler. Maden İş kongresinde TKP'nin gücünü gören Türkler, kendine genel sekreter olarak TKP yanlısı Mehmet Ertürk'ü önermek ve seçtirmek zorunda kaldı.⁸ Bir yandan tabanda güçlü biçimde örgütlenen, öte yandan da kendi otoritesine saygı gösteren bir yapı olarak TKP'ye DİSK içinde kapıları açtı. Sendikalarda yönetici, eğitmen, örgütleyici olarak çok sayıda TKP'li kadro görev aldı ve TKP'nin DİSK içindeki gücü geometrik olarak arttı, 1976'da muhtemelen yakın olduğu TİP'in gücünü fazlasıyla aştı. Ancak bu süreç çok ciddi bir çatışma ile at başı gitti.

İlk sürtüşme 1976'da Bursa'da 2 işçinin faşistlerce öldürülmesi üzerine Maden-İş'in düzenlediği mitingde oldu. Mitingin bittiğinin ilan edilmesinin ardından TİP üyeleri parti bildirisi dağıtmaya başlayınca TKP yanlısı gençler buna itiraz ettiler, sonuçta bir tartışma ve itiş-kakış meydana geldi. Yürüyüş dergisi buna çok sert, amacını aşan bir tepki verdi ve "yurt dışından ülkeye mühürlü trenle gelip devrim

8 Bu bilgi Maden İş'te bu çalışma içinde yer alan ve sonradan faşistler tarafından katledilecek olan sevgili ağabeyim, yiğit TKP militanı Ali İhsan Özgür tarafından bana 1976 yılında sözlü olarak verilmişti.

yapma hayali kuran mülteci hayalperestlerden” bahsederek “bunları yakında teşhir edeceğini” vurguladı. İlegal bir parti söz konusu olduğu için bu yanlış bir tavidir. Dahası, sonraları (aşağıda da vurgulayacağımız gibi) Yalçın Küçük ve bazı yazarlar yukarıda bahsedilen “CHP-DİSK Üst Yönetimi” ikilisine “Sosyalizm Havarileri” adını taktıkları TKP’yi de ekledi. Böylece CHP-DİSK Üst Yönetimi-Sosyalizm Havarileri” üçlüsü (özellikle bunların içinde yer alan Kemal Türkler yönetimi ve TKP) işçi sınıfını CHP’nin ve burjuvazinin kuyruğuna takmakla görevli yabancı ve düşman bir unsur olarak ilan edildi. Ancak TKP’nin buna verdiği karşılık, bu yanlış fazlasıyla aşan bir tasfiye dalgası oldu.

TKP’li bazı kadrolar, (asla TKP’nin dürüst ve inançlı militanlarına genelleştirilemeyecek şekilde) etik dışı bir tavırla, DİSK’te ve hâkim oldukları sendikalarda TİP üyesi işçileri işten (dolayısıyla sendikadan) attırma yoluna gitti. Yürüyüşün o yıllardaki sayılarında yapılacak kısa bir gezinti TİP’li ya da TİP taraftarı olduğu için TKP’li kadrolar tarafından sendikadan tasfiye edilen çok sayıda vakayı kolayca önümüze koyacaktır. Gene bu dönemde TİP’in teorik yayın organı **Yurt ve Dünya**’da “Metal işkolunda sınıf hareketinin durumunu” ele alan bir söyleşi metninde, söyleşiye katılan metal işkolundaki TİP üyeleri isimlerini yazmak yerine “x” (tek yıldız) veya “xx” (çift yıldız) gibi bir gizliliğe gitmişlerdi. Bu gizlilik devlete veya işverene karşı değil, açıkça onları her an tasfiye edebilecek Maden İş yönetimine yönelikti. Silier’in kitabında “TİP’e karşı Hülagu taktikleri” dediği olgu buydu ve özellikle TİP tabanında izleri asla silinmeyen bir tepki ve nefret yarattı. O dönem birlikte mücadele ettiğimiz İGD’li arkadaşlara bu olaylar anlatıldığında, onların bu durumu “*olamaz, TKP böyle bir şey yapmaz*” şeklinde gerçekten samimi bir hayretle karşıladıklarını gördük. Çok sonra “TKP’li” olduğunu söyleyen kimi sendikacıların aynı tasfiyeciliği sınıf içinde çalışan dürüst İGD militanlarına dahi yaptığını öğrendik.⁹

Bu çatışma sonucu bir ara “TİP’İN DİSK’ten ayrılarak SİSK (Sosyalist İşçi Sendikaları Konfederasyonu) kuracağı” söylentisi yayıldı. TKP’liler tarafından “DİSK’İ bölecekler” mantığıyla yayılan bu söylentinin

9 Bu bilgi bana geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz inançlı bir TKP militanı olan Ali Lütfü Yügnük tarafından 2014 yılında aktarılmıştır.

arkasındaki gerçeklik payı Silier'in kitabında aktardığı TİP MYK notlarında yer almaktadır ve bu notlarda “*DİSK, DİSK olmaktan çıkmışsa alternatif yapılar kurmanın gerekliliğini*” belirten tespitler yapılmıştır.¹⁰ Öte yandan bildiğim ve sonra transfer edildiğim Şişli İlçe örgütünde bizzat şahit olduğum gerçek de şudur ki, Maden İş'te sadece TİP'e değil, tüm sol yapılara karşı şiddetle süren bu tasfiyecilik karşısında 1978'de Maden İş'e alternatif olarak (diğer bazı sol örgütlerle birlikte) Met-Sen (Metal İşçileri Sendikası) şeklinde bir oluşum kurma fikri TİP'te somut bir çözüm yolu olarak konuşulmuş ve tartışılmıştır. Bu, belki sınıfı bölmek anlamında yanlış bir tavrıdır; ancak Maden İş'te TKP tarafından uygulanan tasfiyeciliğin boyutları ve şiddeti, TİP'i dahi böyle bir çözüm aramaya yöneltmişti.

Bu çatışma bir yandan TİP'in DİSK içindeki gücüne önemli bir darbe vurdu; ancak öte yandan da TKP'yi de deforme etti. Türkiye'de sendikacılığın geçmişten devraldığı kirli tortu, (gücü korumak adına) TKP'ye de bulaştı; hayatın içinde faşizme ve gericiliğe karşı militanca mücadele eden İGD'li ve TKP'li kadroların yanında, bu tarz bir “sendikacı” ekibi o partiyi sağa çeken bir faktör olarak hep varlığını korudu.

Çok sayıda ortak değere sahip olan TİP ve TKP arasındaki bu gerilim, 1979'da TİP'te “Tek Parti-Tek Cephe” broşürünün çıkması ve TKP ile örgütsel birlik hedefinin konulması ile azaldı, TKP ile her seviyede düzenli eylem birliğine gidilmeye başlandı; bu birliktelik havası 12 Eylül'den sonra yurt dışında süren birlik çalışmalarıyla devam etti. Ancak TİP'liler arasında TKP'ye karşı güvensizlik ve “kendini koruma” refleksi TBKP'deki birleşmeye kadar sürdü.

Bugün baktığımızda bu iki oluşum 1975'te ortak değerler olan sınıfa dayanma, parti kültürü ve sosyalist sisteme saygı temelinde, illegal ve legal kanatları olan tek bir siyasi özne olarak yola çıkabilseydi gerek işçi hareketinin gerekse bir bütün olarak Türkiye sosyalist hareketinin çok farklı ve başarılı bir zeminde gelişebileceği açıktır. Sınıfın siyasi çıkarları yerine örgütün kimliği ve gücünü her şeyin üstüne koyan bu “biz ve onlar” yaklaşımı sadece güçleri bölüp bir iç gerilim yaratmakla kalmadı, sonradan gelen birlik sürecinde de en iyi niyetli çabalar dahi bu 2 partiyi gerçekte “birleştirmeye” yetmedi.

10 A.g.e. s.224

Gençlik Hareketi: Devrimci Bir Olanak mı, Bir Risk Kaynağı mı?

Partinin kurulduğu 1975'in hemen ertesinde üniversitelerde başlayan ve faşistler tarafından işlenen siyasi cinayetler (önce Şahin Aydın ve Kerim Yaman, daha sonra 2 TİP üyesi olan Cezmi Yılmaz ve Halit Pelitözü cinayetleri) üniversite gençliğinde büyük bir politizasyonu ve hareketlenmeyi getirdi. Sık sık binlerce üniversite öğrencisi sokaklarda miting yapıyor, boykot örgütüyor veya bazen üniversiteyi işgal ediyordu. Üniversiteler (ve sonra liseler) Türkiye'de devrimci siyasi mücadelenin en aktif odaklarından biri haline gelmişti.

Gençlik hareketinde önce Dev-Genç'in ve onlarla beraber Maocu oluşumların (Halkın Kurtuluşu gibi) güçlenmesi karşısında sınıf çizgisinde bir gençlik örgütü kurulması ihtiyacı doğdu ve 1975 yılında "İlerici Gençlik" dergisi çıktı. Bu dergiyi o çizgide olan 3 oluşum, TİP'li gençler, TKP'li gençler ve o sıra TKP'ye henüz katılmamış olan GSB'li gençler birlikte çıkardılar. Ancak bu derginin yayın hayatı sınırlı oldu. Bu birliktelik sürmedi ve TKP'li gençler kısa bir süre sonra "İlerici Yurtsever Gençlik" dergisini çıkararak İGD'yi kurmaya yöneldiler. Dev Genç ve Maoculuk karşısında tek güçlü alternatif olarak İGD kısa zamanda büyük güç kazandı.

TİP'in "İlerici Gençlik" dergisi sürecinden nasıl ve niçin çekildiğini o sürece katılmış arkadaşlar daha iyi anlatabilir. Ancak bu "gençlik örgütlenmesini erteleme" tavrının gerekçeleri 1978'de Genç Öncü kurulduğunda parti yöneticilerimiz tarafından bize şu şekilde aktarıldı: *"Sağlam ve güçlü bir parti önderliği olmazsa gençlik hareketinde kolayca yanlış eğilimler ve sapmalar gelişebilir. Biz önce ağırlığı parti inşasına verdik, yapıyı sağlamlaştırdık, o konuda doğru bir noktaya gelince gençlik örgütünü kurduk."* Bize o dönem doğru ve tatmin edici gelen bu cevabın bugün yanlış olduğunu görmek zorundayız.

Yanlıştı, çünkü öğrenci hareketi sadece "öğrenci hareketi" değil, devasa bir "devrimci kadro fabrikası" idi. Buradan kazanılan kadrolarla tüm örgütler emekçi halk içi örgütlenmelerine güç kattılar. Dev-Genç (hem Devrimci Yol hem Devrimci Sol) gençlikten kazandığı kadrolarla emekçi mahallelerinde, köylerde, kadınlar arasında büyük bir kitlesellik yakaladılar. TKP, İGD'den devşirdiği kadroların bir kısmını işçi çalışmasına yönelterek mevcut parti çalışmasını ciddi

biçimde büyüttü. Devrimci Yol bu kadro potansiyelini 1980'e doğru işçi çalışmasına yönelttiğinde TİP'in dahi başaramadığını başardı ve TKP'nin "kale" gibi gördüğü işyerlerinde (Kavel gibi) temsilciliği ve baş temsilciliği kazandı.

Bu gerçeği çok net vurgulayan bir anımı aktarmanın yararlı olacağını düşünüyorum. 1979'da Genç Öncü'de hem İTÜ'de okuyan hem de Kartal'da yaşayan bir kadromuzun nerede istihdam edilmesi gerektiği tartışıldığında, ben (geleneksel yaklaşım sonucu) "*Kartal işçi çalışmasına verelim*" demiştim; ancak başka bir yönetici yoldaşım bana şu zekice cevabı vermişti: "*İTÜ'de görev verelim. Orada çalışırsa kısa zamanda Kartal'da örgütleyebilecek 3 kişi daha çıkarır.*" Kaçırılan nokta tam olarak buydu.

3 yıl gecikmeyle Genç Öncü kurulduğunda, öğrenci gençlik içinde "köşelerin tutulduğunu" ve bizi oldukça zor bir çalışmanın beklediğini gördük. Dev-Genç, İGD, Halkın Kurtuluşu, hatta Kurtuluş gençlik içinde önemli güç ve mevziler kazanmıştı ve biz bunların arasından kendimize bir alan yaratmak göreviyle karşı karşıya kaldık. Kurucusu, GYK üyesi ve yöneticisi olmaktan hala gurur duyduğum Genç Öncü, inanç ve kararlılıkla mücadele etti, okullarda, mahallelerde, fabrikalarda faşizme ve patronlara karşı savaşı sürdürdü, şehitler verdi ve diğer devrimci örgütlerle birlikte omuz omuza savaştı. Ancak bu "gecikme" sonucu Dev-Genç ve İGD'nin kiteselliğine asla erişemedi. 1975'te kurulabilecek bir gençlik örgütü (tıpkı TKP'de olduğu gibi) TİP'in sınıf içindeki çalışmasına da büyük bir güç katabilirdi.

Bu gecikmenin sebebi İkinci TİP yönetiminin Birinci TİP'ten kalan bir refleksi, gençlik hareketini risk kaynağı olarak görme tavrıdır. Birinci TİP'te partinin merkez çizgisine muhalefetin giderek kendine zemin bulduğu ve partiyi zayıflattığı alan gençlik kesimiydi ve bu olgu, İkinci TİP'te gençliğin "kucaklanması ve önü açılması gereken" bir kitle olarak değil "yakından kontrol edilmesi gereken bir olgu" olarak kavranmasına yol açtı (o dönemde Genç Öncü üyesi olarak bizlere kimi partili yoldaşlarımızın sık sık şaka yollu, bazen de ciddi olarak "potansiyel goşist" olarak takıldığı diyaloglar hatırimızdadır). Aslında Birinci TİP'te gençlerin MDD'ci muhalefete katılmasının sebebi de "genç ve toy" olmalarından çok, parti merkezinin gençlerin dinamizmini ve özellikle faşist saldırılar karşısında haklı olarak

oluşan öz savunma ve militanca mücadele beklentilerini yönetememesiydi. Hayatın dayattığı ihtiyaçlara cevap verebilen herhangi bir merkezi çizgi, gençleri de pekâlâ parti çizgisinde tutabilirdi ve tutmuştur da. 1971-80 arası büyük sol yapıların hiçbirinde salt “gençlik” kaynaklı bir isyan veya kopma olmamış olması bunun somut ispatıdır. Sonuç olarak sosyalist-devrimci hareketin en hızlı büyüdüğü bu 3 yıl boyunca İkinci TİP’in gençlik örgütünden mahrum kalmasının temel sebebi bu “gençlik korkusu”dur ve affedilmez bir zaaf olmuştur.

Bu olgulardan bugün için çıkartılacak temel ders, Türkiye gibi nüfusun genç ve dinamik olduğu bir ülkede hiçbir sosyalist hareketin gençlik içinde var olmayı ve güç oluşturmaya herhangi bir sebeple erteleme lüksüne sahip olmadığı gerçeğidir. Sosyalistler gençlik içinde var olmak ve azami güç elde etmek için her fırsatı kullanmalı ve kararlı olmalıdır. Ne yazık ki son 30 yılda (1980 öncesinin aksine) gençlik içinde sosyalist bir hareketlilik, devrimci – sosyalist - Marksist ilkeler adına bir popülerlik ve cazibe gözlemek mümkün değildir. Bu sosyalist hareketin aşması gereken bir sorundur; ancak bu konuda şimdiye kadar genellikle “Z kuşağının zaafalarına birlikte veryansın etmekten” öteye gidilemedi. Ancak aynı kuşağın hem Gezi direnişinde hem de içinde olduğumuz 19 Mart darbesine karşı ayaklanmada gösterdiği dinamizm, fedakârlık ve beceri geleneksel sosyalistler olarak bizleri şaşırttı (aslında “bizleri utandırdı” demek gerekirdi). Emek, özgürlük ve adaletten yana kendi stiliyle savaşılan muazzam bir gençlik potansiyeli ve dinamizmi vardır; sosyalistler bu dinamizmi kucaklamanın söylem ve araçlarını bulmak, bu sarsıcı dalga ile senkronize olmanın yollarını yaratmak zorundadır. Bunun da 1978 kodlarıyla yapılamayacağı ortadadır; yeni, özgürlükçü, katılımcı bir sosyalist söylemin üretilmesi gerekmektedir.

Yalçın Küçük Olayı

Silier kitabında TİP’in ikinci kuruluş aşamasında Yalçın Küçük’ün ortalarda çok gözükmemesinin kendisinde ve başka kadrolarda yarattığı rahatsızlığı dürüstçe aktarmaktadır. Bu antipatinin evveliyatını bilemeyiz (muhtemelen sonradan TİP’te sergileyeceği tavırların benzerini daha önce de göstermiştir) ancak Yalçın Küçük’ün İkinci TİP deneyindeki yeri önemlidir ve sonuçları ile birlikte analiz edilmesi gereklidir.

Zeki, birikimli ve çalışkan bir aydın olarak Yalçın Küçük İkinci TİP'in ilk kuruluş yıllarında Yürüyüş dergisinin en ses getiren yazarıydı. Genç militanlar olarak onun sosyalizme, Marksist teoriye ve Sosyalist Sisteme olan bağlılığını yansıttığı yazıların uzun süre bizlere kattığı değeri kimse inkâr edemez. Ancak ona en sempati duyduğumuz günlerde dahi tahlillerinde giderek belirginleşen bir aşırı kendine güven, kestirme sonuçlar, zorlama analizler, gerçeklerden giderek uzaklaşan sebep-sonuç ilişkilerini fark etmemek mümkün değildi ve bu farkındalık giderek ona yönelik bir sorgulamayı getirdi. Öncelikle TİP'in baş düşmanı olarak "CHP-DİSK üst yönetimi-Sosyalizm Havarileri" üçlüsü konseptinin en fazla şampiyonluğunu yapan Y. Küçük idi. Buna göre (CHP bir yana) Kemal Türkler yönetimi ve TKP bir bütün olarak burjuvazinin aparatıydı ve onların değirmeni-ne bilerek su taşıyordu (çok değil, 4 yıl sonra Kemal Türkler faşistler tarafından katledildiğinde bu tespitlerden ne denli utanç duyulduğu bugün daha iyi hissedilebilir). Onun obsesif analizlerinin en somut örneği, o dönem DGM direnişi konusunda yazdığı "*Oyun İçinde Oyun*" yazısıdır. DİSK 1976'da DGM'lerin kapatılması için bir genel grev çağrısı yaptı; bu grev kısa zamanda fabrikalarda direnişe dönüştü. Profilo fabrikasında işçiler kapıları lehimlediler ve çıkan çatışmada bir işçi öldü. Sonuçta DGM'ler meclis oylamasıyla kaldırıldı. Bu eylem, 15-16 Haziran'dan sonraki ilk direkt siyasi amaçlı işçi eylemiydi ve tarihimizde ciddi bir değer taşımaktadır. Ancak bu olumlu sonuca karşılık, direniş sonrasında fabrikalardan çok sayıda ileri, öncü işçi patronlar tarafından işten atıldı; bu da eylemin (belli ki iyi öngörülememiş ve planlanmamış) ağır bedeliydi.

Yalçın Küçük bu eylemi yorumladığı yazısında "*TİP'li öncü işçilerin fabrikalardan atıldığı, dolayısıyla DGM direnişinin bir "oyun içinde oyun" olduğu, amacın TİP'in işçi sınıfı içindeki gücünü likide etmek olduğu, bu oyunun organizatörünün de malum üçlü olan CHP-DİSK Üst Yönetimi-TKP olduğunu*" yazdı. Bu saçmaydı, çünkü daha o anda bile öğrendiğimiz kadarıyla işten sadece TİP'li işçiler değil, TKP'li ve diğer sol gruplara mensup öncü işçiler de atılmıştı; bu olayı sırf "TİP'e yönelik bir operasyon" olarak görmek tam bir siyasi şaşılık örneğiydi, kendine hayran bir takıntılı aklın vardığı mantık dışı sonuçlardı. Y. Küçük'teki bu obsesyon zaman içinde törpülenmek yerine ne yazık ki arttı, sonunda "*Şebeke*" kitabında her taşın altında bir Yahudi

arayan (ve Yalçın Küçük gibi bir Marksist'e asla yakışmayan) yanlış bir tavra dönüştü.

Ancak İkinci TİP'in ilk kuruluş yıllarına geri dönersek, Y. Küçük'ün en ciddi tahribatı, örgütsel megalomaniyi körüklemek oldu. Küçük sürekli olarak *"bu parti büyük doğdu, bu parti iktidara yürüyor, partinin muhatabı sol gruplar değil, CHP, AP ve burjuvazidir"* yaklaşımını körükledi; Silier'in de kitabında doğru tespit ettiği gibi, anlamsız ve giderek antipatik hale gelen bir "keskin CHP düşmanlığı"¹¹ öne çıktı. Mantık şuydu: *"TİP'in rakibi CHP idi; CHP'yi teşhir ettiğimiz ve yıprattığımız ölçüde TİP sol-ilerici kamuoyunun önderliğini ele geçirecekti. Diğer sol oluşumların ise hiçbir önemi yoktu."* Bu tavır ne yazık ki İkinci TİP'in kuruluşuna damgasını vuran "solu ve sol potansiyeli ciddiye almayan" yaklaşımla bire bir örtüştü. Bu noktada, bugün için de önem taşıyan bir olguyu tartışmamız gerekiyor:

TİP ve Diğer Sol Gruplar

Her siyasi parti gibi TİP de, kendine doğru bulduğu bir çizgi tanım-
lamak, bu çizgiyi ısrarla savunmak, bunu savunurken de *"şunu dersek diğer sol gruplar bize ne der"* gibi günlük kuruntulardan sıyrılmak ve kendi doğruları peşinden inatla gitmek durumundadır. TİP'in de yaptığı bu oldu; hiçbir "sol gruplar arası birlik" pazarlığına girmede, kendi doğrularının zaman içinde kendini pratikte ispat edeceği ve bunun sonucunda diğer sol oluşumların TİP'in büyümesi karşısında küçük ve anaför akımlara dönüşeceği öngörüsünü başa koydu.

Bu tavır, kendi doğrularına güvenme ve onları inatla savunma anlamında prensip olarak doğru bir tavidir; ancak pratikte gerçekleşmedi. TİP'in büyümesi asla beklenen hızda olmadı; buna karşılık "anaför akım" olacağı öngörülen diğer sol akımlar ciddi birer güç elde ettiler. 1976'da "üniversitedeki göşist gençler" diye dudak bükülen Dev-Genç (sonra Devrimci Sol ve özellikle Devrimci Yol) köylüler, mühendisler, öğretmenler, memurlar, kadınlar ve işçiler arasında hızla kitleselleşen, taraftar sayısı yüzbinlere varan devasa bir devrimci halk hareketine dönüştü. "DİSK yönetiminde kafa kol ilişkileriyle yer kapan mülteciler" olarak görülen TKP, ülke tarihinin en kitlesel komünist işçi hareketini yarattı. "Sosyal emperyalizm" gibi yanlış ve

11 A.g.e. s.92

zararlı bir görüşü savunan Halkın Kurtuluşu grubu dahi, TİP'i zorlayan ve onu aşan bir kitleselliğe kavuştu. Günlük anti-faşist mücadele içinde diğer sol gruplarla bir araya gelen tabandaki partililer olarak yakından müşahade ettiğimiz bu olgu, hiçbir zaman TİP yönetiminde *"biz neyi eksik bıraktık, bu gruplar nasıl ve niçin böyle büyüyebildiler"* anlamında bir farkındalık yaratmadı; 1979'daki seçim yenilgisine kadar TİP'in kendi eylem hattını ve çalışma tarzını gözden geçirme anlamında hiçbir inisiyatif gündeme gelmedi. Hata neredeydi?

Bu olgudan bugün için çıkarılacak ders, diğer sol oluşumlar, yaygın deyimle "sol mahalle" ile ilişkilerin nasıl ele alınması gerektiğidir. Bir partinin kendi doğrularını savunması, sevgili Metin Çulhaoğlu'nun bir toplantıda dediği gibi "kendi türkülerini söylemesi" doğaldır ve doğrudur. Her attığı adımda *"diğerleri bakalım bize ne der"* kuşkusu, gücü halk içinde büyüyerek değil diğer sol gruplarla polemikte üstünlük kazanarak elde etme illüzyonu, bir partiyi giderek karmaşık ve çoğu zaman hayatta karşılığı olmayan teorik tartışmaların labirentine kilitler. Emekçiler ve onların somut pratiği içinde büyümek ve kendini ispat etmek her zaman doğru yoldur. Ancak bu, diğer sol oluşumların yok sayılması, onlarla her türlü bağın koparılması anlamına gelmez. Çünkü "sol mahalle" hem kapitalizme ve faşizme karşı mücadelede güç birliği yapılması gereken somut bir olgudur; ama daha da önemlisi, **sol mahalle bir barometredir**. Siz sol içinde en güçlü parti olsanız dahi, başka bir grup sizin gelişme beklediğiniz bir alanda hızla büyüyorsa, ve gücü size yaklaşıyor veya aşıyorsa, bu sizin için ders alınmasını ve kendinizi sorgulamanızı gerektiren bir momenti gösterir. Örneğin siz gençlik içinde önderliği XX grubuna kaptırıyorsanız, bir şeyleri eksik veya yanlış yapıyorsunuz demektir ve kendinize gereken dersleri çıkarıp çeki düzen vermeniz gerekir. İşçi hareketindeki gücünüze rağmen başka bir grup sizin mevzilerinizi ele geçiriyor, veya sizle ilgisi olmayan başka mevzilerde hızla büyüyorsa, bu sizin için ciddiye alınması gereken bir uyarıcı olmalıdır. Sol mahalle ile ilişkinin prensibi bu olmalıdır.

İkinci TİP, Birinci TİP'in popürlüğünün birebir devamcısı olduğu yanılsamasıyla ve bu inancın yarattığı aşırı kendine güven ile kendi dışındaki solun deneyimlerine gözlerini kapadı, bu aşırı güvenin içine hapsolarak hayatın gerçekliğine dayanma ve oradan ders alma ol-

gusunu hayata geçiremedi. Elbette İkinci TİP anti-faşist mücadelede sekte değildi. 1977'deki “Örgütlü Birleşik Güç Yenilmez” broşürü ile faşizme karşı mücadelede (zamanın ruhu çerçevesinde Maocular hariç) tüm devrimci ve ilerici gruplarla eylem ve güç birliğini savundu, biz de bu politika çerçevesinde yerellerde bu akımlarla sık sık bir araya geldik ve omuz omuza mücadele ettik. Ancak sol içinde TİP'in ilk tahminlerini tümüyle boşa çıkaran bu somut gerçeklik, uzun bir süre TİP yönetimi için bir uyarıcı olamadı.

Bu noktada, 1975 sonrasında TİP'in Türkiye için ön gördüğü devrim stratejisini ele almak gerekir.

Demokratikleşme ve Sosyalist Devrim

1975'te kurulan TİP'in programı, sosyalist devrime giden yol olarak “demokratikleşmeyi” tanımlıyordu ve bu, 1973 sonrası ülkenin içine girdiği durum ve hâleti ruhiye ile uyum içindeydi. Neydi bu strateji?

Öncelikle 12 Mart sonrası kurulan Ecevit iktidarı tüm devrimci siyasi tutukluları hapisten çıkarmış, bu durum sol hareketin ciddi bir atılım yapmasını sağlamıştı. Öte yandan Kıbrıs Harekâtı ile muazzam bir popülariteye ve siyasi güce ulaşan Ecevit ve CHP, emekten ve özgürlükten yana anlamlı sinyaller veriyor, sosyalistlerin uzun zamandır özlemini çektiği demokratik reformların yapılması yönünde, bazen yarım ağız da olsa, umut veriyordu. Bunların başında sosyalistlerin siyasal ve sendikal örgütlenmesine konan engellerin kaldırılması geliyordu. Başta sosyalistlerin 50 yıllık baş belası olan 141-142'nin kalkması, sendikal planda referandumun yasallaşması ve devrimci sendikaların önünün açılması gibi talepler somut, elde edilmesi gerçekçi olan hedefler olarak önümüzdeydi. Burada elbette sosyal demokrasiye safça bir güven söz konusu değildi; ancak emek örgütlerinde (sendikalar, odalar, meslek kuruluşları, yerel dernekler) çığ gibi büyüyen sola yönelim ve sosyalist hegemonya, bu hedeflere sosyal demokrat bir hükümete de kitle baskısı uygulayarak erişilebilmesini gerçekçi bir hedef olarak önümüze koyuyordu.

TİP'in 1975 programında “Demokratikleşmenin yolları açılacaktır” başlığıyla konulan hedefler, toplumsal ve siyasal yaşamın demokratikleştirilmesi, emek mücadelesinin ve sosyalist düşüncenin önünün açılması, tekellerin ve emperyalizmin gücünün sınırlandırılması ve

geriletilmesi yönünde kitle mücadelesi ile elde edilecek bir dizi hedefi içeriyordu. Ülkede gerçekten demokratik bir ortam vardı; sorun bu belki sınırlı, ama artık nefes almaya başladığımız ve güçlendiğimiz ortamın sınırlarının genişletilmesi, bu süreç içinde de kitlelerin mücadeleciliğinin artarak sosyalist bir önderliğin güçlenmesi amaçlanıyordu ve sosyalist devrimin toplumsal tabanının bu demokratikleşme mücadelesi içinde oluşarak sosyalist devrime doğru yürüme hedefleniyordu.

Hayat, 1975'te son derece doğru ve makul gözükken bu stratejiyi boşa çıkardı; olaylar bambaşka bir yönde gelişti.

1976'da başlayan devrimcilere yönelik siyasi cinayetler, MHP'li faşistlerin bu toplumsal uyanışa (dolayısıyla sürmesi beklenen demokratikleşme sürecine) saldırıları olarak algılandı (o dönemin sloganı “*Faşizme Geçit Yok*” idi.) Ancak olayların baş döndürücü türmanışı bambaşka bir gerçeği giderek açığa çıkardı. Önce münferit ve giderek sıklaşan cinayetler, sonra mahallelere ve okullara yönelik toplu katliam ve saldırılar (Piyangotepe, 16 Mart İstanbul Üniversitesi), sonra sivil halka yönelik önce “faili meçhul” katliamlar (1 Mayıs 1977), sonra “faili malum” katliamlar (Kahramanmaraş ve Çorum), hiçbir komünist ya da devrimci angajmanı olmayan popüler aydınların öldürülmesi (Bedri Karafakioğlu, Ümit Kaftancıoğlu...), daha da el yükselterek CHP milletvekillerinin öldürülmesi bambaşka bir resme işaret etti: Karşımızda sadece küçük bir faşist parti değil, ABD'siyle, ordusuyla, polisiyle, istihbaratıyla ve tekelleriyle devasa bir ölüm makinası devreye sokulmuştu. Soğuk savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü bir dönemde Türkiye gibi kritik bir stratejik mevkide solun güçlenmesinden korkan ABD emperyalizmi, 12 Mart esnasında katlettiği devrimcilerin kısa bir süre sonra birden milyonların sevgisini kazanan semboller haline gelmesi karşısında kendini tehlikede gören devlet içi geleneksel gerici odaklar, ve neoliberal vahşeti bir an önce hayata geçirmek isteyen büyük sermaye el ele vererek, demokrasiyi yok etmeye kararlı bir blok olarak karşımıza dikilmişti. Bu ortamda “demokratikleşmenin yolları” açılmadı, aksine giderek kapandı. Önce tüm demokratlara dayatılan ölüm korkusu, sonra sıkıyönetim, sonra derneklerin kapatılması, sonra demokrat kişiliklerin katledilmesi, bütün bunlar demokrasiyi “sınırları genişletilecek” bir olgu olmaktan

net biçimde çıkardı: Bizim amaçladığımız (solun nefes aldığı ve hayat bulduğu) bir demokrasi, ancak büyük ve devrimci bir halk hareketi ile, radikal ve devrimci bir atılım ile bu ölüm makinasını susturarak elde edilebilecek bir hedef haline geldi.

Bu noktada, İkinci TİP'in son derece değerli, ancak hak ettiği karşılığı bulamamış bir çalışmasına değinmek gerekir:

“Demokratikleşme İçin Plan”: Muazzam Bir Eser, Değerini Bulamamış Bir Çalışma

İkinci TİP kuruluşundan hemen sonra 1976 yılında bir “alternatif plan” çalışması başlattı. Burada amaç, sosyalistlerin bu ülke için soyut sloganların ötesinde somut olarak neleri nasıl dönüştüreceğini ortaya koymak, yaşanan bağımlı kapitalizm karşısında sosyalist alternatifin ne olacağını ete kemiğe büründürmektir. Bu doğrultuda, TİP'in oldukça yaygın ilişkilere sahip olduğu akademik camiadan ve özellikle Ankara'da DPT çevresinde yer almış plancılar tarafından destek alınarak geniş çaplı bir çalışma başlatıldı. Bu çalışmada Türkiye ekonomisinin tüm sektörleri, tarım, hayvancılık, sanayi, küçük işletmeler, esnaf hepsi ele alındı; tüm alanlarda mevcut verimsizlikler, çarpıklıklar, sömürünün ve emperyalist bağımlılığın yol açtığı kan kaybı ve somut alternatifler ortaya konuldu (bu arada, yukarıda yaptığımız tüm eleştirilere rağmen Yalçın Küçük'ün bu çalışmaya kattığı emeği de saygıyla anmak gerekir). Değil Türkiye, belki de dünya sosyalist hareketler tarihinde ilk defa bir işçi sınıfı partisi bu tarzda ve çapta bir “alternatif proje” üretme çalışmasına girişmiş ve bitirmiş oldu. “Demokratikleşme İçin Plan” (DİP) elbette (bu tarz tüm çalışmalar için geçerli olan) bir ikili yapıyı içinde barındırıyordu. Bir yandan ancak sosyalist bir iktidar altında mümkün olabilecek dönüşümler, öte yandan bizzat bugün, dürüst ve demokrat bir hükümet altında dahi (veya tabanın baskısıyla) hayata geçirilebilecek reformlar söz konusuydu (Silier bu “ikili yapı”nın bu çalışmayı yapanlar arasında da bir tartışma yarattığını aktarmaktadır). Bu elbette bu çalışmanın parçası olduğu “toplumu dönüştürecek devrimci stratejinin” her zaman sahip olacağı ikili yapının (kısa vadeli hedefler ve uzun vadeli çözümler) doğal yansımasıydı ve burada bir sorun yoktu. Bu çalışma bugün bile, sadece TİP'e sempati duyanlar arasında değil, tüm Türkiye Solu'nda, tüm kesimlerde saygıyla karşılanan ve “*bugün de keşke*

böyle bir çalışma yapılsa” dedirten bir çalışma durumundadır. 1978’de bu çalışma bittiğinde eser kamuoyuna da tanıtıldı, “Demokratikleşme İçin Plan” tüm parti örgütlerine ve kadrolarına dağıtıldı.

Ancak bu muazzam çalışma (tüm TİP üyelerinin bu çalışmaya duyduğu saygıya rağmen) topluma yansıtılmadı, emekçilerin gündemi-ne gelmedi, siyasi gündemi etkilemedi, ve (acı gerçek!) satın alanların kütüphane raflarında tozlanmaya terk edildi. Niçin?

Çünkü, adından da anlaşılacağı üzere bu çalışma “demokratikleşme” olgusunu ve beklentisini temel alıyordu. Başka bir deyişle Türkiye o günlerde faşizm sonrası İspanya veya Yunanistan gibi (burjuva anlamda dahi) istikrarlı ve işleyen bir demokrasiye sahip olsaydı, bu Plan gerçekten insanların ilgisini çeker, oradaki öneriler (partinin de birinci gündem maddesi haline gelerek) her işyerinde, okulda, atölyede hatta kahvelerde bile tartışılıp bir siyasi gündem yaratabilirdi. Ancak günde ortalama 2-3 kişinin öldürüldüğü, sadece üniversitelerin değil liselerin dahi bir savaş alanına döndüğü, fabrikalarda gerilimin keskinleştiği, başa geçen faşizan MC hükümetinin toplumda faşizmi tırmandırmak, geliştirmek ve kuramsallaştırmak için adım üzerine adım attığı bir ortamda “var olan demokrasinin sınırlarını genişletme” beklentisinin giderek kaybolup esas olarak can güvenliğini koruma, sol görüşlülerin sadece politika yapma değil, yaşamlarını korumalarının temel kaygı haline geldiği bir ortamda hiç kimse “gelecekteki sosyalist dönüşümlerin doğruluğu ve haklılığını” tartışabilecek durumda değildi. 1975’te öngörülen “demokratikleşme” beklentisi ve stratejisi fiilen iflas etmişti, o stratejinin ürünü olan Plan çalışması da bu iflasın talihsiz bir kurbanı oldu.

Bu dediklerimizden *“insanların öldürüldüğü bir ortamda bu tür çalışmalar lükstür, gereksizdir, sonradan yapılmalıdır”* gibi bir sonuç çıkmaz. Söylemek istediğimiz şudur: Bir sosyalist alternatif projesini geliştirme ve ortaya koyma her parti için gereklidir, bir ihtiyaçtır. Ancak o çalışmanın o anki somut durumu doğru değerlendiren bir strateji içinde değerlendirilmesi, ona monte edilmesi ve çalışmadan beklentilerin de mevcut somut duruma göre ayarlanması koşuluyla. Demokratikleşme hedefini temel alan TİP yönetimi, bu çalışmanın da bu hedef çerçevesinde ciddi bir etki yaratmasını planladı; ancak çalışma çıkar çıkmaz fiilen boşa düştü; bu durumun yarattığı hayal

kırıklığı ile parti bu çalışmayı fiilen “unuttu”. TİP yönetimi, asli güncel hedef olan faşizmi yok etme ihtiyacını başa koyarken, bu (çok uzun ve okunması zor) çalışmadan kısa ve anlamlı hedefleri içeren broşürler çıkararak parti tabanını ve günlük mücadeleyi besleyebildi; ancak (bildiğim ve yaşadığım kadarıyla) 1978’den 12 Eylül 1980 darbesine kadar Parti, DİP çalışmasını bir kere dahi partinin gündemine getirmede. Önce “büyük” (ve temelsiz) beklentiler, sonra da hayal kırıklığı ve unutma, bu değerli çalışmanın yaşadığı talihsizlik oldu.

Bugün yeni kurulan TİP, DİP çalışmasından ilham alarak belki daha dar kapsamlı, ama aynı ihtiyacı karşılamak üzere bir “**Halk İçin Ekonomi Paketi**” (HEP) çalışması yapmıştır. Ama bugünkü TİP, “demokrasinin sınırlarını genişletme” gibi hayata denk düşmeyen bir stratejik hedefi değil “Saray Rejimini yıkmak” gibi doğru ve radikal bir hedefi benimsemiştir ve bu hedef çerçevesinde günlük mücadelenin temel konularında, laiklik için, işçi hakları için, kadınlar için, doğanın korunması için, Kürt halkıyla dayanışma için verilen tüm mücadelelerde sokaktadır ve bu mücadelelerin hepsinde önemli, giderek artan bir ağırlığa sahiptir. HEP çalışması ise tek başına “fark yaratacak ve çığır açacak” bir ürün değil, bu mücadele silsilesi içinde partilileri besleyen (ve sürekli güncellenmesi gereken) bir araç konumundadır.

Bugün sadece ekonomi alanında değil, hayatın tüm alanlarında (siyaset, kültürel yaşam, belediyeler, medya, vs.) sosyalist bir alternatifi ne olması gerektiği, özellikle reel sosyalizmin yıkılmasından sonra “sosyalizmin” ne olduğu (aynı örgüt üyesi iki kişide dahi bu konuda farklı görüşler vardır, çünkü ortada “görüş” yoktur) ortaya koymak, sosyalizmi yeni ve gerçekçi bir proje olarak kitlelerin gündemine getirmek her zamankinden daha fazla güncel bir görevdir. İkinci TİP’in DİP çalışması, yaşadığı talihsizliğe rağmen bize örnek veren bir çalışma olmalıdır; doğru ve devrimci bir stratejinin ve çalışma tarzının parçası olmak kaydıyla.

“Sosyalist İktidar” Grubunun Ayrılması

Faşist saldırının süregelen ve artan şiddeti, “demokratikleşme” perspektifini fiilen geçersizleştirdikten sonra parti içinde “tüm demok-

rasi güçlerini birleştiren bir anti-faşist iktidar” hedefi konuşulmaya başlandı; ancak bu yaklaşım bir kriz ve yarılmayı gündeme getirdi.

Silier’in kitabından anladığımız kadarıyla kendisinin de benimsediği (ve bence de doğru olan) bu hedef Partinin yönetici kadroları arasında (resmi Parti basınına direkt yansımamakla birlikte) gerçekçi bir alternatif olarak konuşulmaya başlandı. Behice Boran’ın bu yaklaşıma en başta şiddetle muhalefet ettiğini öğreniyoruz; ancak bu henüz “kapalı” dar çemberdeki konuşmalar duyulduğunda parti içi bazı çevreler (özellikle Ankara’da Yalçın Küçük’ün başını çektiği Yürüyüş yazarları) buna şiddetle karşı tavır aldılar. Y. Küçük’ün yanı sıra Metin Çulhaoğlu, Candan Baysan ve İstanbul’da A. H. Dinler’in başkanı olduğu Beykoz ilçe örgütü, ve İzmir’de kimi yoldaşlar bu tepkiyi gösterenlerin başında geliyordu. Bu tepkinin iki kaynağı vardı.

Birincisi, bu “anti-faşist iktidar” hedefini bu arkadaşlar sosyalist devrim öncesi bir “demokratik devrim” aşaması, yani aşamacılık ve eski MDD sapmasının hortlaması olarak algıladılar. Silier bu yaklaşımı bir açıdan “sınıfa karşı sınıf” yaklaşımının uzantısı olarak gördüğünü aktarmaktadır. Sonuçta MDD’ye karşı mücadelenin anıları tazeydi ve Partinin uzun bir mücadele ile kurtulduğu bir sapma yeniden farklı bir formülasyonla gündeme getiriliyordu. Bu yaklaşımın tam doğru olmadığını belirtmek gerekir. MDD’de de, keza 1975 sonrası TKP’nin “ulusal burjuvazi” tespitlerinde de bu “aşama” ilerici bir burjuva sınıfsal güçle ittifakı başa koyuyordu. Hâlbuki o dönem tartışıldığı içeriğiyle anti-faşist iktidar, herhangi bir “burjuva sınıfla” ittifak değil, faşizme karşı olan tüm ilerici ve demokrat siyasi güçlerin ortak iktidarı olarak tanımlanıyor ve hiçbir burjuva kesime “ilericilik” atfetmiyordu.

Bu noktada, belki de daha belirleyici olan ikinci kaynağa değinmek gerekir: O da bu yeni yaklaşımın, “partiyi TKP’ye yanaştırmak”, TKP ile ilkesiz bir birliğin yolunu döşemek olarak algılandığını belirtelim. Hatırlayalım: 1973 sonrası TKP, Türkiye’de bir “ulusal burjuvazinin” olduğu (bu ulusal burjuvazinin kim olduğunu ne o gün ne de bugün hiçbir TKP’li arkadaş bize açıklayamadı!), esas olarak kitlelerin baskısı sonucu sola yönelen bir sosyal demokrat parti olan CHP’nin ise “ulusal burjuvazinin sola açılan ilerici kanadı” olduğu tespitini yapıyordu. Soldaki “maddi temel arama” hastalığının ürünü olan bu

yanlış tespitler, CHP'nin giderek faşizm karşısında gerilediği, ona taviz verdiği ve uzlaştığı noktalarda anlamını yitirdi, o meşhur “ulusal burjuvazi” ise TKP camiasında dahi buharlaşıp kayboldu. Ancak asıl önemlisi bu tespitlerin yanlışlığının ötesinde TİP örgütünde TKP'ye karşı duyulan (ve yukarda aktardığımız örneklerle belli bir haklılığı olan) husumetti. Belli bir yaygınlığı olan algı şuydu: “TKP ve DİSK üst yönetimi, işçi sınıfının partisi olan TİP'in sınıf içindeki gücünü geriletmek ve yok etmek için etik dışı yöntemlere başvurmaktan çekinmeyen, negatif bir güçtür.” Bu algının üzerine TKP'nin stratejisini andıran formüller konuşulduğunda da akla ilk gelen “*bunlar partiyi TKP'nin kuyruğuna takmak*”, (yer yer kulağıma gelen kaba ifadeyle) “*partiyi TKP'ye satmak peşindeler*”. Dolayısıyla aşamacılık gibi ideolojik mülahazaların yanı sıra TKP husumeti de bu yeni yaklaşımın bir krize dönüşmesini hızlandırdı.

Sonuçta, keskinleşen bir tartışma ortamı içinde parti, o dönem “Yalçın Küçükçüler” denilen bu kesimdeki arkadaşları kaybetti (istifa, üyelikten atma, vs.). Bugünden baktığımızda, bu tartışma ve bölünme de, tıpkı sonradan gerçekleşecek bölünmeler gibi kaçınılmaz değildi, farklılıklar çok kötü yönetildi; ancak “zamanın ruhu”, yani tüm tarafların örgüt ve politika anlayışları içinde kaçınılmaz hale geldi. “*Direkt sosyalist devrim mi, bir anti-faşist iktidar üzerinden sosyalist devrime yürümek mi*” ayrımından çok daha keskin ayrımlar tarihimizde meydana gelmiş, bir örgütsel yarılma yerine aynı parti içinde iki farklı eğilim olarak kalmıştı. 1905'te Lenin ve arkadaşları “proletarya önderliğinde bir demokratik devrim” savunurken, diğerleri (Menşevikler) “burjuvazinin önderliğinde bir demokratik devrim” gibi farklı, hatta zıt anlayışı önerdiler; ancak bu 1905 devrimin sürdüğü o yıllarda hiçbir kopmaya yol açmadı. Tartıştılar, ancak barikatlarda omuz omuza savaştılar. Bolşeviklerin örgüt olarak kopması ancak 7 yıl sonra, 1912'de gerçekleşecekti. Azınlıkta olan arkadaşlar “bu anlayışla biz aynı partide kalamayız” derken çoğunluk (Parti merkezi) “bunlar merkeze karşı düşmanca tavrı takınarak birliği bozuyorlar” yaklaşımına gitti; her iki taraf da o yılların egemen “monolitik parti” mantığı içinde bu bölünmenin eşit derecede sorumlu tarafı oldu.

Bu kopmadan sonra gerçekleşen 2. Kongrenin kapanışında Boran yoldaşımız “*bu hizbin ayrılmasıyla partimiz daha da güçlenmiştir*”

demişti. Sevgili Boran yoldaş, aslında Lenin'in meşhur "parti saflarını arındırdıkça güçlenir" şiarını bir kez daha TİP pratiğinde doğruladığına inanıyordu. Ancak Lenin'in (Lasalle'dan aktardığı) bu formül (şayet "arındırma"dan ahlaksızları ve aşağılık unsurları kastetmiyorsa) yanlıştır. Parti saflarını arındırdıkça değil, saflarındaki farklılıkları başarıyla yönetip yeni sentezlere gidebildikçe (ve o ölçüde) güçlenir; Bolşevikler bu farklılıkları yönetebildikleri ve farklı unsurları (Troçki gibi) mücadeleye faydalı kılabilindikleri için Ekim Devrimini başara-bildiler. Öte yandan Metin Çulhaoğlu gibi ömrünün sonuna kadar komünizme sadık kalmış değerli ve birikimli bir aydından ve o sıralar benim Beykoz'da tanıdığım pırıl pırıl komünist işçi yoldaşlardan "arınmanın" partiyi nasıl "güçlendirdiği" son derece şüphelidir. Ancak hayat kendine her zaman farklı yollar çizer; yıllar sonra hayat bizleri yeni TİP'te bir araya getirdi ve bu arkadaşlarla yeniden omuz omuza mücadele etmenin sevincini birlikte yaşama şansına kavuştuk.

TİP ve Anti-Faşist Mücadele

1976 sonrası yükselen ve önce "MHP cinayetleri" olarak ortaya çıkan faşist saldırı, bir siyasi tercih olmanın çok ötesinde tüm demokrat insanlar (CHP tabanı, demokrat gençler, işçiler, vs.) için giderek bir ölüm kalım meselesi, kendi canını koruma mevzuu haline geldi. Faşistlerin sadece devrimci kadroları değil, sıradan insanları da terö-rize etmek için tüm kitleyi hedef alan cinayetleri, tüm devrimcilerin önüne çok net ve somut bir hedefi görev haline getirdi: Önce kendi kadrolarını, sonra da demokrat kitleyi korumak, onların faşist saldırı karşısında özsavunmasını örgütlemek. Dev-Genç, Kurtuluş, Halkın Kurtuluşu gibi oluşumlar, o dönem bize göre sahip oldukları teorik hatalar ne olursa olsun, bu pratik ihtiyaca yönelik olarak büyük bir emek koydular, başarılı ve etkili bir müdahale yaptılar. Birçok okulda demokrat öğrenciler Dev-Gençlilerin silahlı koruması sayesinde okula sağ salım gidebildiler, mahallelerde gene bu kadroların faşistlerin kökünü kazıması ve tuttukları düzenli nöbetlerle insanlar (en azından kendi muhitlerinde) öldürülme korkusu olmadan yaşama şansına kavuştular. Anti-faşist mücadelede bu aktif müdahale, bu oluşumlara büyük ve hak edilmiş bir popülerlik ve kitlesellik kazandırdı.

İkinci TİP, maalesef tıpkı Birinci TİP'teki hatayı tekrar ederek ve yasalığa bağlı kalmak adına, bu konudaki ihtiyaca anlamlı bir karşılık

veremedi. Bu alanda mücadele edenlerin başta Parti yönetimince küçümsenmesi (onlar bu sayede hızla büyürken) partiyi mahallelerdeki mücadelede geri bir konuma itti. 1978'e kadar TİP üyeleri kendi olanaklarıyla kendilerini savunmak zorunda kaldılar (faşistlerin saldırı riski altındaki bir bölgede bir yoldaşımın bakkala giderken dahi babasının beylik tabancasını taktığını hatırlarım). 1978'de Genç Öncü'nün kurulmasıyla partililer ve gençler, (o sırada MYK dışında olan) bazı partili yöneticilerimizin de basiretli yaklaşımıyla solun anti-faşist özsavunması mücadelesinde yer almaya başladılar. İstanbul'da ve özellikle Ankara'da Genç Öncü, diğer devrimci oluşumlarla birlikte bu mücadelede kendine düşeni yapmaya başladı. Ancak bu konuda, halkın anti-faşist özsavunmasının örgütlenmesi konusunda Parti yönetimi (MYK) hiçbir öncülük, organizatörlük, perspektif geliştirme ve sunma yapmadı; "dikkatli olunması" konusunda ısrar etmenin ötesine geçemedi. Yasal statü bariz bir engeldi; o zaman da sosyalist mücadelenin gereği, yani "tüm mücadele biçimlerini ustaca kullanma ve birleştirme" görevi hayata geçirilmeliydi. Sivil faşist saldırılar karşısında anti-faşist özsavunma, İtalyan, Bulgar ve Alman KP'lerinin tarihinde de olduğu gibi, standart bir komünist pratiktir.

Bugüne gelirsek, MHP'lilerin (elbette devlet destekli) saldırılarına 12 Eylül'le birlikte ihtiyaç kalmadı; MHP terörünün yerini açık devlet terörü, tutuklama, işkence ve yargısız infaz aldı. Sonra AKP diktatörlüğünde de buna bile gerek kalmadan yargı terörü ile sol hareket sindirilmeye çalışılmaktadır. Bu farklı yöntemler, elbette eski mücadele yöntemlerini anlamlı kılmayabilir. Ancak Türkiye'de gericiliğin şapkasından çıkaracağı çok tavşan vardır; bir gün gene ilerici güçlere karşı sivil (MHP'li veya islamcı) saldırılar gündeme gelirse, kadrolarını ve taraftarlarını korumak her sosyalist partinin görevi olacaktır. Kendi kitlesinin hayatta kalma hakkının ve mücadelesinin gereğini yerine getirmeyen bir sosyalist örgütlenmenin "mutlu sosyalist yarınlardan" bahsetmeye hakkı yoktur.

"Partinin Sahipleri"

1979'da "Tek Parti-Tek Cephe" açılımı ile oluşacak önemli dönemece doğru giderken, parti yönetimi içinde farklı eğilim ve oluşumları Siliyer somut belge ve örneklerle aktarmaktadır. Burada önemli ve ilginç bir nokta, Partiyi yöneten MYK içinde, "merkezin içinde bir merkez"

olarak aktardığı “partinin sahipleri” kavramıdır. MYK içinde kararlar elbette tartışılarak ve oylanarak (oy birliği veya oy çokluğu ile) alınmaktadır ve burada bir sorun yoktur. Ancak bazı kadrolar, dar bir çekirdek olarak kendi aralarında ciddi bir uyum göstermekte, bazı konuları önce kendi aralarında konuşup karara bağlamakta, sürekli birbirlerini desteklemekte, ve ortak iradeleri dışında hiçbir gelişmenin olmaması için MYK’da ağırlıklarını koymaktadır. Silier’in aktarımına göre İkinci TİP’te bu “partinin sahipleri” Genel Sekreterimiz Nihat Sargın, Örgüt sekreterimiz ve ilk dönem İstanbul İl başkanı olan Can Açıkgoz ve Ankara İl başkanı olan Osman Sakalsız’dır. Silier’in aktardığı kadarıyla bu fiili durum, MYK içinde demokratik işleyiş ve sağlıklı bir fikir alışverişine darbe vurmuştur.

Bu noktada, hepsi tarihe mal olmuş olan, bir dönem saygı duyduğumuz yöneticiler olup hataları ve sevaplarıyla tarihimizde yer alan bu yoldaşların kişisel analizine ve eleştirisine girmek ciddi bir yanlış olacaktır ve bunu asla yapmayacağız. Yapmayacağız, çünkü bu “partinin sahipleri” sendromu, yani merkez kurulu içinde dahi daha belirleyici olan “alt çekirdekler” sorunu, işçi sınıfı partilerinde evrensel bir sorundur ve kişilerin niyet ve yönelimlerinden bağımsız olan bir “bünye ve sistem” hastalığıdır. Bu olgu “hastalıklı merkeziyetçiliğin”, yani aslında pratik bir işlerlik ilkesi olan merkeziyetçiliğin bir günlük refleks ve nerdeyse ahlak haline getirilmesinin yarattığı bir çarpıklıktır. Açalım:

Önce dünyadan örnek verelim. Başka bir yazımızda da ayrıntılı açıkladığımız gibi, komünist hareketin tarihinde bir dizi yanlış karar, aslında tanımlı kurul işleyişi içinde değil, o kurul içindeki dar bir ekibin tasarrufu ile alınmıştır ve vereceğimiz örnekler “partinin sahipleri” sendromunun ne kadar yaygın olduğunu anlamamızı sağlayacaktır. SSCB’nin Afganistan’a askeri müdahale kararı değil MK’da, Politbüro’da dahi alınmamış, Politbüro’da “böyle bir müdahaleye gerek yok” kararı alınmasına rağmen bu kuruldaki 5 kişi (“SBKP’nin sahipleri” olan Brejnev, Gromiko, Suslov, Ustinov ve Andropov tarafından) alınmış, önce Politbüro’ya, sonra MK’ya, sonra SBKP’ye, sonra da (biz dahil!) uluslararası komünist harekete empoze edilmiştir. Bulgaristan KP’nin utanç verici “Türkleri Bulgarlaştırma” kararı, keza Kıbrıs’ta AKEL’in Kıbrıs Türk halkına bir ihanet olan “Annan planını

ret” kararı Politbüro’da bile değil, o kurul içindeki 3-4 kişi tarafından alınarak yukarıdan aşağı aynı mekanizma ile empoze edilmiştir.¹²

Gelelim Türkiye’ye: 1979’da TKP’nin önemli ve üretken bir yöneticisi olan Rıza Yürükoğlu’nun (Nihat Akseymen) TKP Politbürosu’nda nasıl ikili-üçlü kombinasyonlarla (İsmail Bilen de ikna edilerek) tasfiye edildiğini, o dönemde yönetime yakın her kadro gayet iyi bilmektedir. “Partinin sahipleri” ne yazık ki yaygın ve belli işleyişlerde ısrar edilmediği takdirde en iyi niyetli sosyalist oluşumları dahi enfekte edebilecek bir deformasyondur.

Sorunun bir yanında, uzun yıllar (onlarca yıl) birlikte çalışmış olmanın ve çeşitli siyasi dönemeçlerde ortak tavır almış olmanın yarattığı fikişsel uyum ve ortak görüş oluşturma kolaylığı yatmaktadır. Bu doğal bir olgudur, en alt kademedeki MK’ya kadar her komitede olabilir, engellemek doğru da değildir, mümkün de (“birbirinizle artık görüşmeyin” gibi komik tedbirlere başvurulmadıkça) olamaz. Sorun (ve onun çözümü) bu ikili-üçlü gruplaşmaların **dışında** yer alan kadrolarda yatmaktadır.

Önce Rosa’nın yıllar önce Lenin’e örgüt konusunda ve bizim örgüt teorimizdeki “önderlik” edebiyatına yaptığı eleştiriyi hatırlayalım: Rosa’ya göre bu “önderlik-öncülük” edebiyatı sorgulanmadığı takdirde “sınıfın yerini parti, partinin yerini MK, MK’nın yerini de lider alacaktır.” KP’ler tarihinde kendini defalarca gösteren bu sendrom, “partinin sahipleri” olgusunun da arkasında yatan temel çarpıklıktır. Bu “partinin sahipleri” olgusu tam olarak budur, yani “öncü parti”nin öncüsü olan kurulun (MK) içindeki öncü kadrolardır. Bu “öncünün öncüsünün öncüsü” edebiyatı ile çarpık ve keyfi bir yönetimin kapısı kolayca aralanabilmektedir.

Partide her komite (Merkez Komitesi dahil) bir “eşitler topluluğudur”. Oraya yeni katılan en genç üye de, o kurulun başkanı olan tecrübeli bir yoldaşla aynı yetkiye ve ağırlığa sahiptir, sahip olmalıdır. Sorun, bu ağırlığın hissedilmemesinde ve kimi kadroların prensip olarak kendi eşiti olan unsurlar için “*bunlar bizim önderimiz, onlar daha yetkili, onların dediklerine uyum gösterelim*” tarzında edilgen, boyun eğici ve zayıf tavrda yatmaktadır. Bu Lenin’in yıllar önce sos-

12 “Sosyalizm ve Örgüt Sorunu”, Sinan Dervişoğlu, <https://yaziportal.org/2024/05/24/sosyalizm-ve-orgut-sorunu/>

yalizm inşasının ilk yıllarında Rus emekçileri için (aslında her azge-
lişmiş ülke mensubu için geçerli olabilecek) “*kendine verilen yetkiyi
kullanmak yerine bunu bir üst otoriteye havale etme*” şeklinde tasvir
ettiği edilgen tavrın ta kendisidir. Bu yukarda belirttiğimiz gibi pratik
bir işleyiş ilkesi olan merkezîyetçiliği bir “otoriteye boyun eğme” ref-
leksine çeviren, dolayısıyla merkezîyetçiliğe sınır koymayıp merkezi
işleyişin son durağı olması gereken MK’nın içinde dahi fiilen tanım-
sız “merkezler” yaratan pasif tavidir. Meşhur halk deyişimiz burada
devreye girmektedir: “Şeyh uçmaz, müritler uçurur”. MK içinde ayrı
bir merkez aslında yoktur, bunu pasif tavrılarıyla insanlar yaratır. Bu
fiili durum yalnızca komite işleyişini deforme etmekle kalmaz, aynı
zamanda bu “tanımsız merkez” olarak algılanan unsurları da tüm iyi
niyetlerine rağmen deforme edebilir, onlar da sürekli bu edilgenlikle
karşılandıkları takdirde kurul içinde bildiğini okuyan, sorgulanma-
yan, kişisel tasarrufları ile iş yürüten ve giderek işleyişe zarar veren
unsurlar haline gelebilirler.

Bunu aşmanın sihirli bir formülü yoktur; çözüm kadroların bilincin-
de, komünist sorumluluk hissinde, eleştiri ve şeffaflıkta yatmaktadır.
Bir kurul toplantısında herhangi bir üye “biz şöyle düşündük” deyip
bir kararı empoze etmeye çalıştığında bu “biz”in kim olduğu, kurul
dışında herhangi bir “biz”in söz konusu olamayacağı kesin bir dille
ortaya konulmalıdır. “*Kaç yıllık yoldaşım olan XX’i üzmemeyim*”, “*ZZ
yoldaşla ters düşmemeyim, pozisyonumu etkiler*” “*AA yoldaşı kızdırma-
yayım*” gibi komünist duruşa yabancı tavırlar varlığını sürdürdükçe,
herhangi bir partinin merkezi işleyişinde “partinin sahipleri”nin
zuhur etmesi kaçınılmazdır.

1979 Seçim Başarısızlığı: Tabanda ve Yönetimdeki Süreç

1979 yılında mecliste boşalan sandalyeler için bir ara seçim kara-
rı alındığında, TİP İstanbul’dan aday olarak Behice Boran’ı çıkardı.
TKP de benzer şekilde İKD Genel Başkanı Bakiye Beria Önger’i aday
olarak belirledi.

Seçim sonuçları TİP için gerçek bir başarısızlık ve hayal kırıklığı
oldu. Boran yoldaş 7315 oy aldı; kamuoyunda Boran’dan çok daha az
tanınırlığı olan TKP adayı Bakiye Beria Önger ise açık ara daha fazla

(sanıyorum bu sayının 3 misli civarında) oy elde etti. Buna rağmen bu sonucun TKP camiasında da (sahip oldukları kitlesellik ve örgütsel olanakları düşünerek) bir başarı tadında algılanmadığını belirtmek gerekir.

Bu resim tüm TİP örgütünü ciddi olarak sarstı, her kademedeki partililer 1975'ten beri birikmiş olan sorunları tartışmaya ve örgütsel-siyasal bir atılımın nasıl yapılması gerektiğini sorgulamaya başladılar. Bu süreç, tabanda ve parti merkezinde farklı şekil ve içerikle sürdü.

Tabandaki militanlar olarak, yıllardır gerek günlük mücadeleyi, gerekse daha kitlesel ve aktif olan diğer devrimci grupların pratiğini gözleyerek bir dizi konuyu tartışmaya ve eksikliği yüksek sesle dile getirmeye başladık: Yerelerde süren ve siyasi gündemi belirleyen anti-faşist mücadelede daha aktif olmak, yasal parti olarak varlığımızı sürdürmenin yanı sıra bu çerçevenin dışında olanaklar ve yapılar geliştirmek, diğer sol dünyaya kapalı fanus durumundan çıkarak teorik konularda tüm üyeleri yetkinleştirmek, sınıf içi çalışmada yapılan tasfiyeleri “üzüntüyle izlemek” yerine daha sonuç alıcı ve yırtıcı bir tavır geliştirmek, parti içinde devrimci duruşu ve coşkuyu yükselten bir tarzı ve kültürü egemen kılmak, disiplini artırmak gibi hedefler tabandaki tartışmalarda (en azından benim şahit olduğum çevrede) öne çıkıyordu. Öte yandan TSİP ve TKP gibi ortak değerleri paylaştığımız örgütlerle siyasal birleşme hedefine olumlu bakılıyordu. Özellikle TKP, 1978 sonrasında “CHP ve ulusal burjuvazi” edebiyatını bırakmakla kalmamış, sendikal planda rekabet sürmekle beraber TİP'e karşı dostça ve pozitif bir tavır takınmaya başlamıştı; bütün kaygımız bu birliğin doğru ve devrimci ilkeler temelinde gerçekleşmesiydi. Birlikte mücadele ettiğimiz İGD'li arkadaşlarla hemen hemen hiçbir sorunumuz yoktu; yegâne kaygımız TKP yönetiminde geçmişteki makyavelizmin uzantısı olabilecek sağ ve uzlaşmacı tavırların yeniden ortaya çıkma ihtimaliydi.

Yukarda, yani MYK içinde ise tartışmanın başka bir mecrada sürdüğünü öğreniyoruz. Silier kitabında öncelikle o güne kadar MYK içinde belirleyici olmuş kadroların (Nihat Sargın ve Can Açıkgöz başta olmak üzere) ciddi eleştirilerle karşılaştığını, Silier'in de içinde olduğu bir grup MYK üyesinin 2 hedefte ısrar ettiğini aktarıyor: Tüm anti-faşist güçleri birleştirecek bir Cephe ve bu cephenin hedefleyeceği

Demokratik, anti-faşist anti-emperyalist ve anti-tekel bir iktidar, ve bu hedef doğrultusunda uluslararası çizgideki 3 komünist oluşumun, TİP, TSİP ve TKP'nin tek parti halinde birleşmesi. Belli tartışmalardan sonra Behice Boran dahil tüm MYK bu hedefleri kabul etmiş ve bu doğrultuda “**Tek Parti-Tek Cephe**” broşürü partinin resmi ve merkezi kararı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak okuduğumuz kadarıyla bu ortak karar dahi MYK içinde geçmişten gelen gerilimleri, kadrolar arası çatışmaları ortadan kaldırmamış, bu yeni perspektif altında da gerilim sürmeye devam etmiştir.

Bugünden baktığımızda, “Tek Parti-Tek Cephe” broşürünün siyasi içerik olarak doğru olduğunu, ancak TİP'in o dönemki sorunlarının çözümünün bu broşürün içeriği ile sınırlı olamayacağını söylemek zorundayız. Aksini iddia etmek, Türkiye solunda “*siyasi programdan mucize bekleme, doğru bir siyasi programın başarının tek garantisi olduğu*” yönündeki illüzyonun uzantısı olurdu. Partinin kimliği ve varlığı program ve tüzükten ibaret değildir; onlar kadar önemli olan ise çalışma tarzı ve örgütlenme anlayışıdır. Partinin en alt birimlerine, en kılcal damarlarına kadar uzanan pratik alışkanlıklar, refleksler sorgulanmadan, yukarda dile getirdiğimiz (ve tabandaki militanlar olarak etimizde kemiğimizde hissettiğimiz) eksik ve zaaflar adreslenmeden, onları dönüştürecek bir kampanya ve çalışma hattı formüle edilip hayata geçirilmeden, tek başına anti-faşist güçlerin birleşmesi (Tek Cephe) ve komünist örgütlerin birleşmesi (Tek Parti) hedeflerini koymanın umulan atılımı sağlaması mümkün değildir. Nitekim pratikte de sağlayamamıştır.

Bu konuda sorumluluğun tüm MYK'da, sadece Boran ve Sargın yoldaşların başını çektiği MYK çoğunluğunda değil, Silier'in “devrimci muhalefet” olarak adlandırdığı MYK azınlık ekibinde de olduğunu belirtmek istiyorum. Nitekim Silier kitabında yerelde atılabilecek somut pratik adımlar arasında “mahallelerde güç birliği yapmak, bir araya gelmek ve **faşistleri izole etmenin** yöntemlerini bulmak”¹³ önerisini getirmektedir. Silier'e olan tüm saygımla, bunu anlamsız bir öneri olduğunu söylemek zorundayım. O dönemde hepsi tek tek birer ölüm makinasına dönüşmüş olan faşistler “izole edilemez”, onlar sadece (bugün devletin devrimciler ve Kürtler için kullandığı meşhur

13 A.g.e. s.151

deyimle) ancak ve ancak “etkisiz hale getirilebilirler”. Bunun da yolu, yöntemleri ve gerekli kıldığı yapı bellidir. Partinin 1975’ten beri bu konuda süren aymazlığının “devrimci muhalefet”te de sürdüğü ortadadır; bu konuda hayatın dayattığı bu görevin gereğini yerine getirmek, gene MYK’dan (son dönem genç üyeler olarak MYK’ya giren U. C. ve A. A. dışında) hiçbir fikirsel veya maddi destek ve yönlendirme almamış olan tabanda ve orta kademedeki cesur ve cefakâr üyelere düşmüştür.

Bu noktada, sürecin sonraki gelişmelerine değinmeden önce, bugün de İkinci TİP konusunda kimileri tarafından sürdürülen ve 1980 sonrasında sol içinde yükseltelen bir saçmalığa değinmek gerekir:

“Direkt Sosyalist Devrim” Fiyakacılığı

Tarihçi-arştırmacı Gökhan Atılğan yazdığı Behice Boran biyografisinde yıllar boyu “sosyalist devrim”i savunan Behice Boran’ın “anti-faşist demokratik iktidar” hedefini benimsemesini şöyle formüle etmektedir: “*Bu, politikacı Behice Boran’ın teorisyen Behice Boran’a galebe çalmasıdır.*” Aslında Behice Boran’a saygıyı sürdürme duyarlılığında olan yazarın söylemek istediği herhalde şudur: “Boran politik amaçlar uğruna teorisyen hassasiyetini bir kenara bırakmış, teorisinin saflığından ve doğruluğundan taviz vermiştir.” Silier kitabında bu yaklaşımı haklı olarak eleştirmektedir¹⁴; ancak bu noktada derinleşmekte yarar vardır. Gökhan Atılğan genç ve değerli bir sosyalist arştırmacıdır. Ancak onun bu tavrı, kanımca “doğru politikayı teorik saflıkta arayan” püriten bir bakışın ürünüdür. 12 Eylül arifesinde milyonları, on milyonları, sokaktaki sıradan vatandaş kapsayan ve harekete geçiren faşizmi geriletme ve yıkma hedefinin yakıcılığını ve gerilimini yaşamamış arkadaşların, yıllar sonra “teorik saflık” adına bu tarzda sonuçlara varmalarının nasıl gerçekliğe ters düştüğünü anlatmamız gerekir.

Başta şunu belirtelim: Boran yoldaşımız tarihe mal olmuş değerli bir liderdir ve tüm devrimci önderler gibi (Marx ve Lenin dahil!) onun da şu veya bu konuda hataları olabilir; bunlar bir saygı çerçevesinde eleştirilebilir ve eleştirilmelidir. Burada sorun Boran’ın eleştirilmesi değil, Boran’ın yanlış bir noktada eleştirilmesidir ve bu eleştiri Tür-

14 A.g.e. s.79

kiye solunda 1980 sonrası birden zuhur eden çarpık bir politik mantığın uzantısıdır.

Dediğimiz gibi 1980 sonrasında, sosyalist solun asli bir siyasi oyuncu ve iktidarı tehdit eden bir güç olmaktan çıkıp atomize olduğu bir ortamda tuhaf bir “direkt sosyalist devrim” şampiyonluğu zuhur etmiştir. Öncelikle bugünkü SİP-TKP başkanı Kemal Okuyan tarafından, ancak onunla birlikte (ondan geri kalmayacak şekilde) reel sosyalizmin yıkılışından sonra yaygınlık kazanan bazı Troçkist ekipler tarafından “direkt sosyalist devrim” anlayışı bir tür “devrimci namus”, “devrimciliğin temel kriteri” olarak lanse edilmeye başlanmış, “direkt sosyalist devrimden başkası kabul edilemez” fantezisi yaygınlaşmış, “direkt sosyalist devrim” bir tür politik-teorik fiyaka olarak “sosyalist devrimi sadece biz savunuyoruz” (sanki diğer sosyalistler “Birinci Tarımsal Devrimi” savunmaktadır!) sözleriyle bu yaklaşımı esnetmeye çalışan herkes MDD’ci, ve “milli burjuvazi takipçisi” haline getirilmiş; daha da ileri gidilerek (solda “bütün kötülüklerin kaynağı Stalin” efsanesiyle birlikte) “demokratik devrim veya demokratik halk devrimi Stalinizmin bir icadıdır” gibi embesil yorumlar dahi yapılmıştır.

Bizi bıktırmasına rağmen tekrar ve tekrar söyleyelim: Türkiye’de “kapitalizmin gelişmesini beklemek ya da burjuva demokratik devrim yapmak” söz konusu değildir, bunlar 1960’larda tarihe gömülmüş yanlışlardır. Türkiye’de bir “ilerici burjuvazi”, “milli burjuvazi”, “ulusal burjuvazi” yoktur, olmamıştır ve olmayacaktır. “Aşamacılık”ta yanlış olan “sosyo-ekonomik aşamacılık”tır; yani “*sosyalist bir iktidar için önce ülkede kapitalizm gelişmeli ve demokrasi olgunlaşmalıdır*” şeklindeki sağcı fantezidir. Her komünistin görevi, varlık sebebi sosyalist devrimi yapmaktır. Bugün de tüm sosyalistlerin (bu arada üyesi olduğum yeni TİP’in) hedefi sosyalist devrimdir; ancak bizzat sosyalist siyasal devrimin, yani komünist güçlerin iktidarı ele geçirmesinin kendisinin dinamik bir süreç olduğunu anlamalıyız, bu sürecin kendi içinde dönemeçleri, farklı birliktelikleri, safhaları, (adıyla söylemekten çekinmeyelim, çarpılmayız!) “aşamaları” vardır, olacaktır, bunların her birinde o anki gücün siyasal bileşimi farklıdır, hızla değişebilir ve değişecektir. Bir parça tarih bilen herkes 1640 İngiliz Cromwell devriminin, 1789 Fransız devriminin (Etats-Generaux, Convention, Kamu Selamet Komitesi iktidarı, Directoire, vs. ile somutlaşan) keza 1979 İran İslam Devriminin dahi geçirdiği siyasal aşamaların bilincin-

dedir; bu olgu sosyalist siyasi devrimler için de fazlasıyla geçerlidir: Ekim devrimi başta olmak üzere (“Şubat devrimi olmasaydı Ekim devrimi hayal bile edilemezdi” gerçeğini kafamıza kazıyarak!) tüm 20. yüzyıl sosyalist devrimlerinin (Çin, Küba, Vietnam, Bulgaristan, diğer Doğu Avrupa halk demokrasileri) gerçeği budur. “Bir, iki, üç,ıp!” dercesine bir direkt sosyalist devrim yoktur, olmamıştır, bunu tahayyül etmek dahi bir yandan devrim tarihlerini okumamaktan kaynaklanan bir bilgisizlik, öte yandan hayattan kopuk politik kurgularla kendi ruhunda ideolojik huzuru arayan unsurların yüzeyselliğidir.

Bu konuya bu kadar sert deyimlerle girmemizin sebebi ise 1975-80 arasında anti-faşist mücadelenin acil görev ve hedeflerini atlayarak yapılan bir “sosyalist devrimcilik”in ne denli sınırlayıcı ve mücadele dışına itici olduğunu somut deneylerle yaşamış olmamızdır. Tek bir anımı aktarmanın yeterli olacağını düşünüyorum: 1980’de Kemal Türkler öldürüldüğünde devasa bir işçi kitlesi Aksaray Vatan caddesinin başında toplanmıştı ve muazzam bir öfke sergiliyorlardı. Faşistlerin öldürdüğü tarihsel başkanlarının hesabını sormaya ant içmişlerdi ve karşılına çıkabilecek her hedefi (MHP’li, polis, asker...) resmen **paramparça** etmeye kararlıydılar (bunlar zaten o gün ortadan kaybolmuştu!). Biz TİP korteji olarak, işçilerin sempati dolu bakışlarıyla alana vardığımızda ise attığımız ilk slogan şu oldu: “Sosyalist Türkiye”. İşçiler bize uzaydan gelmiş varlıklar gibi baktılar. Bu bir tek bizim, TİP’in attığı bir slogan olduğu için kendi kimliğimizi vurgulamak istemiştik; ancak bu geçmişten gelen reflekslerin yarattığı tam bir apolitiklik örneği idi (sonradan ortak anti-faşist sloganlar atmayı akıl ettik). Bizi izleyen işçilerin suratındaki hayal kırıklığını, “*bu mudur? Bize şu an göstereceğiniz hedef bu mu?*” ifadesini anlatmaya satırlar yetmez. Kaldı ki işçilerin “sosyalizm”den rahatsız olmaları söz konusu bile değildi; zira onların en bilinçsizi bile DİSK’in A tipi, B tipi eğitimlerinde en azından “sosyalizmin işçiler için iyi bir şey” olduğunu biliyorlardı. Ama o anda hedef ne “sosyalist devrim”, ne de “Sosyalist Türkiye” idi. İşçilere gösterilmesi gereken hedef ülkeye kâbus gibi çöken ve darbenin yolunu döşeyen Sıkıyönetimi anti-faşist bir genel grev ya da işçi-halk ayaklanması ile yıkmak, bu çerçevede “MHP’yi kitlesel ve her türlü yöntemle ezmek”, “onun arkasındaki güç olan devlet içi karanlık odakları kapattırmak” ve bun-

ları yapmaya niyetli herkesle (CHP tabanındaki demokrat unsurlar dahil) birlikte davranmak olmalıydı. Bu “sosyalist devrim” değildi, ancak o koşullarda sosyalist devrime giden tek yolun da bu olduğu, bu cinayet ve zulüm odakları bir kez temizlenince ülkede sosyalist bir iktidara giden yolun da açılacağı açıktı. Bu açıdan Boran yoldaş başta olmak üzere MYK’nin belirlediği “anti-faşist devrimci demokratik iktidar” son derece doğru ve isabetli bir karardı, “teorinin sulandırılması” falan da değildi!

Bu “direkt sosyalist devrim” şampiyonluğunun apolitikliğini 1980 sonrası devrimci kuşaklar Gezi ayaklanmasıyla aştılar. 2013’te milyonlar sokağa dökülüp düzeni sarstığında partimiz TİP’i kuran kadrolar dahil bütün dürüst ve basiretli sosyalistler tüm enerjileri ile (kimi “komünist”lerin dudak büktüğü ve soğuk baktığı!) Gezi’ye katıldılar; çünkü sosyalist devrimin siyasal ordusu, kendiliğinden dahi olsa gericiliğe karşı halkı kapsayan kitlesel hareketlere katılmak, onun içinde tüm enerjimiz ile yer almak ve ona, emekçileri bir sonraki safhaya taşıyacak gerçekçi hedefler koymakla mümkündür (Gezi’de bu hedef AKP iktidarının yıkılmasıydı; hala da öyledir). Mevcut politik gündemi ve kitlelerin bu konudaki tepki ve hedeflerini göz önüne almayan, salt partinin büyümesi ve yönetmesi etrafında gelişecek bir “sosyalist devrim” anlayışı, kelimenin tam anlamıyla “çevrim dışı” (offline) bir devrimciliktir, komiktir, keskin gözükse de fiilen sağcılıktır.

Bugün AKP diktatörlüğünün ciddi bir kriz yaşadığı şu günlerde, CHP’nin belirleyiciliğinde dahi olsa oluşan halk hareketine tüm gücümüzle katılmak bir görevdir, sosyalistler de bunu yapmaktadır. Ancak Saraçhane ve Maltepe (ve devamı da gelecek) mitinglerde “kimliğimizi vurgulama” adına **sadece** sosyalist sloganlar (Yaşasın sosyalizm! Sosyalist Türkiye, Kahrolsun Burjuvazi, vs.) atmak, bu noktada patinaj yapmak bizi sadece o hareketin demokrat tabanına yabancılaştırmakla kalmaz, önümüzdeki ana halka olan “AKP’nin yıkılması” hedefini de (“ilerideki güzel günler” adına) bulanıklaştırır. Sosyalist mücadele **sadece** gelecekteki nihai hedefi habire vurgulamak değil, kitleleri buna giden yolda bir sonraki adıma, seviyeye taşıyacak ve bizi sosyal demokrasinin uzlaşmacılığından ayırt edecek **ara hedefleri** tanımlamak ve gerçekleştirmekten geçer. Anlamamız gereken budur.

MYK'da Bölünme: Çoğunluk ve Azınlık

Silier çok sayıda belge ile beslediği çalışmasında, TPTC'nin yazılması sürecinde TİP MYK'sında giderek kristalize olan bir ayrılığı ve bir saflaşmayı aktarmaktadır. Bir tarafta Orhan Silier, Gündüz Mutluay, Yalçın Cerit, Yavuz Ünal, Mehmet Aközer, İbrahim Sönmez, Yavuz Çizmeci gibi MYK ve BK üyelerinden oluşan bir “azınlık”, öte tarafta ise başta Nihat Sargın olmak üzere Can Açıkgöz, Osman Sakalsız ve diğer üyelerden oluşan bir “çoğunluk”. Behice Boran ise bu resim karşısında önce sessiz ve tarafsız kalmış, sonra net olarak “çoğunluk” ile birlikte tavır almıştır.

Bugün, gerek o dönemki yaşanmışlığın kafamızda kalan bilgilerini, gerekse Silier'in kitabında sunduğu belgesel bilgileri bir araya getirdiğimizde bu bölünmeye ilişki şu yorumu yapmak mümkündür:

Bu bölünme, ideolojik veya politik ilkeler-hedefler etrafında bir bölünme değildi. Her iki “taraf” da a) 3 partinin (TİP, TSİP, TKP) tek bir Komünist özne olarak birleşmesini b) tüm anti-faşist güçlerin ortak cephesini c) yakın hedef olarak bir anti-faşist devrimci-demokratik iktidarı hedefliyordu. Daha sonra bu bölünme keskinleşip 3. Kongreye giden süreçte MYK adına 2 adet farklı kongre raporu çıktığında, bizler tabandaki militanlar olarak bu iki metin arasındaki farkı (satır aralarında dahi) bulamadık. Bu raporların öyküsüne de aşağıda bir ara değineceğiz.

O zaman bu bölünme “kişisel” miydi? Bu da oldukça yüzeysel ve yanlış bir yorum olacaktır. Sorun esas olarak güne kadar parti yönetiminde birikmiş gerilimlerin, bastırılmış tartışmaların 1979 seçim yenilgisi ve ortaya apaçık çıkan siyasal başarısızlık resmi karşısında (tıpkı tabanda olduğu gibi) patlaması ve parlamasıdır. MYK içinde partide köklü bir yenilenme isteyen kadrolar seslerini yükseltmiş, sert eleştiriler yapılmış, partideki statükonun o güne kadar savunucusu ve sorumlusu olan kadrolar susmak ve geri adım atmak durumunda kalmıştır. Bunun sonucu, o güne kadar lafı bile edilemeyen açılımlar (birleşme, anti-faşist iktidar gibi) MYK içinde sonra azınlık olacak unsurların baskısıyla kabul ettirilmiştir. Silier kitabında TPTC tezlerinin çoğunluk tarafından “gönülsüzce” kabul edildiğini iddia etmektedir¹⁵, bu iddia, tartışmalar öncesi MYK'daki ideolojik-politik

15 A.g.e. s.364

statüko göz önüne alındığında makul gözükmetedir.

Bu süreçte, birlikte benimsenen ideolojik-politik tezler ne olursa olsun, onu uygulaması beklenen kadrolar arasında karşılıklı güvensizlik kendini belli etmeye başlamış, bir yandan o güne kadar TİP yönetimindeki statükoyu oluşturan kadrolara karşı kendini belli eden bir güvensizlik, öte yandan o statükoyu kurmuş kadroların kendi emeklerinin (ve etkilerinin) inkâr edilmesine karşı kendilerini koruma refleksi ayrışmayı ve gruplaşmayı tırmandırmıştır. Bir noktadan sonra tartışma TPTC tezleri ve bunların nasıl uygulanacağına ilişkin değil, “*TİP’in bilimsel sosyalist niteliğinin tartışma konusu yapılması*”, “*eleştirilerin inkarcılık noktasına varması*” gibi muğlak noktalara kilitlenmiş, bu kilitlenme de parti için beklenen atılımın oluşmasını engellemiştir.

Bu ayrışma “yenilenme isteyen kadrolar” ile “tutucu, muhafazakâr” kadroların ayrışması mıdır? Silier, ayrışmayı bu şekilde sunmaktadır; kanımca bu iddia ancak kısmen doğrudur. Birincisi, gençlikte (hem Genç Öncü hem de partideki genç kadrolar) arasında devrimci bir yenilenmeden yana büyük bir eğilim ve potansiyel vardı; ancak Silier’in “devrimci muhalefet” adını verdiği azınlık eğilimi bunu tümüyle yanına almayı başaramadı. Burada 2 adım, daha doğrusu 2 hata belirleyici olmuştur. Birincisi, genç üyelerin o dönem (tıpkı azınlık ekibindeki Orhan Silier ve Yalçın Cerit için olduğu gibi) büyük saygı duyduğu ve ciddi bir yenilenmeden yana olduğunu bildiğimiz Umur Coşkun ve Abdurrahman Atalay gibi kadrolar bu azınlık tarafından kazanılamamıştır. Ancak ikinci bir hata burada daha da belirleyici olmuştur.

Bu hata, İstanbul İl kongresine giden süreçte, Eminönü ilçe kongresindeki gelişmelerdir. Bu kongrede, hem yıllar boyu Eminönü ilçe örgütünün başkanlığını yapmış hem de Genç Öncü’nün yalnız İstanbul örgütünde değil tüm Türkiye organizasyonunda saygın bir lider ve yönetici olan Ziya Sifoğlu yoldaşımız garip bir kulis oyunuyla kongre delegeliğinden düşürülmüştür. Bu kombinasyonda, o ilçede kayıtlı olan azınlık yanlısı bir MYK üyesinin ve ona yakın kadroların dahli açıkça anlaşılmış, bu durum (ben dahil) birçok genç üyede şok etkisi yaratmıştır. Azınlığın yaklaşımlarına (ve kimi isimlerine) daha fazla sempati duymamıza rağmen bu gelişme resmi değiştirmiş, Çoğunluk

ekibi bu gelişmeyi “*partinin varlığını korumak isteyenlerle ona karşı garip hesapları olan bir ekibin çatışması*” olarak lanse etmeyi ve bizlere kabul ettirmeyi başarmıştır. Bu lanse edilen resim doğru değildi, ancak bu gelişmeler bu yanlış resmi meşru göstermiştir. Sonuçta gençliğin büyük kısmı (MYK’ya yönelik eleştirilerimiz olmasına rağmen ve bunları saklı tutmak kaydıyla) Çoğunluk yanında saf tutmuştur. Silier bu durumu “*İstanbul İl kongresinde Sağ (Çoğunluk), kendini Sol ile kılıfladı*”¹⁶ şeklinde ifade etmektedir ve doğrudur. Ancak kanımca o dönemde “Sol”u yanına almamak, Azınlık muhalefetine de temel hatası olmuştur.

Buna rağmen, Silier başta olmak üzere azınlıkta yer alan yöneticilerimize karşı yoldaşça bir saygı ve demokratik işleyişte haklarını tanıma tavrı hepimizde varlığını sürdürmüştür. Ta 12 Eylül 1980’e kadar.

MYK’dan gelen 2 rapor: Bunun öyküsünü Silier ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Önce Azınlık grubu ayrıntılı bir politik rapor hazırlamış, daha sonra rapor hazırlamak için “ek süre isteyen” Çoğunluk, bir süre sonra Azınlık raporunun içinden belirli fikir ve ifadeleri aynen alarak benzer bir rapor hazırlamıştır. Yukarda da belirttiğimiz gibi, bu 2 rapor arasında hiçbir anlamlı siyasal-stratejik-taktiksel ayrım yoktur; ve Silier’in iddiası doğruysa, Çoğunluk, Azınlık raporu ile aynı politik tezleri savunarak “*meselenin politik bir ayrım değil, partinin varlığını koruyanlarla onu inkâr edenler (ya da “onu başka bir örgütün kuyruğuna takmak isteyenler”)*” arasında olduğu görüşünü hâkim kılmak istemiştir. Meselenin özü ise, 75-79 arası süreç sonunda ortaya çıkan başarısızlığın yükünü taşıyan ve yıpranmış olan kadroların, kendi güçlerini koruma ve sürdürme mücadelesidir.

Tasfiye: MYK’da tırmanan gerilim sonunda Azınlık içinde yer alan ve aslında bazıları (Silier gibi) görevlerinde başarılı olan MYK kadroları MYK ve BK’daki görevlerinden alınmıştır. Yukarda da belirttik: Daha anlamlı bir politik ayrılığı içeren Sosyalist İktidar grubunun ayrılması dahi kaçınılmaz değildi ve daha iyi yönetilebilirdi. Buna karşılık, hiçbir politik-stratejik farklılık içermeyen 1979 Çoğunluk-Azınlık çatışması sonucu Azınlık kadrolarının tümünün görevlerinden alınması açıkça **haksız bir tasfiye** olmuştur.

16 A.g.e. s.309

12 Eylül ve Sonrası

12 Eylül 1980 darbesinin akabinde parti MYK'sı bir bildiri yayınlayarak “bu darbenin faşist bir darbe olduğunu” ilan etmiş, tüm üyeleri “partiye ve sınıfa güvenmeye, partiye sahip çıkmaya” çağırmıştır. Bu doğru ve alınması gereken tavidir. Buna karşılık darbe partiyi kongreyi yapamadan yakaladığı için, oluşmakta olan kaosu durdurmak amacıyla “Azınlık grubunun tüm üyelerinin parti ile ilişkilerinin “dondurulduğu” ilan edilmiştir. “Üyeliğin dondurulması” şeklinde bir işleyiş ne tüzükte tanımlıydı ne de daha önce pratikte gündeme gelmişti; bu tamamen olayların gelişimi karşısında alınmış anlık ve tanımsız bir çözümdü. İlegal döneme hazırlıksız giren TİP, bu eksikliğin acısını bu ve bunun gibi çok sayıda tanımsız, subjektif, anı kurtarmaya yarayan ve giderek keyfileşme tehlikesini taşıyan uygulama ile yaşayacaktı.

Silier kitabında 80 sonrası Avrupada kendisinin ve diğer Azınlık üyelerinin faaliyetlerini aktarmaktadır. Sürekli olarak parti çalışmasına katılmak ve katkı sunmak isteyen Silier bu çabalarının (bir ara Avrupa'da basılan ve Türkiye'de de dağıttığımız TİP yanlısı illegal yayın organı “Tek Cephe”ye yazı dahi yazmıştır) negatif bir tavırla karşılandığı ve parti kapılarının kendisine kapatıldığını iletmektedir. Diğer Azınlık mensupları da benzer bir tavırla karşılaşınca, çoğu Avrupa'nın siyasi mültecilik ortamında farklı arayışlara ve tavırlara girmiş, Azınlık grubu bütünlüğünü yitirmiş, partiye geçmişte ciddi katkıları olmuş bu yöneticilerin emeğinden yararlanma olanağı yaratılmayınca bu emek heba olup gitmiştir. Silier'i “dağılma süreci” kavramını kullanmaya iten gerçeklik de muhtemelen budur.

Bu noktada, artık parti içinde belirleyici olmaktan çıkan Azınlık-Çoğunluk çatışmasının ötesinde 1980 sonrasında partinin yaşadığı sürece odaklanmakta yarar vardır.

1980 Sonrası Ülke İçinde TİP'in Durumu

1980 faşist darbesinden itibaren yöneticileri arasında olduğum İstanbul gençlik örgütü, Türkiye sorumlusu olan yoldaşa bağlı çalışmaya başlamıştı. O dönemde tespit ettiğimiz eksiklik ve dile getirdiğimiz ihtiyaç şuydu:

Darbe öncesi partide süren tartışmalar ve seçim başarı-

sızlığından itibaren partiyi saran ölü toprağı sonucunda 12 Eylül darbesi partiyi çok elverişsiz bir durumda yakalamıştır. Örgütte büyük bir dağınıklık vardır, ilişkiler kopuktur, kısa zamanda güçlü bir toparlanmaya gidilmesi gerekir.

Partinin temel belgeleri olan program ve tüzük işlevsizdir. Partinin “demokratikleşmeden” bahseden 1975 programı geçersizdir; öte yandan 1975 tüzüğü bir yasal parti tüzüğüdür. Yeni dönemde siyasi ilkeleri ve çalışma prensiplerini toparlayan temel belgelere ihtiyaç vardır.

Prensip olarak bir kongre toparlanması ihtiyacıdır. Ancak mevcut koşulların ağırlığı göz önüne alınarak bu temel belgeler yetkili kurullar tarafından en kısa zamanda oluşturulmalı, partiye iletmeli, ve örgütsel toparlanma bunlardan hareketle gerçekleşmelidir.

Bu talepler karşısında aldığımız cevap, “şu anda Birlik sürecinin sürdüğü, hiçbir şeyin birliğin önüne konulamayacağı” şeklinde oldu. Gerçekten Birlik, kısa zamanda ve pratik bir şekilde hallolunacak durumda olsaydı “TİP adına ayrı bir program ve tüzük”te ısrar edilemeyebilirdi. Sonuçta kısa zamanda çıkacak ortak bir Program ve Tüzük, ihtiyacımızı pekâlâ karşılardı. Ancak zaman geçtikçe Birlik’in o kadar kısa zamanda imdadımıza yetişmeyeceği ortaya çıktı, ve bizler, TİP’liler olarak pusulası olmayan gemiciler gibi mücadele etmek durumunda olduğumuzu anladık. Vaat edilen “Birlik”in 1988 yılında gerçekleştiği göz önüne alınırsa, bu birliği beklemenin ne denli gerçeklikten uzak bir yaklaşım olduğu anlaşılacaktır.

TKP ile Birlik Süreci

Yukarda da belirttiğimiz gibi 1980 sonrası TİP içinde olan hiç kimse (ben ve yakın çevrem dahil) TKP ile örgütsel birleşmeye karşı değildi ve 1975-77 arası TİP-TKP çatışmasının olumsuz anıları bizler için önemli olmaktan çıkmıştı. Ancak gene de TKP yönetiminin geçmişte “ulusal burjuvazi” ve CHP’yi “ulusal burjuvazinin ilerici kanadı” olduğu yönündeki tespitleri bizlerde az da olsa bir kuşkunun izlerini bırakmıştı. 12 Eylül sonrası kimi olgular, bu kuşkuları ne yazık ki daha da artırdı:

12 Eylül darbesini TİP, “faşist bir darbe” olarak nitelenmesine karşın TKP yönetimi önce (uzun bir süre) “Cuntaya ayrımlı yaklaşmak” gerekir diyerek onu “askersel darbe” olarak niteledi¹⁷ ve “faşist” nitelenmesini kullanmadı (aynı tavrı o dönem “Kurtuluş” hareketi de başta yapmıştır). Burada sorun sadece bir isimlendirme sorunu olarak gözükse daha, politik olarak başka muğlaklıkların, bulanıklıkların da olduğu anlaşıldı. Nitekim darbenin hemen ertesinde TKP yönetimi (Atılım veya “TKP’nin Sesi” üzerinden) “MHP yanlısı bir darbeye dikkat!” çağrısı yaptı. Bu yaklaşıma göre “kötünün de kötüsü gelebilirdi”. Olabilecek en kötü şeyin geldiği bir ortamda bu tür tespitlerin ne denli kafa karıştırıcı olduğu ortadadır.

Bir diğer “arıza” aşağıdaki resimde somutlaşmaktadır:

Nisan 1981 yılında Avrupa'da TİP yanlısı bir ekip tarafından çıkarılan bir gazetede ("Kurtuluş" adıyla bildiğimiz THKP-C kökenli "Kurtuluş Sosyalist Dergi" ekibinin yayın organıyla karıştırılmamalıdır) gördüğümüz bu resim ve makale, herhangi bir tartışmaya dahi gerek göstermeyecek bir utanç belgesi idi; hala da öyledir. Bizim için de o dönem (ve hala!) geçerli olan "Sovyetler Birliği'ne saygı duyma ve

onu savunma”dan farklı olarak “Sovyetler Birliği politikası ile yüzde yüz uyum” gösterme adına kimilerinin ne kadar ileri gidebileceğini ve ne kadar alçalabileceğini gösteren bu belge, elbette o dönem hapiste ve dışarda cesurca mücadele eden TKP üyelerine mal edilemez; bizzat bu belge yönetimde ne denli tehlikeli ve uzlaşmacı eğilimlerin var olabileceğini o dönem bizlere hissettiren bir belge oldu. Bu “uyum” hastalığının Gorbaçov ile birlikte nerelere varacağını hep birlikte yaşayacaktık.

1984’te TKP uzun bir çalışmanın ardından ünlü “Mustafa Suphi Tezleri”ni yayınladı. Bu belge 12 Eylül faşizmine karşı (bizim de 1979’dan itibaren savunduğumuz) anti-faşist bir demokratik iktidar”ın çerçevesini oluşturan bir dizi demokratik dönüşümü içeriyordu ve oldukça ayrıntılıydı. Ancak bu tezler dikkatle incelendiğinde “iki küçük (!) detayın” yer almadığını fark ettik: **NATO’dan çıkma ve tekellerin gücünü kırma** bu programda yoktu! NATO destekli bir faşist cuntanın başta olduğu, ve bu cuntanın tekellerin ekonomik programını bire bir uyguladığı bir ortamda bu dönüşümleri içermeyen bir “demokratik iktidar”ın mantığı neydi? Mantık aslında açıkltı: O dönem cunta ile zıtlasmaya giren Demirel ve AP gibi (“liberal” olarak nitelenen) güçleri de yanımıza alma niyeti “devrimci-demokratik iktidar” programını sulandırmış, onu burjuvazinin belirleyici olduğu sığ ve Türkiye somutunda asla gerçekleşmeyecek bir “demokrasiye geçiş” programına indirgemişti. Böylece, daha sonra ne denli azgın birer gerici güç olduğunu somut olarak yaşayacağımız ve göreceğimiz Türk Sağının “sivil” temsilcisi Demirel ve AP’yi “anti-faşist cephe”ye katmakla kalmadık; aynı zamanda sosyalist devrimle bütünleşik bir aşama olan demokratik iktidara bir “üçüncü aşama” daha eklemiş olduk! Devrim yapmaya niyetiniz olmadığında aşamaların mantar gibi çoğalması kaçınılmazdır. Üstüne üstlük, NATO ve tekelleri es geçen bu yaklaşımın, “NATO’ya Hayır” kampanyasında Yılmaz Derebaşı’nı şehit veren TİP üyelerinin, ve K. Türkler’in cenazesine yalandan çelenk yollayan tekellerin örgütü (ve Türkler’in gerçek katili) MESS’in çelengini parçalayan TKP’li işçilerin ruhuna ne denli uygun olduğu da ortadaydı. Ancak Türkiye’de TİP’i temsil eden siyasi sorumluların da benzer bir mantığı savunduklarını görmeye, hissetmeye başladık.

TKP’nin TİP’e bakışı: O dönem TKP’nin gerek yönetiminde gerekse

tabanda TİP’le eşit bir zeminde ve karşılıklı saygı temelinde bir birleşme yanlısı kadrolar elbette vardı. Ancak Silier’in kitabında aktardığı kimi belgeler, bu konudaki bazı “farklılıkları” da ortaya koymaktadır. Silier’in ilettiği ve iki partinin MK’ları arasındaki yazışmaları içeren bazı belgelerde ilginç “düzeltmeler” dikkati çekmektedir. TKP MK’dan TİP’e yollanan bir mektupta TİP’e yönelik “yoldaşlar” ifadesinin üstü (mektuba son şeklini veren “birileri” tarafından) defalarca çizilmiş, onun yerine “arkadaşlar” ifadesi kullanılmıştır.¹⁸ Basit bir kelime seçimi gibi gözüken bu sorunun kaynağı bellidir: “Yoldaş” komünistlerin birbirine hitap ederken kullandığı bir sözdür; bunun TİP’e yönelik olarak kullanılmasının bilinçli bir şekilde reddedilmesinin anlamı açıktır: *“TKP komünisttir, TİP ise legal sosyalist bir partidir, eşitimiz değildir, onlar “yoldaş” değil, sadece “arkadaş” olabilirler.”* Burada iki çarpıklık vardır: Birincisi, diğer birleşeni kendi “eşiti” olarak görmeyen bir yaklaşımla bir birliğin olamayacağı, bu yaklaşımı savunan (tüm TKP yönetimi değil, oradaki bazı unsurlar) için bu “birlik”in sadece TİP’i “yutma” ya da onu “kendi “kuyruğuna takma” olarak algılandığı açıktır. TİP üyelerini 1977’de işten attıran ahlaksız makyavelist tavır belli ki bu unsurlarda hala sürmektedir. İkincisi ise bu megaloman tavrın kofluğudur. *“Ne de olsa biz illegaliz”* diye kendini dev aynasında gören bu yaklaşım sahiplerine, statü olarak illegal olmanın TKP’nin başını göğeserdirmedigini, devletin darbeleri karşısında tüm diğer legal ve illegal sol örgütlerden daha başarılı bir performans göstermediklerini, TKP’ye yönelik “Kırmızı Fener Operasyonu” ile bu partinin de örgütsel yapısının dağıldığını, en az diğerleri kadar hem yığıtçe direnen, hem de teslim olan ve itirafçılığa varan unsurların çıktığını, tüm sol ile hemen hemen aynı örgütsel başarısızlığı ve çöküşü yaşadığı gerçeğini hatırlatmak yeterli olacaktır. Bu ruh hastası megalomaninin TBKP sürecinin bitiminden sonra dahi TKP adına “kürekçi, kayıkçı, yelkenci” türü unsurlarda hala sürdüğüne gülerек şahit olduk.

Tüm bu gelişmelerden 40 yıl sonra bugün dahi kimi eski TKP yönetici kadrolarından şu yaklaşımı duyuyoruz: *“O dönemde TİP’in illegal yapıya geçmesine gerek yoktu. Biz illegaldik; ama TİP buna uygun değildi. Doğru yaklaşım, TİP’ten birkaç yetkin yöneticiyi TKP’ye (İllegal*

yapıya) almak, kalan tüm TİP örgütünün bu illegal yapıya bağlı olarak yasal parti olarak çalışmasını sağlamak idi.” Bu yaklaşımın ne kadar gerçek dışı olduğunu açıkça ortaya koymamız gerekir. Türkiye’de yasal bir sosyalist bir parti kurmak, (bir ajan olan ve devlet tarafından hep önü açılan Perinçek’in küçük kukla partisini saymazsak), 1991’de Sosyalist Birlik Partisi (SBP), 1992’de de Sosyalist Türkiye Partisinin (STP) kuruluşuna kadar **mümkün değildi**, gündeme dahi gelmedi (80’lerde Erdal İnönü’nün SHP’sine yapılan baskıları da hatırlayalım). Yasal bir sosyalist parti kurmanın hukuki hiçbir zeminin olmadığı bir ortamda “TİP de yasal parti olarak çalışsın” demek, TİP üye ve kadrolarını ataletle, eylemsizliğe mahkûm etmekten başka bir şey değildi. TİP üyeleri siyaset yapacaklar, mücadele edeceklerse bunu 1991’e kadar illegal olarak yapmak durumundaydı, bunun gereği de (zorlukları ne olursa olsun) illegal bir yapıyı (yasal derneklerde çalışan illegal üyeler, bu üyelerin yapacağı illegal birim toplantıları, illegal bir yayın, onu destekleyen bir yayın ağı, vs.) kurup geliştirmektir. “Niyet okuma” yapmak istemeyiz, ancak bu sözde “çözüm”, gücü o sıra oldukça azalmış olan TİP’i TKP olarak “yutmanın” yöntemi olarak gözükmemektedir ve TKP yönetiminin geçmişteki makyavelizminin bir uzantısı izlenimini vermektedir.

Bu süreç, aşağıda da aktaracağımız gelişmelerle birlikte gitgide olumsuz ve çarpık eğilimlerin belirleyici olduğu bir noktaya evrildi.

“Genç Partizan” Grubunun Ayrılması

Bu noktada, benim de içinde bulunduğum birçok genç TİP üyesinin ayrılma sürecine değinmek, tıpkı Silier’in yaptığı gibi, tarihe bir tanıklık etme görevi olarak önümüzde durmaktadır. Ancak şunu belirtim: Her ayrılık sancılıdır, gergindir, üzücüdür ve bir tür yaradır. Bu süreci anlatırken mümkün olduğu kadar kişisel eleştiri, kişileri suçlama yaklaşımından uzak durmaya ve süreci politik ilkeler ve gerçekler üzerinden tarif etmeye çalışmalıyız ve bunu yapacağız. Amaç, 44 yıl önceki bir gelişmeyi mümkün olduğu kadar soğukkanlı, duygusallıktan uzak bir şekilde aktarıp genç kuşakların yorum yapmasını ve ders çıkarmasını sağlamak olmalıdır. Ayrılmaya giden sürecin köşe taşları şunlar oldu:

Sürekli vurguladığımız gibi, 80 sonrası partide büyük bir dağınıklık

vardı; kadro ve üyelerle bağ kurulmuyor, fiili bir likidasyon geliyordu. Her şeyi birliğe erteleme tavrının yanlışlığının ötesinde, mevcut Türkiye sorumlusunu ve organizasyonunu da pratikte başarılı bulmuyorduk.

Her şeyin kilit noktası haline getirilmiş olan “birlik” sürecinde, yukarıda dile getirdiğimiz belirsizlikler (özellikle “liberallerle ittifak” perspektifi karşısında getirdiğimiz eleştiriler) tatmin edici cevaplarla karşılanmıyordu. 12 Eylül’ü yıkacak “anti-faşist iktidar” hedefinden aynı şeyi anlayıp anlamadığımız dahi belli değildi (TKP ve TİP’in sağ eğilimli unsurlarının bundan ne anladığını daha sonra anlayacaktık).

Baskı, işkence ve idamların tam gaz devam ettiği bir dönemde, faşist cuntanın lideri Kenan Evren sert protestolarla karşılaşacağı kesin olan hiçbir Avrupa başkentine, buraların burjuva hükümetleri tarafından dahi davet edilmezken, ilk yurt dışı daveti sosyalist Bulgaristan’dan almış, burada (devletin emriyle sokağa dökülen) halk tarafından alkışlanmış, kendisine Bulgaristan Halk Cumhuriyeti lideri Todor Jivkov tarafından “Koca Balkan Nişanı” takılmıştı (bizzat bu ziyaret esnasında 3 devrimcinin İzmir’de idam edildiğini hatırlatılır). Sosyalist bir ülkenin bu tavrının yanlış olduğunu, bunun hiçbir “barış” politikası adına mazur gösterilemeyeceğini söylediğimizde “*proletarya enternasyonalizmi gereği bu politikaya uyum gösterilmesi gerektiği*” gibi sığ cevaplarla karşılaştık (ayrıldıktan sonra ayrılan bizler için “anti-sovyetik bir ekip” denilecekti).

Bütün bu gelişmelerin içinde (Silier’in de kitabında perde arkasını aktardığı) Doğan Özgüden’in başında olduğu Demokrasi İçin Birlik (DİB) grubunun tasfiyesi haberi geldi ve bu haber de bizde şok etkisi yarattı. Doğan Özgüden o sıralarda olduğu gibi ta bugüne kadar asla yüz yüze temas kurmamış olmamıza rağmen doğru bulduğumuz ve saygı duyduğumuz bir politik figürdü (hala da öyledir). O sıralar 1961-71 döneminden beri TİP’in çizgisini yürekten savunduğu gibi, ta bugüne kadar birçok konuda (Kürt meselesi, Ermeni meselesi, CHP’nin konumu, Kemalizm’in eleştirisi, Avrupa’nın emperyalist politikaları...) her zaman doğruları savunduğunu gördüğümüz Doğan Özgüden ve ekibinin partiden atılmasının hiçbir açıklaması yoktu. Silier, bunun perde arkasında Özgüden’in TKP’yi (son derece haklı nedenlerle) eleştirdiği ve Silier gibi azınlıkta olan yönetici kad-

rolara karşı takınılan tasfiyeci tavra ortak olmak istemediği için tasfiye edildiğini aktarmaktadır. TİP'e Avrupa'da ciddi bir destek sunan DİB ekibin tasfiyesinin partinin gücüne büyük darbe vuracağı açtı. DİB ekibin tasfiyesiyle birlikte yurt dışında Boran yoldaşımızın yaptığı bir açıklama, ipleri koparan son darbe oldu. 1981 sonu yaptığı açıklamada şunlar deniliyordu: "Cuntaya karşı olmak, Cuntaya karşı mücadelede eylem birliği, **cephe birliği** için ilk şartsa da yeterli şart değildir. Maoculara, **Sovyetler Birliği'ni, sosyalist ülkeler topluluğunu revizyonizm vb. ile suçlayanlarla**, sınıfsal mücadelenin yerine bireysel terörizmi koyanlarla **birlik olunmadığı gibi**, Türkiye işçi sınıfının politik partisi olan TİP'in organlarının yetkilerini tanımayan, kendi hizipçi çıkarları için parti birliğinin kuyusunu kazanlarla da birlik olunamaz. Çünkü bu sıraladığımız tüm unsurlar faşist cuntaya karşı birleşik örgütlü mücadeleyi ... zayıflatıcı, baltalayıcı rol oynarlar."¹⁹

O dönem olduğu gibi bugün de büyük sevgi ve saygıyla bağlı olduğumuz Behice Boran'ın bu sözlerinin sadece yanlış olduğunu değil, aynı zamanda partinin resmi siyasi çizgisinin de açıkça inkârı ve ihlali olduğunu söylemek zorundayız. 1977'de çıkan "Örgütlü Birleşik Güç Yenilmez" broşüründen itibaren anti-faşist mücadelede SSCB'yi "revizyonist" diye eleştiren, ancak anti-faşist mücadelede tartışılmaz bir öneme sahip Devrimci Yol, Devrimci Sol, Kurtuluş, Acil, MLSPB ve diğer akımlarla, partinin de bilgi ve onayıyla hep birlikte ve omuz omuza mücadele edegelmiştik. Dahası, anti-sovyetik sloganları dayatmadıkları özel momentlerde, pratiğin içinde Halkın Kurtuluşu gibi samimi anti-faşist gruplarla dahi yan yana gelebiliyorduk. Boran yoldaşın bu sözleri hangi (bilmediğimiz) gerekçelerle ve hangi halet-i ruhiye içinde söylediğini bilemiyoruz. Ancak anti-faşist cepheyi TİP-TSİP-TKP ile sınırlayan Boran'ın bu sözlerinin politik ilkelerimizde bir tür likidasyon ve muazzam bir kafa karışıklığı yarattığı ortadadır. Sonuçta 1981 yılında yukarda aktardığımız tüm gelişmeleri alt alta koyduğumuzda, Türkiye'de mücadele eden genç kadrolar olarak karışımıza açıkça çıkan resim şuydu: Parti kontrol edilemeyen bir dağınıklık içindedir, birlik sürecinin nereye gittiği belli değildir, birtakım partili ekipler anlaşılmayan sebeplerle tasfiyeye tabi tutulmakta,

19 A.g.e. s.445

partinin en yetkili ağzından partinin 6 yıllık temel çalışma ilkeleri ret ve inkâr edilmektedir, sonuçta parti belirsizliğe ve erimeye doğru gitmektedir. Partiyi, mücadeleye sahip çıkmak şarttır; bunu da tüm bu somut olgulara tatmin edici bir cevap vermeyen Parti önderliği ile yapmak imkânsız hale gelmektedir. Bu tespitlerle 1981 sonuna doğru benim de içinde bulunduğum bir grup yoldaşla TİP'ten ayrılarak önce “Genç Partizan” grubunu, daha sonra da illegal planda “Komünist”, sonra yasal planda da “İktidar Yolu” ve “Fabrika” dergileriyle devam edecek olan bir siyasi oluşum yaratarak yolumuza devam ettik.

Sonrasında “Fabrika” oluşumu olarak tek başımıza Türkiye solunu ve işçi sınıfını sürükleyen bir başarı öyküsü belki yaratamadık (o sıralar kimse yaratamadı); ancak siyasi gündemin her alanında, Kürt meselesinden Büyük Madenci grevine, Kuruçeşme sürecinden gençlik mücadelelerine ve sendika ve oda örgütlenmelerine kadar her alanda var olan, tavır koyan, taraf olmayı ve katkı yapmayı başaran bir yapı olduk, çok sayıda (bugün çoğu hala mücadeleye devam eden) kadro yarattık. 2017’de de büyük bir kısmımız partimize, yeni kurulan Türkiye İşçi Partisine katıldık. Başka yoldaşlarımız da Kürt hareketi ile birlikte Türkiye sosyalistlerinin mücadelesini örgütleyen HDK oluşumuna katılarak sosyalizm mücadelesine emek vermeye devam ediyorlar.

Bugünden baktığımızda, tıpkı önceki ayrılıklar için sorduğumuz soruyu kendimiz için de sormak zorundayız: Bu ayrılık engellenebilir miydi? TİP’ten 1981’de ayrılan genç kadrolar olarak ayrılmak yerine TİP içinde kalarak eleştirilerimizi o zeminde yapıp partiyi daha sağlıklı bir noktaya çekebilir miydik? Ayrıldığımız sıra TİP MYK üyesi olan bir abimizin “*Yazık oldu. O gençleri mutlaka partide tutmalıydık*” dediğini sonradan öğrendik. Ne yazık ki bu sorunun cevabı da diğer durumlar için verilen cevabın aynısıdır: O dönemde mevcut ve egemen “parti”, “parti birliği”, “yekpare yapı” anlayışı, içindeki farklılıklar ile birlikte var olan ve büyüyen parti kavramından son derece uzaktı. Sadece Azınlık grubunda yer alan parti liderlerini değil, Doğan Özgüden gibi yıllardır TİP’e destek veren önemli bir kadroyu dahi bir kalemde dışlayabilen bir yönetimin, farklı ve sol vurgular yapan bir gençlik grubuna hiçbir şans tanımayacağı ortadaydı. Öte yandan bugünden açık olarak görünen şudur ki, 1981’de ayrıldığımız sırada başladığını hissettiğimiz sağa kaymadan TBKP’ye kadar olan süreçte, ortaya çıkacak (ve aşağıda değineceğimiz) çok daha yıkıcı deformas-

yonlarla aynı örgüt içinde kalmamız zaten mümkün olamazdı. Bu, aşağıda aktaracağımız olgular ışığında daha net anlaşılabacaktır.

TBKP'ye Giden Süreç

Ayrıldıktan sonra TİP içinde oluşan gelişmeleri sadece dışardan izleme şansımız oldu (ilginç ayrıntıları Silier kitabında aktarmaktadır). TİP, başta yayına hazırlanmasına bizim de katkıda bulunduğumuz ve düzgün bir içerikle çıkan “Yarın” dergisi ile bir kitle bağı kurmayı başardı; ancak partinin gerek ideolojik hattındaki evrim gerekse merkezdeki kadro durumu tehlike sinyallerini daha da artırmaya başlamıştı. Bu süreci hem ideolojik hem de pratik boyutta ele alalım: Öncelikle 1985'te Gorbacov'un SBKP liderliğine gelmesiyle birlikte tüm dünya solunda bir “Gorbacov rüzgârı” esmeye başlamıştı. Ancak herkes bu rüzgârda kendi umduklarını görmeye çalıştı, kendine uygun düşen unsurları seçti. Bizim grubumuz da, tıpkı o dönem temasta olduğumuz “Gelenek” çevresi gibi, bu süreçten daha güçlü, yenilenmiş ve dünyada sosyalizm mücadelesine daha güçlü katkı koyacak bir SSCB beklerken (bu beklentinin geçersizliği kısa zamanda anlaşıldı), o dönemki TİP-TKP yönetimi, bu rüzgârın en sağ ve bulanık öğelerini seçti ve ona yapıştı. “Dünya barışı her şeyin üstündedir”, “barış görevinin önüne hiçbir şey konulamaz” “emperyalizmin militarizm ve savaş olmadan var olması mümkündür” gibi sözde tezler, sadece bu merkezin yayınlarında yer almakla kalmıyor, aynı zamanda biz ayrıldıktan sonra TİP'te kalan ve teması sürdürdüğümüz genç arkadaşlarımızdan da sık sık duyuyorduk. Bu ekibin 1990 yılında “program komisyonu” adı altında bir programa temel olacak görüşleri şekillendirirken hazırladığı “anket soruları”, bu oluşumda egemen olmaya başlayan sosyalizm mantığını yeterince yansıtıyordu:

Program liberal demokrasiden farkını nasıl temellendirecek, liberal demokrasiyle ortak yanlar arayacak mıdır?

Parti şiddete nasıl yaklaşacak?

Emperyalist olarak nitelenen gelişmiş kapitalist ülkelerle geri kalmış ülkeler arasındaki ilişkiler bugün eskiden olduğu gibi zor ya da şiddet olgusunu içermekte midir?

Türkiye sosyalist hareketinin geleneksel NATO'dan çıkma talebi bugün geçerliliğini yitirdi mi?

“Devrimci” amaçlar için de olsa, şiddet bir tarz olarak kullanılabilir mi?

*Anti-tekel talepler ileri sürmeden çalışanlar yararına ekonomik iyileşmeler ummanın, bunu inandırıcı bir programla ifade etmenin yolu nedir?*²⁰

Sovyetler Birliği'ne saygı duymak ve onu savunmakla Sovyet siyasi liderliğine (ne söylediklerinden bağımsız olarak) her hal ve koşulda yaltaklanmanın farkı burada daha somut ve çarpıcı biçimde ortaya çıkmıştı. Gorbacov sağcılığı, ondan çok önce de sağ eğilimlere teşne olan bir ekibin elinde açık bir inkarcılığa ve ideolojik likidasyona dönüşüyordu.

İşin pratikteki boyutunda ise garip gelişmelere şahit oluyorduk. Yukarda “MYK çoğunluğu” olarak aktardığımız yöneticilerimiz TBKP'ye giden bu birleşme sürecinde genel olarak birlikle yer aldılar; ancak asla hepsi aynı aktiflikte sürece katılmadı. Bazıları bu süreçte son derece aktif ve ısrarlıyken önemli bir kısmının pasif bir destek sunduğu, kenarda sessiz kalarak ve sürece “karşı çıkmayarak” onay verdikleri de bugün bilinmektedir. Daha ilginç ve kafa karıştırıcı olanı, özellikle Avrupa'da birtakım “nevzuhur”, yani yeni ortaya çıkan (daha doğrusu fırlayan) TİP “kadrolarının” varlığıdır. O dönem Yasemin Çongar adlı (sonradan karanlık ve şaibeli bir tip olduğu anlaşılan) bir gazeteci kadın sürekli Behice Boran'ın çevresinde boy gösteriyor, hatta (kimi aklı evveller tarafından) kendisi için “geleceğin Boran'ı” yakıştırmaları yapıyordu. 1975-80 arası ülkede kan, ter ve gözyaşı içinde (çoğunluk-azınlık fark etmez; hep birlikte) TİP'i sırtlarken adını dahi duymadığımız, varlığından kimsenin haberdar dahi olmadığı Ataman Aksöyek gibi unsurların, TİP adına fikir bildirmesine, onun temsilcisi gibi davranmasına, onun adına (TİP'in çok önemli bir figürüymüşçesine) ahkam kesmelerine şahit olduk. Kendi tabanının en diri unsurlarını dışlayan, MYK'sının önemli bir kısmını ve Avrupa'daki değerli yandaşlarını tasfiye eden TİP yönetimi bu garip ve ne olduğu belirsiz isimlerle devam etmeye kendini mahkûm etmişti. Bu kadrosal fakirleşmenin en somut örneği ise perdenin kapanışında, TİP'in kendi varlığına (TBKP'yi kurmak için) son verdiği son kongre raporunda ortaya çıkacaktı.

20 “100 Soruda Alafranga Sosyalizmin Otopsis” Dr.Sedat ,Özkol Uğur Yayınları, 1990

TİP'in 1988'deki son kongresinin raporu bugün TÜSTAV'dan edinilebilir ve mutlaka okunmalıdır; okunduğunda görülecek olan şudur: Bırakalım TİP'in Merkez Komitesinin, hatta bırakalım herhangi bir il kurulunun, Genç Öncü'nün herhangi bir şube kongresinin dahi raporu, bu "rapor"dan çok daha dolu, politik açıdan ayrıntılı ve olgundur. Bir partinin kendi varlığına (daha büyük bir birlik için) son verdiği bir kongrenin raporunda olması gereken tarihsel değerlendirme, analizler, yeni perspektifler, işçi sınıfına bırakılan mirasın tanımlanması gibi öğelerin hiçbirini içermeyen, sıg, yüzeysel, acemi, amatör, resmen bir akşamda oturulup çiziktirilmiş izlenimini veren bu rapor müsveddesi, varılan noktanın en somut ifadesiydi. Bir dönem kitap kalınlığında çıkan ve her biri bir kitap kadar öğretici olan TİP kongre raporlarından varılan nokta buydu. Bu seviye düşüşü göz önüne alındığında, Silier'in "dağılma" deyimine veryansın eden, ortalığı kırıp döken tüm arkadaşlar tam bu noktada şu sorulara dürüstçe cevap vermelidir: "Dağılmayan" parti bu muydu?" ya da "Ortada bir parti kalmış mıydı?"

TBKP ve sonrası bizim yazımızın kapsamı dışındadır, üstelik yeterince tartışılmıştır, oluşan gelişmeler de bu trajedinin dışında kalmakta ne denli haklı olduğumuzu göstermiştir. TİP ve TKP'de yönetim seviyesinde görev almış, işçi sınıfı mücadelesinde önemli tecrübelerle sahip ve saygı duyulan kadrolar sonunda Cem Boyner'in YDH partisine girecek kadar pusulayı şaşırmıştır. Sorun kişilere ilişkin değil, bir siyasi çizgideki düşüşün en değerli kadroları dahi nasıl yanlış noktalara sürüklediğidir. Görülmesi gereken budur.

İkinci TİP'ten Bugüne: Sosyalist Örgütlenmeler için Pratik Tecrübe ve Öneriler

Yazımızı bitirmeden önce Silier'in oldukça kapsamlı çalışmasında yer alan ve benim de (hem o dönem hem de bugün) katıldığım bazı pratik işleyiş önerilerini burada aktarmamızda yarar vardır. Bunları iletmediğimiz takdirde geçmişin tecrübelerinden yararlanmak görevini tam olarak yerine getirmiş olmayacağımız açıktır. Silier'in işaret ettiği, benim de kendi ifadelerimle yeniden formüle etmeye çalışacağım bu pratik işleyişe yönelik tecrübe ve dersler nelerdir?

İç işleyişte takibin önemi: Parti yönetimi örgüte yönelik genel bir politika (kampanya, taktik, eylem önerisi...) ilan edip bunun hayata

geçirilmesini beklemek, ummak, bunların başarıyla uygulanacağını varsaymak, kısaca “başarı haberleri beklemek” ile yetinemez.²¹ Bu önerilen adımın gerçekleşmesini parti merkezi, kendi hiyerarşik işleyişi içinde en alt birime kadar **takip etmek, ölçmek, uyarmak, eleştirmek**, resmin bütününe yukarıda sürekli görüp takip etmek, ve bu adımın en etkin bir şekilde hayat geçmesini en yukarıdan başlayarak zorlamak zorundadır. Partiyi insan vücuduna benzer bir organizma olarak görürsek, beynin kendisine bağlı sinir sistemi ile vücudu parmak uçlarına kadar takip ettiğini, hem verdiği komutların gerçekleşmesini sağladığı hem de oralardan sürekli bilgi aldığı görülmez. Sinirlerin ulaşmadığı, bilgi almadığı ve kontrol etmediği vücut parçası yok hükmündedir, ölü demektir. Beynin “takip etmediği”, yani bilgi almadığı ve komutlarını icra ettirmediği vücut parçalarının artması, vücudu bir bütün olarak önce hantallığa, giderek felce sürükler.

Örgütlenmenin mantığı: “Kamuoyunu etkilemek” ya da “üye sayısını artırmak” her parti için anlamlı ve doğru faaliyetlerdir; ancak bunlar kendi başlarına birer amaç, birer asli hedef **değildir**. Asıl olan **kitleler içinde örgütlü mevsimler inşa etmek**, bu mevsimler ile kitleleri harekete geçirme yeteneğini geliştirmektir. “Kamuoyunu etkileme” (popüler politika) de bu temel ve asli yeteneğe hizmet etmek için vardır; üye kazanmak da bu yeteneği kazanmanın bir sonucu ve aracı olarak kavranmalıdır.²²

İdeolojik çalışma ile yönetsel faaliyetteki kopukluğun yarattığı tehlike:²³ İdeolojik-teorik çalışma partideki (amiyane deyimle) “yazar-çizer” kadrolara terk edilip pratik faaliyeti bilfiil yöneten örgütçüler bu çalışmanın dışında yer alırsa, bu kopukluğun bir süre sonra “ayrı dünyalar” yaratması kaçınılmazdır. En alt birimlerde dahi partinin teorisi ve politikası bir düzenli faaliyet olarak tartışılmalı, merkezde ise örgüt yöneticisi kadrolar teorik-ideolojik çalışmaya vakit ayırmalı ve ona katılmalıdır.

Bürolar: Silier İkinci TİP’te de merkez büro çalışmalarında oluşan verimsizliğe değinmektedir²⁴. Benim de katıldığım önerisi şudur:

21 “TİP’in Dağılmasının 1979-80 Aşaması: Belgeler-Tanıklıklar”, Orhan Silier, Sosyal Tarih Yayınları, 2021, İstanbul. s 91

22 A.g.e. s.114 ve s.152

23 A.g.e. s.150

24 A.g.e. s.161

Tüm bürolar 6 aylık ve 1 yıllık çalışma planları çıkarmalı, ve ayda bir Genel Sekreter ile (bu planları takip etme temelinde) toplanmalıdır.

Kongre raporları: Silier, İkinci TİP'te gözlediği, ancak tüm Türkiye solunda geçerli olan kongre ve konferans raporlarındaki bir olguya dikkat çekmekte ve bir uyarıda bulunmaktadır.²⁵ Genellikle kongre raporlarının girişinde oldukça uzun dünya ve Türkiye tahlilleri yer almaktadır. Bunlar (benim gözlemimce %80 oranında) katılımcılar tarafından ya okunmamakta ya da okunduğu zaman da onların zihinsel enerjilerini gereksiz yere emerek kongrenin odaklanması gereken asli sorulara konsantre olmayı engellemektedir. Dünyada ve Türkiye'de bizim o kongremizde alacağımız kararlara direkt yansımaları olacak değişiklikler varsa, elbette bunlar kısa ve net olarak (bize yansımalarıyla birlikte) ortaya konulmalıdır. Parti kendi temel belgelerinde yaptığı dünya ve Türkiye tahlil ve tespitlerini esas almalı, sadece o kongre özelinde fark yaratacak bir değişiklik olmuşsa bunu belirtmeli, ancak bunun dışında "dünya kapitalizminde yeni trendler, vs." üzerine sayfalar süren bilgi gösterilerinden kaçınmalı, asıl o kongrenin çözmesini beklediği politik ve pratik sorunlara odaklanmalıdır.

Merkez-taban ilişkisi:²⁶ Hiyerarşik yapıya sahip tüm organizasyonlarda olduğu gibi işçi sınıfı partilerinde de merkez ve taban kopukluğu en ciddi tehlikedir, bunun muhtemel sonuçları malumdur, anlatmak sayfalar sürebilir. Bunu önlemenin pratik adımlarından biri olarak Silier MK üyelerinin en az 3 ayda bir il ve ilçelere denetleme ve yönlendirme için gitmesini önermektedir.

Sonuç Yerine

1961'de kurulan Birinci TİP, tarihsel TKP'den devraldığı Behice Boran, Nihat Sargın, Mehmet Ali Aybar gibi kadrolarla sosyalist bir çizgiye oturdu; aynı zamanda 1951 tevkifatıyla sönüyor gibi olan, ancak bir kor gibi içten içe yanmaya devam eden TKP'nin tarihsel birikimini önce bir aleve, sonra tüm Türkiye'yi saran bir yangına dönüştürdü. Türkiye soluna bugün damgasını vuran tüm oluşumlar Birinci TİP'ten, yaygın deyimle "TİP'in paltosundan" çıktı. Onun devamı olan İkinci TİP, yazımızda da aktardığımız mücadelesiyle, kattığı değerlerle ve bize aktardığı tecrübelerle tarihte yerini aldı. Bugün bu

25 A.g.e. s.247

26 A.g.e. s.268

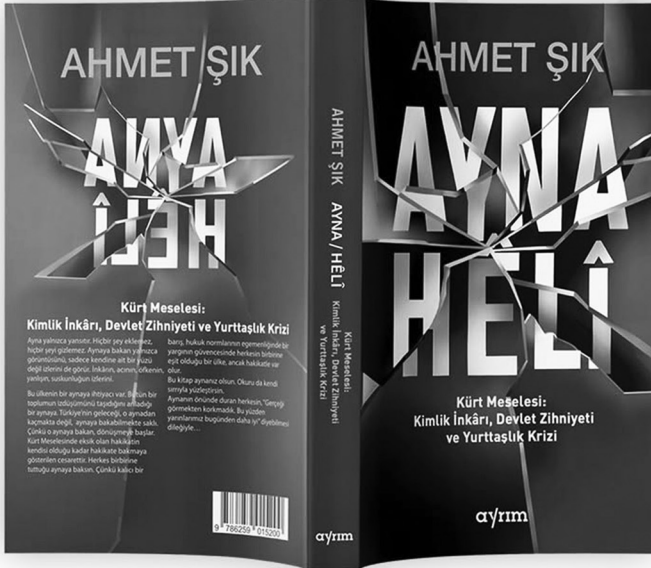
mücadeleyi sırtlamak, TİP'in bayrağını ileriye götürmek bir görevdir. 2017'de kurulan partimiz yeni TİP bu göreve adaydır ve şimdiye kadarki mücadelesiyle bu bayrağı başarıyla taşımaktadır. Bu yeni oluşumun "TİP" adını alması birçok eski arkadaşımızda "isim çalma", "isim kapma uyanıklığı" olarak algılandı. Yeni kurulan TİP, Birinci ve İkinci TİP'in değerlerine yabancı, zıt ve çarpık bir çizgi izleseydi, bu suçlamalar bir anlam ve haklılık taşıyabilirdi. Ancak yeni TİP sadece Behice Boran'a ve TİP'in sembollerine değil, bu değerlere de inançla, başarıyla sahip çıkmaktadır. Yeni TİP, halktan kopuk bir Marksist tarikat gibi değil, tıpkı Birinci TİP gibi halkın diliyle, onun en yakıcı sorunlarını onun kavradığı dille ele alan ve emekçilerin yüreğinde giderek büyüyen bir yer tutan bir çizgi yakalamıştır. Yeni TİP, tıpkı Birinci ve İkinci TİP gibi, emek ve sınıf çizgisini başa koymakta, tüm mücadele alanlarını, kadın, çevre, ulusal sorun gibi konuları emek ekseninde ele almayı ve geliştirmeyi temel ilke edinmiş durumdadır. Yeni TİP, tıpkı Birinci TİP gibi, halkın en yakıcı sorunlarında anında inisiyatif almakta, sokağa çıkmakta ve mücadelede en aktif şekilde yerini almaya çalışmaktadır. Yeni TİP, Kürt halkıyla dayanışma ve onun özgürlük mücadelesine destek verme görevine sahip çıkmakta, örgütsel bağımsızlığını koruyarak ve yoldaşça eleştiri hakkını saklı tutarak Kürt Özgürlük Hareketi ile bağ kurmakta, Türkiye solundaki kimi Kürt düşmanı tavırlara prim vermemektedir. Yeni TİP, (Kürt hareketinin %7'lik barajı aşmada sağladığı desteği unutmaksızın), tamamıyla kendi bileğinin hakkıyla kazandığı 4 milletvekilliği ile, başta da tutsak yoldaşımız sevgili Can Atalay ile birlikte, parlamento-da tüm emekçilere ve demokratlara güven veren bir sesi yükseltmeyi başarmış durumdadır.

Partimiz yeni TİP'in elbette eksikleri vardır; yeni bir harekettir ve yepyeni bir şeyi hayata geçirmeye çalışmaktadır. Eleştiriler yapılabilir, yapılmaktadır ve yeni TİP bu eleştirilere kulağını tıkamamakta, diğer sosyalist gruplar ile de (kendini onların gündemiyle sınırlamaksızın) ilişkisini sürdürmektedir. Ancak en değerli olan olgu şudur: Yeni TİP (bu sefer İkinci TİP'ten farklı olarak) her türlü tasfiyeciliği reddetmekte, katılımcılığı, şeffaflığı, çok sesliliği içinde taşıyan ve yaşatan bir parti olmaya çalışmaktadır. Çok değişik geleneklerden, HTKP'den, 80 öncesi TKP ve TİP'ten, Devrimci Yol'dan, ÖDP'den,

Maocu hareketten, Troçkist gelenekten ve CHP'den gelen birikimli kadrolar bugün TİP'te merkez yöneticisi seviyesinde görev almaktadır. TİP elbette bir "Nuh'un gemisi" değildir, bu farklı geleneklerden gelen kadrolar, ortak bir sosyalist program ve disiplin çerçevesinde birlikte hareket etmekte, politika üretmekte, hiç kimsenin sesi "disiplin" adına susturulmamakta, herkes kendi görüşlerini dile getirdikten sonra alınan karara uyma olgunluğunu göstermektedir. Son birkaç yılda vuku bulan ayrılımlar, tamamıyla ayrılan arkadaşların kendi inisiyatifleriyle gerçekleşmiş olup bu ayrılıklarda merkezin herhangi bir "tasfiye"sinin izinin zerresini dahi bulmak mümkün değildir. TİP, genel başkanından ilçe kurullarına kadar bu yeni ruhu ve çalışma anlayışını hayata geçirmeye kararlı olduğunu ifade etmektedir. Bu zor bir iştir, 21. yüzyıl sosyalist hareketlerinde giderek gerekliliği ortaya çıkan, ancak parçası olduğumuz KP'ler tarihinde ve geleneğinde ne yazık ki benzeri olmayan bir işleyiş ve tarzdır; gene genel başkanından sıradan yöneticilere kadar binlerce militanın ortak çabasıyla birlikte inşa edilmek durumundadır.

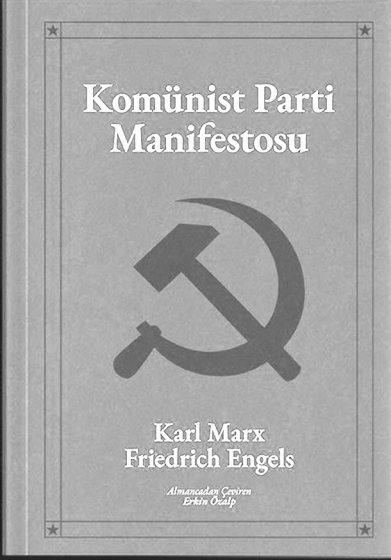
2017'de yeni bir parti kurulduğunda "TİP" adını almak oldukça iddialı bir adımdı ve bir anlamda "ateşten gömleği giymek" idi. O günden bugüne bu gömleği başarıyla taşıyan partimizin bundan sonra da aynı başarıyı sürdüreceğine inanıyor, TİP'in tarihsel mirasına saygı duyan tüm devrimcileri partimize şu veya bu şekilde destek olmaya çağırıyorum.

AYNA/HÊLÎ AHMET ŞİK

Ahmet Şik,
Kürt meselesi'ni yazdı:
Bu ülkenin bir aynaya ihtiyacı var.
Türkiye'nin geleceği, o aynadan
kaçmakta değil, aynaya
bakabilmekte saklı.

ayrım

Komünist Manifesto'yu
parti il ve ilçe
örgütlerimizden temin
edebilirsiniz.

***"Proleterlerin, bu
devrimde, zincirlerinden
başka kaybedecekleri
hiçbir şey yok.***

***Kazanacakları bir dünya
var.***

***Bütün ülkelerin işçileri,
birleşin!"***

ÇARK BAŞAK KİTAPLARI

Yeni Kitap

Ayrım 2025 seçkisi

Kamusu Çalınan Türkiye

Emek - Siyaset - Haysiyet

başlığıyla şimdi raflarda!

ayrım

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

Dünyanın kanla sulanması denildiğinde akla NATO'nun gelmesi gerekiyor. Emperyalizmin silahlı gücü olarak halklara yönelen kanlı şiddetin bir numaralı faili olan NATO, kurulduğu günden bu yana emperyalist-kapitalist sistemin fedailiğini can alarak, yığınları katlederek yerine getiriyor. Türkiye'nin de üyesi olduğu, hatta üyesi olabilmek için dünyanın bambaşka coğrafyalarına asker gönderdiği NATO, işlevini ve hedeflerini hala koruyor.

Ülkemiz, çok yakında bu uluslararası savaş örgütünün toplantısına ev sahipliği yapacak. Saray Rejimi'nin ABD, İsrail ve emperyalizm yandaşlığının en açık kanıtı olan bu toplantı için başkent abluka altına alınacak. Ve Filistin'de soykırım yapan, İran'da okul ve hastane bombalayan, dünya üzerinde yoksul halkların canını alan orduların katil cumhurbaşkanları, başbakanları, bakanları, bürokratları ülkemiz toprağına kirli ayaklarını basacaklar.

100₺ - 10£ - 10\$